TURISTSKIZZER

FRÅN

ANDRA SIDAN ATLANTEN

AF

H. WACHTMEISTER

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1901

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken digitaliserades i januari 2014.

FÖRORD.

*

Det är icke utan stor tvekan jag ånyo inför allmänheten uppträder med fortsättning af mina turistskizzer, denna gång från den Nya världen.

Det, som kanske mest bidragit till den välvilja, hvarmed de föregående blifvit emottagna, saknas nämligen till stor del i dessa. Det »underbara» element, som genomgår den yttersta Österns länder och folk, återfinnes icke i den yttersta Västern. Sociala och kulturella förhållanden äro här så nära besläktade med dem, som äro rådande hos oss, på samma gång deras skaplynnen dock förete så många karakteristiska egendomligheter, att en träffande skildring häraf skulle erfordra en genomgående analys, från hvilken en i kurirfart resande turist gör bäst att afhålla sig, såvida han icke vill utsätta sig för att begå betänkliga misstag. Härtill kommer, att det material till intressanta illustrationer, som Östern i rik mån erbjuder, här icke är att i samma grad tillgå och att det, som finns, icke är af samma »pikanta» intresse.

Sådana dessa skizzer nu framläggas, äro de i ordets egentliga bemärkelse ögonblicksbilder, enkelt framställande hvad jag under resan sett och som för mig långt ifrån varit utan intresse men utan något anspråk på ett grundligare inträngande under företeelsernas yta, hvartill skulle hafva erfordrats både mera tid och mera förmåga, än som stått mig till buds.

Skärfva i november 1901.

H. W.

* Denna gång skulle det gälla att på andra sidan Atlanten göra en om också flyktig bekantskap med den nya världen. Jag erkänner, att denna, i synnerhet dess nordligare delar, icke har mycket tilltalat min fantasi, men att icke hafva någon på egen åskådning grundad kännedom därom är onekligen en betänklig lucka uti en turists meritförteckning. Alltså till verket!

Helst hade jag rest till Brasilien och andra Södra Amerikas för sin praktfulla tropiska vegetation ryktbara länder; men då dessa till stor del äro belägna söder om ekvatorn och således våra vintermånader äro deras högsommar med åtföljande gul feber m. m., beslöt jag att styra min kosa till Mexiko och Kalifornien samt att taga hemvägen öster ut genom de Förenta staterna.

Därnäst kom valet af väg för att nå Mexiko. De ångbåtslinier, som utgå från England och Frankrike, erbjuda de bästa fartygen och den snabbaste resan, men man måste då passera hvad engelsmännen kalla »the roaring forties» eller det oroliga vattnet mellan 40:e och 50:e latitudsgraderna, då man däremot genom att välja södra Spanien till utgångspunkt hastigt kommer in uti passadvindarnas region, där, efter sjömännens utsago, angenäma och milda fläktar föra den sjöfarandein i tropikernas region. I förlitande härpå beslöt jag att trotsa farhågorna för de mindre ordentliga och renliga spanska ångfartygen och lämnade med min dotter Sigrid till reskamrat Sverige den 5 januari, ilade med kurirfart genom Tyskland och Frankrike och ägnade därefter ett par dagar åt uppfriskandet af gamla minnen i Madrids museer, i Cordovas moské-katedral och Sevillas blomsterrika patios.

Den 13 på aftonen framkommo vi till Cadiz, vårt sista mål i Europa. Denna stad har intet af den poesi, som häftar vid de flesta af södra Spaniens städer, inga monumentala minnen från morernas tid, inga eleganta patios m. m. men har dock sin egendomlighet, som gör, att den med rätta blifvit liknad vid en svan, som simmar på det azurblå vattnet. Den är nämligen byggd på en i hafvet utskjutande udde och så lysande hvit som möjligt, en hvithet som endast afbrytes af de ljusgröna fönsterjalusierna. På alla de platta hustaken (azoteos) resa sig tornlika byggnader med glasväggar (miradores), ett slags belvederer, som gifva ett egendomligt utseende åt de hvita husmassorna.

Äfven Cadiz har för mig många minnen från föregående resor, icke minst från den då jag ankom dit från Tanger ombord på en oxskuta, tragikomisk i åminnelse.

Tiden här användes emellertid nu med diverse tillrustningar till den stora sjöresan, hvarvid vi på ett välvilligt sätt understöddes af konsul Segerdahl och hans biträde, herr Janson, en landsman från Bleking.Middagsbjudning i herr Segerdahls eleganta hem, där värdinnebefattningen utöfvades af hans syster, en ung älskvärd fru, som endast hade det felet att ej kunna tala ett ord annat än spanska.

En viktig sak var att undanstöka alla formaliteterna å ångfartygsbyrån, dit jag begaf mig för att utlösa de redan från Sverige beställda biljetterna till Havanna, och dessa formaliteter äro i sanning icke obetydliga, i synnerhet sedan Förenta staterna tagit Cuba om hand. Bland annat måste jag, innan jag fick biljetterna, skriftligen besvara ej mindre än 22 mer eller mindre närgångna, af amerikanske konsuln framställda frågor. Bland dessa förvånade mig mest den »*huruvida jag vore polygam?*»

Hvad följden blifvit, om jag förklarat mig vara försedd med flera hustrur, vet jag emellertid ej.

Den 15 januari kl. 3 e. m. var den för vårt fartygs afgång bestämda tiden, och ett par timmar förut infann sig vår artige konsul med sin syster för att i sitt ekipage föra oss till den brygga, hvarifrån vi på en ångbarkass skulle begifva oss till det stora ute på redden liggande ångfartyget »Isla de Panay». Utsikterna för den långa sjöresan voro ej de ljufligaste. Stormen var så stark, att vi hade svårt att stå på bryggan, där vi måste vänta omkring två timmar på den amerikanske konsulns ankomst. Denne potentat, som vanligen lär uppträda i mindre nyktert tillstånd, skall nämligen alltid vara närvarande vid fartygens afgång, kanske för att kontrollera, att inga polygamer smyga sig med bland passagerarne.Under väntandet presenterade konsul Segerdahl mig för en af våra blifvande reskamrater till Havanna, en ung Don Pedro Sottolongo, son till en af vårt fartygs hufvudredare och

således en betydande man ombord, hvilken det blir nyttigt att hafva till vän.

Ändtligen fingo vi begifva oss åstad, men det lilla fartygets rullande redan inne i hamnen bebådade hvad vi hade att vänta ute på hafvet.

Sedan vi väl kommit ombord, dröjde det ännu ett par timmar, innan Isla de Panay lyfte ankar och satte sig i rörelse. Med ett dundrande kanonskott sändes Europa sista afskedshälsningen, och strax därefter befunno vi oss ute på Atlantens väldiga svallvågor.

Enligt gammal vana eller ovana skall jag härefter med ledning af mina dagboksanteckningar dag för dag i korthet redogöra för hvad vi under resan så till sjöss som till lands upplefvat och för de intryck såväl af land som af folk jag därunder erfarit.

16 januari 1901 till sjöss.

Stormen upphörde under natten, men oceanen rullar ännu väldiga vågor, hvilka aflösa hvarandra såsom kullar och dalar. Natten god, och till hyttkamrat har jag endast en ung herre från Portorico, som ligger ofvanför mig och icke gör mig något besvär, i synnerhet som han låter mig äfven disponera den i hytten befintliga soffan. S. har sin plats i hytten invid jämte tvenne unga spanska damer.

Jag har i dag så godt jag kunnat studerat våra reskamrater, men mycken tid kommer ännu att åtgå, Under väntandet presenterade konsul Segerdahl mig för en af våra blifvande reskamrater till Havanna, en ung Don Pedro Sottolongo, son till en af vårt fartygs hufvudredare och således en betydande man ombord, hvilken det blir nyttigt att hafva till vän.

Ändtligen fingo vi begifva oss åstad, men det lilla fartygets rullande redan inne i hamnen bebådade hvad vi hade att vänta ute på hafvet.

Sedan vi väl kommit ombord, dröjde det ännu ett par timmar, innan Isla de Panay lyfte ankar och satte sig i rörelse. Med ett dundrande kanonskott sändes Europa sista afskedshälsningen, och strax därefter befunno vi oss ute på Atlantens väldiga svallvågor.

Enligt gammal vana eller ovana skall jag härefter med ledning af mina dagboksanteckningar dag för dag i korthet redogöra för hvad vi under resan så till sjöss som till lands upplefvat och för de intryck såväl af land som af folk jag därunder erfarit.

16 januari 1901 till sjöss.

Stormen upphörde under natten, men oceanen rullar ännu väldiga vågor, hvilka aflösa hvarandra såsom kullar och dalar. Natten god, och till hyttkamrat har jag endast en ung herre från Portorico, som ligger ofvanför mig och icke gör mig något besvär, i synnerhet som han låter mig äfven disponera den i hytten befintliga soffan. S. har sin plats i hytten invid jämte tvenne unga spanska damer.

Jag har i dag så godt jag kunnat studerat våra reskamrater, men mycken tid kommer ännu att åtgå,innan jag rätt hinner att komma underfund med alla de kuriösa element, hvaraf de bestå.

Från mina föregående långresor på hafvet van vid de indiska fartygens regelrätta och stereotypa engelska befolkning, kan jag icke beskrifva, hur förvånad jag blef öfver min omgifning här. Fartyget är, såsom man säger, »proppfullt» men af hvilka figurer! Mest synliga genom sina hvita hufvudbonader och tillika mest hyggliga äro en stor flock af ett tjugutal spanska barmhärtighetssystrar, som största delen af dagen ligga på knä, mumlande böner framför sina små medförda stolar. Vidare en stor massa trasiga och smutsiga mexikanska präster, de flesta med ohyggliga utseenden och af mer eller mindre indiansk typ; en mängd andra manspersoner med sluskigt utseende, hvilka i nödfall kunna tagas för banditer; en otalig mängd madamer, alla mer och mindre sluskigt klädda, och, »last but not least», ett alldeles oberäkneligt antal barnungar, »niños», af alla åldrar, från tjufpojksåldern ned till skrikande dibarn. Alla dessa äro våra kamrater på 1:a klassens platser, men med några få undantag finns knappt någon, som man icke annorstädes skulle anse höra till 2:a och 3:e klassens passagerare.

Hela denna svärm af besynnerliga passagerare lär vara pilgrimer, som återvända från Rom, där de bragt påfven sin hyllning. Troligen höra barnungarne äfven till pilgrimerna, ty mexikanerna äro så kära i sina barn, att de nog ej resa bort utan att medtaga dessa.Vår vän Don Pedro har fallit offer för sjösjukan och är i dag alldeles osynlig, hvarför vi ej hafva annat sällskap än allenast spansktalande folk.

Vårt fartyg, *Isla de Panay,* är just icke att skryta med. Det är visserligen någorlunda stort med omkring 4,000 hästkrafter och af lika många tons dräktighet men gammalt och tämligen smutsigt. Hytterna äro dock stora och rymliga, betjäningen vänlig och påpasslig, ehuru ganska svår att meddela sig med, helst vi ännu ej hunnit tillägna oss mycket af det vackra spanska språket.

Såvidt jag kan döma af dagens måltider, är den materiella kosten ganska riklig, ehuru af väl mycket spansk egendomlighet för att vara allom tilltalande. Vin bestås »à discrétion», både rödvin och sherry, äfvensom tvenne gånger i veckan champagne. Då alla passagerarne ej skulle kunna intaga sina måltider på en gång, serveras dessa i tvenne omgångar, nämligen den första för »los niños» (barnen) och deras mammor, den andra därefter för annat folk. Alla äta vid småbord, 5 à 6 vid hvarje. Vi ha fått våra platser anvisade vid kaptenens bord, där, utom denne, sitta den i dag osynlige Don Pedro och två andra havannabor, nämligen en Don Leal och Señor Triay, hvilken senare lär vara redaktör för Havannas förnämsta tidning, »Diario della Marina». Detta bord härbärgerar tydligen »la crème de la crème» bland passagerarne. Måltiderna ha i dag, liksom troligen alltid blir händelsen, intagits med strängt barrikaderade tallrikar och glas. Min aptit var dock förträfflig, och det ser ut, som om jag icke skulle hafva något att frukta afsjösjukan. Min reskamrat, som i detta afseende är svagare, har dock i dag stått sig bättre, än jag väntat.

17 januari till sjöss.

Vaknade kl. 5 på morgonen vid mumlet af barmhärtighetssystrarnas eller, såsom de här kallas, »las hermanas», böner. De samlas i ett tämligen stort rum utanför våra hytter, hvilket är anslaget till gudstjänstöfningarna ombord, och sedan de jämte en mängd andra pilgrimer under omkring två timmar hållit på med ett enformigt åkallande af den heliga jungfrun, hvilket för våra öron låter som ett ideligt månghundrafaldt upprepande af orden »Santa Maria, Madre de Dios», infinner sig den ene prästen efter den andre, utbyter sina sluskiga klädespersedlar emot kyrklig ornat och förrättar med vederbörliga ceremonier mässan, hvarmed hålles på till omkring kl. 9.

Äfven i dag ingen eller ringa blåst men väldiga dyningar, som åstadkomma åtskilligt haveri bland passagerarne.

Under det jag satt och läste i min däckstol, hade jag tätt invid mig hela samlingen af »hermanas» liggande på knä framför sina små stolar, såsom vanligt ideligen upprepande sitt »Santa Maria, Madre de Dios», då en stor svallvåg kommer och kastar omkull hela samlingen, som trillar omkring med sina stolar på däcket. Åter komna på benen, skynda många af de fromma systrarna att afgifva sjösjukans offer, tyvärr alltför ofta till självfva däcket, hvarefter de äro lika muntra och med sjösjukan. Min reskamrat, som i detta afseende är svagare, har dock i dag stått sig bättre, än jag väntat.

17 januari till sjöss.

Vaknade kl. 5 på morgonen vid mumlet af barmhärtighetssystrarnas eller, såsom de här kallas, »las hermanas», böner. De samlas i ett tämligen stort rum utanför våra hytter, hvilket är anslaget till gudstjänstöfningarna ombord, och sedan de jämte en mängd andra pilgrimer under omkring två timmar hållit på med ett enformigt åkallande af den heliga jungfrun, hvilket för våra öron låter som ett ideligt månghundrafaldt upprepande af orden »Santa Maria, Madre de Dios», infinner sig den ene prästen efter den andre, utbyter sina sluskiga klädespersedlar emot kyrklig ornat och förrättar med vederbörliga ceremonier mässan, hvarmed hålles på till omkring kl. 9.

Äfven i dag ingen eller ringa blåst men väldiga dyningar, som åstadkomma åtskilligt haveri bland passagerarne.

Under det jag satt och läste i min däckstol, hade jag tätt invid mig hela samlingen af »hermanas» liggande på knä framför sina små stolar, såsom vanligt ideligen upprepande sitt »Santa Maria, Madre de Dios», då en stor svallvåg kommer och kastar omkull hela samlingen, som trillar omkring med sina stolar på däcket. Åter komna

på benen, skynda många af de fromma systrarna att afgifva sjösjukans offer, tyvärr alltför ofta till själfva däcket, hvarefter de äro lika muntra och medfriskt mod återgå till sin »Santa Maria». Dessa »hermanas» se alla mycket hyggliga ut, några riktigt vackra, af en ren och mild typ. Men något andefattigare än dessa andaktsöfningar är omöjligt att tänka sig: ett tusende sinom tusende gånger förnyadt upprepande af en och samma fras.

Las Palmas 18 januari.

I natt ankrade vi på redden af *las Palmas*, hufvudstaden på ön *Gran Canaria*. Nog kändes det skönt att få hvila från det eviga rullandet, men mycken ro blef det dock icke, ty intagning af kol började genast med ett infernaliskt buller, som varade till morgonen. Efter en dylik kolningsprocess är allting ombord svart, dammigt och otrefligt, och det dröjer länge, innan man blir fri från koldammet, som intränger öfverallt.

Skönt var det emellertid att vid soluppgången inandas den ljufva luften i detta härliga klimat. Redan på morgonen visade termometern tjugu grader i skuggan, och vi kastade längtande blickar på landet. Vi hade dock ankrat för långt ute på redden för att tänka på ett besök där, hvarför jag måste inskränka mig till att i minnet återkalla ett par dagar, som jag för nära tjugu år sedan tillbragte här.

Den lilla staden består af små låga fyrkantiga hus med platta tak och en tämligen stor domkyrka invid en liten vacker park eller alameda med ståtliga palmer. En flod, vanligen torr, flyter midt genom staden, och från den bro, som leder däröfver, har man en högst friskt mod återgå till sin »Santa Maria». Dessa »hermanas» se alla mycket hyggliga ut, några riktigt vackra, af en ren och mild typ. Men något andefattigare än dessa andaktsöfningar är omöjligt att tänka sig: ett tusende sinom tusende gånger förnyadt upprepande af en och samma fras.

Las Palmas 18 januari.

I natt ankrade vi på redden af *las Palmas*, hufvudstaden på ön *Gran Canaria*. Nog kändes det skönt att få hvila från det eviga rullandet, men mycken ro blef det dock icke, ty intagning af kol började genast med ett infernaliskt buller, som varade till morgonen. Efter en dylik kolningsprocess är allting ombord svart, dammigt och otrefligt, och det dröjer länge, innan man blir fri från koldammet, som intränger öfverallt.

Skönt var det emellertid att vid soluppgången inandas den ljufva luften i detta härliga klimat. Redan på morgonen visade termometern tjugu grader i skuggan, och vi kastade längtande blickar på landet. Vi hade dock ankrat för långt ute på redden för att tänka på ett besök där, hvarför jag måste inskränka mig till att i minnet återkalla ett par dagar, som jag för nära tjugu år sedan tillbragte här.

Den lilla staden består af små låga fyrkantiga hus med platta tak och en tämligen stor domkyrka invid en liten vacker park eller alameda med ståtliga palmer. En flod, vanligen torr, flyter midt genom staden, och från den bro, som leder däröfver, har man en högstpittoresk utsikt. Floden rinner, när där finnes vatten, i brant fall utför bergsluttningen; på båda sidor därom ser man stadens små hvita hus klänga sig fast vid klippväggarna, öfverskuggade af högväxta ståtliga palmer, och långt bort i bakgrunden synas de höga bergspetsarna i det inre af ön torna sig upp den ena öfver den andra till omkring 7,000 fots höjd. Bergen fann jag nästan kala med undantag af några palmgrupper. De äro alldeles täckta af koschenill-plantager, ett otyg som här på de Kanariska öarna spelar en stor roll och nästan utrotat all annan växtlighet. Dessa plantager äro beväxta med taggiga kaktusbuskar, på hvilka koschenillinsekten lefver, och det i sig själf enformiga utseendet af dessa växter förskönas icke däraf, att de alla äro fullsatta af små hvita traslappar, som fästas på bladen för att kvarhålla insekterna och skydda dem för blåst, i synnerhet för den heta ökenvinden från Sahara eller *harmattan*, som, då den blåser ihållande, ofta dödar dem alla. Då insekterna äro fullt utbildade, skrapas de från bladen, torkas och dödas i ugnar, hvarefter de packas i säckar såsom färgämne. Jag såg hundratal af säckar, fyllda af dessa små insekter, lastas i fartyg.

Teneriffa samma dag.

Sedan vi i går vid middagstiden lämnat *Las Palmas*, gick vår färd under några timmar utmed *Gran Canarias* bergiga kust och därefter rätt väster ut emot *Teneriffa*. Senare voro alla passagerare sysselsatta med pittoresk utsikt. Floden rinner, när där finnes vatten, i brant fall utför bergsluttningen; på båda sidor därom ser man

stadens små hvita hus klänga sig fast vid klippväggarna, öfverskuggade af högväxta ståtliga palmer, och långt bort i bakgrunden synas de höga bergspetsarna i det inre af ön torna sig upp den ena öfver den andra till omkring 7,000 fots höjd. Bergen fann jag nästan kala med undantag af några palmgrupper. De äro alldeles täckta af koschenill-plantager, ett otyg som här på de Kanariska öarna spelar en stor roll och nästan utrotat all annan växtlighet. Dessa plantager äro beväxta med taggiga kaktusbuskar, på hvilka koschenillinsekten lefver, och det i sig själf enformiga utseendet af dessa växter förskönas icke däraf, att de alla äro fullsatta af små hvita traslappar, som fästas på bladen för att kvarhålla insekterna och skydda dem för blåst, i synnerhet för den heta ökenvinden från Sahara eller *harmattan*, som, då den blåser ihållande, ofta dödar dem alla. Då insekterna äro fullt utbildade, skrapas de från bladen, torkas och dödas i ugnar, hvarefter de packas i säckar såsom färgämne. Jag såg hundratal af säckar, fyllda af dessa små insekter, lastas i fartyg.

Teneriffa samma dag.

Sedan vi i går vid middagstiden lämnat *Las Palmas*, gick vår färd under några timmar utmed *Gran Canarias* bergiga kust och därefter rätt väster ut emot *Teneriffa*. Senare voro alla passagerare sysselsatta medförsök att upptäcka den beryktade Teneriffapiken, men luften var så full af disighet, att vi ej sågo en skymt däraf.

Då jag för nära tjugu år sedan gjorde samma färd, hade jag bättre tur. Först såg jag länge det oerhörda berget hägra såsom en svag, luftig dimbild, hvars jättelika former aftecknade sig högt uppe på himmeln. Ett egendomligt skådespel visade sig nu. Solen, som stod nära bergets ena sida, närmade sig detsamma alltmera; slutligen försvann den där bakom, så att endast en liten prick af solskifvan var synlig, och berget fortfor att synas endast såsom ett på himmeln svagt aftecknadt föremål, svårt att fatta med ögonen, men i samma ögonblick den sista glimten af solskifvan försvann bakom berget, framstod blixtsnabbt hela den jättelika kolossen såsom en nästan kolsvart, skarpt mot himmeln afstickande pyramid. Den ögonblickliga förvandlingen från en luftig knappt synlig dimbild till en dystert hotande verklighet var af en öfverväldigande effekt. Ehuru Pikens topp är krithvit af snö, syntes ej snön i anseende till den starka skugga, hvaruti berget befann sig.

Sedan vi nu landat, företogo vi, i afvaktan på middagen, en promenad i den lilla staden, som icke erbjuder något anmärkningsvärdt. Eget var att härunder tänka sig tillbaka till den tid, då jag med min son Arvid för nitton år sedan vandrade här under karnevalens yra, vildt bombarderade från fönstren af de unga damerna, som bland annat företogo sig att med tunga syklumpar, fästade vid linor, knacka oss i hufvudet.S:ta Cruz ligger ej i Teneriffas vackraste nejd. Man ser visserligen den pittoreska *Anagas*-bergskedjan med sina spetsiga tinnar begränsa horisonten; Piken ser man dock icke, och man måste, för att njuta af öns storartade natur, begifva sig på en sex timmars färd öfver bergen till den härliga *Orotavadalen*, där jag under mitt förra besök här vistades ett par veckor. Då jag uppnått den på höjden liggande staden *Lagunas* och började nedstigandet åt öns norra sida, fick landskapet större intresse. Hafvet syntes flera tusen fot under mig, och genom en egendomlig optisk illusion föreföll det liksom ett berg, sluttande brant uppåt. Pico de Teydes snöfält började lysa ofvanom de andra bergen. Talrika vackra palmer af den för Kanariska öarna egendomliga och särdeles lummiga arten (Phœnix canariensis) visade sig öfverallt, byar och kyrkor syntes rätt under på de branta afsatserna ned mot hafvet. Framför mig sträckte sig höga bergskedjor med topparna pudrade af snö. Långt åt väster sänka de sig brant ned i hafvet, och deras fötter sammansmälta med detta i en dimmig solrök. Men högt öfver denna kedja reser sig den majestätiska *Piken*, glimmande i krithvit skrud. Här och där glänste snöfälten på dess sidor såsom speglar, och endast på toppen syntes några grå klippor sticka fram ur snömassorna.

I dag måste vi emellertid nöja oss med hvad den lilla staden *S:ta Cruz* kunde erbjuda. På hotell Comachio fingo vi en ganska god middag, som smakade förträffligt såsom omväxling i skeppskosten. Sällskapet bestodtill en stor del af engelsmän, som voro på väg till eller från Orotava, hvilket nu blifvit så godt som en engelsk koloni. Då jag var där, fanns intet enda egentligt hotell; nu däremot hafva massor af förstklassiga sådana uppstått, hvilka lära vara alldeles öfverfulla af vintergäster. Man har nämligen kommit underfund med att Teneriffas klimat är vida öfverlägset Madeiras, som nu blifvit nästan öfvergifvet.

Sigrids hyttkamrater, de unga spanska damerna, och deras pappa skulle lämna oss här, och efter middagen togo vi afsked af dem vid en kaffekopp med tillbehör, som bjöds af Don Pedro.

Santa Cruz de Palma 19 januari.

Sent på natten i går lyftes ankar, och vi ångade ut från Teneriffas redd. Stjärnhimmeln var strålande praktfull, och Karlavagnen doppar redan spetsen af stången i hafvet. Vid soluppgången sågo vi framför oss den västligaste af Kanarieöarna, *Palma*, som jag aldrig förr besökt. Denna ö presenterade sig i den uppgående solens sken särdeles vackert med höga, taggiga bergspetsar, hvilkas sidor ända upp till molngränsen äro klädda med skogar af till utseendet barrträd. Därunder gröna gräsmattor och lunder med små hvita landthus i hundratal spridda öfver de branta, gröna sluttningarna ända högt upp emot molnen.

Den lilla staden *Santa Cruz de Palma* (alla städer tyckas här heta Santa Cruz eller Palma) klättrar uppför det branta berget, och de hvita husen lysa mellan till en stor del af engelsmän, som voro på väg till eller från Orotava, hvilket nu blifvit så godt som en engelsk koloni. Då jag var där, fanns intet enda egentligt hotell; nu däremot hafva massor af förstklassiga sådana uppstått, hvilka lära vara alldeles öfverfulla af vintergäster. Man har nämligen kommit underfund med att Teneriffas klimat är vida öfverlägset Madeiras, som nu blifvit nästan öfvergifvet.

Sigrids hyttkamrater, de unga spanska damerna, och deras pappa skulle lämna oss här, och efter middagen togo vi afsked af dem vid en kaffekopp med tillbehör, som bjöds af Don Pedro.

Santa Cruz de Palma 19 januari.

Sent på natten i går lyftes ankar, och vi ångade ut från Teneriffas redd. Stjärnhimmeln var strålande praktfull, och Karlavagnen doppar redan spetsen af stången i hafvet. Vid soluppgången sågo vi framför oss den västligaste af Kanarieöarna, *Palma*, som jag aldrig förr besökt. Denna ö presenterade sig i den uppgående solens sken särdeles vackert med höga, taggiga bergspetsar, hvilkas sidor ända upp till molngränsen äro klädda med skogar af till utseendet barrträd. Därunder gröna gräsmattor och lunder med små hvita landthus i hundratal spridda öfver de branta, gröna sluttningarna ända högt upp emot molnen.

Den lilla staden *Santa Cruz de Palma* (alla städer tyckas här heta Santa Cruz eller Palma) klättrar uppför det branta berget, och de hvita husen lysa mellangrönskan och de praktfullaste slingerväxter: *bougainvilleor* och *passifloror*. Palmer resa sig mellan husen, och det hela företer ett halftropiskt utseende.

Då vårt fartyg skulle stanna till kl. 1 e. m., rodde vi mot land i en liten båt; men den saken var just icke så lätt, då ingen brygga finnes. Vi sågo med en viss betänklighet vilda bränningar bryta sig emot stranden och började fundera, huru vi skulle välbehållna komma på det torra. Såsom räddande änglar infunno sig emellertid ställets lazzaroner, vadande ut till vårt möte, och lyfte oss upp på sina ryggar, så att vi ridande snart kommo i land. Under denna ridt hyste jag en viss farhåga, att det nu skulle gå mig sammaledes som för ett par år sedan i det Heliga landet, då en arab, öfverväldigad af min opåräknade tyngd, släppte mig i Jordan och sålunda gaf mig ett ofrivilligt dop. Denna gång gick det emellertid lyckligt.

En vacker väg förde oss uppåt bergen, till dess vi hade staden under oss. Det var frestande att på bergstigarna fortsätta vidare inåt landet, där skogiga raviner och pittoreska bergtoppar lockade oss, men magen började göra sina anspråk gällande, helst vi försummat frukosten ombord, och under funderingar på en god lunch gjorde vi vändning, styrande vår kosa ned till staden och vidare utför de branta, trånga gatorna på vinst och förlust, sökande ett matställe. Infödingarne gapade på oss såsom underdjur, i synnerhet pojkarne, som här ännu ej lärt sig att tigga. Tittade in i ställets kyrka, där ett klaver flitigt bearbetades i stället för orgel ochen del präster i dunklet sågos utföra sina kabbalistiska manövrer.

Efter åtskilligt sökande hittade vi ett tämligen primitivt hotell men funno alla rum fulla af arbetsfolk i full sysselsättning med sin middagsmåltid. Slutligen träffade vi på ett rum, där ett bord stod dukadt för 7—8 personer, och i den tro, att detta vore reserveradt för »finare folk», slogo vi oss ned där, men våra aristokratiska

idéer kommo snart på skam, ty inom kort voro de återstående platserna intagna af »folkets män». Så godt vår spanska kunskap det tillät, slogo vi oss i språk med våra grannar, af hvilka vi blefvo mycket vänligt bemötta. Vi funno snart, att de voro skeppskamrater från »Isla de Panay», hvilka här sökte en liten ersättning för den dåliga kosten ombord, som de sade vara i hög grad usel för däckspassagerarne, och de voro mycket missnöjda med fartyget, menande dock, att vi nog hade det bättre vid vårt första klass' bord. Då jag frågade, om de ej hade några samvetsskrupler att i dag på fredagen äta af det framsatta köttet, började de gapskratta och frågade, om vi i vårt land hade mycket folk, som gjorde så här — knäppande ihop händerna. De sade sig vara sjöfolk från Baleariska öarna och nu på väg till Havanna för att söka arbete. Vi skildes slutligen åt som mycket goda vänner, men måltiden var ganska klen.

Särdeles nöjda med vårt besök i land, återvände vi till stranden, något bäfvande för embarkeringen i bränningarna. Den gick dock lätt. Burna af kraftiga armar,kastades vi såsom paket i båten och voro snart ombord på vårt »Isla de Panay» midt ibland våra beskedliga nunnor, smutsiga mexikanska präster och skrikande barnungar.

Ännu ett par timmar gingo vi utmed Palmas vackra grönskande berg men sågo vid solnedgången sista skymten af den *gamla* världens sista utposter och styrde nu väster ut öfver det omätliga hafvet för att icke skåda land i den *nya* förrän efter förloppet af mera än en vecka.

Vi vänta nu att med det snaraste komma in i de ljufliga passadvindarna, hvilkas milda fläktar i dessa nejder ständigt blåsa från nordost och på ett angenämt sätt föra de sjöfarande väster ut.

20 januari till sjöss.

Ja, nog kom passadvinden i natt men på ett mycket bullersamt sätt i form af en nordostlig half storm, som rörde upp en ganska obehaglig sjö och gjorde denna natt såväl som dagen rätt otreflig. Vinden var dock gynnsam, och fartyget gjorde ypperlig fart. Middagen intogs som vanligt med starka barrikader på bordet, men det oaktadt dansade tallrikar och glas ned i våra knän, hvilket var så mycket beklagligare, som det i dag söndag var festmiddag med champagne och finare rätter än vanligt.

Oaktadt sjögången besökte jag fartygets barberare och hade därvid tillfälle att beundra spanjorernas passion att konversera och deras outtömliga ordförråd. Jag satt i rakstugans soffa, tåligt väntande, att den föregående

kastades vi såsom paket i båten och voro snart ombord på vårt »Isla de Panay» midt ibland våra beskedliga nunnor, smutsiga mexikanska präster och skrikande barnungar.

Ännu ett par timmar gingo vi utmed Palmas vackra grönskande berg men sågo vid solnedgången sista skymten af den *gamla* världens sista utposter och styrde nu väster ut öfver det omätliga hafvet för att icke skåda land i den *nya* förrän efter förloppet af mera än en vecka.

Vi vänta nu att med det snaraste komma in i de ljufliga passadvindarna, hvilkas milda fläktar i dessa nejder ständigt blåsa från nordost och på ett angenämt sätt föra de sjöfarande väster ut.

20 januari till sjöss.

Ja, nog kom passadvinden i natt men på ett mycket bullersamt sätt i form af en nordostlig half storm, som rörde upp en ganska obehaglig sjö och gjorde denna natt såväl som dagen rätt otreflig. Vinden var dock gynnsam, och fartyget gjorde ypperlig fart. Middagen intogs som vanligt med starka barrikader på bordet, men det oaktadt dansade tallrikar och glas ned i våra knän, hvilket var så mycket beklagligare, som det i dag söndag var festmiddag med champagne och finare rätter än vanligt.

Oaktadt sjögången besökte jag fartygets barberare och hade därvid tillfälle att beundra spanjorernas passion att konversera och deras outtömliga ordförråd. Jag satt i rakstugans soffa, tåligt väntande, att den föregåenderakpatienten skulle blifva expedierad, men detta höll på att öfverskrida mitt tålamod. Dörren stod nämligen öppen till däcket, och hvarje förbigående person, som såg en patient sitta på rakstolen, måste ovillkorligt in för att med flytande tunga och stora gester konversera med honom, hvarunder rakningen

naturligtvis måste upphöra och barberaren stå i afvaktande ställning med knifven i handen. Ej mindre än tre gånger upprepades dylika besök, hvarunder jag allt emellanåt med nordiska kraftuttryck gaf luft åt min förtrytelse.

21 januari till sjöss.

Systrarnas bönemummel utanför våra hytter väckte oss såsom vanligt kl. 5. Då prästerna senare infinna sig för att förrätta mässan i flera olika omgångar, behöfva vi endast glänta på vår dörr för att kunna följa med alla deras besynnerliga manövrer, hvilka jag ej förr varit i tillfälle att på så nära håll beskåda. Märkvärdigt att se den djupa andakt och hänförelse, som äro utpräglade i de knäböjande åhörarnes ansikten, under det prästen en oändlig tid håller på att mumla under ett ideligt balanserande af sina händer öfver vinet och brödet, till dess han slutligen får transsubstantiationens underverk fullbordadt, hvilket arbete understödjes af ett ständigt pinglande med en liten klocka.

Uti de präster, som, den ene efter den andre, aflösa hvarandra uti mässförrättningarna, igenkänner jag nu sluskar, som jag ser på däcket uti ruskiga världsliga kläder, hvilka de här nere utbyta mot en mässkåpa, rakpatienten skulle blifva expedierad, men detta höll på att öfverskrida mitt tålamod. Dörren stod nämligen öppen till däcket, och hvarje förbigående person, som såg en patient sitta på rakstolen, måste ovillkorligt in för att med flytande tunga och stora gester konversera med honom, hvarunder rakningen naturligtvis måste upphöra och barberaren stå i afvaktande ställning med knifven i handen. Ej mindre än tre gånger upprepades dylika besök, hvarunder jag allt emellanåt med nordiska kraftuttryck gaf luft åt min förtrytelse.

21 januari till sjöss.

Systrarnas bönemummel utanför våra hytter väckte oss såsom vanligt kl. 5. Då prästerna senare infinna sig för att förrätta mässan i flera olika omgångar, behöfva vi endast glänta på vår dörr för att kunna följa med alla deras besynnerliga manövrer, hvilka jag ej förr varit i tillfälle att på så nära håll beskåda. Märkvärdigt att se den djupa andakt och hänförelse, som äro utpräglade i de knäböjande åhörarnes ansikten, under det prästen en oändlig tid håller på att mumla under ett ideligt balanserande af sina händer öfver vinet och brödet, till dess han slutligen får transsubstantiationens underverk fullbordadt, hvilket arbete understödjes af ett ständigt pinglande med en liten klocka.

Uti de präster, som, den ene efter den andre, aflösa hvarandra uti mässförrättningarna, igenkänner jag nu sluskar, som jag ser på däcket uti ruskiga världsliga kläder, hvilka de här nere utbyta mot en mässkåpa,hvaraf ett helt förråd ligger på golfvet i en vrå utanför vår dörr.

Blåsten har varit beskedlig i dag. Vackert väder med sommarmoln på himmeln. Endast 18 grader varmt.

22 januari till sjöss.

Vädret vackert. Något stigande temperatur visar, att vi så småningom närma oss den rätta södern.

Gjorde i dag besök borta i »förens» aflägsna trakter och tog kännedom om tredje klassens passagerare, som där föra en föga afundsvärd tillvaro uti onämnbar smuts och oordning. Uti mörka kyffen, liknande hyllor i ett skåp, såg jag fullkomligt nakna personer ligga, vare sig det nu var för värmens skull eller för att blifva befriade från de invånare, som befolka klädesplaggen. Jag blef här tilltalad på tyska af en ung man i arbetskläder, som omtalade, att han var från Schlesien och stadd på väg till republiken *Salvador* uti Centralamerika. Då jag frågade hvad slags arbete han där sökte, svarade han, att han arbetade i »kyrkliga saker» och reste dit kallad af biskopen. Han öppnade sin smutsiga väst och visade ett silfverkors, som hängde på bröstet, tog af mössan och visade sin tonsur, således dokumenterande sig såsom präst. Då han reste på tredje klass, ville han ej uppträda i prästerlig dräkt, sade han. hvaraf ett helt förråd ligger på golfvet i en vrå utanför vår dörr.

Blåsten har varit beskedlig i dag. Vackert väder med sommarmoln på himmeln. Endast 18 grader varmt.

22 januari till sjöss.

Vädret vackert. Något stigande temperatur visar, att vi så småningom närma oss den rätta södern.

Gjorde i dag besök borta i »förens» aflägsna trakter och tog kännedom om tredje klassens passagerare, som där föra en föga afundsvärd tillvaro uti onämnbar smuts och oordning. Uti mörka kyffen, liknande hyllor i ett skåp, såg jag fullkomligt nakna personer ligga, vare sig det nu var för värmens skull eller för att blifva befriade från de invånare, som befolka klädesplaggen. Jag blef här tilltalad på tyska af en ung man i arbetskläder, som omtalade, att han var från Schlesien och stadd på väg till republiken *Salvador* uti Centralamerika. Då jag frågade hvad slags arbete han där sökte, svarade han, att han arbetade i »kyrkliga saker» och reste dit kallad af biskopen. Han öppnade sin smutsiga väst och visade ett silfverkors, som hängde på bröstet, tog af mössan och visade sin tonsur, således dokumenterande sig såsom präst. Då han reste på tredje klass, ville han ej uppträda i prästerlig dräkt, sade han. *23 januari till sjöss.*

Stark rullning under natten. 22 grader varmt.

Bland alla mer eller mindre omöjliga madamer har S. fiskat upp tvenne ganska hyggliga spanska damer, med hvilka hon oförtrutet konverserar. Konversationen består dock mest af skrattsalfvor å ömse sidor, hvarunder emellertid något litet spansk lärdom så småningom uppsnappas. Don Pedro Sottolongo, som nu kommit upp från sjukbädden, har artigt erbjudit sig som läromästare. S. arbetar med skriföfningar, som han korrigerar. Don Pedro har gjort sina studier i Belgien och talar perfekt franska samt är mycket intressant och underhållande, då han är vid godt humör, men däremellan tyst och sluten. Ehuru endast 25 år gammal gör han nu öfverresan till Havanna för adertonde gången men har dock icke hunnit blifva sjövan.

Största rollen ombord spelas dock af barnungarne, som med hvarje dag blifva odrägligare. Om jag gör ett försök att inne i salen lägga patience, har jag genast omkring mig en svärm 13- à 14-åringar, som så godt som hängande på mig med det yttersta intresse följa kortens gång men göra mig så nervös, att jag icke kan fortsätta. S. är dock god vän med dessa pojkar och har ställt sig in hos dem genom att förevisa åtskilliga konster. Utkommen på däcket håller jag på att ramla omkull öfver barnungar, som tyckas ha en särskild förkärlek att springa mellan mina ben. Andra skrika i alla tonarter och irritera synen genom sittotvättade tillstånd. Under allt detta beundrar jag de spanska papporna, som outtröttade bära sina smutsiga ungar, jollra och leka med dem, under det mammorna sitta helt liknöjda eller sköta sin sjösjuka. Då jag en gång yttrade till Don Pedro, att jag tyckte barnen vara väl självsvåldiga och för litet efterhållna, sade han: »Ja, spanjorerna ha alls ingen karaktär, de kunna ej tukta sina barn.»

24—25 januari till sjöss.

Vi ha nu passerat vändkretsen.

Vackra dagar men alltjämt med sjögång. Vinden har gått öfver till sydost och har således lämnat den rätta passadriktningen men är dock gynnsam. Värmen i dag 25 grader, hvilken temperatur nog är skön på däck men i hytten känns ganska svår om nätterna.

Tropikernas trogna följeslagare, de silverglänsande flygfiskarna, ha nu börjat fladdra öfver vågorna, och deras betraktande utgör ett intressant afbrott i enformigheten. De äro icke större än vanliga sillar, och man ser ibland hela massor af dessa glittrande djur flyga långa sträckor — minst hundra fot åt gången.

Om aftnarna kl. 8 samlas hela sällskapet nere i matsalen till *rosario* eller aftonbön, som dock endast består i ett mekaniskt upprabblande af radbandets alla böner. Man ser därvid äfven fartygets befäl ligga på knä.

Månskenet börjar nu göra sig gällande, och aftnarna äro härliga. Sedan barnskriket tystnat, präster och madamer gått och lagt sig, stå vi länge, stödda mot otvättade tillstånd. Under allt detta beundrar jag de spanska papporna, som outtröttade bära sina smutsiga ungar, jollra och leka med dem, under det mammorna sitta helt liknöjda eller sköta sin sjösjuka. Då jag en gång yttrade till Don Pedro, att jag tyckte barnen vara väl självsvåldiga och för litet efterhållna, sade han: »Ja, spanjorerna ha alls ingen karaktär, de kunna ej tukta sina barn.»

24—25 januari till sjöss.

Vi ha nu passerat vändkretsen.

Vackra dagar men alltjämt med sjögång. Vinden har gått öfver till sydost och har således lämnat den rätta passadriktningen men är dock gynnsam. Värmen i dag 25 grader, hvilken temperatur nog är skön på däck men i hytten känns ganska svår om nätterna.

Tropikernas trogna följeslagare, de silverglänsande flygfiskarna, ha nu börjat fladdra öfver vågorna, och deras betraktande utgör ett intressant afbrott i enformigheten. De äro icke större än vanliga sillar, och man ser ibland hela massor af dessa glittrande djur flyga långa sträckor — minst hundra fot åt gången.

Om aftnarna kl. 8 samlas hela sällskapet nere i matsalen till *rosario* eller aftonbön, som dock endast består i ett mekaniskt upprabblande af radbandets alla böner. Man ser därvid äfven fartygets befäl ligga på knä.

Månskenet börjar nu göra sig gällande, och aftnarna äro härliga. Sedan barnskriket tystnat, präster och madamer gått och lagt sig, stå vi länge, stödda motdet öfre däckets skrank, och njuta af det i månglansen glittrande hafvet, mot hvilket det stora fartygets mörka massa med sina för vinden svällande segel aftecknar sig såsom en framåtilande spökbild. Dessa stunder komma som en ljuf ersättning för under dagens lopp utståndna diverse obehag.

26 januari till sjöss.

Då jag på morgonen öppnade min dörr, stötte jag emot den unge tysken, som där bakom höll på att utbyta sina paltor emot en af de prästerliga skrudarna, som lågo på golfvet. Med strålande uppsyn berättade han: »Jetzt soll auch ich die Messe lesen», hvarefter jag såg honom på det mest korrekta sätt förrätta sina signerier framför den andaktsfullt knäböjande församlingen, som visst redan afhörde sin tredje mässa under morgonen.

Vinden har i dag gått öfver till en hård sydväst, rak motvind och rakt emot alla regler för passadvindarna. Sjögången bastant och munterheten vid middagsbordet borta. Don Pedro var försvunnen, Leal blek och melankolisk. Triay och jag voro de enda, som höllo aptiten i ordning, utom kaptenen naturligtvis, en mörk, allvarsam spanjor, som alltid sitter lika trygg på sin plats.

Temperaturen har nu uppgått till 27 grader, men värmen i vår hytt än dock vida större och känns rätt svår, helst vi merendels icke kunna hafva fönstret öppet. Trots vår beskedlige Jaimes protester, ha vi flera gånger det öfre däckets skrank, och njuta af det i månglansen glittrande hafvet, mot hvilket det stora fartygets mörka massa med sina för vinden svällande segel aftecknar sig såsom en framåtilande spökbild. Dessa stunder komma som en ljuf ersättning för under dagens lopp utståndna diverse obehag.

26 januari till sjöss.

Då jag på morgonen öppnade min dörr, stötte jag emot den unge tysken, som där bakom höll på att utbyta sina paltor emot en af de prästerliga skrudarna, som lågo på golfvet. Med strålande uppsyn berättade han: »Jetzt soll auch ich die Messe lesen», hvarefter jag såg honom på det mest korrekta sätt förrätta sina signerier framför den andaktsfullt knäböjande församlingen, som visst redan afhörde sin tredje mässa under morgonen.

Vinden har i dag gått öfver till en hård sydväst, rak motvind och rakt emot alla regler för passadvindarna. Sjögången bastant och munterheten vid middagsbordet borta. Don Pedro var försvunnen, Leal blek och melankolisk. Triay och jag voro de enda, som höllo aptiten i ordning, utom kaptenen naturligtvis, en mörk, allvarsam spanjor, som alltid sitter lika trygg på sin plats.

Temperaturen har nu uppgått till 27 grader, men värmen i vår hytt än dock vida större och känns rätt svår, helst vi merendels icke kunna hafva fönstret öppet. Trots vår beskedlige Jaimes protester, ha vi flera gångerförsökt öppna det men blifvit straffade med öfversvämningar, som ibland grundligt blött våra effekter.

Mot aftonen blef sjön något mindre orolig, och nu skulle en af Triay anordnad välgörenhetsfest hållas till fördel för fonden till understöd af skeppsbrutna sjömäns familjer. Vi samlades tämligen mangrant i matsalen (salong finns icke), där Triay själf, som, utom allt annat, äfven är poet och vältalare, inledde festen med ett högtrafvande

tal om barmhärtigheten, hvarunder en kollekttallrik cirkulerade. Därefter framkallade han en gammal mexikansk präst, »Padre Sottomayor», och anmodade honom, som vore »una de las glorias litterarias de Mejico», att äfven hålla ett tal om barmhärtigheten, hvilket han också gjorde, ehuru det kom något för sent, då alla redan lämnat sina penningbidrag. Kommo så diverse musikaliska prestationer: två trasiga mexikanska präster uppträdde, den ene med bedröflig uppsyn och långa, gula tänder, den andre i ett slags bondjacka och med ena hälften af ansiktet uppsvullen till form af en jättelik brödbulla. De utförde en duett på piano och fiol, som aldrig ville taga slut och hvaraf de knappt hörbara ljuden i mina öron endast läto såsom ett i oändlighet upprepadt dudelidu! dudelidu! Kom så åter ett i den högre stilen hållet poetiskt föredrag af Triay, under rubrik af »pobres mujeres» eller »stackars kvinnor», hvaruti han ville bevisa, att de ej alls vore några stackare utan i stället behärskade världen. Därnäst var anordnadt ett föredrag af Don Pedro och ett af Don Leal. Den förstnämnde, som skulle tala öfver jag minns nu ej hvad,strejkade på grund af sjösjuka, och Leal, som skulle afgifva en resonerad redogörelse för den internationella välgörenheten för nödställda sjömansfamiljer, visade sig icke såsom någon vältalare utan gjorde hvad man kallar fiasko.

Ehuru festen efter vanlig måttstock aflupit ganska klent, belönades den dock med starka applåder, och Triay själf var tydligen mycket stolt öfver det lyckade resultatet. Då jag en stund efteråt mötte honom i trappan, klappade jag i händerna och ropade bravo åt honom, hvarför han med strålande uppsyn tackade. Till S. skänkte han manuskriptet till sitt poem, och hon ämnar slå mynt däraf genom att öfversätta det på svenska, hvilket jag dock fruktar blir ett svårt företag, ty den poetiska spanskan förefaller mig här väl inkrånglad och svårfattlig.

27 januari.

I natt har rullningen gått öfver det passandes gränser. Att sofva var icke att tänka på. Vi lågo liksom inpackade i tortyrlådor, som nästan vändes upp och ner än på ett håll och än på det andra. S., som hittills hållit sig någorlunda kry, måste nu duka under.

Oaktadt allt detta elände hördes dock utanför vår hytt i vanlig tid på morgonen »las hermanas» lika troget mumla sitt »Sancta Maria Madre de Dios», och nyfiken att se, huru de härunder kunde reda sig, öppnade jag dörren och såg de beskedliga systrarna jämte många andra andäktiga i ett bedröfligt tillstånd. Några lågo på knä, andra lågo kullramlade, andra åter voro strejkade på grund af sjösjuka, och Leal, som skulle afgifva en resonerad redogörelse för den internationella välgörenheten för nödställda sjömansfamiljer, visade sig icke såsom någon vältalare utan gjorde hvad man kallar fiasko.

Ehuru festen efter vanlig måttstock aflupit ganska klent, belönades den dock med starka applåder, och Triay själf var tydligen mycket stolt öfver det lyckade resultatet. Då jag en stund efteråt mötte honom i trappan, klappade jag i händerna och ropade bravo åt honom, hvarför han med strålande uppsyn tackade. Till S. skänkte han manuskriptet till sitt poem, och hon ämnar slå mynt däraf genom att öfversätta det på svenska, hvilket jag dock fruktar blir ett svårt företag, ty den poetiska spanskan förefaller mig här väl inkrånglad och svårfattlig.

27 januari.

I natt har rullningen gått öfver det passandes gränser. Att sofva var icke att tänka på. Vi lågo liksom inpackade i tortyrlådor, som nästan vändes upp och ner än på ett håll och än på det andra. S., som hittills hållit sig någorlunda kry, måste nu duka under.

Oaktadt allt detta elände hördes dock utanför vår hytt i vanlig tid på morgonen »las hermanas» lika troget mumla sitt »Sancta Maria Madre de Dios», och nyfiken att se, huru de härunder kunde reda sig, öppnade jag dörren och såg de beskedliga systrarna jämte många andra andäktiga i ett bedröfligt tillstånd. Några lågo på knä, andra lågo kullramlade, andra åter vorotydligen sysselsatta med sjösjukans vanliga offerceremoni. En präst höll sig med berömvärd kraft fast vid det improviserade altaret, och transubstantiationens underverk gick sin regelbundna gång.

Sedan jag kommit upp på däck, fann jag, att blåsten var jämförelsevis obetydlig men att rullningen var förorsakad af oerhörda från nordväst kommande vågberg, hvilka, enligt kaptenens utsago, tydde på att en stark

storm antingen nyligen här rasat eller att en sådan nu pågick i vår närhet.

Under dessa förhållanden inskränkte sig vår sysselsättning under dagens lopp till att med möjligaste kraft hålla oss fast i sittande ställning på bänkar och stolar, hvilket emellertid icke alltid lyckades.

Porto Rico 28 januari.

Redan kl. 7 på morgonen anlände vi utanför Porto Rico men fingo ej inlöpa i hamnen, förrän lots och sanitetsinspektörer kommit. Dessa herrar läto vänta på sig omkring tre timmar, under hvilken tid vi måste ligga stilla och rulla i den starka dyningen. Ändtligen kom förlossningens stund, och det var med en viss högtidlig känsla vi för första gången satte foten på den nya världens jord.

Vi skulle tillbringa hela dagen här och föresatte oss att se så mycket som möjligt under denna tid.

Stadens — *St. Juan de Porto Ricos* — läge är vackert på en lång i hafvet utskjutande landtunga. På andra sidan af den därutaf bildade viken synes ett gladt, tydligen sysselsatta med sjösjukans vanliga offerceremoni. En präst höll sig med berömvärd kraft fast vid det improviserade altaret, och transubstantiationens underverk gick sin regelbundna gång.

Sedan jag kommit upp på däck, fann jag, att blåsten var jämförelsevis obetydlig men att rullningen var förorsakad af oerhörda från nordväst kommande vågberg, hvilka, enligt kaptenens utsago, tydde på att en stark storm antingen nyligen här rasat eller att en sådan nu pågick i vår närhet.

Under dessa förhållanden inskränkte sig vår sysselsättning under dagens lopp till att med möjligaste kraft hålla oss fast i sittande ställning på bänkar och stolar, hvilket emellertid icke alltid lyckades.

Porto Rico 28 januari.

Redan kl. 7 på morgonen anlände vi utanför Porto Rico men fingo ej inlöpa i hamnen, förrän lots och sanitetsinspektörer kommit. Dessa herrar läto vänta på sig omkring tre timmar, under hvilken tid vi måste ligga stilla och rulla i den starka dyningen. Ändtligen kom förlossningens stund, och det var med en viss högtidlig känsla vi för första gången satte foten på den nya världens jord.

Vi skulle tillbringa hela dagen här och föresatte oss att se så mycket som möjligt under denna tid.

Stadens — *St. Juan de Porto Ricos* — läge är vackert på en lång i hafvet utskjutande landtunga. På andra sidan af den därutaf bildade viken synes ett gladt,grönskande landskap med besynnerligt formade, låga, skogbevuxna kullar i förgrunden och där bortom höga, blånande berg. Hvad som efter landningen först slår i ögat är massan af »färgadt folk», från den kolsvarta negern till den smutsbruna mulatten, som här rör sig öfverallt. Den hvita befolkningen är här i dubbelt afseende hvit, ty alla gå klädda i bländande hvita kläder och halmhattar, en kostym som onekligen har sitt berättigande i den heta atmosfär, som i land möter oss och hvartill vi ej känt något liknande ute på hafvet. Promenerade en stund i en liten parkanläggning nära hamnen, men solen dref oss hastigt nog att söka skydd i gatornas skugga, där vi snart funno stadens hotell, hvarmed bekantskap gjordes och dit vi lofvade oss att återkomma, sedan vi först gjort en utflykt till Porto Ricos landsbygd, hvars grönskande kullar med oemotståndlig kraft drogo oss. En liten ångbåt, som underhåller trafiken tvärs öfver viken, förde oss till den på andra sidan liggande byn *Catano*, hvilken ligger nästan ute i vattnet, på alla håll omgifven af de för tropikerna karakteristiska snåren af *mangrovebuskar*. Denna egendomliga vegetation växer långt ut i vattnet, bildande liksom vidlyftiga ängar af intensivt gröna buskar, hvilka växa på högt öfver vattnet uppstående rötter med utseende af konstigt förgrenade styltor.

Själfva byn består af nätta, små, låga hus, skuggade af bananer och palmer. Med ett härifrån afgående järnvägståg foro vi till byn *Banjamon*, hvarifrån vi begåfvo oss ut på ströftåg för att leta efter märkvärdigheter.Den första vi träffade var en högst lustig negerby, hvars kojor lågo spridda bland lummiga tamarind-, mango- och brödfruktträd. Dessa små, på trästolpar stående kojor äro hoplappade af hvilka materialier som helst, somliga af gamla packlårar, andra af rostiga järnplåtsbitar eller af palmbark. Då hvarken fönster eller dörrar finnas utan

husens ena sida är alldeles öppen, kunde vi utan hinder närvara vid de svarta herrskapens hushållsbestyr. Folket ser gladt och vänligt ut, och de svarta mammornas hvita tänder lyste vänligt, då S. klappade de nakna ungarne.

Negrerna se ut att föra ett bekymmerslöst lif här ute i denna härliga natur, som, utan nämnvärdt arbete, ger dem hvad de behöfva till sitt uppehälle: ris, rotväxter såsom yam och söt potatis samt bananer. Då de behöfva något pengar, arbeta de ett par timmar i en plantage, till dess de fått hvad de önska, men något ihållande arbete underkasta de sig icke. Därtill är slafveritiden i alltför friskt minne.

Sedan vi en stund sett oss omkring i byn, började värmen blifva oss öfvermäktig, och vi styrde vår kosa utåt landet för att söka någon hviloplats, som vore skuggig och tillräckligt aflägsen från negerbyns i många afseenden misstänkta omgifningar. Framför oss lågo vidsträckta gröna ängar med betande boskap, längre bort skogklädda kullar. Det hela så intensivt grönt, att man hade svårt att tro sig vara i de förbrända tropikerna. Då inga vägar eller stigar funnos, måste vi göra vår vandring tvärs öfver nyssnämnda ängar, genom lågt,saftigt gräs, genomväfdt af blommande växter, hvaribland en synnerligen vacker slingerväxt med konvolvulus-liknande röda blommor. En sådan vandring skulle ej hafva varit rådlig på de närgränsande öarna Martinique och S. Lucia, hvilka vimla af de farliga »fer de lance»-ormarna; men då jag aldrig hört, att dylika förekomma på Porto Rico, klefvo vi oförfäradt på, till dess vi nådde ett högt och lummigt snår af bambubuskar, växande på en sluttning ofvanför en liten buktande flod, i hvilken vi sågo sköldpaddor simma. Här slogo vi oss ned i gräset, njutande af den svala skuggan och af ett medfördt förråd af makalösa porto-rico-apelsiner, hvilka äro en helt annan frukt än den vi hemma äro vana vid.

Det var ett verkligt idylliskt grönt, tropiskt landskap vi här hade framför oss. De gröna ängarna och den lilla buktande floden i förgrunden, där bortom på nära håll en kedja af kullar i pittoreska former, de flesta krönta med några rödaktiga klippor, som resa sig ur en lummig vegetation af gröna träd. Sluttningarna äro täckta med de för gamla världen främmande men här inhemska kungspalmerna (*Oreodoxia regia*), hvilkas hvita stammar se ut som pelare. De äro ståtliga träd, men deras frukter äro endast ätbara för kreatur. Vi voro mycket frestade att få klättra uppför dessa kullar och på nära håll studera deras vegetation, men den lilla idylliska floden framför oss utgjorde ett oöfverstigligt hinder, och dessutom började ljudet af en på något afstånd bölande tjur att väcka tankarna på reträttlinien. Reträtten anträddes emellertid i god ordning, ehuru mednågra små svårigheter att komma öfver raviner och mindre vattendrag.

Vid mörkrets inbrott voro vi åter i vårt hotell och fingo en utmärkt middag eller en som åtminstone smakade så i jämförelse med vår skeppskost.

Uti middagen deltogo många amerikaner, hvilka vimla här, sedan de efter öns eröfring för ett par år sedan blifvit herrar på täppan. Denna krigsbragd förefaller mera opåkallad än deras inblandning i Kubas affärer. Denna ö hade sedan flera årtionden befunnit sig i ett tillstånd af kroniskt upprorskrig, och vare sig att kubanerna hade rätt uti sina klagomål öfver Spaniens utsugningssystem eller icke, hade förhållandena på ön blifvit alldeles outhärdliga, och det ömsesidiga hatet, fostradt af det långvariga kriget, hade gifvit anledning till så många ohyggligheter och till en så total förstöring af den stora öns välstånd, att amerikanernas inskridande ur många synpunkter kan försvaras. Här på Porto Rico däremot har aldrig rådt något åtminstone i dagen framträdande missnöje mot Spanien, hvarför amerikanernas annektering af ön framstår såsom en ren eröfring, i synnerhet som de synas ämna lägga sig till därmed såsom en verklig besittning utan att, såsom på Kuba, tillkännagifva, att de ämna respektera invånarnes rätt till självstyrelse. Efter hvad jag hör, lär missnöjet bland Porto Ricos inbyggare mot deras nya herrar vara i ständig tillväxt och en storartad emigration pågå från ön. Orsakerna känner jag icke säkert men har hört, att amerikanerna genom omfattande köp af jordsynas vilja alldeles göra slut på den självägande klassen bland landets befolkning. Ön, som har omkring 800,000 invånare, däraf nära hälften negrer, är i hög grad rik och bördig. Dess produkter äro de vanliga tropiska men framför allt kaffe, som är af utmärkt beskaffenhet och åtnjuter stort anseende på världsmarknaden.

29 januari till sjöss.

Då fartyget tidigt påföljande morgon skulle afgå, begåfvo vi oss i går afton i mörkret ned till hamnen och fingo

ett par negrer, som rodde oss ombord. »Isla de Panay» hade under dagens lopp uti den lugna hamnen blifvit så genomstekt af den tropiska solens strålar, att vår hytt blifvit en fullkomligt outhärdlig ugn, hvarför vi tillbragte större delen af natten på däcket.

Klockan 6 lyftades ankar, och sedan morgonkaffet intagits, började vi att med nyfikenhet mönstra den förändring vårt sällskap undergått. »Las hermanas» ha stannat i Porto Rico, men prästerna och madamerna äro kvar och, o ve!, äfven nästan alla stojande och skrikande »ninos», hvilka, jag vet ej hvarför, jag hade hoppats skulle till stor del lämna oss här. Ett aristokratiskt element har emellertid blifvit infördt i vårt hittills ytterst plebejiska sällskap i form af ett dussin fina amerikanska herrar och damer, som hela dagen sitta för sig själfva i en sluten ring och för hvilka själfve vår stolte Don Pedro krusar betydligt samt låter af dem efterskicka sig den ena gången efter den andra för att tillfredsställa än ett, än ett annat af deras anspråk. Ett särdeles hyggligt synas vilja alldeles göra slut på den själfägande klassen bland landets befolkning. Ön, som har omkring 800,000 invånare, däraf nära hälften negrer, är i hög grad rik och bördig. Dess produkter äro de vanliga tropiska men framför allt kaffe, som är af utmärkt beskaffenhet och åtnjuter stort anseende på världsmarknaden.

29 januari till sjöss.

Då fartyget tidigt påföljande morgon skulle afgå, begåfvo vi oss i går afton i mörkret ned till hamnen och fingo ett par negrer, som rodde oss ombord. »Isla de Panay» hade under dagens lopp uti den lugna hamnen blifvit så genomstekt af den tropiska solens strålar, att vår hytt blifvit en fullkomligt outhärdlig ugn, hvarför vi tillbragte större delen af natten på däcket.

Klockan 6 lyftades ankar, och sedan morgonkaffet intagits, började vi att med nyfikenhet mönstra den förändring vårt sällskap undergått. »Las hermanas» ha stannat i Porto Rico, men prästerna och madamerna äro kvar och, o ve!, äfven nästan alla stojande och skrikande »ninos», hvilka, jag vet ej hvarför, jag hade hoppats skulle till stor del lämna oss här. Ett aristokratiskt element har emellertid blifvit infördt i vårt hittills ytterst plebejiska sällskap i form af ett dussin fina amerikanska herrar och damer, som hela dagen sitta för sig själfva i en sluten ring och för hvilka själfve vår stolte Don Pedro krusar betydligt samt låter af dem efterskicka sig den ena gången efter den andra för att tillfredsställa än ett, än ett annat af deras anspråk. Ett särdeles hyggligtamerikanskt par slöt sig genast från början med mycken vänlighet till oss, och vi ha sällskapat med dem hela dagen. De äro af skotsk härkomst, hvaröfver de tyckas vara stolta. Ett annat gammalt par talar om, att de tillbragt en månad i Porto Rico och funnit klimatet härligt men väl hett. Det inre af ön lär vara mycket vackert men svåråtkomligt af brist på vägar.

Vårt middagsbord, vid hvilket vi som vanligt ha våra fyra gamla vänner, har i dag fått en tillökning uti en herre, som förstår och talar franska samt på intet villkor vill taga för sig af faten före S. Således en belefvad man! Vi ha nu erfarit, att det är general Andrade, f. d. president i Venezuela, hvarifrån han för tillfället är bortkörd genom en af de där kroniska revolutionerna. Med honom måste bekantskap formeras.

Den västliga vinden fortfar äfven i dag med försvarlig rullning. Vi ha hela dagen gått utmed Porto Ricos kust, som dock på aftonen började att aflösas med *Haitis* höga berg.

30—31 januari till sjöss.

En hel dag gingo vi utmed Haitis kust. Påkostande att icke få på närmare håll göra bekantskap med denna kuriösa men natursköna negerrepublik.

Den västliga vinden och det ständiga rullandet ha nu gifvit plats åt fullkomlig vindstilla och lugn sjö med ännu starkare värme. Atlantens vågsvall afhålles genom de talrika norr om oss liggande men osynliga Bahamaöarna.
amerikanskt par slöt sig genast från början med mycken vänlighet till oss, och vi ha sällskapat med dem hela dagen. De äro af skotsk härkomst, hvaröfver de tyckas vara stolta. Ett annat gammalt par talar om, att de tillbragt en månad i Porto Rico och funnit klimatet härligt men väl hett. Det inre af ön lär vara mycket vackert men svåråtkomligt af brist på vägar.

Vårt middagsbord, vid hvilket vi som vanligt ha våra fyra gamla vänner, har i dag fått en tillökning uti en herre, som förstår och talar franska samt på intet villkor vill taga för sig af faten före S. Således en belefvad man! Vi ha nu erfarit, att det är general Andrade, f. d. president i Venezuela, hvarifrån han för tillfället är bortkörd genom en af de där kroniska revolutionerna. Med honom måste bekantskap formeras.

Den västliga vinden fortfar äfven i dag med försvarlig rullning. Vi ha hela dagen gått utmed Porto Ricos kust, som dock på aftonen började att aflösas med *Haitis* höga berg.

30—31 januari till sjöss.

En hel dag gingo vi utmed Haitis kust. Påkostande att icke få på närmare håll göra bekantskap med denna kuriösa men natursköna negerrepublik.

Den västliga vinden och det ständiga rullandet ha nu gifvit plats åt fullkomlig vindstilla och lugn sjö med ännu starkare värme. Atlantens vågsvall afhålles genom de talrika norr om oss liggande men osynliga Bahamaöarna.Eget nog föreföll det oss att för första gången under resan kunna intaga våra måltider utan barrikaderade bord och stolar och utan att riskera att få soppan i knäet.

I morgon, i februari, skola vi komma till Havanna. Redan nu på aftonen skönjes Kubas kust.

Granna skåltal vid middagen af Sottolongo och Triay till afsked från bordskamraterna. Jag växlade kort med presidenten Andrade. Han omtalade, att hans presidentskap ej varat mer än ett och ett halft år, under det hans företrädare, *Guzman Blanco*, hållit sig kvar nära tjugu år. Felet var nog, menade han, att han icke ville skjuta så mycket folk som företrädaren. Nu pågår åter som bäst revolution i Venezuela och, efter hvad jag hör, lär Andrades namn stå på listan att komma åter. Under sitt namn på visitkortet skref han: »Bostad Venezuela, för tillfället Porto Rico», och på baksidan ställde han sig på artigt spanskt sätt alldeles till vår disposition.

Solnedgången praktfull, ja alltför praktfull, ty dess hemskt röda färger kunna antyda en storm.

Havanna 1 februari.

Blåsten kom mycket riktigt under natten i form af en *norte* (nordan), som ruskade oss betydligt och sänkte temperaturen, så att den i dag nedgått till 18 grader, hvilket känns nästan kallt efter de föregående dagarnas värme.

Vid tiotiden styrde vi rätt in mot land, och då mina ögon spejande och förväntningsfullt riktades mot detta, Eget nog föreföll det oss att för första gången under resan kunna intaga våra måltider utan barrikaderade bord och stolar och utan att riskera att få soppan i knäet.

I morgon, i februari, skola vi komma till Havanna. Redan nu på aftonen skönjes Kubas kust.

Granna skåltal vid middagen af Sottolongo och Triay till afsked från bordskamraterna. Jag växlade kort med presidenten Andrade. Han omtalade, att hans presidentskap ej varat mer än ett och ett halft år, under det hans företrädare, *Guzman Blanco*, hållit sig kvar nära tjugu år. Felet var nog, menade han, att han icke ville skjuta så mycket folk som företrädaren. Nu pågår åter som bäst revolution i Venezuela och, efter hvad jag hör, lär Andrades namn stå på listan att komma åter. Under sitt namn på visitkortet skref han: »Bostad Venezuela, för tillfället Porto Rico», och på baksidan ställde han sig på artigt spanskt sätt alldeles till vår disposition.

Solnedgången praktfull, ja alltför praktfull, ty dess hemskt röda färger kunna antyda en storm.

Havanna 1 februari.

Blåsten kom mycket riktigt under natten i form af en *norte* (nordan), som ruskade oss betydligt och sänkte temperaturen, så att den i dag nedgått till 18 grader, hvilket känns nästan kallt efter de föregående dagarnas värme.

Vid tiotiden styrde vi rätt in mot land, och då mina ögon spejande och förväntningsfullt riktades mot detta,hade jag i minnet min gamla frände Fredrika Bremers entusiastiska ord i sin dagbok vid första anblicken af Kuba. Hon

prisar dess majestätiska berg och säger: »Så väldiga och djärfva bergformer har jag hittills ej sett i västerlandet.» Huru jag än ansträngde mina ögon, kunde jag icke se annat än ett land, slätt som en pannkaka. Min kära tant Fredrika måtte ha tagit några för tillfället upptornade åskmoln för berg, ty hela denna del af Kuba är alldeles slät. Först långt bort i östra delen lära förekomma berg.

Ja, lita nu på resebeskrifningar äfven af berömda författare!

Havannas hamn är lång och smal, begränsad på östra sidan af en klippig strand, på hvars yttersta udde reser sig det befästade fyrtornet »Morro». Eljest ingenting anmärkningsvärdt vare sig hvad naturen eller omgifvande byggnader beträffar, utom att vi tätt utmed oss sågo de ur vattnet uppstickande masterna af det olyckliga amerikanska krigsfartyget *Maine*, hvilket som bekant för ett par år sedan en natt sprängdes i luften, hvarvid flera hundra man af dess besättning omkommo. Amerika har aldrig kunnat blifva kvitt öfvertygelsen, att detta skett på spanjorernas anstiftan, och mainekatastrofen blef en af orsakerna till kriget eller åtminstone till dess påskyndade utbrott.

Emellertid kommo hamnpolisens och tullens tjänstemän ombord, och många formaliteter skulle genomgås, innan vi fingo gå i land. Den viktigaste var läkarinspektionen, som tillgick så, att vi alla måste defileraförbi och räknas af doktorn, på det att denne skulle kunna efter jämförelse med skeppsrullorna kontrollera, att icke någon kopp- eller kolerapatient vore undangömd i något skåp. Hamnpolisen skulle nu ge tillstånd åt hvar och en att gå i land, men detta tillgick i sådan oordning och under sådan trängsel, att jag icke vet, när vi skulle blifvit färdiga, om icke den fungerande tjänstemannen, jag vet ej hur, kommit under fund med, att vi voro svenskar, hvarpå han presenterade sig själf såsom finne vid namn Fagerman, och nu gick allt som en dans, i synnerhet som han äfven hjälpte oss att komma fort igenom den krångliga tullen.

Efter Don Pedros rekommendation beslöto vi att icke slå ner våra bopålar i själfva staden utan i ett hotell, beläget i den lilla villaförstaden *Vedado*, en half timmes väg utanför densamma, till hvars rena luft gula febern, som eljest mer och mindre är en ständig gäst i Havanna, icke lär våga sig ut.

Havanna 2 februari.

Vi ha nu vårt hem i det ganska trefliga Hotell *Trotcha* i Vedado, långt från den stora stadens bullrande lif och — man kan tillägga — smuts och dåliga lukt. Vedado är egentligen en samling af villor, belägna på ömse sidor om en bred landsväg och alla omgifna af trädgårdar. Hotell Trotcha är en fyrkantig byggnad, rundt omkring omgifven af ett öppet pelargalleri, till hvilket glasdörrar leda från alla boningsrummen, hvilka icke hafva några andra fönster. På alla förbi och räknas af doktorn, på det att denne skulle kunna efter jämförelse med skeppsrullorna kontrollera, att icke någon kopp- eller kolerapatient vore undangömd i något skåp. Hamnpolisen skulle nu ge tillstånd åt hvar och en att gå i land, men detta tillgick i sådan oordning och under sådan trängsel, att jag icke vet, när vi skulle blifvit färdiga, om icke den fungerande tjänstemannen, jag vet ej hur, kommit under fund med, att vi voro svenskar, hvarpå han presenterade sig själf såsom finne vid namn Fagerman, och nu gick allt som en dans, i synnerhet som han äfven hjälpte oss att komma fort igenom den krångliga tullen.

Efter Don Pedros rekommendation beslöto vi att icke slå ner våra bopålar i själfva staden utan i ett hotell, beläget i den lilla villaförstaden *Vedado*, en half timmes väg utanför densamma, till hvars rena luft gula febern, som eljest mer och mindre är en ständig gäst i Havanna, icke lär våga sig ut.

Havanna 2 februari.

Vi ha nu vårt hem i det ganska trefliga Hotell *Trotcha* i Vedado, långt från den stora stadens bullrande lif och — man kan tillägga — smuts och dåliga lukt. Vedado är egentligen en samling af villor, belägna på ömse sidor om en bred landsväg och alla omgifna af trädgårdar. Hotell Trotcha är en fyrkantig byggnad, rundt omkring omgifven af ett öppet pelargalleri, till hvilket glasdörrar leda från alla boningsrummen, hvilka icke hafva några andra fönster. På allasidor äro de omgifna af en vacker trädgård, rik på blommor och grönska. Rummen äro stora och luftiga, enär ofvanför glasdörrarna blåst och drag fritt spela genom stora öppningar i väggarna. Möbleringen

primitiv och enkel. Endast en säng och några stolar. Sängen, i stället för madrass och bolstrar, endast försedd med en elastisk botten af ståltråd, hvilken, om också erbjudande nödig svalka, dock känns litet hård och kantig. Bord finnas icke, utan jag sitter och skrifver vid ett sådant ute i det öppna galleriet, där dock den i dag rådande nordanvinden spelar många puts med mitt papper. Det ser ut, som om vi skulle komma att trifvas godt här. Alla människor i hotellet äro ytterst tillmötesgående och vänliga. Ehuru något besvärligt, att ingen förstår ett ord annat än spanska, är dock detta förhållande rätt nyttigt för våra framsteg i detta språk, hvarutaf vi nu för ett par månaders tid skola blifva beroende.

Strax bakom hotellet vräker hafvet sina skummande bränningar mot den klippiga stranden, som helt och hållet består af hårda och skrofliga korallformationer och är ytterst svårtillgänglig, om man icke har skodon med särdeles tjocka sulor för att skydda mot korallernas skarpa kanter, bland hvilka vi i dag ströfvat omkring för att söka naturhistoriska rariteter, dock med klent resultat.

Den breda landsväg, som leder tvärs genom Vedado, är planterad med stora, nu tyvärr kala träd, från hvilka hänga fotlånga, svarta bönskidor. Uti dessa träd igenkänner jag de praktfulla *flamboyanterna*, hvilkasstora eldröda blommor i den mörka grönskan utgöra en af Ceylons prydnader. Här är nu tyvärr icke deras årstid, och jag kan föreställa mig, att hela denna nejd skall hafva ett fullkomligt olika utseende, då dessa träd stå i sin blomning. För närvarande råder här nu den torra årstiden, »la seca», under hvilken allting är grått och dammigt.

En elektrisk spårväg leder från Vedado in till Havanna, och jag har i dag redan ett par gånger begagnat densamma dels för att se något af staden och dels för att besöka vårt konsulat, banker m. fl. affärer. Staden har icke något märkvärdigt utseende. Hvad som för densamma egentligen är karakteristiskt äro de låga husen med flata tak och med väggar målade i mångahanda lysande färger. Uti den affärsidkande delen af staden, där jag i dag mest har vistats, äro gatorna trånga och krokiga, smutsiga och illaluktande samt till den grad trafikerade af otaliga kärror med kolossala hjul, att det är ytterst svårt för en fotgängare att komma fram. Då man dock åker billigt här och droskorna äro talrika, begagnar aldrig någon finare person sina egna fortskaffningsmedel, men i detta afseende hände mig nu såsom vanligt, att jag ej uppförde mig såsom en sådan utan hade många duster att utstå med Havannas gatukärror och smuts.

Havanna har dock några gator, hvilka hafva en annan karaktär, äfvensom ett par vackra öppna platser, men på byggnader af monumental karaktär eller arkitektonisk märkvärdighet är fullkomlig brist. Hvad som utide elegantare delarna af staden mest faller i ögonen såsom någonting egendomligt är de stora fönstren, som gå ned ända till gatan och från hvilka bakom eleganta järngaller de vackra damerna, sittande i bekväma stolar, betrakta lifvet på gatorna och, icke minst viktigt, låta sig själfva betraktas.

De förnämsta öppna platserna äro *Plaza de Armas* med guvernörens palats och prydd med fyra höga kungspalmer samt ett annat stort torg, hvars namn jag nu ej minns men där stadens förnämsta hotell äro belägna, äfvensom en stor basar med sina mångahanda butiker. En vacker parkanläggning med bänkar intager dess midt. Dock tycker jag icke, att af Havannas parker och trädgårdar är gjordt, hvad man kunde begära af detta klimat. Man får ej något riktigt intryck af att man befinner sig i tropikerna.

Någonting, som man till följd af alla gamla resebeskrifningar vant sig att anse såsom oskiljaktigt förenadt med Havanna, lyser nu alldeles genom sin frånvaro, nämligen de bekanta »volantes», dessa kuriösa nationella åkdon, hvilka lika jättelika spindlar ilade fram och tillbaka på gatorna. De ha nu blifvit ersatta med de mera praktiska men prosaiska europeiska droskorna. Såsom ett kuriosum måste jag anteckna, att jag, såsom gammal rökare, naturligtvis gjorde många visiter i härvarande cigarrbodar men alltid måste bortkasta mina uppköp och i stället taga till mina från Sverige medförda cigarrer.För att göra bekantskap med landsbygden häromkring, togo vi på eftermiddagen en vagn och gjorde en utflykt på ett par timmar väster ut från Vedado uti en trakt, som hade blifvit oss rekommenderad såsom vacker. Vår kusk vände sig oupphörligen om på sin kuskbock och frågade med belåten min: »le gusta usted la vista?» (ordagrant: smakar utsikten eder godt?), men oaktadt vi besvarade denna fråga med en vänlig grymtning, kunde vi omöjligt upptäcka någonting vackert. Landskapet var kalt och alldagligt. Man kunde tro sig vara hvar som helst i norra Europa, helst icke ett spår af tropisk vegetation syntes.

Då emellertid Havanna och hela dess närmaste omgifning lär hvila på klippgrund, är väl detta orsaken till att så ringa växtlighet finnes.

Vi hafva däremot så mycket mera nöje af att efter dagens tryckande värme njuta af den tropiska aftonens ljufva luft uti vår trädgård, där vi roa oss med att såsom i ett skuggspel betrakta alla de i den elektriska belysningens sken på vägen förbispatserande figurerna, bland hvilka den svarta befolkningen spelar en stor roll. De äro alltid roliga att se på, dessa godmodiga negrer och negresser med de vänliga apansiktena, men förfärligt prosaiska äro de i sina mer eller mindre eleganta europeiska kostymer, som komma dem att sakna all karaktär af nationalitet. I synnerhet komiska äro de om söndagarna, då man ser dem parvis arm i arm promenera, utpyntade med den mest befängda elegans och med tydligt självbelåtna miner.Efter gårdagens relativa svalka har i dag det tropiska klimatet återkommit med sina 28 graders värme i skuggan, hvilket i mitt tycke känns rätt skönt. Havannas vinterklimat lär vara idealiskt, i det de ofta något väl varma dagarna med täta mellanrum aflösas af dagar med nordanvind, då termometern nedgår till den uppfriskande temperaturen af 16—18 grader. Massor af amerikanska turister öfvervintra också här, oaktadt det rykte Havanna har om sig att aldrig, icke ens om vintern, vara alldeles fritt från den gula febern, som om sommaren gör vistelsen här mycket farlig för främlingar.

Matanzas 3 februari.

Havanna hade vi fått nog utaf; det svarade icke mot våra förväntningar. Vi ville därför se något af landet, hvilket dock nu är ytterst svårt utan de största obehag, ty kriget har ruinerat och bragt i oordning allting uti det inre af ön. Järnvägarna äro förstörda, ingenstädes möjlighet att passera natten, enär inga hotell finnas i de brända städerna och byarna. Osäkerheten lär äfven vara stor till följd af den genom gerillakriget förvildade lösa befolkningen. En väg finns dock, som är fullt trafikabel, nämligen till det omkring tio mil från Havanna aflägsna*Matanzas*.

Vi lämnade i dag på morgonen Havanna och foro med ångfärja öfver hamnen till det på andra sidan belägna *Regla*, därifrån järnvägen utgår. Tåget var fullproppadt af folk, som dock så småningom aftroppade vid de i närheten af staden belägna stationerna. Vi Efter gårdagens relativa svalka har i dag det tropiska klimatet återkommit med sina 28 graders värme i skuggan, hvilket i mitt tycke känns rätt skönt. Havannas vinterklimat lär vara idealiskt, i det de ofta något väl varma dagarna med täta mellanrum aflösas af dagar med nordanvind, då termometern nedgår till den uppfriskande temperaturen af 16—18 grader. Massor af amerikanska turister öfvervintra också här, oaktadt det rykte Havanna har om sig att aldrig, icke ens om vintern, vara alldeles fritt från den gula febern, som om sommaren gör vistelsen här mycket farlig för främlingar.

Matanzas 3 februari.

Havanna hade vi fått nog utaf; det svarade icke mot våra förväntningar. Vi ville därför se något af landet, hvilket dock nu är ytterst svårt utan de största obehag, ty kriget har ruinerat och bragt i oordning allting uti det inre af ön. Järnvägarna äro förstörda, ingenstädes möjlighet att passera natten, enär inga hotell finnas i de brända städerna och byarna. Osäkerheten lär äfven vara stor till följd af den genom gerillakriget förvildade lösa befolkningen. En väg finns dock, som är fullt trafikabel, nämligen till det omkring tio mil från Havanna aflägsna*Matanzas*.

Vi lämnade i dag på morgonen Havanna och foro med ångfärja öfver hamnen till det på andra sidan belägna *Regla*, därifrån järnvägen utgår. Tåget var fullproppadt af folk, som dock så småningom aftroppade vid de i närheten af staden belägna stationerna. Vihade icke hunnit långt, förrän landskapet började förbättra sig, ehuru det på långt när icke motsvarar hvad jag förut sett inom tropikerna. Årstiden är dock ogynnsam, då till följd af torkan allting är förbrändt och vissnadt. Knappt ett grönt grässtrå synligt. Hvilken skillnad mot det gröna Porto Rico! Landet är dels slätt, dels vågigt med låga kullar och till min förvåning till stor del ouppodladt, täckt med täta busksnår. Den tropiska karaktären uppehålles dock af en massa vackra kungspalmer, som äro spridda öfverallt och i synnerhet på kullarnas sluttningar bilda riktiga skogsdungar. Med undantag af några sparsamt förekommande kokospalmer ser man endast ofvannämnda här vildt växande kungspalmer (*Oreodoxa regia*) med sina vackra hvita pelarlika stammar och lummiga mörka kronor. Icke en enda tobaksplantering har jag sett; de lära egentligen endast förekomma i den del af ön, som är belägen väster om Havanna, där det till namnet mycket

missbrukade *Vuelta de Abajo* är beläget. De små åkerfält jag såg buro endast sockerrör, och där skörden pågick såg jag endast hvita arbetare, inga negrer, hvilka så mycket som möjligt afhålla sig från att möda sig med arbete. Tillståndet i det inre af ön lär vara bedröfligt; större delen af jorden förvildad efter kriget, som bragt Kubas invånarantal ned från två millioner till endast hälften däraf. Ingen vågar företaga någonting, ty man har en allmän föreställning om att inom ett par månader ett nytt krig, denna gång med de amerikanska befriarne, förestår.Landskapet blef vänligare, ju närmare vi kommo till Matanzas, i hvars närhet några låga bergshöjder syntes. Vid tågets ankomst rådde en förfärlig trängsel vid stationen, och mycket förvånade blefvo vi, då midt i detta virrvarr, där vi visserligen om någonsin trodde oss vara inkognito, jag först tilltalades af en yngre herre med förfrågan, om det vore Count Wachtmeister, och, innan jag hann svara därpå, fann mig klappad på axeln af en spansk arbetare, som med vänligaste min hälsade på oss. Uti denne senare igenkände vi en af våra bordskamrater på det lustiga värdshuset i Palmas (Kanariska öarna), och den förre befanns vara Señor Sanchez, svensk vicekonsul härstädes, som, till följd af telegram från konsul Francke i Havanna, ställde sig till vår disposition, hvilket han under hela dagens lopp på det mest älskvärda sätt fullgjort. Med den vagn han skaffade företogos långa åkturer genom de olika delarna af Matanzas, som vi snart funno vara en stad af helt annan beskaffenhet än Havanna, lika treflig som den senare är otreflig. Gatorna fina och putsade som salonger; husen låga, endast med bottenvåning, lika brokiga som i Havanna och äfvenledes försedda med kolossala fönster, som gå ända ned till gatan och bakom hvilkas järngaller stadens skönheter synas sitta i eleganta toaletter, betraktande lifvet på gatorna. Inga skräpande högar af varubalar såsom i Havanna, inga gatorna belamrande lastkärror. Allt fint, elegant och prydligt. Tvenne floder, *St. John* och *Yumori*, flyta genom staden ochdärifrån genom den soliga glada stranden ut i det i förunderligt blå färg lysande hafvet.

Efter i hotellet gemensamt med Sanchez intagen frukost, lät denne framköra en äkta *volante*, detta nationella kubanska åkdon, hvilket, såsom jag redan nämnt, numera försvunnit från Havannas gator. Volanten är en korg, upphängd mellan tvenne skyhöga hjul, och tack vare dess mjukt guppande rörelser kan man därmed utan obehag åka fram öfver stenar och stockar på obanade vägar. Då detta åkdon endast är inredt för två personer och kusken alltid rider, undrade jag, hur vi alla tre skulle få plats. Detta gick dock präktigt, ty Sanchez tog plats i våra knän — såsom det såg ut — i själfva verket på en pall mellan och framför oss båda. En lustig neger med en stor halmhatt, en kolossal cigarr i munnen och lång piska i handen besteg den ena af hästarna, och nu bar det af i fart först genom stadens gator och därefter uppför en hög backe utanför staden, på hvars topp *Montserrats* pilgrimskyrka är belägen. Härifrån ståtlig utsikt åt ena hållet öfver staden och hafvet, åt det andra öfver den rätt under oss liggande *Yumoridalen*, som tack vare alla resebeskrifningar åtnjuter stort rykte för romantisk tropisk skönhet, ett rykte som jag icke kan finna att den fullt motsvarar. Onekligen är den dock rätt vacker, bestående af en djup sänkning mellan långsluttande höjder. Bland massor af spridda kungspalmer flyter Yumorifloden därigenom och bryter sig slutligen genom en djup klyfta i bergen fram till Matanzas. Dalen har sitt namn däraf, att enligt legendenden siste indianhöfdingen, sårad i striden mot spanjorerna, där uppgifvit andan, under utropet: »yo mori» (jag dör). Dock synes mig bra litet troligt, att han härtill begagnat spanska språket!

Nu bar det åter utför i vår guppande korg och med vår kostlige ridande neger såsom ögonfägnad framför oss — först åter genom staden och sedan ut därifrån på andra hållet.

Uti en stor förfallen trädgård lät Sanchez i förbifarten åt S. hopsätta en välluktande bukett af så storartade dimensioner, att hon knappt kunde bära den. Därefter foro vi länge och väl på obanade vägar uppför backar inåt landet, där vår mjuka volante kom oss väl till pass. Uti en buskbeväxt ödemark stannade vi framför en hydda, uti hvilken befanns nedgången till Matanzas' beryktade *cuevas* eller grottor. Som det inre af dessa underjordiska gångar är mycket hett, lämnade jag min rock där uppe, och med en fackelbärande neger till vägvisare begynte vi vår vandring ned i jordens innanmäten. Brant slingra sig de mörka gångarna nedåt, och mer än en timme kan man utsträcka promenaden. Vi nöjde oss med halfva tiden och blefvo rikligt belönade för vår svett och möda. Ett verkligt feeriskådespel bjudes man på här. Långa glimrande alabasterlika stalaktiter hänga såsom oerhörda istappar ned från taket och mötas af andra dylika, som växa upp från marken. Mellan dessa nedhängande pelare

bestå väggar och tak liksom af det finaste glittrande filigransarbete, fransar och spetsar i oändlighet. Stundom ser man förstenade hvita vattenfallkomma ned från sidorna; stundom resa sig kolossala pelare åt höjden. Det hela erbjuder anblicken af ett fepalats eller förtrolladt slott, och man behöfver verkligen vägvisarens oupphörligt upprepade rop af »cuida se» (akta er) för att icke stöta hufvudet mot den nedhängande praktfulla grannlåten.

Då vi kokta och drypande af svett, kommo upp i dagen, mötte vi ett par amerikanska herrar, som rustade sig att gå ned och voro angelägna att af oss erhålla upplysningar. Vi beklagade dem, ty de voro jättar, den ene till längden, den andre till tjockleken.

Vår åktur fortsattes sedermera dels i stadens omgifningar, där vi beságo ett stort läger af amerikanska trupper, dels i själfva staden, där vi åkte omkring på de förnämsta gatorna, beskådande de kubanska skönheterna, där de sutto bakom gallren i sina stora fönster, mönstrande de förbiåkande. Ett fenomen, som i hög grad förvånade oss, var att här i de svarta lockarnas land finna nästan alla de onekligt vackra unga damerna i besittning af de djärfvaste ljusblonda chevelurer. Vi fingo den upplysningen, att den naturliga kolsvarta färgen för tillfället är gammalmodig och vulgär samt att de största omsorger nedläggas på sådana kemiska preparat, som åstadkomma en vacker ljus hårfärg. Därjämte äro deras ansikten på ett betänkligt sätt sminkade eller rättare mjölade med »poudre de riz».

Här i Matanzas lär lefvas ett gladt och muntert societetslif. Tvenne baler i veckan, den ena gifven af kubanerna, den andra af amerikanerna. I afton äramerikansk bal, hvarför ingen musik höres på det stora parkliknande torget, där den annars låter höra sina muntra toner. Ytterst lifligt var där i alla fall, och vi hade stort nöje af att från bekväma hvilstolar mönstra de långa raderna af kubanska skönheter, som, utstyrda i de mest vidunderliga högplymade parisiska hattar, under liflig konversation med sina uppvaktande kavaljerer voro stadda i en ständig rundmarsch omkring platsen. En glad anblick bland de blomsterrika gröna buskarna, belyst af det klara elektriska ljuset.

Här tog vår beskedlige Sanchez afsked af oss efter att på det allra bestämdaste ha nekat oss att betala de ganska betydliga utgifter han gjort för vår räkning.

Havanna 4 februari.

Vi lämnade Matanzas i dag på morgonen. Detta gjorde onekligen ett gladt intryck och gaf oss de trefligaste stunder vi hittills haft på Kuba.

Vi äro nu åter i Havanna. Möjligt att jag icke gör detta full rättvisa, bland annat af den orsak, att mina bestyr med konsulat, bank, ångbåtskontor m. m. nödgat mig att hvarje dag hufvudsakligen vistas i den smutsigaste, trängsta och mest illaluktande delen af staden; men äfven de inblickar jag fått i dess mera fashionabla delar kunna icke bibringa mig något lifligt intresse därför. Alla, som känna Havanna, säga dock, att detta numera icke företer den ringaste likhet med hvad det var före kriget, då det, hvad elegans och gladt lif beträffar, lär hafva varit ett litet Paris. Långa års amerikansk bal, hvarför ingen musik höres på det stora parkliknande torget, där den annars låter höra sina muntra toner. Ytterst lifligt var där i alla fall, och vi hade stort nöje af att från bekväma hvilstolar mönstra de långa raderna af kubanska skönheter, som, utstyrda i de mest vidunderliga högplymade parisiska hattar, under liflig konversation med sina uppvaktande kavaljerer voro stadda i en ständig rundmarsch omkring platsen. En glad anblick bland de blomsterrika gröna buskarna, belyst af det klara elektriska ljuset.

Här tog vår beskedlige Sanchez afsked af oss efter att på det allra bestämdaste ha nekat oss att betala de ganska betydliga utgifter han gjort för vår räkning.

Havanna 4 februari.

Vi lämnade Matanzas i dag på morgonen. Detta gjorde onekligen ett gladt intryck och gaf oss de trefligaste stunder vi hittills haft på Kuba.

Vi äro nu åter i Havanna. Möjligt att jag icke gör detta full rättvisa, bland annat af den orsak, att mina bestyr med konsulat, bank, ångbåtskontor m. m. nödgat mig att hvarje dag hufvudsakligen vistas i den smutsigaste, trängsta

och mest illaluktande delen af staden; men äfven de inblickar jag fått i dess mera fashionabla delar kunna icke bibringa mig något lifligt intresse därför. Alla, som känna Havanna, säga dock, att detta numera icke företer den ringaste likhet med hvad det var före kriget, då det, hvad elegans och gladt lif beträffar, lär hafva varit ett litet Paris. Långa årsuppror och inbördes krig ha i grund förändrat detta. Under denna tid har staden varit delad i två fientliga läger, som med hotfulla blickar betraktade hvarandra. Det nationella partiet, ehuru talrikt i Havanna, var naturligtvis alltid nedtryckt och kufvadt af den spanska delen af befolkningen, som hade militärstyrkan till stöd. En fullkomlig terrorism rådde, och de rysligaste grymheter begingos, såsom då t. ex. en hop 15—16 års skolpojkar, 40 à 50 till antalet, tillhörande stadens förnämsta familjer, tagit sig för någon förolämpande demonstration vid en bekant impopulär spansk generals graf. En ganska sträng dom för dessa pojkstreck måste på grund af ett terroristiskt påtryck upphäfvas och ändras till en strängare. Till följd däraf blefvo åtta af gossarne afrättade och de öfriga dömda till lifstids galärarbete i kedjor.

Som bekant har nu den amerikanska interventionen gjort slut på det mångåriga inbördes slaktandet och brännandet, under hvilket den rika ön nästan blifvit en ödemark. Tillståndet är emellertid, ehuru för tillfället lugnt, dock långt ifrån tillfredsställande. Då jag frågar personer, som borde väl känna förhållandena, hvem som nu egentligen regerar här på Kuba, blifva de mig svaret skyldiga. Det finns civila guvernörer i olika delar af ön, hvilka skola låtsas vara de styrande, men i själfva verket ligger makten i den i Havanna residerande amerikanske militärguvernören general Woods händer.

För tillfället är en konstituerande församling i fullt arbete här med att utarbeta en kubansk konstitution,men ingen tror, att resultatet af dess arbete kommer att antagas af Amerika. Det kommer naturligtvis att gå ut på ett fullständigt »Cuba libre», men Amerika går nog icke in på annan frihet än den, som finner sig i ett protektorat, som i själfva verket blir ett förmynderskap.

Tyngst af alla de skäl Amerika anför i detta afseende är det, att Kuba omöjligt skulle kunna reda sig själf i finansiellt hänseende. Det kaotiska tillståndet af dess finanser gör dess existens beroende på den kredit det kan erhålla i utlandet, en kredit som troligen icke skulle kunna upprätthållas ett ögonblick under ett styrelsesätt, som sannolikt blefve lika oroligt och ostadigt som det, hvarpå Syd- och Centralamerikas republiker gifva exempel. Enligt det nationella konstitutionsförslaget skulle Kuba blifva ett slags federativ republik med flera provinser, styrda af hvar sin guvernör. Antagligen komma dessa att blifva lika många pretendenter till presidentskapet i ett land, där hvar och en anser sig passande till denna syssla.

Som sakerna nu stå, befaras i hög grad, att lugnet ej länge kan upprätthållas utan att ett nytt krig snart måste utbryta mellan befriarne och de befriade. Alla de konserverande och förmögna elementen på ön lära vara på amerikanska sidan, inseende, att endast under Amerikas skydd någon möjlighet finnes för landet att ånyo uppblomstra. Den stora massan däremot, som har att vinna på att fiska i grumligt vatten, tillhör den nationella sidan. Till denna höra naturligtvis också en del aktningsvärda män, som ur rent ideell patriotisksynpunkt fanatiskt arbeta för en sak, som i praktiken troligen skulle leda till landets ruin. Hvad skall slutet blifva? Qui vivra, verra!

Havanna 5 februari.

I dag väntas franska ångfartyget S. Germain, som i morgon skall föra oss till Mexiko. Flera gånger har jag varit nere i staden för att efterhöra dess ankomst och köpte vid ett besök på salutorget en del kuriösa tropiska frukter, som afprofvades vid frukosten i dag men utan att vinna synnerligt bifall. De kunna icke jämföras med Kubas apelsiner och dess ananas, hvarpå vi frossa vid alla måltider. Kubas ananas anses öfverträffa all annan. För öfrigt ha vi mest tillbragt dagen i vår trädgård, njutande af den sköna luften. Den enda dissonansen i dessa hvilostunder äro de förfärliga nästoner, som rundt omkring oss höras från de många amerikaner, som vistas här. En familj af denna nationalitet, som vi sett på resan från Porto Rico och med hvilken vi knappt talat två ord, råkade vi nyss. De förklarade sig »very happy to see us!» Konventionella osanningar tyckas äfven florera i Amerika.

Äfven med en annan tystlåten personage, som, troligen med orätt, är beskylld för sådana konventionella lögner (krokodiltårar), sällskapa vi här i trädgården. Han härstammar från de sumpiga trakterna i det inre af ön, har vistats här flera år i en liten damm, äter ingenting och ger nästan intet annat lifstecken än att plira än med det

ena, än med det andra ögat. synpunkt fanatiskt arbeta för en sak, som i praktiken troligen skulle leda till landets ruin. Hvad skall slutet blifva? Qui vivra, verra!

Havanna 5 februari.

I dag väntas franska ångfartyget S. Germain, som i morgon skall föra oss till Mexiko. Flera gånger har jag varit nere i staden för att efterhöra dess ankomst och köpte vid ett besök på salutorget en del kuriösa tropiska frukter, som afprofvades vid frukosten i dag men utan att vinna synnerligt bifall. De kunna icke jämföras med Kubas apelsiner och dess ananas, hvarpå vi frossa vid alla måltider. Kubas ananas anses öfverträffa all annan. För öfrigt ha vi mest tillbragt dagen i vår trädgård, njutande af den sköna luften. Den enda dissonansen i dessa hvilostunder äro de förfärliga nästoner, som rundt omkring oss höras från de många amerikaner, som vistas här. En familj af denna nationalitet, som vi sett på resan från Porto Rico och med hvilken vi knappt talat två ord, råkade vi nyss. De förklarade sig »very happy to see us!» Konventionella osanningar tyckas äfven florera i Amerika.

Äfven med en annan tystlåten personage, som, troligen med orätt, är beskylld för sådana konventionella lögner (krokodiltårar), sällskapa vi här i trädgården. Han härstammar från de sumpiga trakterna i det inre af ön, har vistats här flera år i en liten damm, äter ingenting och ger nästan intet annat lifstecken än att plira än med det ena, än med det andra ögat. *6 februari till sjöss.*

Lämnade i dag Havanna klockan 11 förmiddagen med det franska ångfartyget S. Germain. Vi hade lärt oss uppskatta icke så mycket självfva Havanna som vårt hem i hotell Trotcha med dess utomordentligt vänliga och trefliga folk från värden till den siste uppassaren. Till och med räkningen var särdeles anständig i jämförelse med havannahotellens i detta afseende dåliga rykte.

Hvilken skillnad här på denna ångbåt med förhållandena på Isla de Panay! Det gamla bekanta franska språket ljuder från alla håll, ingen svårighet att kunna meddela sig och framför allt det sköna lugnet här ombord, hvilket, i jämförelse med hvad vi varit vana vid under den sista tiden, nästan förefaller såsom ödslighet. Endast 15—20 passagerare, bland hvilka visserligen icke saknas en spansk familj med de oundvikliga skrikande »niños», men dessa spela icke så stor roll här. Våra kamrater utan vidare intresse äro för det mesta personer, som äro bosatta i Mexiko eller för affärer resa dit. Undantag härifrån utgöres af ett gammalt amerikanskt turistpar, hvars breda amerikanska dialekt endast öfverträffas af den tragikomiska franska, hvarmed den stendöfve gamle herrn med skrikande röst underhåller uppassarne.

Till följd af passagerarnes fåtal ha vi fått hvar sin stora rymliga hytt, och då vädret är härligt, kunna vi icke hafva det bättre.

Under många timmar följde vi ännu på afstånd Kubas låga, flacka land, som först på aftonen försvann ur sikte, detta Kuba som jag hade föreställt mig såsomett pittoreskt bergland! Sådant lär det dock vara i dess aflägsna sydöstra del omkring S. Jago; men det är mycket långt från Havanna, omkring lika långt som från Ystad till Haparanda. Man tänker icke ofta på Kubas ofantliga utsträckning af öfver 100 svenska mil.

7—8 februari till sjöss.

Hafvet lugnt under dessa dagar med svag sydvästlig vind. Flygfiskarna göra sina evolutioner öfver det djupblåa vattnet. Värmen behaglig på däck men besvärande om nätterna i hytterna, där den oaktadt all luftning ej vill gå under 27 grader. Allt vore emellertid trefligt och bra, om icke ett hemskt damoklessvärd hängde öfver oss i form af dessa fruktansvärda *nortes* (nordliga orkaner), för hvilka den Mexikanska golfens västra del är så illa beryktad. Alla beskrifningar öfver färder i dessa trakter ända tillbaka till Cortez' tid tala med förskräckelse härom. Dessa nortes komma nedrusande öfver Amerikas ändlösa, kalla slätter, och då de uppnå det heta luftstrecket här, öfvergå de troligen till följd af luftens hastiga utvidgning genom värmen till orkanens häftighet. Utanför Vera Cruz förgå under vintertiden ej många dagar, utan att dylika stormar grassera, och ångfartygen kunna därunder aldrig inlöpa i hamnen. De lära utbryta hastigt och oförberedt såsom ett kanonskott, och det händer ofta, att ett fartyg, som just står i begrepp att inlöpa i Vera Cruz' hamn, blir öfverraskadt af stormen och måste vända ut till sjöss, ett pittoreskt bergland! Sådant lär det dock vara i dess aflägsna sydöstra del omkring S. Jago; men det är

mycket långt från Havanna, omkring lika långt som från Ystad till Haparanda. Man tänker icke ofta på Kubas ofantliga utsträckning af öfver 100 svenska mil.

7—8 februari till sjöss.

Hafvet lugnt under dessa dagar med svag sydvästlig vind. Flygfiskarna göra sina evolutioner öfver det djupblåa vattnet. Värmen behaglig på däck men besvärande om nätterna i hytterna, där den oaktadt all luftning ej vill gå under 27 grader. Allt vore emellertid trefligt och bra, om icke ett hemskt damoklessvärd hängde öfver oss i form af dessa fruktansvärda *nortes* (nordliga orkaner), för hvilka den Mexikanska golfens västra del är så illa beryktad. Alla beskrifningar öfver färder i dessa trakter ända tillbaka till Cortez' tid tala med förskräckelse härom. Dessa nortes komma nedrusande öfver Amerikas ändlösa, kalla slätter, och då de uppnå det heta luftstrecket här, öfvergå de troligen till följd af luftens hastiga utvidgning genom värmen till orkanens häftighet. Utanför Vera Cruz förgå under vintertiden ej många dagar, utan att dylika stormar grassera, och ångfartygen kunna därunder aldrig inlöpa i hamnen. De lära utbryta hastigt och oförberedt såsom ett kanonskott, och det händer ofta, att ett fartyg, som just står i begrepp att inlöpa i Vera Cruz' hamn, blir öfverraskadt af stormen och måste vända ut till sjöss,där det vanligen under ett par dygn får kastas omkring, till dess norten lägger sig.

Dessa obehagliga navigationsförhållanden i Mexikanska viken gjorde, att jag först hade beslutat mig att undvika denna och göra den stora omvägen öfver New Orleans och därifrån färdas landvägen till Mexiko; men då till obehaget af den långa omvägen kom den abderitiska förordningen, att, såvida icke vaccinationsbetyg eller åtminstone tydliga ärr på armarna kunde förevisas, man måste underkasta sig vaccination för att få tillstånd att i Havanna gå ombord för resa till New Orleans, beslöt jag mig för att riskera den korta sjövägen i hopp att de tre därtill erforderliga dagarna skulle aflöpa utan någon norte. Får se, hur det går! Hittills har vädret varit härligt, men i afton säger kaptenen, pekande på den norra delen af himmeln, att tecken finnas, som tyda på en nortes snara utbrytande i natt eller på morgonen. Han säger sig komma redan klockan 12 i natt utanför Vera Cruz men ej kunna inlöpa i hamnen före dagningen. Men om norten kommer innan dess, kunna vi få ligga ute i sjön ett par dagar.

Orizaba 9 februari.

Mycket riktigt sågo vi ljusen i Vera Cruz glimma redan vid tolftiden i natt. Det var ett tantalikval att se detta och nödgas få ligga stilla ännu sex timmar med den ständigt öfverhängande faran, att en norte hvarje ögonblick kunde utbryta, helst vinden hastigt gick öfver till nordlig, dock lyckligtvis utan någon synnerlig styrka. där det vanligen under ett par dygn får kastas omkring, till dess norten lägger sig.

Dessa obehagliga navigationsförhållanden i Mexikanska viken gjorde, att jag först hade beslutat mig att undvika denna och göra den stora omvägen öfver New Orleans och därifrån färdas landvägen till Mexiko; men då till obehaget af den långa omvägen kom den abderitiska förordningen, att, såvida icke vaccinationsbetyg eller åtminstone tydliga ärr på armarna kunde förevisas, man måste underkasta sig vaccination för att få tillstånd att i Havanna gå ombord för resa till New Orleans, beslöt jag mig för att riskera den korta sjövägen i hopp att de tre därtill erforderliga dagarna skulle aflöpa utan någon norte. Får se, hur det går! Hittills har vädret varit härligt, men i afton säger kaptenen, pekande på den norra delen af himmeln, att tecken finnas, som tyda på en nortes snara utbrytande i natt eller på morgonen. Han säger sig komma redan klockan 12 i natt utanför Vera Cruz men ej kunna inlöpa i hamnen före dagningen. Men om norten kommer innan dess, kunna vi få ligga ute i sjön ett par dagar.

Orizaba 9 februari.

Mycket riktigt sågo vi ljusen i Vera Cruz glimma redan vid tolftiden i natt. Det var ett tantalikval att se detta och nödgas få ligga stilla ännu sex timmar med den ständigt öfverhängande faran, att en norte hvarje ögonblick kunde utbryta, helst vinden hastigt gick öfver till nordlig, dock lyckligtvis utan någon synnerlig styrka.För oro kunde jag icke sofva utan tillbragte nästan hela natten spatserande på däck och hälsade med glädje den inbrytande morgonrodnaden, då vi fingo sätta maskinen i gång. Vi gingo i kapp med två andra ångare, som äfven hade legat

väntande, en amerikansk och en norsk, för att söka hinna först till skeppsbryggan, där endast plats finnes för två fartyg; men vi ansträngde oss alla förgäfves, enär platserna redan förut voro upptagna. Debarkeringen måste således ske i småbåtar, men glada att lyckligt vara uti den efterlängtade hamnen, väntade vi lugnt, till dess den värsta brådskan och trängseln skulle vara öfver, då helt oförmodadt en herre från land infinner sig, frågar efter vårt namn och säger, att han är skickad af svenske vice konsuln att taga våra saker om hand och föra oss i land. Nu gick allt som en dans. Konsuln, herr José Miron y Mosquera, väntade oss själf vid landgången, sägande, att order från inrikesministeriet i Mexiko vore ankommen, att vårt resgods skulle vara fritt från tullundersökning. Detta var då en alldeles oväntad öfverraskning. Visserligen har jag glömt nämna, att jag af vår utrikesminister hade fått en liten diplomatisk mission, bestående däruti att till presidenterna såväl i Mexiko som i Förenta staterna framlämna fotografiporträtter af konung Oscar, och det är således möjligt, att han godhetsfullt förberedt konsuln på vår ankomst; men huru dagen därför kunde vara bekant, kan jag icke förstå, såvida den icke från Havanna blifvit telegraferad hit.Herr Mosquera ville nödvändigt, att vi skulle taga in hos honom, men då vi bådo att först få begifva oss till ett hotell, förde han oss dit. Dock måste vi lofva att senare hos honom intaga lunch. Då vi ännu hade ett par timmar att disponera, använde vi dessa att bese staden. Som bekant anses Vera Cruz som den mest förpestade stad i hela världen och är gula feberns stamtillhåll. Under sommarmånaderna kan ingen europé utan lifsfara här tillbringa natten. Gatorna erbjuda en egendomlig anblick genom den talrika befolkning af ett slags stora svarta gamar, kallade zapilotes, som vimla öfverallt, letande efter skatter i de illaluktande rännstenarna och sophögarna. Dessa äro stadens renhållningshjon, och det är vid höga böter förbjudet att döda någon af dem. Ej endast på gatorna myllra de, utan man ser alla de flata taken garnerade med dessa ohyggliga fåglar, som likna smutsiga kalkonhönor men med krokiga näbbar.

Ett stort torg, »Plaza de Armas», är omgifvet på ena sidan af en urgammal kyrka i den bekanta spanska, starkt ornerade stilen, på den andra af en byggnad med högt torn, båda tämligen förfallna och till utseendet härstammande från åldriga tider. En vacker parkanläggning med tropiska blommor och träd intager torgets midt. Rundt omkring under husen gå arkader, som gifva skydd för solstrålarna. Luften känns liksom möglig och osund att inandas, man tycker sig i den märka gula feberns spöke.

På utsatt tid infann sig konsulns sekreterare för att afhämta oss. Herr Mosquera är en yngre man, infödd här i Vera Cruz och efter hvad det säges stadens rikaste och mest inflytelserike affärsman. Hans hus funno vi särdeles elegant och inrättadt i öfverensstämmelse med alla ett tropiskt klimats fordringar på luft och drag öfverallt.

Vår värd är ogift men har för tillfället hos sig tvenne unga nièces, som, uppfostrade i Frankrike, se bra ut och äro mycket älskvärda. Den ena af dem är sedan ett par månader gift med den mexikanske ambassadören i Japan. Ett af rummen i den eleganta våningen är ett riktigt museum, innehållande en stor samling ganska vackra taflor.

Frukosten var ypperlig med en mängd egendomliga mexikanska rätter, vattnade med de finaste europeiska viner. Värden, enkel och sympatisk, sade sig liksom flertalet här i landet vara af indiansk härkomst, hvarom hans ansiktstyp onekligen bär vittnesbörd, och ville äfven påbörda sina nièces att hafva indianblod i sina ådror. Dessa tycktes dock icke med riktigt välbehag upptaga detta skämt utan gingo öfver till tal om deras sejour i Europa. Då de först återkommo hit efter sju års vistelse i Paris, sade de sig ha varit färdiga att göra uppror mot Vera Cruz och trodde, att de här skulle dö af ledsnad. Nu ha de dock försonat sig därmed, säga, att man här roar sig tappert och att den ena balen aflöser den andra. En riktig dansmani lär råda oaktadt den starka hettan, som synes mig böra göra dansen till en besvärlig gymnastik. Här är en ganska talrik societet af européer, hvilka alla ha måst genomgått eldprofvet, ty afdem, som komma hit för att söka sin utkomst, dör nämligen mera än hälften i gula febern, under det att den återstående delen för hela sitt lif är säker för denna sjukdom och vanligtvis gör betydlig ekonomisk lycka.

Ett bröllop i Vera Cruz' high life pågick i huset midt emot oss. Under det de talrika bröllopsgästerna stodo samlade på balkongerna, sågo vi brud och brudgum helt ensamma komma ut och arm i arm spatsera åstad nedåt gatan till sitt hem. Bruden är god vän med våra värdinnor.

Efter middagen fingo vi hvar sin present af vår artige värd, Sigrid en hög guldbeslagen kam, sådan indianskorna

bära, jag en kolossal mexikansk hatt af sådana dimensioner, att jag själf därunder försvinner till en obetydlighet. Alla mexikanare gå med dylika hattar, som till en början nästan mest af allt falla nykomlingen i ögonen. Ofantligt höga och spetsiga, hafva de brätten, som kunna göra tjänst såsom paraply.

Hela familjen följde oss till järnvägståget och tog afsked af oss i vagnarna. Jag börjar nu blifva så van vid den kreolska gästfriheten, att det icke hos mig väckte någon förvåning, då jag fann, att allt redan var betaldt, sakernas transport från ångfartyget, vår hotellräkning, ja, till och med järnvägsbiljetterna! Att pruta emot är alldeles förgäfves, och jag börjar hysa en viss farhåga för att själf blifva så demoraliserad, att jag möjligen kommer att vilja vid alla tillfällen försöka skjuta betalningsskyldigheten på andra.

Tåget fullt af passagerare, äfven alla våra ångbåtskamrater, skrikbarnen inberäknade.Med spänd uppmärksamhet gjorde jag mig beredd att betrakta det land vi nu skulle genomresa, väntande att här finna den tropiska naturen i sin fulla glans. Till en början blef denna förväntan alldeles besviken. Under ett par timmar sågo vi först endast sanddyner, omväxlande med ohälsosamma sumptrakter, och därefter oändliga betesmarker med förbrändt gräs, beväxta med ett slags aflöfvande träd, som dock voro täckta med praktfulla stora gula blommor, hvilka jag igenkände såsom de, med hvilka vaserna på konsulns bord voro fyllda och hvilka spredo en förtjusande vällukt.

Lyckligtvis närmade vi oss snart de höga bergen, och så snart vi kommit in bland dessa, var allting förändradt. Den friskaste grönska täckte marken, och de branta bergsidorna voro klädda med tät och lummig skog, ehuru jag icke där såg träd af särdeles stor höjd. Lysande blommor skimrade bland det täta busksnåret under skogen. Den vackraste punkten är, då banan slingrar sig tätt under det höga och branta, alldeles skogklädda berget *Chiquihuite*, under det på andra sidan nere uti en djup ravin ett skummande vattenfall brusar fram mellan den rika grönskan. Det var ett storartadt och idylliskt vackert landskap. I den mån vi närmade oss *Cordova*, blef kaffeodlingen öfvervägande. Men om icke en meddelsam mexikanare upplyst mig, att det var kaffe vi här sågo växa, skulle jag hafva trott mig endast se en vacker om också något gles skog. Saken är den, att kaffet fordrar för sin växt icke endast stark värme utan tillika skugga, hvarför skyddsträd planteras,Kaffeplantage nära Orizaba.hvilka, i synnerhet i gamla vanvårdade kaffeplantager, urarta till riktiga skogar, under hvilka kaffebuskarna få taga sig fram bäst de kunna och växa i täta snår.

Den nyssnämnde reskamraten presenterade sig såsom öfverste och chef för ett kavalleriregemente, en rang som jag icke utan hans egen presentation skulle hafva tilldelat honom i betraktande af hans tämligen tarfliga yttre apparition och beskaffenheten af hans uniform, som företedde åtskilliga brister, bland annat med afseende på knapparna. Oaktadt vår ännu tyvärr mycket klena förmåga att reda oss med spanskan, envisades han oafbrutet med att vilja underhålla konversation på detta språk, hvilket jag fann högst besvärligt, då jag hellre ville ostörd betrakta det vackra sceneriet än sitta och fundera ut spanska fraser. Jag önskade honom slutligen dit pepparn växer men kom ej ihåg, att denna växer just här och att jag således icke skulle hafva stor glädje, om min önskan uppfylldes.

Vår ursprungliga plan hade varit att stanna öfver natten i Cordova, men våra vänner i Vera Cruz hade uttryckligen afrådt oss därifrån, emedan hotellet där skulle vara så beskaffadt, att man lika gärna kunde ligga på gatan, under det att i Orizaba finns ett »hotel de France» af särdeles god beskaffenhet. Vi fortsatte således resan, men då vårt tåg var betydligt försenadt, blef det alldeles mörkt, innan vi lämnade Cordova, och vi fingo således intet se af det vackra landskapet däremellan och Orizaba.

Här öfverskredo vi en af Mexikos tre klimatiska gränser. Landskapet delas nämligen i *tierra caliente*,det heta landet vid kusten ända upp till Cordova, *tierra templada*, det tempererade, och *tierra fria*, det kalla landet. Orizaba och de trakter, som ligga på en höjd af 3—6,000 fot, räknas till tierra templada, ehuru vegetationen äfven där är mer och mindre tropisk men hettan icke så stark. Själfva staden Mexiko och högplatån i det inre af landet med en höjd af 7—8,000 fot räknas till det kalla landet. Med kölden är dock icke farligare beställdt, än att under hela vintern den rikaste blomstervegetation man kan tänka sig frodas i Mexikos trädgårdar.

Fullt mörker rådde, när vi kommo fram till Orizaba, och då vi voro många resande, uppstod nu en kapplöpning

för att främst hinna fram till hotel de France. Vi kunde alla hafva besparat oss besväret, ty i det beprisade hotellet afvisades vi med det besked, att icke ett rum fanns och ej ens någon utsikt att ett sådant inom beräknelig tid skulle blifva ledigt. Nu spridde vi oss alla i olika riktningar på stadens mörka och af gropar fulla gator för att på olika håll söka vår lycka i de andra mer och mindre ruskiga värdshusen, somliga i »Hôtel de las Diligencias», andra i »Hôtel de Commercio», vi åter uti »Hôtel Borda». Där mottogos vi i porten af ett gammalt original, som rådbråkade litet af hvarje språk men sade sig egentligen vara ryss. Han tog och skakade båda mina händer och underrättade sig på det nogaste om vår hälsa. Uppmuntrade af denna hjärtliga välkomsthälsning, gjorde vi oss beredda att genast taga våra rum i besittning. Men nu blef det ett annatljud. Rum funnos alls inga men kunde möjligen i framtiden erhållas. Sedan vi emellertid framhållit, att det var omöjligt att ligga på gatan, förbarmade sig gubben öfver oss och lofvade skaffa tak öfver hufvudet. Under hans ledning vandrade vi åstad till ett på en sidogata beläget litet hus, hvarest för tillfället ett nödtorftigt kvarter erhölls.

Orizaba 10 februari.

Tidigt på benen för att göra bekantskap med stället, som i går var höljdt af mörker. I den solklara morgonfriska luften var intrycket gladt och lifligt. Höga grönskande berg med molntappar vandrande på deras sidor omgifva den lilla staden. En friskt brusande bergsflod rinner tvärs igenom denna uti en ravin, hvars sidor äro beväxta med träd och buskar af okända sorter. Gamla kyrkor med kupoler och torn resa sig bland grönskan öfver de låga husen, hvilka snarare se ut som med fönster försedda murar. I dag på söndagsmorgonen stimmade talrika landtbor in till staden, mest indianer i de stora spetsiga hattarna, vida hvita benkläder och ett eldrödt kläde öfver axeln eller iklädda en röd poncho. Dessa röda och hvita färger göra ett gladt intryck. I dessa indianer får man ej vänta att se någonting liknande Coopers romanhjältar. De äro tama indianer, »indios fideles», i motsats till de vilda indianerna, »indios bravos», som i fåtal ännu finnas i aflägsnare bergstrakter. Det är svårt att särskilja, hvilka som äro rena indianer eller af mer eller mindre blandad ras. ljud. Rum funnos alls inga men kunde möjligen i framtiden erhållas. Sedan vi emellertid framhållit, att det var omöjligt att ligga på gatan, förbarmade sig gubben öfver oss och lofvade skaffa tak öfver hufvudet. Under hans ledning vandrade vi åstad till ett på en sidogata beläget litet hus, hvarest för tillfället ett nödtorftigt kvarter erhölls.

Orizaba 10 februari.

Tidigt på benen för att göra bekantskap med stället, som i går var höljdt af mörker. I den solklara morgonfriska luften var intrycket gladt och lifligt. Höga grönskande berg med molntappar vandrande på deras sidor omgifva den lilla staden. En friskt brusande bergsflod rinner tvärs igenom denna uti en ravin, hvars sidor äro beväxta med träd och buskar af okända sorter. Gamla kyrkor med kupoler och torn resa sig bland grönskan öfver de låga husen, hvilka snarare se ut som med fönster försedda murar. I dag på söndagsmorgonen stimmade talrika landtbor in till staden, mest indianer i de stora spetsiga hattarna, vida hvita benkläder och ett eldrödt kläde öfver axeln eller iklädda en röd poncho. Dessa röda och hvita färger göra ett gladt intryck. I dessa indianer får man ej vänta att se någonting liknande Coopers romanhjältar. De äro tama indianer, »indios fideles», i motsats till de vilda indianerna, »indios bravos», som i fåtal ännu finnas i aflägsnare bergstrakter. Det är svårt att särskilja, hvilka som äro rena indianer eller af mer eller mindre blandad ras.De hafva alla en genomgående typ, något godt men på samma gång tungt och enfaldigt i sitt uttryck, och äro till den grad lika hvarandra, att då man sett en, tycker man sig hafva sett alla.

Från stadens många kyrkor ljöd en liflig konsert af klockor, blandad med toner af gonggonger från några. Luften är skön och ljuflig här uppe på 4,000 fots höjd, och jag njöt obeskrifligt af min tidiga morgonpromenad, som jag dock snart måste afbryta för att i Hôtel Borda efterhöra, om någon ledighet efter natten uppstått för oss. Så befanns vara fallet, och till frukosten togo vi våra rum i besittning. Hotellet är ganska primitivt, för att icke säga litet ruskigt. Vi ha emellertid all anledning att vara nöjda med våra rum. Från mitt fönster har jag utsikt öfver höga berg, bakom hvilka jag ser en liten glimt af Orizabapikens snö glittra mot himmeln. En gammal, kupolprydd kyrka på en höjd, nedanför hvilken en brusande flod kommer rätt emot vårt hus och på något mystiskt sätt försvinner under detta för att på andra sidan därom komma fram under S:s rum, hvilket liksom

hänger öfver det brusande vattenfall, som floden här bildar, då den rusar ned i en trång dal mellan höjder, klädda med mango- och andra ovanliga fruktträd. Med sådana utsikter från sina fönster ursäktar man lätt de många skröpligheterna i husets inre, med hvilka vi nog mer och mer lära komma underfund men med hvilkas beskrifning jag dröjer, till dess vi bli mera hemmastadda här.Efter frukosten stor upptäcktspromenad. En bred väg leder utåt landet, skuggad af en allé, bestående af flera sorters träd, hvilkas grenar äro tätt beväxta med epifytiska växter och orkidéer af mångahanda slag. Ehuru många af dessa hade stora blomknoppar, såg jag inga fullt utslagna. Strax utanför staden syntes till höger en liten flod slingra sig genom intensivt gröna ängar, beväxta med lummiga träd. Denna utsikt med höga berg i bakgrunden var ett lockande perspektiv, och efter något letande funno vi en väg dit, ledande genom en mörk passage uti ett slags bondstuga, där en ilsken hund höll vakt. Med tillhjälp af en kvinnlig inföding kommo vi förbi hunden och befunno oss nu i ett riktigt litet paradis. De gröna ängarna, den stilla framflytande ån, som genom en yppig vegetation af vackra vattenväxter slingrar sig fram genom dessa, de många besynnerliga buskar och träd med för oss nya blommor, som äro spridda öfverallt, och slutligen bakgrunden af taflan: en hög bergskedja, från hvilken den ståtliga Orizabapiken höjer sin snötäckta hjässa till en höjd af 16,000 fot, allt detta var på en gång idylliskt och storartadt. För en amatörbotanist var dessutom intresset i hög grad intensivt; vid hvarje steg utrop af förtjusning öfver nya praktfulla blommor, växande än på marken, än på träd och buskar, blommor som skulle göra heder åt orangerierna hemma. I självfva verket igenkände vi bland dessa vildt växande blommor många gamla bekanta från våra orangerier. Grant lyste bland andra koralträdens (*Erythræa corallodendron*) scharlakansröda, storablommor i den mörka grönskan. Hela den branta sluttningen af det höga berget, vid hvars fot vi vandrade, var ända upp täckt med en vegetation af skog, visserligen lågväxt men bland hvilken vi öfverallt sågo underliga blommor lysa fram, hvilka i hög grad retade vår nyfikenhet. Jag led Tantali kval genom omöjligheten att åtkomma dem, och för att nå äfven dem vi lyckades skörda, måste vi arbeta oss fram rätt duktigt bland snåren och alldeles glömma bort farhågan för skallerormar, korallormar och dylika intressanta djur, som äro hemma här i landet. Hit måste vi oftare återkomma. Jag tror icke, att många turister hittat till denna undangömda vrå af världen.

Lastade med praktfulla buketter återvände vi genomvarma i lagom tid för att efter intagen lunch åter börja våra upptäcktsfärder, denna gång i det inre af staden, till den stora, parkartade platsen framför domkyrkan. Då det i dag är söndag, pågick här ett högst intressant folkspektakel med en exposition af mexikanska typer i den grannaste ståt. De kolossala sockertoppshattarna ha i dag uppnått det omöjligas gränser. Om hvardagarna bäras vanligen sådana, förfärdigade af halm, men i dag, söndag, äro de af mörkrödt, grått eller gult kläde eller sammet, försedda med de mest fantastiska broderier af guld och silfver. Krönta med dessa himmelstormande hufvudbonader, se mexikanarne icke litet stolta ut, där de gå och sprätta i sina alltid tätt åtsittande pantalonger, som oftast äro indelade i olika färgregioner. Det är emellertid icke de renaOrizaba.indianerna, som tillåta sig denna sprättiga elegans, hvilken synes förbehållen åt de blandade raserna eller mestiserna.

Midten af den stora platsen utgöres af en parkartad anläggning, där ena sidan begränsas af katedralens komplicerade och kuriösa byggnad, den andra af en teater, men båda långsidorna upptagas af långa, låga träbyggnader, öppna åt torgsidan. Inuti dessa syntes massor af folk, sittande vid långa bord, fördjupade i någon sysselsättning, som jag vid närmare undersökning fann bestå uti att med stor uppmärksamhet placera små, hvita bönor på med nummer försedda taflor. Först förstod jag icke meningen härmed men fann snart, att det var ett spel, som pågick. Midt i hvarje skjul satt på en upphöjd plats ett slags bankdirektör och bredvid honom en ropare, som, efter omskakandet af en påse, utdrog nummer, hvilka han ljudeligt utropade, hvarefter de hundratals spelarne ifrigt flyttade sina bönor. Då detta pågått någon tid, spelade musikkåren upp, och en person började vandra omkring mellan de spelande, utdelande penningvinster. Uti det andra stora skjulet pågick enahanda arbete, och ibland kunde de båda musikkårerna höras på en gång. Spelarne tycktes tillhöra alla samhällets klasser, och det ser ut, som om spelet hade ett slags offentlig karaktär, helst spelskjulen tydligen icke äro för tillfället uppförda utan antyda en permanent institution. Jag lyckades dock aldrig komma underfund med det närmare sammanhanget med denna sak. Spelpassion lär vara en af mexikanarneshufvudlaster, och ingenstädes råder ett sådant lotteriväsen som här.

Den solbelysta platsen med sin blomsterprakt, sina kuriösa scenerier och sin brokiga, vimlande befolkning, musikens toner, omväxlande med klockornas högljudda klang, allt detta gjorde ett lifligt och egendomligt intryck.

Orizaba 11 februari.

Några timmars utfärd utåt landet med en plats, benämnd *Barrio nuevo*, till mål. Nog får man här känna hvad det vill säga att färdas i vagn, ty näst Galiléens vägar har jag icke känt något värre än Mexikos. Såväl inuti staden som utanför var det ett skakande och ett hoppande, så att man måste starkt hålla sig fast för att icke flyga ur vagnen. Sedan vi lämnat stadens ytterkanter med sina små, låga hus, kommo vi in i en trakt, som utan öfverdrift kan kallas en kaffeskog. Vi åkte på små, smala vägar, som slingrade sig åt alla håll genom täta, oafbrutna kaffelunder, hvilkas af frukter öfverfulla grenar hängde ned öfver vägen, så att vi från vagnen kunde massvis plocka kaffebönor. Kaffebuskarna äro här höga, ända till 20 fot, dock är detta beroende på olika skötsel. I väl vårdade plantager hållas de låga; men vanligtvis äro plantagerna mer eller mindre förvildade, och kaffeplantan uppnår då, såsom här är fallet, höjden af unga träd. Bladen äro mörka och glänsande; frukt och blommor omväxla med hvarandra hela året om. De hvita, välluktande blommorna sitta i bladvecken, och frukterna se hufvudlaster, och ingenstädes råder ett sådant lotteriväsen som här.

Den solbelysta platsen med sin blomsterprakt, sina kuriösa scenerier och sin brokiga, vimlande befolkning, musikens toner, omväxlande med klockornas högljudda klang, allt detta gjorde ett lifligt och egendomligt intryck.

Orizaba 11 februari.

Några timmars utfärd utåt landet med en plats, benämnd *Barrio nuevo*, till mål. Nog får man här känna hvad det vill säga att färdas i vagn, ty näst Galiléens vägar har jag icke känt något värre än Mexikos. Såväl inuti staden som utanför var det ett skakande och ett hoppande, så att man måste starkt hålla sig fast för att icke flyga ur vagnen. Sedan vi lämnat stadens ytterkanter med sina små, låga hus, kommo vi in i en trakt, som utan öfverdrift kan kallas en kaffeskog. Vi åkte på små, smala vägar, som slingrade sig åt alla håll genom täta, oafbrutna kaffelunder, hvilkas af frukter öfverfulla grenar hängde ned öfver vägen, så att vi från vagnen kunde massvis plocka kaffebönor. Kaffebuskarna äro här höga, ända till 20 fot, dock är detta beroende på olika skötsel. I väl vårdade plantager hållas de låga; men vanligtvis äro plantagerna mer eller mindre förvildade, och kaffeplantan uppnår då, såsom här är fallet, höjden af unga träd. Bladen äro mörka och glänsande; frukt och blommor omväxla med hvarandra hela året om. De hvita, välluktande blommorna sitta i bladvecken, och frukterna seut som violetta eller röda körsbär. Inuti det mjuka fruktomhöljet sitta två kärnor med de platta sidorna mot hvarandra. Detta är kaffebönorna.

Dessa oändliga kaffelunder skulle förefalla enformiga, om de icke upplystes af de stora, scharlakansröda hibiscusblommorna, som man öfverallt ser lysa mellan den mörka grönskan, mellan hvilka äfven kraftiga bananer synas framsticka sina väldiga, breda, ljusgröna blad.

Efter ett par timmars åkning kommo vi ut på öppen mark, där vi lämnade vagnen och genom gröna, blomsterrika gräsmattor begåfvo oss till brädden af en djup ravin, i hvars botten en flod bildar en vacker kaskad. Detta är det s. k. *Barrio nuevo*. Något egentligen anmärkningsvärdt kunde jag icke här finna utom den vidsträckta och storartade bergutsikten. Den mäktiga Orizabapiken, som från själfva staden knappt kan upptäckas, framträder här ohöljd i sin imposanta storhet. Detta berg har ett outtalbart mexikanskt namn, *Citlaltepetl*,tror jag, hvilket betyder »Stjärnberget», en lämplig benämning för denna uppåt stjärnorna sträfvande höjd. Orizabapiken är en numera slocknad vulkan med en form, som något erinrar om Vesuvius men är fyra gånger högre. Jag finner dock svårt att föreställa mig, att jag här ser ett berg, som är 2,000 fot högre än Mont Blanc. Troligen härrör detta däraf, att man är van att förbinda föreställningen om ett bergs höjd med de snömassor, som täcka det. Här finns obetydlig snö, endast själfva högsta toppen är snöklädd, hvarförutom några smala snöstrimmor synas gå utför bergets sidor. *Orizaba 12 februari.*

Orienteringspromenader på stadens gator. Gamla, mer eller mindre förfallna kyrkor bryta här och där enformigheten af dessa gator, som se ut att begränsas af jämna, höga murar, målade i olika färger och försedda med fönster och dörrar. Knappt ett hus höjer sig öfver bottenvåningen, och man kan genom de ständigt öppna, stora fönstren med största bekvämlighet studera interiörerna i orizabahemmen, som med sina hvitkalkade, otapetserade väggar se snygga men litet kalla och stela ut. Möblerna äro ej många. Midt på golfvet ett litet bord med en aldrig felande fotografi af ett brudpar, bruden i hvit slöja och brudgummen med långrock, hvita handskar och cylinderhatt i handen. Rundt omkring några stolar och kanske en soffa, alla höljda med en förvånande massa antimakassar, således i allt påminnande om småborgerliga hem hos oss. Någon gång synas en dam eller två hvilande i dessa stolar komplettera interiören.

Äfven i stadens utkanter, där endast fattigt folk bor, ser man snygga rum, ehuru tarfligt möblerade med ett par stolar och en ofantligt stor säng. Ett litet bord i rummets midt med några små prydnader, såsom vackra snäckor eller dylikt, fattas sällan.

Bland landtfolket man möter, då de komma inridande till staden, såg jag flera pittoreska typer. De höga, broderade hattarna, de röda draperierna öfver axlarna, benkläderna, tätt besatta med storasilverknappar utefter sidorna, kolossala stigbyglar, behängda med brokiga tofsar och grannlåt, och slutligen de små, ofta rätt vackra hästarna, göra en anslående bild, som påminner om att man är i ett land, som ännu bibehållit någon egendomlighet.

Vi ha i dag påträffat i en af stadens utkanter en stor allmän park med gamla, lummiga träd. Här liksom öfverallt tröttnade jag icke att studera den otaliga massa orkidéväxter, som ända upp till toppen belasta trädens grenar och stammar, och detta lika mycket vare sig träden växa vilda på landet eller i stadens alléer och parker. Somliga äro så öfverlastade af parasiter, att dessa tydligen suga all märg och kraft ur träden, som härigenom tyna bort och gå sin förgängelse till mötes.

För att se orkidévegetationens fulla prakt, måste man dock ha turen att träffa på den rätta tidpunkten, hvilken är ganska nyckfull. Vanligen slå alla orkidéblommor af olika arter ut på en gång, hvarefter de samtidigt upphöra att blomma och hvila sig en längre tid. För närvarande råder en sådan hvilotid, och jag har endast lyckats få se tvenne sorter i full blomning. Den ena af dessa, mycket vacker, blommar nu allmänt på trädstammarna i nyssnämnda park. Från en bladknippa, som företer likhet med liljekonvaljblad, uppväxer en lång stängel, bärande en stor, rikblommig klase af gula blommor med brunröda fläckar på sina läppar. Jag har ofta sett denna sort på orkidéexpositionerna i Stockholm. En mängd af de andra orkidéplantorna, som i storbladiga knippor växa på trädens stam ochgrenar, förete dels präktiga knoppstjälkar, dels afblommade fröredningar, som låta ana, hur intressanta deras blommor böra vara.

Orizaba 13 februari.

Vaknade vid småregn och tjock dimma, som höljer berg och stad. Vi hade för i dag planlagt en färd till *Cordova* men ha måst inställa den för regn och rusk, hvilka lära vara en följd af den vid Vera Cruz rådande norten. Då denna vind blåser, kondenserar sig nämligen den öfver hafvet kommande fuktigheten emot de höga bergväggarna och nedfaller såsom regn. Detta är orsaken till det fuktiga klimatet och den ständigt friska grönskan på bergsluttningarna af Mexikos ostkust. Under dessa här så allmänna nordanvindar råda vanligen klart solsken och torka vid Vera Cruz och hela kuststräckan, hvarunder dock bergen synas täckta af moln, som öfver dem urladda sig i regn.

Vi ha därför i dag måst nöja oss med att njuta af hemlifvet i vårt hotell. Själen i detta tyckes vara Don Fernando, vår gubbe, som tog så vänligt emot oss vid ankomsten första aftonen. Hvilken ställning han egentligen intager här i huset, är mig obekant, men det säkra är, att han är allas vår »faderlige vän och rådgifvare», såsom vi kalla honom. Något värdfolk synes icke till, endast ett par extra fula uppassande indianpojkar, och då man begär upplysning af dem, får man vanligen till svar: »Don Fernando non ha llegado todavia» (Herr F. har icke kommit ännu). Han bor icke i grenar, förete dels präktiga knoppstjälkar, dels afblommade fröredningar, som låta ana, hur intressanta deras blommor böra vara.

Orizaba 13 februari.

Vaknade vid småregn och tjock dimma, som höljer berg och stad. Vi hade för i dag planlagt en färd till *Cordova* men ha måst inställa den för regn och rusk, hvilka lära vara en följd af den vid Vera Cruz rådande norten. Då denna vind blåser, kondenserar sig nämligen den öfver hafvet kommande fuktigheten emot de höga bergväggarna och nedfaller såsom regn. Detta är orsaken till det fuktiga klimatet och den ständigt friska grönskan på bergsluttningarna af Mexikos ostkust. Under dessa här så allmänna nordanvindar råda vanligen klart solsken och torka vid Vera Cruz och hela kuststräckan, hvarunder dock bergen synas täckta af moln, som öfver dem urladda sig i regn.

Vi ha därför i dag måst nöja oss med att njuta af hemlifvet i vårt hotell. Själen i detta tyckes vara Don Fernando, vår gubbe, som tog så vänligt emot oss vid ankomsten första aftonen. Hvilken ställning han egentligen intager här i huset, är mig obekant, men det säkra är, att han är allas vår »faderlige vän och rådgifvare», såsom vi kalla honom. Något värdfolk synes icke till, endast ett par extra fula uppassande indianpojkar, och då man begär upplysning af dem, får man vanligen till svar: »Don Fernando non ha llegado todavia» (Herr F. har icke kommit ännu). Han bor icke ihuset, men på bestämda tider vid alla måltiderna gör han sin apparition och synes då alltid sittande på samma plats vid ett litet bord, klädd i sin gröna kamlottskappa, som nästan ser ut att vara hans enda klädesplagg jämte ett slags uniformsmössa med kokard. Den varma koloriten på hans näsa tyckes antyda, att han väl mycket anlitar den universalmedicin i form af visky, som han vid alla tillfällen strängeligen tillråder oss såsom förbättringsmedel för det skadliga vattnet, hvarvid han alltid uppdrar ur fickan en flaska innehållande detta välgörande medel och erbjuder oss af dess innehåll.

Våra kamrater vid de ytterst medelmåttiga, alltid på en och samma oföränderliga kost bjudande måltiderna, serverade på smutsiga dukar och i en matsal, där det murkna och föga rena trägolfvet gungar under våra fötter, tyckas hufvudsakligen bestå af infödingar, som äro på besök i staden och hvilkas yttre företeelse icke vidare inbjuder till bekantskapers formerande. Några egentliga turistresande har jag icke sett till här. För ett par dagar kan detta slags »hemlif» vara egendomligt nog men skulle i längden väcka längtan efter ombyte.

Orizaba 14 februari.

Väderleken bättre men fortfarande osäker. Vår »faderlige vän» förbjuder oss alldeles bestämdt att i dag, såsom vi ämnat, anträda resan till Mexiko, emedan då vägens landskapliga skönheter skulle kunna gå förlorade för oss.
huset, men på bestämda tider vid alla måltiderna gör han sin apparition och synes då alltid sittande på samma plats vid ett litet bord, klädd i sin gröna kamlottskappa, som nästan ser ut att vara hans enda klädesplagg jämte ett slags uniformsmössa med kokard. Den varma koloriten på hans näsa tyckes antyda, att han väl mycket anlitar den universalmedicin i form af visky, som han vid alla tillfällen strängeligen tillråder oss såsom förbättringsmedel för det skadliga vattnet, hvarvid han alltid uppdrar ur fickan en flaska innehållande detta välgörande medel och erbjuder oss af dess innehåll.

Våra kamrater vid de ytterst medelmåttiga, alltid på en och samma oföränderliga kost bjudande måltiderna, serverade på smutsiga dukar och i en matsal, där det murkna och föga rena trägolfvet gungar under våra fötter, tyckas hufvudsakligen bestå af infödingar, som äro på besök i staden och hvilkas yttre företeelse icke vidare inbjuder till bekantskapers formerande. Några egentliga turistresande har jag icke sett till här. För ett par dagar kan detta slags »hemlif» vara egendomligt nog men skulle i längden väcka längtan efter ombyte.

Orizaba 14 februari.

Väderleken bättre men fortfarande osäker. Vår »faderlige vän» förbjuder oss alldeles bestämdt att i dag, såsom vi ämnat, anträda resan till Mexiko, emedan då vägens landskapliga skönheter skulle kunna gå förlorade för oss.Under förmiddagen förnyad vandring i vår favoritdal utmed den lilla floden. För hvarje besök här förefaller denna idylliska dal mera inbjudande, och man känner sig frestad att fortsätta vandringen däruti ända bort till högbergen, som afsluta densamma. Alltjämt upptäckter af nya blommor och växter. Ett träd funno vi bärande gula, lysande frukter med korallrödt innanmäte. Dessa lära kallas »zapote di Domingo» men ej vara dugliga att

äta. Ett stort träd låg kullfallet tvärsöfver floden; dess stam var belastad med vackra knippor af blommande orkidéer. Här är, med ett ord, ett paradis för botanister, och man känner stor saknad att icke vara en sådan med vetenskaplig underbyggnad.

Oaktadt det åter började regndugget gjorde vi under eftermiddagen en utfärd till *Cordova*, som ligger lägre än Orizaba och redan tillhör det varma landet (tierra caliente).

Vägen går genom högst pittoreska trakter och slingrar sig länge utmed ett väldigt bråddjup, i hvars botten en flod brusar fram mellan en rik växtlighet. Vegetationen omkring Cordova är öfversvallande rik. De yppiga kaffeplantagerna äro skuggade af de väldigaste bananer jag någonsin sett; öfver dessa resa sig mango-, zapote- och andra frukträd. Blommor lysa i mängd. Här liksom öfverallt i denna del af landet spela dock palmerna ingen roll, hvilket är en afsaknad, ty det är dock dessa, som åt ett tropiskt landskap gifva dess mest pikanta karaktär.Självfva staden såg bedröflig ut, helst i detta gråa väder. Liksom i Orizaba små, låga hus men inga bodar, intet lif. Centralpunkten är ett stort torg med några ståtliga palmer framför en stor, gammal och genom jordbäfningar skröplig kyrka. Alla husen rundt omkring torget försedda med arkader, hvilka kommo oss väl till pass under regnet.

Mörkbruna mexikanska soldater gingo barfotade och trasiga på post utanför stadens polisfängelse.Epitetet »barfotade och trasiga» får ej tillämpas på mexikanska arméen i allmänhet, som jag senare såg ganska väl klädd. Detta måtte ha varit någon lokal polisstyrka.

Till aftonen voro vi åter i vårt orizaba-hem, hvilket vi dock i morgon, trots alla Don Fernandos protester, måste lämna.

Mexiko 15 februari.

Dagen ingick med lofvande symtom. Don Fernando gaf oss tillstånd att resa och följde oss till stationen, där vi togo ett ömt farväl af honom. Afskedet från vårt lilla hotell var äfven mycket vänligt. Jag belåten med räkningen, som endast gick till sex kronor för person om dagen, uppassare och pigor öfverlyckliga med sina drickspenningar, hvarvid de icke tyckas vara vana.

Vägen började snart i branta stigningar slingra sig uppåt bergen för att nå Mexikos högplatå, som ligger 7—8,000 fot öfver hafvet. Vissa partier af järnvägsanläggningen kunna uthärda en svag jämförelse med Självfva staden såg bedröflig ut, helst i detta gråa väder. Liksom i Orizaba små, låga hus men inga bodar, intet lif. Centralpunkten är ett stort torg med några ståtliga palmer framför en stor, gammal och genom jordbäfningar skröplig kyrka. Alla husen rundt omkring torget försedda med arkader, hvilka kommo oss väl till pass under regnet.

Mörkbruna mexikanska soldater gingo barfotade och trasiga på post utanför stadens polisfängelse.Epitetet »barfotade och trasiga» får ej tillämpas på mexikanska arméen i allmänhet, som jag senare såg ganska väl klädd. Detta måtte ha varit någon lokal polisstyrka.

Till aftonen voro vi åter i vårt orizaba-hem, hvilket vi dock i morgon, trots alla Don Fernandos protester, måste lämna.

Mexiko 15 februari.

Dagen ingick med lofvande symtom. Don Fernando gaf oss tillstånd att resa och följde oss till stationen, där vi togo ett ömt farväl af honom. Afskedet från vårt lilla hotell var äfven mycket vänligt. Jag belåten med räkningen, som endast gick till sex kronor för person om dagen, uppassare och pigor öfverlyckliga med sina drickspenningar, hvarvid de icke tyckas vara vana.

Vägen började snart i branta stigningar slingra sig uppåt bergen för att nå Mexikos högplatå, som ligger 7—8,000 fot öfver hafvet. Vissa partier af järnvägsanläggningen kunna uthärda en svag jämförelse medGotthardsvägen. Landskapet kan dock icke täfla med det schweiziska, och i allmänhet tycker jag, att beskrifningarna öfver denna vägs pittoreska skönhet äro något öfverdrifna. Ståtlig är dock onekligen anblicken af

Orizabapiken, hvilken såsom en jätte höjer sig öfver de andra bergen; men den förefaller alldeles främmande för dessa och af helt annan natur. Under det att de omgifvande bergskedjorna hafva mera rundade och långsträckta former, synes denna, hvilket också är fallet, vara af en underjordisk kraft våldsamt kastad upp mot skyn till svindlande höjd. Ehuru det nu regnat under två dygn, har dock ingen snö fallit på dess nära 17,000 fot höga topp; endast de gamla snöstrimmorna ligga kvar.

Då tåget emellanåt, liksom för att hvila sig, stannade en stund, gingo indianflickor omkring bland de resande och utbjödo märkvärdigt utseende orkidéblommor, hvilka vi äfven sågo växa på träden utmed vägen.

Vid *Esperanza* slutar den pittoreska delen af vägen. Vi äro nu uppe på Mexikos högplatå uti det s. k. »tierra fria», hvilket spelar en så stor roll uti Mexikos geografiska bildning. Denna högplatå sträcker sig nämligen genom hela landet från söder till norr öfver 100 mil och utgör dess mest omfattande del. Genom en hög bergsträcka, »Sierra Madre», är denna platå skild från Stilla hafvet, genom en annan från Mexikanska golfen. Själfva platåns yta är dock långt ifrån slät; djupa raviner (*barrancas*) och afbrutna bergsträckor genomkorsa den, hvarjämte enstaka bergjättar resa sig här och där till ofantlig höjd. I sin helhet utgörhögplatån det s. k. »tierra fria» eller kalla landet, där dock, med undantag af de högst belägna trakterna, en ständig vår råder men aldrig kuststräckornas (tierra calientes) starka hetta låter känna sig. Öfvergången mellan dessa båda klimat utgöres af »tierra templada», belägen på sluttningarna af bergkedjorna, och där har Mexiko sina härligaste nejder med ett tropiskt klimats vegetation utan dess brännande hetta och sjukdomar.

Emellertid befunno vi oss nu uppe på Mexikos högplatå och ingalunda på den vackraste delen däraf. Något ödsligare kan man knappt tänka sig; det är en riktig saharaöken, och den i dag rådande stormen hvirflar upp sådana sandmoln, att allting är insvept däruti. Orizabapiken, som eljest skulle upplifva denna dystra nejd, synes knappt såsom en dimmig spökbild; såsom spökbilder synas äfven de oändtligt långa raderna af aloë (*Agave mexicana*), som, ehuru de här allmänt förekomma i vildt tillstånd, dock dessutom odlas i kolossal skala för beredande af den nationella rusdrycken *pulque*. Denna erhålles på det sätt, att då växten bildat den stora knopp, från hvilken den höga blomstängeln skall uppskjuta, öppnas denna, och den därutur rikligt strömmande vätskan tömmes genom en sugapparat uti kärl, hvarefter den undergår jäsning.

Denna dryck spelar en oerhörd roll här i landet och anses utgöra befolkningens olycka liksom vårt brännvin. Vid alla stationer utbjudes den, och jag har till och med vågat mig på att smaka denna föga aptitliga nektar, som ser ut som starkt vattenblandad mjölkoch äfven har en äcklig smak af syrlig mjölk. Icke lär jag blifva frestad att däraf taga mig ett rus!

Vi skulle varit framme i Mexiko kl. 7 på aftonen, men vid stationen *Apizaco* hade strax innan vår ankomst tvenne tåg behagat sammanstöta. Lokomotiv och vagnar lågo i spillror, och skenorna voro upprifna på en lång sträcka. Ett högst oangenämt uppehåll af tre timmar blef följden häraf äfvensom mycket knorrande bland passagerarne. Välkommet blef dock detta uppehåll för de härstädes talrika idkarne af en egendomlig lokalindustri, nämligen käppfabrikation, hvilka i stora massor utbjuda sina egendomliga tillverkningar, bestående af käppar af alla slag och prydda med de mest fantastiska utskärningar och strålande i alla regnbågens färger, bland hvilka den eldröda har öfverhanden. Försäljarne af dessa, äfvensom af sötsaker och pulque försökte att gifva någon om än mager tröst åt de sysslolöst väntande resande.

Sent omsider voro skenorna å banan lagade, och vi fingo sätta oss i rörelse. Oaktadt nattens inbrott kunde jag märka, att vi så småningom kommo i intressantare trakter, där höga berg syntes resa sig till vänster. Vi längtade betydligt efter framkomsten, ty vagnen, inredd efter det mexikanska systemet med 70—80 personer sittande i samma rum, var ej en angenäm vistelseort, helst passagerarne ingalunda sågo sympatiska ut och ett tjockt lager af damm höljde oss alla. Klockan 10 syntes ändtligen spridda ljussken bebåda, att vi nalkades vårt mål. *Mexiko 16 februari.*

Vår första dag här började dystert och föga lofvande. Efter vår ankomst sent i går afton gjorde vi ett fåfängt försök att få plats på stadens största hotell, »Hôtel Iturbide», en gammal byggnad med dystert utseende, som förr

varit kejsar Iturbides palats. Lyckades därefter att få rum i hotell Coliseo, likaledes ett bland Mexikos bättre hotell men, såsom vi snart fingo erfara, af alltför genuin mexikansk karaktär. Omkring en mörk inbyggd gård löpa gallerier, till hvilka rummen ha utgång genom glasdörrar, men detta är det enda ljus de få, ty fönster finnas icke. Vår stämning var just ej den bästa, då vi på morgonen kommo underfund ej endast härmed utan äfven att ingen restauration finns i hotellet. Detta är ej bruket i Mexiko, sades det, och värden tröstade oss med att på gatan skulle vi snart finna ett matställe. Något sällskapsrum fanns icke heller, och i rummen var så mörkt, att man hvarken kunde läsa eller skrifva. Sköna utsikter för trefnad under någon tids vistelse!

Någonting måste göras för att förbättra vår ställning, hvarför jag begaf mig ut på upptäcktsfärd. Jag hade hört omtalas ett »Hôtel Jardin» (uttalas Hardin), som skulle hafva vissa trefliga egenskaper, hvaraf de andra hotellen vore i saknad, men på mitt telegram från Orizaba hade jag därifrån fått svar, att där inga rum kunde påräknas. Det oaktadt beslöt jag att än en gång våga försöket, och efter något letande fann jagstället, där en mycket ful herre med stark indiantyp efter några svårigheter lofvade mig två rum, med villkor att de genast tillträddes. Icke sen att åtlyda denna order, begaf jag mig, glad i hågen, på hemvägen och mötte med denna angenäma nyhet S., som litet tröstlöst gick och irrade på gatorna utanför vårt föga inbjudande hemvist.

Vår nya bostad befanns vara ett paradis i jämförelse härmed. Den gör skäl för sitt namn. Våra rum ha genom glasdörrar utgång till en stor trädgård med några ståtliga träd. Hotellets låga byggnad går rundt om denna trädgård och har förr varit ett kloster, i hvars celler vi nu bo. Dessa celler äro rymliga och dubbla, den inre delen med fönster åt en gata. Till dessa fördelar kommer den här i Mexiko ovanliga, att en restauration finnes i samma hus, visserligen icke tillhörande hotellet, men det kan vara oss likgiltigt.

Mitt första besök gällde vår generalkonsul, herr Breier, som mottog mig med stor vänlighet och ställde sig till vår disposition för att vara oss följaktig på en mängd utfärder, hvilka planerades, endast väderleken ville blifva bättre. Denna är nu alldeles abnorm för Mexiko. Blåst och kallt. I morgon är meningen att göra en utflykt till Chapultepec, och därefter skall en stor tjurfäktning öfverfaras.

Herr Breier är till börden ungrare och kom hit med kejsar Maximilian, anställd i någon underordnad ställning i hans armé. Efter Maximilians tragiska slutstannade han här, gifte sig i Vera Cruz och har sedan genom affärsrörelse blifvit en förmögen man.

Fastän väderleken ej just var inbjudande till promenader, gjorde vi dock under eftermiddagen åtskilliga upptäcktsresor på stadens gator. Dessa äro särdeles regelbundna, alla med matematisk noggrannhet skärande hvarandra i räta vinklar. Byggnaderna förete ingen egendomlighet i arkitekturen eller eljest och äro i allmänhet låga, hvarför vid första påseendet det hela förefaller något prosaiskt och saknande originalitet, ehuru man ser höga berg i fonden af nästan alla de hela staden genomskärande regelrätta gatorna. Vackra intressanta punkter finnas dock i staden. Dess pulsåder är den långa San Franciscogatan, hvars utgångspunkt är den stora Plaza Mayor med katedralen, nationalpalatset och vackra parkanläggningar, den fortsätter därefter genom en stor del af staden till den storartade Alamedaparken, vidare förbi denna, där den antager namnet af Paseo, och såsom en magnifik med fyrdubbla alléer prydd promenadplats leder ända ut till det aflägsna slottet *Chapultepec*.

Alla dessa ställen skola framdeles närmare besökas; i dag endast orientera vi oss.

Befolkningen på gatorna tilltalar oss icke mycket. Massan utgöres af en tämligen ruskig pöbel, hvars höga hattar och röda draperier dock gifva åt dess utseende någonting pittoreskt. Af den europeiskt klädda befolkningen lyser flertalet genom en alldeles ovanlig fulhet. Det är den indianska typen, som mer eller mindre genomgår de flesta, och af de från indianernaärfda dragen är den grofva, med tjocka läppar försedda munnen mest stötande. Hos det rent indianska elementet synes mig detta icke så motbjudande som hos deras mer och mindre aflägsna afkomlingar i europeiska kläder. Huru talrika dessa äro, kan man döma däraf, att enligt statistiska beräkningar den blandade befolkningen utgör nära hälften af landets invånare, den rent indianska 35 och folk af ren spansk härkomst omkring 18 procent.

Mexiko 17 februari.

Ösregn under natten. Det påstås till och med, att regnet på morgonen varit snöblandadt, något som man aldrig sett här förut. Termometern visade endast 8 grader tidigt i morse. Ett skönt tropiskt klimat! Det är dock vi, som ha otur, ty som regel lär här under hela vintern råda det ljufligaste vårväder, ehuru Mexiko ligger nära 8,000 fot öfver hafvet, en höjd vid hvilken hela Sverige skulle vara täckt med snö året om. Då det nästan aldrig plägar regna här under vintern, äro mexikanarne i förtjusning öfver detta väder, som de påstå skall rensa staden från all den stora sjuklighet här nu är rådande, icke endast i form af en häftig influensaepidemi utan äfven af tyfus, hvilken alltid är mer eller mindre endemisk i Mexiko till följd af bristande dränering.

Då vi emellertid icke kunde känna samma förtjusning, voro vi tämligen melankoliska under den dystra förmiddagen, då alla tillämnade promenader måste inställas och äfven underrättelse ingick, att tjurfäktningen måste uppskjutas till nästa söndag. ärfda dragen är den grofva, med tjocka läppar försedda munnen mest stötande. Hos det rent indianska elementet synes mig detta icke så motbjudande som hos deras mer och mindre aflägsna afkomlingar i europeiska kläder. Huru talrika dessa äro, kan man döma däraf, att enligt statistiska beräkningar den blandade befolkningen utgör nära hälften af landets invånare, den rent indianska 35 och folk af ren spansk härkomst omkring 18 procent.

Mexiko 17 februari.

Ösregn under natten. Det påstås till och med, att regnet på morgonen varit snöblandadt, något som man aldrig sett här förut. Termometern visade endast 8 grader tidigt i morse. Ett skönt tropiskt klimat! Det är dock vi, som ha otur, ty som regel lär här under hela vintern råda det ljufligaste vårväder, ehuru Mexiko ligger nära 8,000 fot öfver hafvet, en höjd vid hvilken hela Sverige skulle vara täckt med snö året om. Då det nästan aldrig plägar regna här under vintern, äro mexikanarne i förtjusning öfver detta väder, som de påstå skall rensa staden från all den stora sjuklighet här nu är rådande, icke endast i form af en häftig influensaepidemi utan äfven af tyfus, hvilken alltid är mer eller mindre endemisk i Mexiko till följd af bristande dränering.

Då vi emellertid icke kunde känna samma förtjusning, voro vi tämligen melankoliska under den dystra förmiddagen, då alla tillämnade promenader måste inställas och äfven underrättelse ingick, att tjurfäktningen måste uppskjutas till nästa söndag.Under eftermiddagen sken dock solen fram, och vi kunde besöka den präktiga Alamedaparken, hvars ståtliga träd lysa i den friskaste grönska och marken därunder af blommor. Man ser, att Mexiko är ett blomsterland. Militärmusiken spelade och stadens beau monde »åkte corso» i oändligt långa vagnrader utåt »Paseo». Ekipagen utmärka sig just icke för någon lysande elegans. Kuskar och betjänter, utan livré, vanligen utstyrda i de höga mexikanska hattarna. I anseende till det dåliga vädret voro vagnarna i allmänhet täckta, så att vi ej kunde se mycket af de åkande. Sträng ordning upprätthölls af talrik polis, och på hvart femtionde steg var en kavalleripost placerad hela den en half mil långa vägen ut till Chapultepec.

Såsom något för en republik ganska egendomligt anmärkte jag, att de vid alla ingångarna till parken stationerade poliserna obevekligt afvisade alla, som ej voro finare klädda, eller med andra ord »folket». Detta var däremot så mycket tätare packadt utanför på gatorna, och alla de höga trappor, som leda upp till Alamedan, lyste af indianernas röda draperier och höga gula hattar.

Iögonfallande är här den öfverhandtagande massan af hvad man kallar pöbel. Här lär nästan alldeles saknas en medelklass. Det finns endast en öfverklass af ämbetsmän, militärer och kapitalister. Den medelklass, som i Europa utgöres af mindre handlande, handtverkare m. fl., är här reducerad till ett minimum och är nästan främmande för landet, då den för detmesta utgöres af inflyttade utlänningar, mest tyskar och amerikaner. För öfrigt består befolkningen af proletärer, som lefva på en särdeles låg ståndpunkt och icke bry sig om att arbeta mera än till yttersta nödtorft.

Med en sådan befolkning är det icke underligt, att den allmänna säkerheten var i hög grad ringa och banditväsendet i den högsta blomstring, till och med i hufvudstadens närmaste omgifningar, intill dess den nuvarande presidenten, Porfirio Diaz, med kraftiga händer fattade statens roder. På samma gång han genom outtröttligt arbete för folkupplysningen söker att för framtiden förbättra tillståndet, griper han så hårdhändt in i alla laglösa yrken, att Mexiko på senaste tiden blifvit ett land, där man kan resa och vistas lika lugnt som i

Europa, likvisst, säges det, med det förbehåll, att man väl aktar sina fickor för ficktjufvar.

Mexiko 18 februari.

I dag glänser Mexikos vanliga sol, vår och vårluft ha återkommit.

I bästa stämning begåfvo vi oss i generalkonsul Breiers sällskap på en utfärd till *Chapultepec*, som ända från Montezumas tid varit sommarslott för Mexikos regenter. Färden gick förbi Alameden utefter den ståtliga »Paseo de la Reforma», en halfmillång allé med flerdubbla trädrader och skådeplatsen för Mexikos eleganta världs förevisning af sin grannlåt. En vacker ryttarstaty af Karl IV står i dess början, det enda om mesta utgöres af inflyttade utlänningar, mest tyskar och amerikaner. För öfrigt består befolkningen af proletärer, som lefva på en särdeles låg ståndpunkt och icke bry sig om att arbeta mera än till yttersta nödtorft.

Med en sådan befolkning är det icke underligt, att den allmänna säkerheten var i hög grad ringa och banditväsendet i den högsta blomstring, till och med i hufvudstadens närmaste omgifningar, intill dess den nuvarande presidenten, Porfirio Diaz, med kraftiga händer fattade statens roder. På samma gång han genom outtröttligt arbete för folkupplysningen söker att för framtiden förbättra tillståndet, griper han så hårdhändt in i alla laglösa yrken, att Mexiko på senaste tiden blifvit ett land, där man kan resa och vistas lika lugnt som i
Europa, likvisst, säges det, med det förbehåll, att man väl aktar sina fickor för ficktjufvar.

Mexiko 18 februari.

I dag glänser Mexikos vanliga sol, vår och vårluft ha återkommit.

I bästa stämning begåfvo vi oss i generalkonsul Breiers sällskap på en utfärd till *Chapultepec*, som ända från Montezumas tid varit sommarslott för Mexikos regenter. Färden gick förbi Alameden utefter den ståtliga »Paseo de la Reforma», en halfmillång allé med flerdubbla trädrader och skådeplatsen för Mexikos eleganta världs förevisning af sin grannlåt. En vacker ryttarstaty af Karl IV står i dess början, det enda omSlottet Chapultepec.gamla Spanien erinrande minne, som blifvit kvarlämnadt. Jag vet mig icke annorstädes hafva sett något så lyckadt konstverk i denna genre. Hästens vanliga stelhet med sitt konventionellt upplyftade ena ben, ersättes här af en ställning, som tydligen ger intryck af att han är i stark rörelse framåt. Vidare följer en hel rad af statyer, främst bland dem Kolumbus och Guatemozin, här vanligen kallad *Cuautemoc*, en upprättelse åt denne hjältemodige mexikanske kejsare, som spanjorerna på ett skamligt sätt torterade till döds för att åtkomma det guld, som de trodde att han fördolt. På båda sidor om vägen sträcka sig stora, af kanaler genomskurna gröna ängar, på hvilka talrika boskapshjordar beta. Snötäckta berg begränsa horisonten.

Chapultepecs slott, en långsträckt, låg byggnad, ligger på toppen af en skogklädd kulle, omgifvet af en skogspark af uråldriga *anahueteträd* (Taxodium mexicanum), ett slags barrträd som ha en viss likhet med cedern. Från dess grenar nedhänga såsom draperier långa festoner af ett slags mossa (Tillandsia usnoides). Det var med en högtidlig känsla vi vandrade under dessa vördnadsvärda jättar, vittnen till så många generationers växlande öden. Genom skogen går en bekväm körväg, som sedan slingrar sig uppför kullens blomsterprydda sluttningar.

Medelst ett af generalkonsul Breier anskaffadt ministeriellt inträdeskort blefvo vi insläppta i slottet och fingo bese de med verklig kunglig prakt utstyrda gemaken, där många minnen erinra om den olyckligeMaximilian och den lika olyckliga ännu lefvande kejsarinnan Charlotte, hvilka här hade sin favoritbostad.

Men hvad är all denna inre ståt emot det yttre! Blomsterrika trädgårdar och terrasser omgifva på alla håll slottets oregelbundna byggnader, om hvilka man kan säga, att de äro infattade i blommor. Med nöje återfunno vi bland praktblommorna här många gamla bekanta, som vi plockat vilda i Orizabas skogssnår. Slott och trädgårdar äro emellertid endast bisaker till den häpnadsväckande utsikt, som för det tjusta ögat utbreder sig från hvarje punkt af dessa blomsterkransade terrasser. Hela Mexikos ofantliga, grönskande slätt ligger under våra fötter. I dess midt glänsa hufvudstadens många torn och kupoler, och på alla håll är den omkransad af pittoreska, till stor del i snöskrud täckta berg. Högst resa dessa nejders lejon, de båda slocknade vulkanerna *Popocatepetl* och

Ixtaccihuatl (den hvita kvinnan), sina snöhvita hjässor. Dessa båda väldiga 16—17,000 fot höga toppar äro sinsemellan förenade genom en lägre men äfven snötäckt bergrygg. Till höger om oss lyfter *Ajuscovulkanen* sina svarta, upptill snötäckta lavafält till en höjd af 12,000 fot, öfver hvilka vi om några dagar skola begifva oss till Cuernavacca. Svarta vulkaniska kraterkullar resa sig på slätten utmed *Chalcosjön*, hvars lugna yta skimrar bortom staden. Den stora *Tezcucosjön* synes däremot icke härifrån, bortskymd af Guadelupes framspringande bergudde.

Med detta glänsande panorama af *Anahuacs* ryktbara dal med det gamla *Tenochtitlan* i dess midtframför mina ögon, var det mig omöjligt att icke i tanken genomlefva den sagolika episod, för hvilken denna nejd för något mer än 300 år sedan var skådeplatsen. Under århundraden hade den ena indianstammen efter den andra, alla kommande norr ifrån, strömmat till detta *Anahuacs* rika högland. Ryktbarast bland dessa voro *toltekerna* och sex hundra år senare *aztekerna*, krigarstammar, som synas ha tillägnat sig och vidare utbildat den gamla märkvärdiga kultur, som före deras ankomst var rådande bland de af dem underkufvade urfolken, en kultur hvars ursprung ingen lärdom ännu kunnat utforska.

Aztekerna grundlade här ett mäktigt rike, men under det dess envåldshärskare Montezuma, för hvilken alla darrade, sitter här i all glansen af en gåtofull civilisation med tallösa väl beväpnade härskaror lydande hans bud, landar en spansk äfventyrare — Cortez — vid Vera Cruz med en liten hop af 500 man, fullt besluten att eröfra det mäktiga riket, hvars tillvaro hittills ej ens varit anad. För att afklippa all tanke på återtåg bränner han sin flotta, och den lilla skaran tågar framåt i det okända landet, drifven lika mycket af en brinnande fanatism för spridandet af korsets lära som af en osläcklig törst efter guld. Framkommen till Mexiko efter äfventyr och bragder, som tyckas tillhöra legendens sagotid, lyckas Cortez att rent af hypnotisera den mäktige tyrannen Montezuma, som ger sig i hans våld och erkänner Spaniens öfverherrskap. De stolta aztekerna, ursinniga öfver denna skam, resa sig och lyckas fördrifva Cortez, som dock, oaktadt fasorna af »noche triste», dåhan förlorat hälften af sitt folk, återkommer och med klokt begagnande af det missnöje aztekernas despotism uppväckt hos andra stammar lyckas underlägga Spaniens krona ett rike, vida större än själfva detta land.

*

Efter att hafva njutit af denna storartade utsikt fortsatte vi vår färd till *Tacubaja*, en sommarvistelseort för de rika mexikanerna. Omgifna af trädgårdar och lummiga träd, ligger här en mängd villor, förbi hvilka vi fortsatte till den ännu högre belägna byn *S:t Angel* för att där bese ett gammalt, förfallet landställe med en stor park, hvilket generalkonsul Breier nyligen inköpt och för hvilket han är mycket intresserad. Under återresan intogs middag uti en nedanför Chapultepec befintlig restaurant, där en festlig stämning rådde till följd af en samtidig, under musik pågående middag för officerarne å ett tyskt krigsfartyg, som nyligen ankommit till Vera Cruz.

Mexiko 19 februari.

Vädret glänsande vackert. Morgonen — liksom alltid här — något kylig, men efter kl. 10 f. m. råder full vår med ganska hett solsken. Dessa hastiga temperaturöfvergångar synas mig icke böra vara för hälsan nyttiga. Mexiko anses ej heller för en sund stad, och utom lunginflammationer m. m. är det i synnerhet tyfus, som är landsplågan här. Man håller nu på att afhjälpa detta genom åtgärder, som — huru nyttiga de kunna vara för han förlorat hälften af sitt folk, återkommer och med klokt begagnande af det missnöje aztekernas despotism uppväckt hos andra stammar lyckas underlägga Spaniens krona ett rike, vida större än själfva detta land.

*

Efter att hafva njutit af denna storartade utsikt fortsatte vi vår färd till *Tacubaja*, en sommarvistelseort för de rika mexikanerna. Omgifna af trädgårdar och lummiga träd, ligger här en mängd villor, förbi hvilka vi fortsatte till den ännu högre belägna byn *S:t Angel* för att där bese ett gammalt, förfallet landställe med en stor park, hvilket generalkonsul Breier nyligen inköpt och för hvilket han är mycket intresserad. Under återresan intogs middag uti en nedanför Chapultepec befintlig restaurant, där en festlig stämning rådde till följd af en samtidig, under musik

pågående middag för officerarne å ett tyskt krigsfartyg, som nyligen ankommit till Vera Cruz.

Mexiko 19 februari.

Vädret glänsande vackert. Morgonen — liksom alltid här — något kylig, men efter kl. 10 f. m. råder full vår med ganska hett solsken. Dessa hastiga temperaturöfvergångar synas mig icke böra vara för hälsan nyttiga. Mexiko anses ej heller för en sund stad, och utom lunginflammationer m. m. är det i synnerhet tyfus, som är landsplågan här. Man håller nu på att afhjälpa detta genom åtgärder, som — huru nyttiga de kunna vara förframtiden — dock för tillfället äro högst obehagliga. Hvar man än må gå, finner man gatorna upprifna och djupa kanaler gräfda i desamma för nedläggande af dräneringsrör. Detta försvårar i hög grad trafiken, på samma gång de uppkastade, af århundradens osunda vätskor genomträngda jordlagren sprida en icke hälsosam atmosfär omkring sig. Tusentals indianer äro sysselsatta med dessa arbeten, och man undrar, hvar Mexiko, som förr var kändt för sina klena finanser, nu fått penningar till dessa storartade arbeten. Svaret, som man öfverallt erhåller, består i ett prisande af Porfirio Diaz och hans utmärkte finansminister Limantour, som så omskapat Mexikos ställning, att det i stället för sitt förra kroniska konkurstillstånd nu har årliga öfverskott af många millioner dollars, så att penningar alltid finnas för nyttiga arbeten. Hemligheten i denna förbättring af finanserna ligger icke uti indragning af prästerskapets stora egendomar, ty denna var gjord redan långt förut, utan i den stränga redbarhet, som blifvit införd i administrationen, där numera ingen korruption och inga försnillningar tålas.

I dag hade vi till mål för vår utfärd gjort *Guadelupes* beryktade helgedom, den mest besökta vallfartsorten i Mexiko. Legenden, hvarpå detta ställes helighet hvilar, är alldeles likartad med de många underbara madonnahistorier, hvarpå Europa öfverflödar och hvaraf Lourdes är ett af de mest lysande exemplen. Endast några år efter eröfringen hade madonnan här visat sig för en fattig indian och befallt honom gå till biskopen samt för denne omtala hennes önskan, att en kyrkaskulle byggas på detta ställe. På platsen, där hon visade sig, sprang upp en undergörande källa, öfver hvilken ett tempel nu är byggdt. En annan ännu mera storartad kyrka uppfördes på spetsen af berget. Där förvaras madonnans bild på ett stycke gammalt tyg. Detta tygstycke är den fattige indianens mantel, på hvars insida bilden fanns på ett underbart sätt aftryckt. Detta är den egentliga helgedomen, som är föremål för dyrkan af otaliga tusenden, hvilka från alla håll af Amerika tillströmma. Vi besågo naturligtvis samvetsgrant allt detta, som är infattadt uti ett vansinnigt slöseri af guld och grannlåt, utan att däraf finna någon uppbyggelse. Den osmakliga madonnakult, som icke allenast här utan i hela den katolska världen med alltjämt stigande intensitet bedrifves, är rent ofattlig. Madonnan förefaller att vara den första gudomligheten, hvarunder de andra gudomspersonerna underordnas.

Mera anslående än alla dessa helgedomar är emellertid utsikten från Guadelupes höjd. Det är samma präktiga panorama öfver Mexikos slätt och öfver högbergen, som vi i går sågo från Chapultepec, men härtill kommer en fri utsikt öfver den stora *Tezcucosjön*, hvilken från sistnämnda ställe var bortskymd.

Denna stora saltsjö, hvars lugna yta synes glittra ända bort till de östra bergen, når nu på långt när icke fram till Mexiko. Man kan från denna punkt bäst bedöma, hur stor förändring utseendet af Mexikos dal måtte hafva undergått sedan den tid, då spanjorerna eröfrade detta land. Då låg i själfva verket stadenMexiko på en ö uti Tezcucosjön, och husen voro byggda på pålar, hvarigenom de skyddades för de öfversvämningar, som voro en följd af sjöns stigande efter stora regn. Sedan emellertid spanjorerna byggt sina hus på marken, blefvo öfversvämningarna i hög grad förhärjande för staden, och man har sedan dess genom kanaliseringsarbeten afledt en stor del af Tezcucosjöns vatten, hvilket i förening med den starka afdunstningen gjort, att dess yta i hög grad blifvit minskad och att sjön nu dragit sig långt tillbaka från staden. Lika mycket, som man härigenom vunnit i nytta, har man emellertid förlorat i landskaplig skönhet, i det sjöns plats blifvit intagen af stora slätter, som till följd af den uttorkade sjöns starka salthalt äro nästan vegetationslösa och lysa med en hvitaktig färg.

Oaktadt således det vidsträckta panoramat af Mexikos slätt innehåller mycket, som är ödsligt och sorgligt, ja rent af fult, om man så vill, måste dock det hela genom sin egendomliga, majestätiska storhet göra ett outplånligt intryck. Det är ett landskap, som man i vissa afseenden kan jämföra med Roms campagna, men oändligt mycket mera storartadt. De berg, som omgifva denna, äro mullvadshögar jämförda med de jättar, som omkransa Mexikos

campagna.

Mexiko 20 februari.

Då vi i dag beslöto att göra en utfärd till Chapultepec, voro vi ledda icke uteslutande af det estetiska motivet att njuta af den härliga utsikten och de åldriga Mexiko på en ö uti Tezcucosjön, och husen voro byggda på pålar, hvarigenom de skyddades för de öfversvämningar, som voro en följd af sjöns stigande efter stora regn. Sedan emellertid spanjorerna byggt sina hus på marken, blefvo öfversvämningarna i hög grad förhärjande för staden, och man har sedan dess genom kanaliseringsarbeten afledt en stor del af Tezcucosjöns vatten, hvilket i förening med den starka afdunstningen gjort, att dess yta i hög grad blifvit minskad och att sjön nu dragit sig långt tillbaka från staden. Lika mycket, som man härigenom vunnit i nytta, har man emellertid förlorat i landskaplig skönhet, i det sjöns plats blifvit intagen af stora slätter, som till följd af den uttorkade sjöns starka salthalt äro nästan vegetationslösa och lysa med en hvitaktig färg.

Oaktadt således det vidsträckta panoramat af Mexikos slätt innehåller mycket, som är ödsligt och sorgligt, ja rent af fult, om man så vill, måste dock det hela genom sin egendomliga, majestätiska storhet göra ett outplånligt intryck. Det är ett landskap, som man i vissa afseenden kan jämföra med Roms campagna, men oändligt mycket mera storartadt. De berg, som omgifva denna, äro mullvadshögar jämförda med de jättar, som omkransa Mexikos campagna.

Mexiko 20 februari.

Då vi i dag beslöto att göra en utfärd till Chapultepec, voro vi ledda icke uteslutande af det estetiska motivet att njuta af den härliga utsikten och de åldrigalundarnas skugga, utan äfven — jag erkänner det — af en därmed samverkande, mera materiell bevekelsegrund, nämligen behofvet att få en någorlunda god måltid. Vid vårt matställe i hotellet äro vi alldeles utledsna, såsom varande i många hänseenden underhaltigt, hvarför vi vanligen anlita en restauration på Franciscogatan med den anspråksfulla benämningen »Maison dorée». Här får man visserligen dräglig mat, men oaktadt detta är staden Mexikos fashionablaste restaurant, är allting ganska ruskigt, ej minst dukarna, som äro både trasiga och smutsiga.

För resorna till Chapultepec begagnas alltid de elektriska spårvagnar, som gå dit och vidare till Tacubaja, men oaktadt de nästan hvarje minut passera förbi vår port, äro de då alltid så fullsatta, att man icke kan tänka på möjligheten att i dem få en plats. Vi måste för detta ändamål alltid begifva oss till deras utgångspunkt, »Plaza Mayor», från hvilken såväl dessa som otaliga andra befordringsmedel utstråla i alla riktningar. Detta är äfven en anledning att tillbringa de stund under de skuggigga planteringarna på denna vackra plats, som är så full af minnen från det förflutna, på samma gång den nu omgifves af Mexikos förnämsta byggnader.

Den stora katedralen i den vanliga spansk-saracenska stilen med sin starkt ornamenterade fasad upptager den ena sidan af platsen. Dess inre är öfverlastadt med grannlåt af guld, silfver och marmor. Långa rader af svartbeslöjade kvinnor och indianer synas där knäböjande förrätta sin andakt.Domkyrkan i Mexiko.En annan sida af det stora torget upptages i sin helhet af nationalpalatset, en lång men låg byggnad, som inrymmer såväl kongressen som presidentens bostad och åtskilliga ämbetsverk.

Om vi flytta oss tillbaka 400 år i tiden, finna vi här precis på samma plats, där katedralen nu står, Mexikos förnämsta *teokalli* eller tempel, upprest till dyrkan af krigsguden, den förskräcklige Huitzlopochtli. Detta tempel var byggdt i form af en pyramid, bestående af många, alltjämt smalnande afsatser eller terrasser, till hvilka breda trappor ledde. På den högsta terrassen fanns offerstenen, där den väsentligaste delen af kulten förrättades, bestående i tallösa människooffer.

Där nu nationalpalatset är beläget, stod då Montezumas eget storartade, af många byggnader bestående residens, och midtemot på andra sidan af torget var det slott, som tillhört hans fader och hvilket han upplät till bostad och kasern för Cortez och hans trupp. Det var dit han själf begaf sig, då han öfverlämnade sig såsom ett slags gisslan till spanjorerna, och det var på taket af detta palats han genom stenkastning blef dödad af sina egna förbittrade undersåtar, under det han sökte lugna dem.

Från den stora Teokalliplatsen utgingo den tiden liksom nu Mexikos förnämsta gator. De hade dock då ett olika utseende. Staden låg, såsom jag redan nämnt, på en ö af Tezcucosjön, och från denna sjö voro kanaler inledda utmed alla stadens gator, förmedlande samfärdseln med landet. Mexiko var då ett slags Venedig.Indianernas båtar, lastade med varor, trafikerade flitigt dessa kanaler, och på gatorna utmed kanalerna voro byggda ett slags cementbelagda, upphöjda gångar, hvilka tjänade både såsom trottoar för de gående och till utlastning af varor från båtarna. Förutom kanalerna fanns ingen annan samfärdsel med landet än medelst tre ofantliga, långa dammvägar i olika riktningar, uppförda tvärsöfver den grunda sjön.

Jag återgår nu från denna lilla historiska utflykt till vår chapultepec-färd.

Sedan man suttit en stund på katedralplatsen, finner man alltid plats i en af de elektriska spårvagnarna, och så bär det af utefter den långa Independenciagatan och sedan genom Paseon, till dess man stannar vid ingången till Chapultepecs park. I dag funno vi inga tyskar i restauranten här, och allt var mycket tystare och anspråkslösare än förra gången. Kosten var nog ganska god, men märkvärdigt nog sakna vi aptit här i Mexiko. Vi skylla på klimatet, som — hur härligt det är — dock för många personer medför än en olägenhet, än en annan genom de ovanliga lufttrycksförhållanden, som äro en följd af det höga läget. Vanligast yttra sig dessa olägenheter genom en känsla af tyngd och beklämning öfver bröstet.

Efter en skön promenad i den uråldriga skogen ägnade vi resten af eftermiddagen till visiter dels hos Breiers för att tacka för en middagsbjudning till i morgon, dels hos våra landsmän, herr och fru Dufva. Herr Dufva idkar med framgång massage och gymnastik och tycks vinna alltmera förtroende. *Mexiko 21 februari.*

Jag har hittills trott, att Italien vore lotteriernas förlofvade land, men dess lotteriväsen är ingenting att tala om mot det, som florerar härstädes. Utom vanliga större lotterier finns här ett dagligt med dragning hvarje dag och en högsta vinst af endast 600 dollars eller 1,200 kronor. Tallösa äro de sluskar och gatpojkar, som öfverallt — äfven i restauranter och spårvagnar — utbjuda lotter. I dessa spårvagnar och omnibusar, hvilkas antal här är oräkneligt och af oss flitigt begagnas, ha vi tillfälle att studera de mexikanska typerna, hvilka, såsom jag ofta anmärkt, ingalunda äro vackra. Äfven hos de elegantaste herrar är det mycket vanligt att igenkänna det fatala indianska draget omkring munnen med de stora, svullna, något gapande läpparna, som ger ett dumt och tråkigt uttryck.

Målet för vår förmiddagsutflykt var i dag en från den stora slätten sig resande enstaka kulle, benämnd *Peñon de los Baños*, där en varm källa uppspringer och en mycket begagnad badanstalt är anlagd.

Genom oändliga, långa förstäder, i hvilkas fattigt utseende hus afskummet af Mexikos befolkning har sina bostäder, kommo vi ut på en ödslig landsbygd, utgörande den uttorkade delen af Tezcucosjön, som med sina med taggiga växter sparsamt beväxta sandslätter, sina glittrande laguner, i hvilkas grunda, salta vatten flockar af sjöfåglar simma, sina betande boskapshjordar och gråa byar af *adobe*-hus (af soltorkad lera) erinrarom stäppländerna i norra Afrika —, men ett Afrika till hvilket Mont Blanc blifvit förflyttadt, ty det väldiga *Ixtaccihuatl*, som till form och snömassor alldeles liknar detta berg, dominerar dessa nejder jämte det mera spetsiga Popocatepetl.

Peñon de los Baños eller »badkullen» är en allenastående svart lavakulle, som reser sig från slätten och vid hvars fot en varm källa springer upp. Ett välordnadt badhus är här anlagdt och lär rätt flitigt begagnas. Vi gjorde en vandring rundt omkring kullen, men den starka solhettan afskräckte oss från att bestiga den. En ödslig storslagenhet hvilar öfver denna nejd, som rundt omkring är på afstånd omramad af höga bergskedjor. Den stora Tezcucosjön sträcker sitt glittrande vatten nästan fram till kullen. Här och där en liten indianby, lifligt erinrande om byarna i Egypten eller i Sahara. Palmerna saknas dock. Grisar och barn voro de hufvudsakliga varelser vi sågo röra sig i dessa bedröfliga byar, som icke äro skuggade af ett enda träd, endast omgifna af några frodiga och höga ricinusbuskar, taggiga kaktusväxter och agaver.

Sent på aftonen var middagsbjudning hos generalkonsul Breier, som bor helt nära oss i Calle del Gante. Oaktadt influensan grasserar i familjen, mottogos vi af densamma fulltalig, nämligen af herrn och frun, trenne ganska

storartade döttrar och en ung, elegant son. Till en början inträdde en ganska lång väntan på de inbjudna gästerna, som icke ville synas till. Herr Breier sade sig utom oss hafva bjudit åtta andra gäster, men hanbörjade misstänka, att de fått influensa. Slutligen ankommo tvenne, den amerikanske legationssekreteraren med sin gemål, en starkt sminkad f. d. skönhet, hvars gifta dotter lär vara Mexikos förnämsta nuvarande skönhet men tyvärr genom influensan förhindrad att i afton glädja oss med sin åsyn. Mycken mat och stor språkförbistring under middagen. Herr Breier talar helst spanska eller tyska, hans fru och döttrar franska eller spanska, amerikanerna engelska o. s. v. — »Tout le monde souffre pour le moment de la grippe en Mexique.» — »The bullfight on Sunday will be splendid.» — »Diesen Wein habe ich in Deutschland gekauft.» — »Quiere usted tomar un vaso de vino?» — Så ungefär lät det om hvartannat under hela middagen, och tungan höll ibland på att komma ur led vid de hastiga omvändningarna.

Det talades mycket om Porfirio Diaz och hans sjukdom, som nu i flera månader hållit honom aflägsnad från Mexiko. Det lär vara en reumatisk åkomma, för hvars kurerande han en längre tid vistats i det heta Iguala, men han har nu flyttat till det tempererade *Cuernavacca*. Ehuru han anses vara mycket bättre, lär han icke mottaga några besök; det ser alltså ut, som om jag icke skall kunna komma att personligen fullgöra mitt lilla diplomatiska uppdrag hos honom.

Mexiko 22 februari.

Mexikos intressanta museum ligger strax bakom nationalpalatset. Det innehåller vackra naturalhistoriska började misstänka, att de fått influensa. Slutligen ankommo tvenne, den amerikanske legationssekreteraren med sin gemål, en starkt sminkad f. d. skönhet, hvars gifta dotter lär vara Mexikos förnämsta nuvarande skönhet men tyvärr genom influensan förhindrad att i afton glädja oss med sin åsyn. Mycken mat och stor språkförbistring under middagen. Herr Breier talar helst spanska eller tyska, hans fru och döttrar franska eller spanska, amerikanerna engelska o. s. v. — »Tout le monde souffre pour le moment de la grippe en Mexique.» — »The bullfight on Sunday will be splendid.» — »Diesen Wein habe ich in Deutschland gekauft.» — »Quiere usted tomar un vaso de vino?» — Så ungefär lät det om hvartannat under hela middagen, och tungan höll ibland på att komma ur led vid de hastiga omvändningarna.

Det talades mycket om Porfirio Diaz och hans sjukdom, som nu i flera månader hållit honom aflägsnad från Mexiko. Det lär vara en reumatisk åkomma, för hvars kurerande han en längre tid vistats i det heta Iguala, men han har nu flyttat till det tempererade *Cuernavacca*. Ehuru han anses vara mycket bättre, lär han icke mottaga några besök; det ser alltså ut, som om jag icke skall kunna komma att personligen fullgöra mitt lilla diplomatiska uppdrag hos honom.

Mexiko 22 februari.

Mexikos intressanta museum ligger strax bakom nationalpalatset. Det innehåller vackra naturalhistoriskasamlingar, men det egentliga intresset ligger dock uti de rika skatterna af mexikanska fornlämningar, i hvilket afseende detta museum är allenastående. Här finnas statyer af de förnämsta gudomligheterna, såsom krigets gud Huitzlopochtli och luftens gud Quezolcoatl m. fl. bilder, hvilka i visst afseende visa en ganska märkvärdig likhet med de forna egyptiska skulpturarbetena, såsom t. ex. uti de från hufvudets sidor utstående, vinglika bihangen, som väl skola föreställa öronen. Stort intresse hafva två märkvärdiga stenar, båda funna på platsen framför det stora templet. Den ena af dessa är tydligen en offersten, på hvilken oräkneliga människor fått släppa till lifvet under de mexikanska prästernas knifvar till deras gudars ära. De utarbetade basrelieferna, hvarmed sidorna äro rikt prydda, angifva tydligt dess ändamål, liksom den på dess öfversida befintliga urholkningen för offrets hals samt den därifrån ledande rännan för blodets bortflytande. Den andra stora stenen är ännu rikare prydd med de basrelieffigurer, som visat sig utgöra ett slags kalender, hvarför stenen kallas »kalenderstenen».

Intressant är att se de utförliga ritningarna öfver lämningar af urgamla städer, som blifvit upptäckta i de sydliga delarna af riket. I synnerhet storartade äro dessa ruiner i *Uxmal*, *Palenque* och *Mitla*, dit vi hade ämnat resa, om

tiden det medgifvit.

Då man ser alla dessa lämningar från en urgammal kultur, som under århundraden florerat här ute, utan att gamla världen därom hade en aning, måste manAztekernas offersten.fråga sig, hvarifrån denna kommit, om den blifvit införd från den gamla världen på vägar, som vi icke känna, eller om den själfständigt uppstått. Frågan synes mig på det närmaste sammanhänga med den, huruvida Amerikas urinvånare hitkommit från gamla världen eller om de hafva sitt ursprung i den nya.

Den första åsikten försvaras hufvudsakligen af dem, som strängt hålla på den bibliska skapelsetraditionen, att alla människor härstamma från ett enda, direkt från Guds hand utgånget människopar.

För min del synes mig människans första ursprung så gåtlikt och trots alla evolutionsteorier så omöjlig för förnuftet att fatta, att det icke kan anses mer otänkbart att särskilda människostammar kunna hafva uppstått på olika delar af jorden, än att en enda sådan framträdt på ett ställe och att alla härstamma från denna.

Då vi nu tala om Mexikos egentliga invånare eller de s. k. indianerna, torde det vara skäl att åt dessa ägna några särskilda ord.

I hela Amerika hafva de från början sönderfallit i två stora afdelningar, nämligen de vilda, nomadiserande indianerna och de bofasta, åkerbruksidkande. De förra hafva med civilisationen, hvilken de aldrig velat underkasta sig, nästan alldeles dött ut och kunna numera endast räknas till några hundra tusental. De senare däremot hafva bibehållit sig, under det de mer eller mindre tillägnat sig civilisationens fördelar. Då Mexikos indianer från början varit kulturfolk, är också antalet af detta folk talrikast i Mexiko, där det uppgått till omkringsex millioner, under det att endast fyra millioner tillhöra de öfriga delarna af norra och södra Amerika. Dessa indianer, som utgöra Mexikos hufvudbefolkning, äro ett fredligt och lugnt, något tungsint folk, som undergifvet erkänner den europeiska rasens öfverlägsenhet. De kalla européerna »gente de razon» eller förnuftigt folk i motsats till sig själfva, som de erkänna sakna den högre intelligensen. Ehuru de hafva många kännetecken gemensamma, sönderfalla de dock i en mängd olika stammar med skilda språk. Endast i Mexiko lär finnas omkring fyrtio indianspråk, af hvilka somliga ej förete ens den aflägsnaste likhet med hvarandra men alla hafva en gemensam egenskap uti den mest barbariska och omöjliga sammanställning af många bokstäfver. De lära uti ett och samma ord uttrycka hela meningar.

Vid resor i olika delar af landet märker man tydligt somliga stammars fysiska företräde framför andra. Indianerna i och omkring själfva Mexiko, hvilka lära tillhöra *ottomie-stammen*, tyckas i detta afseende stå mycket lägre än de flesta andra.

*

Återstoden af dagen tillbragtes dels vid Chapultepec, dels med promenader på stadens gator och studerande af folklifvet därstädes. Mexiko är den enda stad, där jag sett en starkt präglad rangskillnad mellan åkardroskor. Här finnas röda sådana samt blå och gula, d. v. s. försedda med flaggor af dessa färger. De blååro de aristokratiska, de gula de mest plebejiska. Priserna och snyggheten äro därefter. Som vanligen de gula äro närmast till hands, då vi behöfva ett åkdon, blir det i allmänhet vårt öde att begagna dessa fortskaffningsmedel, som äro ganska snuskiga och försedda med kuskar af mer och mindre vådligt utseende, under det att de blåa kuskarne äro riktiga sprättar i sina mexikanska dräkter.

Bland de saker, som förvånat mig i detta katolska land, är att nästan inga präster äro synliga på gatorna. Jag möter visserligen ganska ofta herrar i svarta spanska kappor och med vanlig cylinderhatt på hufvudet, men icke kunde jag ana, att präster äro gömda under denna dräkt. Detta är dock förhållandet.

Porfirio Diaz, om hvilken man kan säga, att han pånyttfödt Mexiko, har gjort till en af sina hufvuduppgifter att i grund förbättra folkupplysningen, och då han anser det mexikanska prästerskapet vara det största hindret härför och äfven i andra afseenden motverkande landets utveckling, har han emot detta slagit in på ett förfaringssätt, som torde kunna kallas något despotiskt. Redan före nuvarande presidentens tid hade alla prästerskapets och

kyrkans egendomar blifvit indragna, men Porfirio Diaz har för att göra denna åtgärd ännu kraftigare genom lag stadgat, att om någon kan påvisa, att en präst eller en kyrka äger någon enskild egendom, denna skall till angifvarens förmån indragas. Han har slutligen gått så långt i sina stränga åtgärder, att han förbjudit prästerna att i prästerlig dräkt visa sig pågatorna. En i sin ämbetsdräkt klädd prästman blir, om han visar sig på gatan, arresterad. Man kan tänka sig, huru älskad presidenten skall vara af hierarkien, som dock trots all förföljelse bibehåller ett stort inflytande genom kvinnorna, hvilka den fortfarande har i sin makt, icke minst genom bikten. Självfve presidentens fru lär vara en bigott katolik.

Mexiko 23 februari..

Popocatepetl och *Ixtaccihuatl*, dessa snötäckta jättar, som dominera hela denna nejd, drogo mig med oemotståndlig kraft till sig.

Det är i dag min födelsedag, och jag beslöt att fira den om icke på toppen så åtminstone vid foten af dessa berg.

Sedan femton år har jag icke tillbragt någon födelsedag i Sverige, och det vore en liten geografisk lektion att uppräkna alla de ställen, där jag uppehållit mig denna dag. För att endast tala om de allra sista åren, var det 1895 Delhi i Indien; 1896 Rivieran; 1897 toppen af vulkanen Papandayan på Java; 1898 Luxor i öfre Egypten; 1899 Sevilla; 1900 Alger och slutligen nu 1901 vid foten af Popocatepetl!

Resan började med ett litet missöde. Här finnes en stor mängd järnvägsstationer, en för hvar och en af de många järnvägar, som utgå härifrån, och alla hafva de namn, som äro lätta att förblanda, såsom *Internacionale* eller *Interoceanico* eller *Nacionale* m. fl., och genom ett misstag hade vi kommit att tidigt på morgonen begifva gatorna. En i sin ämbetsdräkt klädd prästman blir, om han visar sig på gatan, arresterad. Man kan tänka sig, huru älskad presidenten skall vara af hierarkien, som dock trots all förföljelse bibehåller ett stort inflytande genom kvinnorna, hvilka den fortfarande har i sin makt, icke minst genom bikten. Självfve presidentens fru lär vara en bigott katolik.

Mexiko 23 februari..

Popocatepetl och *Ixtaccihuatl*, dessa snötäckta jättar, som dominera hela denna nejd, drogo mig med oemotståndlig kraft till sig.

Det är i dag min födelsedag, och jag beslöt att fira den om icke på toppen så åtminstone vid foten af dessa berg.

Sedan femton år har jag icke tillbragt någon födelsedag i Sverige, och det vore en liten geografisk lektion att uppräkna alla de ställen, där jag uppehållit mig denna dag. För att endast tala om de allra sista åren, var det 1895 Delhi i Indien; 1896 Rivieran; 1897 toppen af vulkanen Papandayan på Java; 1898 Luxor i öfre Egypten; 1899 Sevilla; 1900 Alger och slutligen nu 1901 vid foten af Popocatepetl!

Resan började med ett litet missöde. Här finnes en stor mängd järnvägsstationer, en för hvar och en af de många järnvägar, som utgå härifrån, och alla hafva de namn, som äro lätta att förblanda, såsom *Internacionale* eller *Interoceanico* eller *Nacionale* m. fl., och genom ett misstag hade vi kommit att tidigt på morgonen begifvaoss till en oriktig station, och då misstaget upptäcktes, hade vi endast 20 minuters tid för att uppnå den rätta, som låg i alldeles motsatta ändan af den stora staden, hvilken således måste i hela sin längd genomfaras. Ehuru det såg alldeles hopplöst ut, åtog sig dock en gul droskkusk det förtviflade försöket mot löfte om storartade drickspenningar. Nu började den vilda jakten! Vår gule kusk piskade sina stackars mulåsnor på det obarmhärtigaste sätt, vid hvarje piskning lyftande sig högt i vädret från kuskbocken och därunder förevisande en nästan total brist på botten i det plagg, hvarpå man sitter. Fram kommo vi emellertid jämnt i tid och kastade oss in i tåget, innan det satte sig i rörelse.

Vår färd gick först utmed Tezcucosjöns strand. Tusentals änder och sjöfåglar af många slag förlustade sig i det grunda vattnet, där de äro i fullkomlig säkerhet för jägare. De höga bergen speglade sig vackert i den klara, lugna sjön. Till höger hade vi på något längre afstånd *Chalcosjön* och färdades således på ett näs mellan båda sjöarna,

samma näs på hvilket Cortez framtågade till Mexiko. Svarta kraterkullar resa sig bakom Chalcosjön, visande att hela denna trakt är en vulkanhärd.

Morgonen var frisk och härlig. I den mån vi nalkades bergstrakten, förändrade sig landskapet såsom genom ett trollslag. Man kunde icke ana, att man var i Mexiko, utan snarare tro sig vara i någon af Alpernas sydliga dalar. Olivskogar påminde om Italien, berg och kullar om Schweiz, dessa senare delvis täckta med mörkagranskogar, delvis klädda i friska gräsmattors grönskande skrud. Klara bergbäckar sorlade, och öfver alltsammans glänste de stora vulkanernas snöfält mellan molnen.

Vid stationerna utbjödo indiankvinnor *pulque* och andra nationella läckerheter, af hvilka i smör stekta *tortillas* med något mystiskt innehåll, som genom sin delikata lukt frestade mig så, att jag verkligen vågade förtära en sådan, hvilket var modigt nog midt under åsynen af de föga aptitliga fingrar, som tillverkat denna läckerhet.

Efter några timmar stannade vi vid den lilla staden *Amecameca*, och sedan vi i ställets värdshus försäkrat oss om middag till vår hemkomst, fattade vi vandringsstafven och började under gamla vördnadsvärda anahueteträds skugga bestiga en kulle, kallad »Sacro Monte». En helgedom är byggd på toppen af kullen, till ära för en eller annan undergörande madonna, och denna helgedom är vid en viss tid på året besökt af otaliga pilgrimsskaror.

Det var genom en verklig skog af *anahueter* (Taxodium mexicanum) och väldiga ekar vi arbetade oss uppför backen. Från grenarna nedhänger den grå tillandiamossan i ett par alnars långa festoner, gifvande åt dessa träd utseendet af vördnadsvärda patriarker. Öfverallt såväl genom öppningar i skogen som allra mest från kullens topp njöto vi af de storslagna utsikterna öfver de omedelbart framför oss liggande väldiga snöbergen, Popocatepetls krithvita spetsiga pyramid och Ixtaccihuatls om Mont Blanc erinrande massiva former.På de andra sidorna omgifves den nedanför oss liggande dalen af lägre, med mörka skogar och gröna ängar klädda berg. Det är här från Amecameca, som utgångspunkten är för att bestiga Popocatepetl, hvilket lär vara mera besvärligt och långsamt än egentligen svårt. Två och en half dag åtgå till denna utflykt, som säges erbjuda en oförliknelig utsikt åt den, som har tur att träffa denna molnfri. Berget är en enskild egendom, ganska värdefull i anseende till den outtömliga svafvelgrufva, som finns i kratern. Svaflet lär fraktas ned på en flera tusen fot lång rutschbana i snön, hvilken äfven kan begagnas af dem, som hafva kurage att, sittande på snön, rutscha ned med en svindlande fart. Den, som arbetar sig upp på bergets topp, kan känna en viss tillfredsställelse uti medvetandet att hafva nått en höjd, som är 3,000 fot högre än Mont Blanc.

Under nedstigandet utför motsatta sidan af kullen besökte vi ett kapell fullt af de mest naiva taflor, föreställande härvarande madonnas alla underverk, såsom t. ex. en scen af ett järnvägstågs förolyckande, då alla passagerarne ligga jämmerligen krossade utom en fru, som madonnan leder bort oskadad. Denna fru hade nog skäl att med tacksamhet hänga upp taflan, ty händelsen lär ha passerat förra året, och man visade oss platsen helt nära här intill, där ett stort pilgrimståg störtat i en afgrund. Hvarför var dock madonnan så obeskedlig, att hon alls icke brydde sig om alla de andra, som dock kommo hit endast i afsikt att ägna henne sin hyllning?

Åter nedkomna i dalen funno vi ett rörligt och brokigt lif pågå uti en lång allé af lummiga träd, som leder in till den lilla staden. De föregående dagarna hafva nämligen religiösa fester här pågått, och den folkmarknad, som då ägt rum, fortfar ännu. Här var tillfälle att se indianernas lif. Tätt intill hvarandra sutto män och kvinnor på marken med sina varor, mest frukt och grönsaker, upplagda i små högar framför sig. Det såg ut, som när barn leka kök och matlagning. Äfven lager af riktig bondgrannlåt, troligen europeiskt skräp, saknades icke. Massor af folk rörde sig mellan de säljande, och det var roligt att se, hur mycket trefligare indianerna och särskildt deras kvinnor se ut här i jämförelse med dem man ser i Mexiko och som tillhöra den stora stadens pöbel. Vi handlade några tropiska frukter, kallade *mammai*, vackra och någorlunda ätbara.

Återkomna till ställets lilla tämligen snygga restaurant, läto vi duka åt oss ute i trädgården i ett slags löfsal, på alla håll omgifven af blommor och slingerväxter. Hvad man än må säga om Mexiko, måste man erkänna, att det är ett blomsterland, och dess folk tycks älska blommor.

En liten kry indianpojke serverade oss raskt och hurtigt den rätt goda och rikliga måltiden men var icke nöjd med

att vi icke förmådde äta den sista rätten, hvarmed han ville traktera oss. En hund och en katt assisterade vid måltiden och höllo bataljer om smulorna från vårt bord.Hemresan förkortades genom samtal med en tysk doktor från Mexiko och en fransk värdshusvärd från den lilla i det varma landet belägna staden *Cuautla*, hvilken de beskrefvo för oss på sådant sätt, att vi lofvade oss att framdeles besöka densamma.

Mexiko 24 februari.

Gladt lif i dag, söndag, i den vackra Alamedan. Under hela förmiddagen spelade militärmusiken, och gångarna, som genomskära parken, voro öfverspända med tältduk till skydd för den brännande februarisolen. På långa stolrader sutto i denna skugga åskådare, under det Mexikos »jeunesse dorée», i synnerhet talrika unga damer, defilerade förbi uti särdeles fulländade toaletter. Större delen af dessa äro nog vackra men af en skönhetstyp, som just icke slår an på mig; ansiktena få dessutom något dödt och onaturligt genom det öfverdrifna begagnandet af poudre de riz. En och annan ung dam med tydligt indianskt blod deltog äfven i promenaden, men dessa tyckas icke nyttja nämnda skönhetsmedel. Det hela gjorde ett gladt och färgrikt intryck, inramadt i den ståtliga parkens vackra grönska och blomsterrikedom i de höga trädens skugga.

Det är möjligt, att jag vid bedömandet af härvarande unga damer blifvit något oangenämt stämd genom hvad jag om dessa hört af våra här bosatta landsmän, som säga, att Mexikos damer äro i hög grad lata och självsvåldiga. I deras hem råder slarf och oordning, under det de självfva ej orka kläda sig ordentligt Hemresan förkortades genom samtal med en tysk doktor från Mexiko och en fransk värdshusvärd från den lilla i det varma landet belägna staden *Cuautla*, hvilken de beskrefvo för oss på sådant sätt, att vi lofvade oss att framdeles besöka densamma.

Mexiko 24 februari.

Gladt lif i dag, söndag, i den vackra Alamedan. Under hela förmiddagen spelade militärmusiken, och gångarna, som genomskära parken, voro öfverspända med tältduk till skydd för den brännande februarisolen. På långa stolrader sutto i denna skugga åskådare, under det Mexikos »jeunesse dorée», i synnerhet talrika unga damer, defilerade förbi uti särdeles fulländade toaletter. Större delen af dessa äro nog vackra men af en skönhetstyp, som just icke slår an på mig; ansiktena få dessutom något dödt och onaturligt genom det öfverdrifna begagnandet af poudre de riz. En och annan ung dam med tydligt indianskt blod deltog äfven i promenaden, men dessa tyckas icke nyttja nämnda skönhetsmedel. Det hela gjorde ett gladt och färgrikt intryck, inramadt i den ståtliga parkens vackra grönska och blomsterrikedom i de höga trädens skugga.

Det är möjligt, att jag vid bedömandet af härvarande unga damer blifvit något oangenämt stämd genom hvad jag om dessa hört af våra här bosatta landsmän, som säga, att Mexikos damer äro i hög grad lata och självsvåldiga. I deras hem råder slarf och oordning, under det de självfva ej orka kläda sig ordentligtutan gå i den slarfvigaste negligé intill promenadtiden, då de ikläda sig yttre grannlåt. Deras lättja lär gå så långt, att till och med mödan att ordentligt tvätta sig känns för besvärlig. Allting kan ju skylas med poudre de riz och smink!

Under eftermiddagen bevistade jag min första tjurfäktning. Ehuru jag många särskilda gånger vistats i Spanien, har det alltid varit under vintern, och då tjurfäktningar aldrig där äga rum före maj månad, har jag icke haft tillfälle att se någon sådan. Här däremot råder motsatta förhållandet, enär sommaren är regntid och vintern är torkans årstid.

Det var klockan tre skådespelet skulle börja, men redan ett par timmar förut sågos tusen och åter tusen människor till fot och i vagn strömma ut till tjurarenan, som ligger ute på landet. Folkets förväntningar voro stora i dag, ty tvenne ryktbara rivaliserande »toreros» skulle uppträda, och man väntade (hoppades?) att de, för att öfverbjuda hvarandra, skulle begå sådana oförvägenheter, att åtminstone en af dem skulle råka ut för någonting.

Anblicken af den jättelika amfiteatern med sina omkring 10,000 åskådare var imponerande, och man tyckte sig flyttad tillbaka i tiden till Roms Colosseum under kejsartiden och se de gamla romarne samlade till sina blodiga fester. Den stora byggningen har två afdelningar, den ena kallad *Sol* eller solsidan med låga priser är befolkad af de lägre klasserna; den andra *Sombra* eller skuggsidan för de förnämare, där platserna kosta sex kronor. Ej en

plats var i dag tom.På slaget tre öppnades portarna, och under musikens marschtoner intågade en ståtlig procession. Först kommo omkring tio *toreros* i lysande med guld och silfver broderade sammetsdräkter, därnäst *pikadorerna* till häst med sina lansar samt en mängd *banderilleros* med små grant utstyrda hullingspjut i händerna. Sist kom ett fyrspann, kördt af lysande utstyrda kuskar, framkörande en båt, afsedd att därå utsläpa de dödade tjurarna.

En i ett slags riddardräkt utstyrd ryttare rider nu fram till tjurfäktningspresidenten och begär af denne potentat nyckeln till tjurrummen.

Spänningen är nu stark, och från den tätt packade massan å solsidan höres ett otåligt feberaktigt sorl. En trumpetsignal ljuder, och en dörr öppnas, hvarigenom en svart tjur kommer inrusande. Först springer han yr omkring banan och vet tydligen icke, hvarom det är fråga, till dess han får sikte på de många toreros, som med röda dukar vifta emot honom. Han rusar då emot den ene efter den andre, men med viga språng undvika de honom och måste vanligen för att rädda sig hoppa öfver den höga barriären, som omgifver banan. Mellan denna och åskådarne är en annan barriär, så att en smal inhägnad gång går rundtomkring platsen. Ofta händer, att tjuren under förföljandet af sina plågoandar hoppar öfver barriären; så skedde i dag, då tjuren en gång tätt under mig sprang öfver barriären med ett väldigt hopp. Slutligen får tjuren sikte på pikadorerna med deras hästar; han rusar emot dem, sätter hornen under hästens mage, och flera gånger såg jag häst ochkarl tumla om hvarandra. Karlarne redde sig vanligen, men de stackars hästarna sprungo upp blödande och stundom med långt uthängande inälfvor, i hvilket tillstånd de, så länge de kunna, fortfara att springa, sedan pikadorerna åter kastat sig upp på dem.

Sedan dessa ohyggliga uppträden med pikadorernas hästar fortgått en stund, inkomma *banderilleros* med sina små, med lysande band omvirade spjut, försedda med skarpa hullingar. Deras uppgift är att på ett så prydligt och symmetriskt sätt som möjligt plantera sina spjut i tjurens kropp. Publiken hvisslar, skriker och okvädar de banderilleros, som misslyckas, men ryter af förtjusning, då banderilleron utan vapen går rätt emot den rasande tjuren och lyckas plantera sina två spjut på en gång. Slutligen är tjurens kropp fullsatt af dessa spjut, blodet strömmar omkring honom, och nu gifves med trumpet signal att *espadan*Den af toreros, som är utsedd till dagens hjälte eller till att döda tjuren, kallas *espada* eller värja. Vi hade i dag tvenne rivaliserande espador. skall framträda, hvarefter den sista afgörande striden mellan honom och tjuren börjar. Fem tjurar såg jag dödas, och stor är spänningen hvarje gång, enär det vanligen åtgår en dryg tid, innan espadan lyckas applicera den dödande värjstöten, hvilket är ett farligt ögonblick, ty då vapnet blir kvarsittande i tjurens kropp, är han försvarslös, om ej stöten genast varit dödande.

Striden mellan den ryktbare espadan *Valentin* och den fjärde tjuren var hemsk. I samma ögonblick dennesenare fick värjstöten i nacken, rusade han på espadan och kastade upp honom i luften, hvarefter denne af fyra personer bortbärs. Efter hvad man senare erfor, hade han dock endast fått det ena benet genomstucket af tjurens horn.

Det döfvande skränet från de 10,000 åskådarne är oerhördt, antingen det gäller bifall eller missnöje. Om tjuren icke med tillräcklig ilska anfaller hästarna och icke tillställer nog blodbad bland dem, blir publiken ursinnig, hvisslar och skriker: »otro toro, otro toro!», till dess den beskedliga tjuren måste ersättas med en annan. För att få ut honom insläpper man en flock oxar. Tjuren blir nu förtjust, tror sig vara ute på de trefliga betesmarkerna och springer med oxarna, som snart rusa ut.

Det blefve för långt att beskrifva alla de olika episoder, som inträffade under striden med de fem tjurarna. Den stora arenan var ordentligt dränkt af blod. Ett ohyggligt rått nöje, som ger ett betyg för grymhet i karaktären åt det folk, som omöjligt kan undvara det. Hvarje söndag utan annat undantag än för dåligt väder är här tjurfäktning liksom i nästan alla Mexikos större städer.

Jag är glad, att min reskamrat beslöt sig för att icke våga försöket att tillfredsställa sin nyfikenhet, ty jag tror knappt, att hon skulle ha stått ut med åsynen af detta djurplågeri, drifvet till sin högsta spets. Af de få främmande damer jag såg närvarande, aflägsnade sig de flesta ganska snart storgråtande, men de inföddamexikanska skönheterna, som talrikt voro närvarande, togo saken mycket lugnt såsom ett hvardagsnöje.

Mexiko 25 februari.

Det börjar se alltmera mörkt ut med mina utsikter att träffa presidenten. Härvarande tidningar omtala hvarje dag, att han nu är återställd och inom ett par dagar är att vänta till hufvudstaden, men ännu har därom ingenting afhörts. Tidningarna måste vara mycket försiktiga i sina yttranden om presidenten och regeringen i allmänhet att döma af hvad en af »Mexico Heralds» intervjuare yttrade till mig häromdagen. Han sade, att tidningarna här hafva en mycket svår ställning, ty ehuru det icke finns någon föregående censur, är den, som kommer såsom följd af en misshaglig artikel, så mycket strängare, enär redaktören helt oförmodadt utan dom och rannsakning finner sig i kurran, visserligen på kort tid; men detta slags aga lär så ofta upprepas, att den blir obehaglig i längden.

För att få några närmare upplysningar begaf jag mig i dag, åtföljd af herr Breier, till utrikesministern Señor *Mariscalco*, som har sin ämbetslokal i det stora nationalpalatset vid Plaza Mayor. Detta palats eller platsen där det står har alltid varit sätet för Mexikos styrelse. Här stod Montezumas gamla slott, här stod Cortez' hus, och efter honom hafva i den nyuppförda byggnaden alla Spaniens vice konungar haft sin bostad, till dess efter de från 1810 till 1820 pågående befrielsekrigen deras plats intogs af det självständiga Mexikos mexikanska skönheterna, som talrikt voro närvarande, togo saken mycket lugnt såsom ett hvardagsnöje.

Mexiko 25 februari.

Det börjar se alltmera mörkt ut med mina utsikter att träffa presidenten. Härvarande tidningar omtala hvarje dag, att han nu är återställd och inom ett par dagar är att vänta till hufvudstaden, men ännu har därom ingenting afhörts. Tidningarna måste vara mycket försiktiga i sina yttranden om presidenten och regeringen i allmänhet att döma af hvad en af »Mexico Heralds» intervjuare yttrade till mig häromdagen. Han sade, att tidningarna här hafva en mycket svår ställning, ty ehuru det icke finns någon föregående censur, är den, som kommer såsom följd af en misshaglig artikel, så mycket strängare, enär redaktören helt oförmodadt utan dom och rannsakning finner sig i kurran, visserligen på kort tid; men detta slags aga lär så ofta upprepas, att den blir obehaglig i längden.

För att få några närmare upplysningar begaf jag mig i dag, åtföljd af herr Breier, till utrikesministern Señor *Mariscalco*, som har sin ämbetslokal i det stora nationalpalatset vid Plaza Mayor. Detta palats eller platsen där det står har alltid varit sätet för Mexikos styrelse. Här stod Montezumas gamla slott, här stod Cortez' hus, och efter honom hafva i den nyuppförda byggnaden alla Spaniens vice konungar haft sin bostad, till dess efter de från 1810 till 1820 pågående befrielsekrigen deras plats intogs af det självständiga MexikosRegeringspalatset i Mexiko.styresmän, kejsare, presidenter och diktatorer, som under ständiga revolutioner och kontrarevolutioner hastigt aflöste hvarandra. Härunder var landets tillstånd beklagligt och en allmän osäkerhet till lif och egendom rådande ända till år 1884, då general Porfirio Diaz kom till makten såsom president, hvilken han sedan dess har genom ständiga återval orubbad behållit. Under hans regering har landet blifvit alldeles pånyttfödt. I stället för ett kroniskt konkurstillstånd äro nu finanserna blomstrande, och i stället för ett tillstånd, då man kan säga, att banditerna voro de verkliga härskarne i landet, råder nu lika stor säkerhet till person och egendom som i någon europeisk stat. Alla banditer hafva hastigt fått respass till en annan värld, och presidenten visar den mest obevekliga stränghet mot alla oordningar och all korruption i administrationen. Åt undervisningsväsendets förbättring ägnar han sig med synnerlig förkärlek, till följd hvaraf detta nu är i ett mönstergillt skick.

Icke underligt att landet hyser den största beundran och kärlek för denne märkvärdige man och icke gör någon anmärkning däremot, att han, ehuru en konstitutionell regent, till den grad tagit makten i sina händer, att man om honom säger, att han icke allenast har stor makt utan är *makten själf*. Någon opposition existerar icke, och kongressen är endast till för att bekräfta presidentens alla åtgärder. Med hvem man än må tala, får man alltid höra det yttrandet: »Måtte han blott få lefva länge!»

Efter Porfirio Diaz befaras, att det gamla osäkra tillståndet skall återkomma. Allt förståndigt folk önskartill hans efterträdare den utmärkte finansministern Limantour, en rättrådig och klok man; men man fruktar, att det däremot blir krigsministern, ty han har hela arméen till sitt stöd.

Denna lilla politiska afhandling har emellertid fört mig ifrån mitt besök hos utrikesministern. Under det jag väntade på företräde, utkom en lång, smärt man af distingeradt utseende från ministerns kabinett. Det var ofvannämnde finansminister, señor Limantour. Breier presenterade mig i förbigående för honom, hvarefter ett par ord växlades, och jag inträdde hos utrikesministern och vice presidenten Maniscalco, en liten älskvärd man med lockigt hår, som med vanlig spansk artighet ställde hela Mexiko till min disposition och gaf mig ett öppet bref till alla landets auktoriteter, rekommenderande oss till god behandling. Presidenten däremot kunde han icke lofva mig att få se. Han hade visserligen nu flyttat till Cuernavacca, dit jag just nu ämnar begifva mig, men han bor där som gäst hos guvernören och vill icke taga emot några besök.

Den uti palatset vaktgörande militärstyrkan öfverraskade mig genom sitt prydliga utseende, hvad uniform och hållning beträffar. Uniformen erinrar starkt om den norska med breda rödvioletta revärer å benkläderna. Manskapets typ utvisar, att det till större delen består af indianer.

Då jag under min eftermiddagspromenad besökte de stadsdelar, som ligga öster om Alamedan, träffade jag på en öppen plats framför en kyrka presidenten Juarez' staty, rest på hans där befintliga graf.I Europa är man van att med afsky tänka på denne man såsom en grym och blodtörstig barbar, som fläckat sina händer med den olycklige fångne Maximilians blod. Om man vill vara rättvis, bör man dock äfven se saken ur mexikansk synpunkt, och jag tror, att man då måste fälla ett mildare omdöme, ja, till och med erkänna, att han ur denna synpunkt sedt handlat med sträng rättvisa.

Låtom oss tänka på sakens historiska gång. England, Frankrike och Spanien hade förenat sig för att med väpnad hand af Mexiko utkräfva några penningfordringar. Sedan detta mål blifvit uppnådt, drogo sig England och Spanien tillbaka, men Frankrike eller rättare kejsar Napoleon hade under tiden fått andra funderingar och beslutat uppträda såsom Mexikos välgörare genom att där upprätta en monarki under en europeisk prins samt sålunda göra slut på det oordnade tillståndet i landet. Han lät sin armé stanna kvar och tåga mot Mexiko, hvilken stad eröfrades. Genom marskalk Bazaine lät han med stöd af det klerikala partiet sammankalla en församling »notabler», hvilka valde Maximilian till kejsare. Till sin olycka emottog denne valet i den tro, att det verkligen vore ett uttryck af landets vilja. Naturligtvis erkändes detta icke af den under presidenten Juarez fortfarande kämpande republikanska arméen, hvilken ännu höll största delen af landet besatt. Under det nu följande inbördes kriget lät Maximilian utfärda ett edikt, att alla, som togos med vapen i hand, stridande mot hans regering, skulle behandlas såsombanditer och arkebuseras. Till följd häraf blefvo på en dag fem republikanska generaler afrättade, alla kamrater till nuvarande presidenten Porfirio Diaz, hvilken äfven skulle hafva undergått samma öde, om han blifvit tillfångatagen. Vi få visserligen icke göra den milde och ädle Maximilian ansvarig härför, ty i militära saker hade han i själfva verket ingen makt — denna låg alldeles i den hänsynslöse Bazaines händer —, men ediktet var i alla fall utfärdadt i Maximilians namn.

Då man icke kunde vänta, att republikanerna skulle erkänna honom såsom kejsare, ej heller särskildt respektera hans person i egenskap af österrikisk ärkehertig, var det ganska naturligt, att de i honom endast sågo en fientlig general, på hvilken de kunde och borde taga repressalier för den behandling han låtit deras egna generaler undergå.

Åter har politiken fört mig från mina dagliga sysselsättningar.

Vi beslöto nu att för en liten tid lämna Mexiko och skaffa oss inblick i landets varmare delar. Kosan styres därför i morgon till *Cuernavacca*, beläget på andra sidan om den höga *Ajuscobergskedjan* och betydligt lägre än Mexiko, hvarför också klimatet är varmare och vegetationen mera tropisk.

Cuernavacca 26 februari.

Klockan åtta på morgonen i dag lämnade vi Mexiko med ett tåg, som endast går tre gånger i veckan. Sedan vi under ett par timmar åkt öfver ett sakta uppåt banditer och arkebuseras. Till följd häraf blefvo på en dag fem republikanska generaler afrättade, alla kamrater till nuvarande presidenten Porfirio Diaz, hvilken äfven skulle hafva undergått samma öde, om han blifvit tillfångatagen. Vi få visserligen icke göra den milde och ädle

Maximilian ansvarig härför, ty i militära saker hade han i själfva verket ingen makt — denna låg alldeles i den hänsynslöse Bazaines händer —, men ediktet var i alla fall utfärdadt i Maximilians namn.

Då man icke kunde vänta, att republikanerna skulle erkänna honom såsom kejsare, ej heller särskildt respektera hans person i egenskap af österrikisk ärkehertig, var det ganska naturligt, att de i honom endast sågo en fientlig general, på hvilken de kunde och borde taga repressalier för den behandling han låtit deras egna generaler undergå.

Åter har politiken fört mig från mina dagliga sysselsättningar.

Vi beslöto nu att för en liten tid lämna Mexiko och skaffa oss inblick i landets varmare delar. Kosan styres därför i morgon till *Cuernavacca*, beläget på andra sidan om den höga *Ajuscobergskedjan* och betydligt lägre än Mexiko, hvarför också klimatet är varmare och vegetationen mera tropisk.

Cuernavacca 26 februari.

Klockan åtta på morgonen i dag lämnade vi Mexiko med ett tåg, som endast går tre gånger i veckan. Sedan vi under ett par timmar åkt öfver ett sakta uppåtstigande slättland, voro vi framme vid bergen och började nu att i stora slingringar brant stiga uppför dessa. Ömsom går vägen genom stora skogar, ömsom öfver svarta lavafält, alltjämt med vulkanen *Ajuscos* snötäckta topp öfver oss på högra sidan. I den mån vi kommo högre, blef utsikten öfver Mexikos dal med sina sjöar och de höga snöbergen i fonden alltmera imponerande. Efter fyra timmars stigning nådde vi banans högsta punkt på en höjd af 10,000 fot. Här kändes rätt tungt att andas. Man kan icke tänka sig något bedröfligare än de rishyddor, hvaruti de talrika indianerna här uppe lefva. Obegripligt, huru de kunna reda sig i dem under detta kalla klimat.

Här uppe på toppen ligger en liten station, kallad *la Cima*, med en så kallad restauration i ett brädskjul. Alla passagerarne rusade dit in i glad förhoppning att få någonting godt till lifs men kommo ut igen med snopna miner, sedän de funnit den erbjudna kosten väl underhaltig.

Det bär nu raskt utför, och en glänsande utsikt upprullar sig öfver nya trakter, i hvilka dock våra båda gamla bekanta snöhvita vulkaner ännu spela hufvudrolen, ehuru sedda från en annan sida. En skog passerades, där på alla de gamla knotiga trädens grenar växte orkidéer med stora eldröda blommor och lika röda långa stjälkar, hvilka lyste såsom eldslågor. Skogen såg helt fantastisk ut i denna illumination. Efter ett par timmar började vegetationen alltmer antaga *tierra calientes* karaktär. Mängden af de vackraste blommor utmedvägkanten och i busksnåren var märkvärdig, och då tåget emellanåt af någon obekant anledning höll stilla, hoppade man ut och skördade verkliga botaniska praktväxter. En gång höll det på att gå olyckligt för S., som var stadd på en dylik blomsterexpedition. Tåget satte sig hastigt i rörelse, och utan en högst kraftig lyftningshjälp af en amerikansk herre hade hon ohjälpligt blifvit kvarlämnad i vildmarken.

Bland våra reskamrater befann sig en mycket tjock och välfödd herre med utpräglad indiantyp. Då han icke sof och snarkade i sitt hörn af vagnen, uppvaktades han med mycken uppmärksamhet af ett par yngre medföljande herrar, som han dock endast tilltalade med några oartikulerade grymtande eller hväsande ljud, hvilka tycktes vara allt hvad hans fetma tillät honom att frambringa. Det var lätt att af omgifningens krus finna, att det måtte vara en viktig person, och det lyckades mig utforska, att han var guvernör i staten *Tlascala*,Republiken Mexiko har det officiella namnet af »Mexikos förenade stater» och består af trettio sådana, hvilka efter mönstret af deras nordamerikanska grannar hafva hvar sin guvernör, senat och representantkammare. en stat hvars kraftiga bistånd gjorde det möjligt för Cortez att eröfra Mexiko. Då den store mannen senare på eftermiddagen lyckats blifva litet mera vaken, blef han med uppmärksamhet ohuldad äfven af damerna, hvilka dock icke lyckades af honom framlocka några lifligare toner.

Cuernavacca ligger på en hög backe, uppför hvilken vi från den aflägset liggande stationen arbetade oss uppi ett skraltigt åkdon. Vid stadens förnämsta torg — Plaza Juarez — funno vi ett litet anspråkslöst hotell, hållet af en amerikan. Såvida blommor äro tillräckliga att skapa trefnad, så böra vi få sådan i betydlig grad här, ty blommor finnas öfverallt. På platsen framför oss är en vacker liten park, hvars alla träd äro klädda i en ogenomtränglig massa af blommande slingerväxter, mest bougainvilleor. Våra rum öppna sina dörrar utåt ett rundt omkring

gården gående galleri, hvilket är alldeles omslingradt af blommande växter. Såtillvida allt godt och trefligt; få se, om det öfriga svarar däremot.

Ehuru det redan var sent på eftermiddagen, skyndade vi oss ut att taga nejden i betraktande. Det gick lätt att komma från staden ut till rena landet, där vi snart funno, att vi nu voro i ett helt annat klimat än Mexikos. Täta banan- och kaffelundar omsluta vägarna på alla sidor, klara bäckar rinna med ett friskt sorlande utmed dessa. Talrika indianstugor ligga gömda i lundar af tropiska fruktträd. Ingen stuga, framför hvilken icke ligga mattor med färska kaffebönor utbredda till torkning. Hvilket paradis skulle ej detta synas för våra kaffegummor, för hvilka en stuga, omgifven af kaffehögar, måste förefalla såsom ett ideal af världslig sällhet!

Det började emellertid blifva sent, och vi uppsköto till en annan dag längre upptäcktsfärder. Under hemvägen stannade vi häpnande framför ett storartadt skådespel. Slätten djupt under oss böljade i ett haf afgrönska, ur hvilket några ståtliga kungspalmer höjde sig. Längre bort reser en kedja af mörka klippberg sina kuriöst formade tinnar. Skymningen började sprida sin slöja öfver dessa regioner. Men öfver allt detta strålade i den nedgående solens glans Popocatepetls och Ixtaccihuatls väldiga snöfält, rödglödgade uti ett magiskt Alpenglühen. Sådana ögonblick glömmer man ej lätt!

Platsen framför vårt lilla hotell Bellavista är liflig i afton: militärmusiken spelar, och en talrik massa infödingar är samlad såsom åhörare. Den indianska befolkningen här är mycket mera pittoresk än den i Mexiko och har ej samma utseende af pöbel som i den stora staden; folket är på långt när icke så fult.

Cuernavacca 27 februari.

Vår blomsterrika bostad är visserligen ganska idyllisk, men man lefver icke allenast af blommor och en härlig luft, något mera erfordras; men det är just detta »något mera», som är litet tvifvelaktigt här i huset. Våra måltider bestå som vanligt af kaffefrukost, lunch och middag. Öfver kaffefrukosten kunna vi ej klaga, ty till denna hör regelbundet en stor *cherimoja*, den bästa af här växande tropiska frukter. Den ser ut som ett stort grönt äpple, men dess innehåll, som liksom ur en kopp ätes med tesked, liknar en hvit kräm af söt aromatisk smak. De andra måltiderna däremot äro mera till för syns skull än för något verkligt tillfredsställande af aptiten, och jag kan nu ej en gång redogöra för de rätter, grönska, ur hvilket några ståtliga kungspalmer höjde sig. Längre bort reser en kedja af mörka klippberg sina kuriöst formade tinnar. Skymningen började sprida sin slöja öfver dessa regioner. Men öfver allt detta strålade i den nedgående solens glans Popocatepetls och Ixtaccihuatls väldiga snöfält, rödglödgade uti ett magiskt Alpenglühen. Sådana ögonblick glömmer man ej lätt!

Platsen framför vårt lilla hotell Bellavista är liflig i afton: militärmusiken spelar, och en talrik massa infödingar är samlad såsom åhörare. Den indianska befolkningen här är mycket mera pittoresk än den i Mexiko och har ej samma utseende af pöbel som i den stora staden; folket är på långt när icke så fult.

Cuernavacca 27 februari.

Vår blomsterrika bostad är visserligen ganska idyllisk, men man lefver icke allenast af blommor och en härlig luft, något mera erfordras; men det är just detta »något mera», som är litet tvifvelaktigt här i huset. Våra måltider bestå som vanligt af kaffefrukost, lunch och middag. Öfver kaffefrukosten kunna vi ej klaga, ty till denna hör regelbundet en stor *cherimoja*, den bästa af här växande tropiska frukter. Den ser ut som ett stort grönt äpple, men dess innehåll, som liksom ur en kopp ätes med tesked, liknar en hvit kräm af söt aromatisk smak. De andra måltiderna däremot äro mera till för syns skull än för något verkligt tillfredsställande af aptiten, och jag kan nu ej en gång redogöra för de rätter,hvaraf de bestå. Vår uppassande indianpojke springer och är ofantligt beskäftig, utan att det dock vanligen blir något mera storartadt resultat af hans verksamhet än det ena lilla fatet efter det andra med några gröna blad eller andra oskyldiga saker, men äfven då intet mera finnes att erhålla, kommer han alltid och frågar, »nada mas?» (ingenting mera?), hvilken fråga vi äro färdiga att uppfatta såsom ett hån. Vi trösta oss emellertid med att man, då magen icke är tyngd af öfverflödiga födoämnen, är mera tillgänglig för ideella njutningar, och gå med friskt mod från hvarje af dessa lukulliska måltider ut i den fria härliga naturen och den sköna luften. Klimatet tycks vara af ljuflig beskaffenhet eller modereradt tropiskt. De hvita linnekläderna äro här

på sin plats, men hettan är icke öfverväldigande, omkring 27 grader i skuggan.

I vår omedelbara närhet ligger ett gammalt palats, som lär vara uppfördt af Cortez och nu är säte för staten *Morelos'* styrelse. Cortez bodde här själf långa tider, ty Cuernavacca och hela det distrikt, som nu utgör ofvannämnda stat, hade blifvit honom af spanska kronan tilldeladt såsom förläning. Detta hus ligger i en vacker trädgård och på en höjd, hvarifrån den mest storartade utsikt fägnar ögat.

Alla gator här utgöras af uppförs- eller utförsbackar. Cuernavacca är en kullarnas stad och tronar själf på den högsta kullen. Vi sträfvade uppför en af dessa backar till den samling af urgamla kyrkor, som är belägen där uppe. De äro högst pittoreska med sinatorn och kupoler, i synnerhet katedralen, som uppfördes 1526, således endast några få år efter eröfringen. Då alla dessa kyrkor med den krenelerade mur, som omgifver dem, ligga på stadens högsta punkt och liksom kröna densamma, utgöra de på afstånd en ståtlig tafla. Midt framför kyrkorna ligger en annan af ställets märkvärdigheter, nämligen *Bordas* park. Denne Borda var en millionär, hvars minne lefver i tacksam hågkomst här. Parken är storartad men något enformig och innehåller flera artificiella sjöar med diverse vattenfåglar, omgifna af täta och lummiga skogar af alla möjliga tropikernas fruktslag, dock tyvärr utan palmer, hvilka här skulle hafva gjort en god effekt. Man vandrar här uti en ogenomtränglig skugga af mango, zapote och mammaiträd. Mangoträden blomma som bäst, men de båda andra sorterna äro belastade med stora frukter. Parken ligger omedelbart ofvanför en djup ravin, som går omkring staden. På dess andra sida resa sig branta skogklädda höjder, på hvilka i rik grönska ligger den lilla indianbyn S. Antonio. Ehuru solhettan var fruktansvärdt stark i den trånga ravinen, vågade vi dock försöket att klättra uppför den branta backen, hvilket naturligtvis hade ett svettbad till följd men var ytterst lönande.

Utsikten från S:t Antonios höjd i hög grad pittoresk. Cuernavaccas gamla torn och kupoler krönande de gröna höjderna midt emot och där bortom de allestädes närvarande snöbergen. En väg går tvärsigenom indianbyn, som är alldeles täckt af de praktfullabougainvilleornas ogenomträngliga blomstermassor. Jag tror, att jag aldrig sett dessa ståtliga slingerväxter så yppiga som här. Vi skulle försöka att leta oss fram till ett vattenfall, som man sagt oss skulle finnas i närheten, men hade nog fått söka förgäfves, om vi ej fått tag i ett par unga indianer att visa oss vägen. På ganska brant stig bär det nu åter ner i en djup ravin. Man funderar härunder med en viss betänklighet på huru man skall komma upp igen i det gassande solskenet samt på det strax därpå följande ned- och uppklättrandet i Cuernavaccadalen. Mitt nöje var som vanligt att frossa i plockandet af de mångfaldiga nya vilda blommor, som här förekomma bland busksnåren. Nästan hvarje buske är omslingrad med en växt, som bär stora ljusröda blomklasar, liknande hortensiorna i våra växthus. Vattenfallet nåddes slutligen, men ehuru det under regntiden kan vara ganska vackert, var det nu just ingenting att skryta med. Svalkan nere i den skuggiga, mörka ravinens botten var dock skön.

På hemvägen besökte vi vår ene vägvisares hem, hvilket han var angelägen att visa oss. Det bestod af ett par rishyddor, gömda inuti frukträdsskogen. Framför dessa sutto hans mor och syster, sysselsatta med Cuernavaccas husslöjd att forma prydliga lerkärl, hvilka de sedan själfva bränna. Märkvärdig var den stora färdighet, hvarmed de med blotta händerna utan några formar förvandlade de råa lerklumparna till små eller stora kärl af vackra, smakfulla former. Deras hyddor äro invändigt snygga. Genom de glesa risväggarna harluften fritt spelrum. Intet af den kvafva instängda atmosfär, som gör vårt fattiga folks bostäder så osunda och föga tilltalande. Golfvet endast tilltrampad jord och i ett hörn en af lera uppförd afsats, täckt med en halmflätad matta; detta är sängen. På väggarna åtskilliga brokiga helgontaflor upphängda.

Sunda bostäder med frisk luft, hvilka dessutom ingenting kosta att uppföra, ett härligt klimat, som hela året om är sig likt, och lätt tillgång till de billigaste födoämnen borde göra lifvet lätt för dessa människor; jag vet dock icke, huruvida de känna det så och äro tacksamma därför.

Under det vi på hemvägen i solhettan sträfvade uppför den långa backen, förlustade vi oss med att betrakta ett kostligt uppträde mellan en stor hund och en talrik flock af svarta gamar (zapilotes). På bergsluttningen hade båda fått tag uti något illaluktande kadaver, hvarom den lifligaste strid pågick. Så snart gamarna slagit sig ned därpå, rusade hunden emot dem och dref dem på flykten; men härunder ankommo nya gamar och, begagnade

hundens frånvaro, slå de sig ned på rofvet, hvarpå ny rusning af hunden följer mot dessa, under det att de först bortkörda gamarna på nytt återkomma, och så i oändlighet till dess hunden utmattad lägger sig ned att flåsa.

Eftermiddagen användes att vandra omkring i stadens omgifningar och att i solnedgången njuta af det stora skådespelet, då solens sista strålar belysa de majestätiska snöbergen, som härifrån se vida högre ut änfrån Mexiko, hvilket är en naturlig följd däraf, att vi befinna oss 3000 fot lägre ned. Indianfolket, som vi möta på vägar och stigar, ser vänligt, trefligt och förnöjdt ut. De underlåta aldrig att hälsa med ett »buena tärde» eller dylikt och tycka särdeles mycket om att blifva tilltalade med några ord. De ha rätt mycken lokalfärg genom sina hvita kläder, röda draperier och sina jättelika höga hattar. Äfven jag skaffar mig litet lokalfärg genom att uppträda i min stora hatt, hvilken besparar mig besväret att hålla paraply öfver hufvudet.

Indianerna häromkring tala ganska ren spanska, och så lär vara förhållandet i närheten af alla städer, men de hafva dock sitt eget språk för sig, ett af dessa oändligt många olikartade språk, som talas af de olika indianstammarna.

Cuernavacca 28 februari.

Morgonbesök i de urgamla, pittoreska kyrkorna, hvilka från sin bergtopp gifva en så karakteristisk prägel åt Cuernavacca. Därefter ånyo vandring uppför den branta, soliga vägen till S. Antonio med dess i blommor inbäddade indianby. Bland växtrikedomen här fäste jag mig synnerligen vid tvenne träd. Det ena, korallträdet (*Erythræa corallodendron*), förekommer allmänt vildt, men jag har i vildt tillstånd endast funnit det växande i form af större buskar, då det däremot i trädgårdarna har höjd och form af träd. Dess stora eldröda blommor göra en lysande effekt. Ännu besynnerligare är ett annat träd med stora violettröda blommor, hvilka se ut som från

Mexiko, hvilket är en naturlig följd däraf, att vi befinna oss 3000 fot lägre ned. Indianfolket, som vi möta på vägar och stigar, ser vänligt, trefligt och förnöjdt ut. De underlåta aldrig att hälsa med ett »buena tärde» eller dylikt och tycka särdeles mycket om att blifva tilltalade med några ord. De ha rätt mycken lokalfärg genom sina hvita kläder, röda draperier och sina jättelika höga hattar. Äfven jag skaffar mig litet lokalfärg genom att uppträda i min stora hatt, hvilken besparar mig besväret att hålla paraply öfver hufvudet.

Indianerna häromkring tala ganska ren spanska, och så lär vara förhållandet i närheten af alla städer, men de hafva dock sitt eget språk för sig, ett af dessa oändligt många olikartade språk, som talas af de olika indianstammarna.

Cuernavacca 28 februari.

Morgonbesök i de urgamla, pittoreska kyrkorna, hvilka från sin bergtopp gifva en så karakteristisk prägel åt Cuernavacca. Därefter ånyo vandring uppför den branta, soliga vägen till S. Antonio med dess i blommor inbäddade indianby. Bland växtrikedomen här fäste jag mig synnerligen vid tvenne träd. Det ena, korallträdet (*Erythræa corallodendron*), förekommer allmänt vildt, men jag har i vildt tillstånd endast funnit det växande i form af större buskar, då det däremot i trädgårdarna har höjd och form af träd. Dess stora eldröda blommor göra en lysande effekt. Ännu besynnerligare är ett annat träd med stora violettröda blommor, hvilka se ut somlånga hängande silkesplymer, hvaraf det troligen fått sitt botaniska namn *Plumiera*.

Lång eftermiddagsvandring utåt en förtjusande landsbygd, backe upp och backe ned, frisk grönska, vilda blommor och sorlande bäckar, genom riktiga skogar af mangoträd, som nu i full blomning genom sina i rödt skiftande blomhängen antaga så många olika färgnyanser. Sedan vi en stund hvilat på en gräsmatta, som brant sluttade ned till en ravin, i hvars botten en bäck rann fram mellan blommande busksnår, leddes vår uppmärksamhet på ett otal af gamar, hvilka, kretsande omkring, förmörkade luften, hvarjämte alla träd i närheten voro fullsatta af dessa otäcka fåglar. Vid närmare undersökning befanns helt nära oss åter pågå ett liknande spektakel men mera storartadt, än det vi i går bevittnade. Tvenne hundar voro nu i strid med alla dessa gamar om ett hästkadaver. Hundarna bibehöllo i allmänhet segern, men emellanåt hördes deras klagorop, då de blefvo huggna af gamarna.

Våra kamrater i hotellet äro alla amerikaner, en nation som uteslutande tycks hafva lagt beslag på turistväsendet

här i landet. De äro föga tilltalande, i synnerhet hvad herrarne beträffar; fruarna gå väl an, då de äro lifligare och mera intresserade af allmänna ämnen än deras herrar män. De tyckas hafva kommit hit endast för att spela kort, ty hela dagen igenom, icke endast eftermiddagarna, sitta de vid sina vistbord under hotellets trefliga arkader, hvarifrån det för oss är ettnöje att om aftnarna betrakta den lifliga rörelsen på platsen framför.

Cuernavacca 1 mars.

Sista dagen i Cuernavacca. I morgon skola vi ut att söka nya, jag höll på att säga äfventyr, men sedan Porfirio Diaz skjutit alla röfvare, finnas ej mera några äfventyr här i landet. Vi få således nöja oss med att endast söka nya intryck. Det intryck vi haft af Cuernavacca är emellertid högst angenämt. Ett idealklimat, vacker vegetation och pittoreska omgifningar samt en gammal egendomlig stad med en befolkning, som tycks lefva i ett lyckligt tillstånd af förnöjdhet. Dess pluralitet består af hyggliga indianer, som efter slutadt dagsarbete sitta i hundratal, njutande af aftonsvalkan i parkerna, samspråka tyst och trefligt utan att man kan höra en röst, som höjer sig till något oljud.

Hvad man ur pittoresk turistsynpunkt kan anmärka mot denna trakt liksom mot Mexiko i allmänhet, är att landet, ehuru beläget inom tropikerna och med ett tropiskt klimat, dock saknar den så att säga praktfulla och pikanta karaktär, som betecknar en stor del af Österns tropiska länder, bestående i deras storartade palmvegetation, folkets exotiska utseende och seder samt templens och andra monuments sagolika prakt.

Under våra dagliga promenader i staden hafva vi ofta gått förbi en stor folkskola, hvars beskaffenhet visar, hur stor uppmärksamhet här ägnas skolväsendet. Af den stora ståtliga byggnaden är den ena hälften nöje att om aftnarna betrakta den lifliga rörelsen på platsen framför.

Cuernavacca 1 mars.

Sista dagen i Cuernavacca. I morgon skola vi ut att söka nya, jag höll på att säga äfventyr, men sedan Porfirio Diaz skjutit alla röfvare, finnas ej mera några äfventyr här i landet. Vi få således nöja oss med att endast söka nya intryck. Det intryck vi haft af Cuernavacca är emellertid högst angenämt. Ett idealklimat, vacker vegetation och pittoreska omgifningar samt en gammal egendomlig stad med en befolkning, som tycks lefva i ett lyckligt tillstånd af förnöjdhet. Dess pluralitet består af hyggliga indianer, som efter slutadt dagsarbete sitta i hundratal, njutande af aftonsvalkan i parkerna, samspråka tyst och trefligt utan att man kan höra en röst, som höjer sig till något oljud.

Hvad man ur pittoresk turistsynpunkt kan anmärka mot denna trakt liksom mot Mexiko i allmänhet, är att landet, ehuru beläget inom tropikerna och med ett tropiskt klimat, dock saknar den så att säga praktfulla och pikanta karaktär, som betecknar en stor del af Österns tropiska länder, bestående i deras storartade palmvegetation, folkets exotiska utseende och seder samt templens och andra monuments sagolika prakt.

Under våra dagliga promenader i staden hafva vi ofta gått förbi en stor folkskola, hvars beskaffenhet visar, hur stor uppmärksamhet här ägnas skolväsendet. Af den stora ståtliga byggnaden är den ena hälftenbegagnad till goss-, den andra till flickskola, och under ett flyktigt besök i dessa stora, ljusa salar sågo vi, att folkskolornas nyaste metoder här äro tillämpade. Samundervisning för gossar och flickor tycks man dock hafva respekt för.

Målet för vår resa i morgon är *Cuautla*, en liten i det varma landet belägen stad. För att nå denna ämna vi tidigt på morgonen med järnväg resa till *Puente d'Ixla*, en station, hvarifrån dagen därefter ett tåg lär afgå till Cuautla. Enär vid Puente d'Ixla, som endast är en indianby, belägen i en öde nejd, intet slags värdshus lär finnas, är ganska osäkert, huru vi där skola tillbringa natten, men vi hoppas, att det dock skall gå för sig på ett eller annat sätt.

Cuautla 4—5 mars.

Ett par dagar hafva nu förflutit, sedan jag gjorde mina sista anteckningar. Omständigheterna hafva därunder just ej varit gynnsamma för sådana, men jag skall nu söka i minnet återkalla de små tragikomiska äfventyr vi under dessa dagar upplefvat.

Vi lämnade Cuernavacca tidigt på morgonen den 2 mars alltjämt resande söder ut genom ett landskap, som just

hvarken kan kallas vackert eller intressant. Alltjämt bar det utför till lägre regioner, till följd hvaraf värmen med hvarje ögonblick ökades. Vegetationen sparsam, landskapet något ökenartadt, dock förekomma ofta stora sockerrörsfält, hvilkas ljusa grönska gjorde ett angenämt afbrott emot den i allmänhet rådande begagnad till goss-, den andra till flickskola, och under ett flyktigt besök i dessa stora, ljusa salar sågo vi, att folkskolornas nyaste metoder här äro tillämpade. Samundervisning för gossar och flickor tycks man dock hafva respekt för.

Målet för vår resa i morgon är *Cuautla*, en liten i det varma landet belägen stad. För att nå denna ämna vi tidigt på morgonen med järnväg resa till *Puente d'Ixla*, en station, hvarifrån dagen därefter ett tåg lär afgå till Cuautla. Enär vid Puente d'Ixla, som endast är en indianby, belägen i en öde nejd, intet slags värdshus lär finnas, är ganska osäkert, huru vi där skola tillbringa natten, men vi hoppas, att det dock skall gå för sig på ett eller annat sätt.

Cuautla 4—5 mars.

Ett par dagar hafva nu förflutit, sedan jag gjorde mina sista anteckningar. Omständigheterna hafva därunder just ej varit gynnsamma för sådana, men jag skall nu söka i minnet återkalla de små tragikomiska äfventyr vi under dessa dagar upplefvat.

Vi lämnade Cuernavacca tidigt på morgonen den 2 mars alltjämt resande söder ut genom ett landskap, som just hvarken kan kallas vackert eller intressant. Alltjämt bar det utför till lägre regioner, till följd hvaraf värmen med hvarje ögonblick ökades. Vegetationen sparsam, landskapet något ökenartadt, dock förekomma ofta stora sockerrörsfält, hvilkas ljusa grönska gjorde ett angenämt afbrott emot den i allmänhet rådandedammfärgen. Några orgelkaktus resa här och där sina besynnerliga kandelaberliknande pelare i stora knippor till en höjd af bortåt tjugu fot. Det är en högst egendomlig växt.

Senare på eftermiddagen började snötäckta bergtinnar visa sig i väster. Det är Sierra Madres bergskedja, som här följer Stilla hafvets kust.

Slutligen stannade vi vid *Puente d'Ixla*. Det var en föga hugnesam syn. Några indianhyddor på en kulle ett stycke bort, men vid stationen, som är ett litet uselt brädskjul, syntes endast tvenne andra lika slarfvigt hopkomna skjul. Vi försökte vår lycka i det ena af dessa och funno två kinesiska ungdomar, som där hade etablerat ett slags restauration. Med sina gula, platta mongolansikten och sina långa hårpiskor hoprullade bak i nacken ingåfvo dessa ynglingar just icke mycket förtroende, och deras lokal var sådan, att den sämsta krog i jämförelse därmed är ett palats. På vår därom framställda förfrågan lofvade de emellertid att skaffa oss nattlogis och förde oss till det andra brädskjulet, som utgjordes af ett enda rum, hvaruti verkligen tvenne sängar befunno sig, huru beskaffade betydde icke så mycket, endast vi fingo tak öfver hufvudet.

För att använda tiden före mörkret gjorde vi en vandring inåt landet, där just icke mycket märkvärdigt var att finna utom sockerrörsfält och busksnår. Intet enda träd att gifva skugga mot den brännande solen. Åtskilligt landtfolk mötte vi på stigarna, alla vänligt hälsande och ingalunda väckande några röfvarfarhågor.Kinesynglingarne gåfvo oss en afskyvärd måltid, hvarefter vi drogo oss tillbaka till vårt nattkvarter, underrättande våra värdar, att vi ville resa med det tåg, som påföljande morgon klockan 7 skulle afgå till Cuautla. I vårt rum visade termometern 36 grader, hvarför sömnen just ej blef god, helst vi voro synnerligen rädda att försofva oss och därför stego upp redan klockan 5 för att vara säkra att icke försumma tåget.

Sedan kineserna gifvit oss någonting vedervärdigt, som skulle föreställa kaffe, gingo vi af och an, väntande på tågets afgång. Då klockan närmade sig 7, sågo vi ett lokomotiv, som eldade upp och rökte några steg från stationen, och i förmodan att det efter några ögonblick skulle köra fram till plattformen, lämnade vi våra nattsäckar åt kineserna, som vi otaliga gånger underrättat, att vi skulle resa med sjutåget. Troende att nu allt var väl beställdt, stodo vi lugnt och väntade på tågets framkörande, och lika lugnt stodo de båda kineserna bredvid oss med kappsäckarna i handen. Tåget börjar nu röra sig — men hvad vill detta säga? Det kommer ju icke till oss, tvärtom, det beger sig af i full fart åt ett annat håll. O fasa! Nu uppgår ett ljus för oss. Cuautlatåget hör icke till samma bolag som det, hvilket rår om stationen, får därför icke köra fram till denna. Nu stå vi där vackert i denna ohyggliga, brännheta ökentrakt. Intet tåg går till Cuautla förrän om 24 timmar. Hvad var att göra? Min

första impuls var att gifva kineserna ett kok stryk för det de antingen af fånighet eller illvilja stått och sett på, huru tåget kördefrån oss, men då jag vid närmare eftertanke fann, att vår ställning ej därigenom skulle blifva bättre, afstod jag från alla hämndgiriga tankar. I stället koncentrerade vi hela vår tankekraft för att afgöra, huruvida vi skulle stanna här ett dygn med utsikt att få solstyng och förgiftas af kineserna eller med ett tåg, som om ett par timmar skulle afgå till Mexiko, återvända den tolf timmar långa vägen dit och därifrån försöka vår lycka att taga oss fram till Cuautla på en annan väg. Det senare alternativet segrade, och vi voro snart åter inpackade i en het vagn på väg först åter till Cuemavacca och därifrån omedelbart vidare uppåt bergen.

Allteftersom vi kommo högre upp bland dessa, försvann all förtrytelse öfver vårt missöde. Jag har alltid funnit, att ett verkligt storartadt natursceneri gör större intryck, då man för andra gången ser det. Då det första gången upprullar sig för den förvånade blicken, blir man öfverväldigad och slagen med häpnad, men man är icke i samma grad i stånd att tillgodogöra sig sceneriets innebörd, som då man återser det.

Jag hade äfven en annan anledning att vara nöjd med vårt ofrivilliga återkommande hit, då jag nu fick tillfälle att på nära håll studera de lysande orkidéer, som prydde de gamla trädens grenar uppe på en höjd af 8—9000 fot. Till min glädje höll tåget framför några indiankojor, därifrån barn och kvinnor kommo och utbjödo stora massor af dessa märkvärdiga växter, hvaraf jag skyndade att tillägna mig några exemplar. De torde förtjäna en liten beskrifning icke minst af den anledning,att om någon vetenskaplig botanist skulle komma att läsa dessa rader, han måtte kunna med ledning häraf bestämma deras art och afgöra, om de verkligen äro orkidéer, hvarpå jag ej är fullt säker.

Plantan liknar en liten grön aloë (Agave), som slår fast sin parasitrot i grenarna på gamla knotiga träd, som växa på 8—9000 fots höjd. Från denna planta utskjuter en eldröd blomstjälk af en fingers tjocklek och öfver två fot lång. Denna långa nedåt hängande stjälk är besatt med öfver 20 stora blomskärmar, äfven eldröda. De äro 6—7 tum långa, ganska breda och spetsiga, och i deras skydd utväxa klasar af vackra violettblå blommor ur likaledes rödt blomfoder. De blå blommorna påminna på afstånd, i synnerhet hvad färgen beträffar, om vårt *Echium*. Det hela bildar en bland de mest fantastiska växter jag sett.

Sent på aftonen ankomna till Mexiko, höllo vi på att ej kunna få tak öfver hufvudet, hamnade dock slutligen i det torftiga hotellet Guardiola för att tidigt påföljande morgon åter begifva oss åstad, till en början följande samma väg, som vi för någon tid sedan rest till Amecameca. Så länge vår färd gick utmed foten af de höga snöbergen var allting friskt och vackert, men därefter bar det starkt utför under alltjämt ökad värme och tilltagande ökennatur. Emellanåt stannade vi några minuter vid stationer af den mest primitiva beskaffenhet, liggande i ödsliga nejder, där knappt några människoboningar syntes.Bland våra medresande från Mexiko var en dam af förnämare utseende, åtföljd af en i hög mexikansk hatt klädd tjänare. Vid en af dessa ödsliga stationer lämnade hon tåget och möttes där af flera karlar med hästar, hvarefter hela sällskapet ridande begaf sig uppåt backarna. Troligen hade damen någon plantageegendom i närheten, hvilken endast till häst kunde nås, ty i Mexiko finnas i allmänhet inga andra vägar än järnvägar. Där sådana icke hunnit anläggas, är man hänvisad till hästryggen med undantag af några få diligensvägar, hvilka dock äro af den rådbråkande beskaffenhet, att äfven å dem ridning är att föredraga.

Småningom började ökennaturen gifva vika för grönskande sockerrörsfält och lundar af tropiska fruktträd, bland hvilka vi slutligen funno det lilla *Cuautla* såsom en grön oas.

Uti S. Diegos gamla kloster ha ett par fransmän, bördiga från den lilla alpstaden Barcelonette, inrättat ett rätt drägligt hotell. Våra rum äro f. d. munkceller uti en låg byggnad, som på alla håll omsluter en vacker trädgård. Under trädens skugga, omgifna af sköna blommor, sitta vi här under dagens varmaste timmar och njuta vårt »dolce far niente». Kamrater ha vi nästan alls inga här i huset, och jag vet icke, hvaraf de båda franska hotellvärdarne lefva. Vi se endast två gäster i huset utom oss. Den ena en tysk fru från Hamburg, som är på besök hos sin i Mexiko gifta syster och nu ligger här ute på landet, sysslande med akvarellmålning. Den andra en gammal tysk gubbe vid namn Lüders,som är här bosatt för en längre sejour. Vi togo till en början icke någon notis om honom, ehuru värden presenterat honom för oss, men längre fram kom han till vår förvåning fram med frågor om än den ene än den andre af de stora skånska godsägarne och befanns mycket förtrogen med Sverige, i

synnerhet med Skåne, där en hans släkting är gift i Malmö. Själf är han plantageägare här i landet nära Vera Cruz, vill jag minnas, och vistas nu i Cuautla för sin hälsas skull.

Det är ett egendomligt samhälle detta lilla Cuautla, som har sin europeiska stadsdel, bebodd af »förnuftigt folk», *gente de razon*, såsom indianerna säga. Här finnas de vanliga låga murliknande husen samt ett med träd planteradt litet torg, rikt på blommor. Rundt omkring drager sig en gördel af ogenomtränglig grönska, uteslutande bestående af tropiska fruktträd, mammaiträd, cherimojor, mangos, zapotes, grenadillor m. fl., alla höga och resliga med lummiga kronor och rikt behängda med mångahanda stora frukter. Under dessa utbreda de ljusgröna bananerna sina stora blad, skuggande otaliga indianska rishyddor med sina höga spetsiga halmtak. Öfverallt i dessa skuggiga lundar rinna åar fram med friskt sorl och klart vatten, som letat sig väg hit ned från Popocatepetls snötäckta höjder.

Dessa primitiva hyddor under de skuggande höga träden utmed plaskande bäckar, däruti indiankvinnorna tvätta sina (eller européernas?) kläder, omgifna af deras oundvikliga kamrater grisarna, utgöra öfverallt för en pensel retande taflor.Midt under den brännande middagshettan begåfvo vi oss åstad en dag uti en liten hotellet tillhörig vagn för att uppsöka ett badställe, beläget en halftimmes väg härifrån, där vi uti en vildmark funno en varm, svafvelhaltig källa med stor vattenmassa forsa fram rätt ur en klippvägg. En liten mur är uppförd nedanför den naturliga fördjupningen för att uppdämma vattnet något högre. Detta är allt, hvad konsten härvid gjort; för resten får man reda sig själf. Lyckligtvis öfverskuggas bassängen af ett stort träd, eljest blefve badet väl solhett.

Vårt tålamod blef här satt på ett starkt prof, ty en ung herre och ett dito fruntimmer höllo på att bada en gammal sjuk gumma och tycktes finna sin stora fröjd uti att låta oss vänta rätt grundligt.

Sällan har jag emellertid känt ett skönare bad. Vattnet håller 26 grader och är, oaktadt sin svaga svafvellukt, i hög grad ljufligt. Det forsar in i bassängen med sådan kraft, att man befinner sig i en ständigt rinnande ström, hvilket nog är bra, då man tänker på de många sjuka, som dagligen bada här i detta varma vatten, som naturligtvis skall afhjälpa alla slags åkommor.

Under hemvägen foro vi förbi ett ensamt stående jättestort skuggande träd, och det var roligt att se den mängd af manliga och kvinnliga indianer, som här slagit sig ned till hvila med sina hästar under färden till eller från staden.

Den mängd olika slag af tropiska frukter, som här förekomma, borde egentligen spela en större roll i vårthvardagslif, än de i självfva verket göra. Jag skall dock ägna några ord åt de allmännast förekommande sorterna. Om bananer och ananas vill jag ej tala; de äro äfven hemma i Sverige så kända, att hvar och en är med dem förtrogen. Många andra sorter finnas dock, hvilka, då de icke kunna transporteras, för européer i allmänhet äro okända.

Bland dessa står främst *cherimojan*, hvilken med sitt rikt aromatiska hvita krämliknande innehåll onekligen är en läcker frukt, dock i mångas tycke alltför söt och saknande läskande egenskap.

Zapoter förekomma af många olika sorter och äro ytterst allmänt begagnade af infödingarne. Den sort, som rekommenderas såsom den bästa, äro de så kallade chico-zapotes eller små zapoter, hvilkas läckerhet man mycket prisar. För min del erkänner jag dock, att jag tycker, att de både hafva utseende och smak af något ruttna äpplen.

Granadillas anses äfven som en stor läckerhet. Under ett hårdt läderaktigt skal finner man en stor slemartad klump med små inbäddade frön. Klumpen har onekligen en frisk och god smak men påminner genom sin konsistens något väl mycket om den förstnämnda egenskapen af — slemartad!

Mammai, stora träd af flera varieteter, alla rikt bärande stora, vackra frukter, hvilkas kött liknar melonens. Förtäres mycket af infödingarne men saknar i mitt tycke god arom.

Mangos, ståtliga träd, som bilda riktiga skogar, ehuru de ej äro inhemska i Amerika. UrsprungligenVårt hotell i Mexiko.komna från Ostindien, ha de dock så godt som blifvit förvildade här liksom den amerikanska

ananasen blifvit härifrån införd till Indien. Frukten, onekligen läskande och förträfflig, är en bland de mest framstående af tropiska frukter.

Roligt nog kan det vara att försöka alla dessa ovanliga frukter, men icke komma de i min smak upp mot våra smultron, jordgubbar, persikor och päron m. m.

Vår favoritpromenad om aftnarna är en gångstig utmed en bred, nästan uttorkad flodbädd, omgifven på båda sidor af fruktskogar. Det är omöjligt att tröttna vid den härliga utsikten härifrån öfver de snötäckta vulkanerna, upplysta af den nedgående solen. På de ur floden uppstickande stenarna balansera vi oss öfver till andra stranden och göra upptäcktsresor i dessa mindre kända regioner på skuggiga stigar, som slingra sig bland träden.

Mexiko 7 mars.

Åter här i våra gamla rum i Trädgårdshotellet. Det sköna vädret fortfar oafbrutet — men dock hvilken skillnad i värmen mot de trakter, där vi nyss varit! I Cuautla begagnade jag endast mina hvita linnekläder, här måste genast varmare anläggas. Där visade termometern inne i våra rum 26 grader, här 17. De, som bo här, hafva det väl ställdt för sig, om de ur hälsoskäl behöfva resa till ett varmare luftstreck, då de på 6, 7 timmar kunna förflytta sig till ett fullt tropiskt klimat; men komna från Ostindien, ha de dock så godt som blifvit förvildade här liksom den amerikanska ananasen blifvit härifrån införd till Indien. Frukten, onekligen läskande och förträfflig, är en bland de mest framstående af tropiska frukter.

Roligt nog kan det vara att försöka alla dessa ovanliga frukter, men icke komma de i min smak upp mot våra smultron, jordgubbar, persikor och päron m. m.

Vår favoritpromenad om aftnarna är en gångstig utmed en bred, nästan uttorkad flodbädd, omgifven på båda sidor af fruktskogar. Det är omöjligt att tröttna vid den härliga utsikten härifrån öfver de snötäckta vulkanerna, upplysta af den nedgående solen. På de ur floden uppstickande stenarna balansera vi oss öfver till andra stranden och göra upptäcktsresor i dessa mindre kända regioner på skuggiga stigar, som slingra sig bland träden.

Mexiko 7 mars.

Åter här i våra gamla rum i Trädgårdshotellet. Det sköna vädret fortfar oafbrutet — men dock hvilken skillnad i värmen mot de trakter, där vi nyss varit! I Cuautla begagnade jag endast mina hvita linnekläder, här måste genast varmare anläggas. Där visade termometern inne i våra rum 26 grader, här 17. De, som bo här, hafva det väl ställdt för sig, om de ur hälsoskäl behöfva resa till ett varmare luftstreck, då de på 6, 7 timmar kunna förflytta sig till ett fullt tropiskt klimat; menäfven utan att lämna själfva Mexiko äro de vällottade, ty man kan utan öfverdrift säga, att en ständig vår här råder, ett resultat af närheten till ekvatorn i förening med den stora höjden öfver hafvet — nära 8,000 fot —, vid hvilken här i Sverige allting skulle vara täckt med evig snö. Rikedomen på blommor är lika stor hela året om, och den enda skillnaden mellan sommar och vinter är att under denna senare årstid det nästan aldrig regnar, hvarjämte under nätterna och de tidiga morgonstunderna någon gång en kännbar svalka råder. Såsom jag förut nämnt, medför dock det höga läget vissa obehagliga följder, som yttra sig i tyngd och beklämning öfver bröstet, hvilka symtom genast försvinna, då man flyttar sig till lägre trakter.

Vi hafva i dag varit bjudna till lunch hos generalkonsul Breier på hans vackra landställe i *S. Angel.* Vägen gick förbi Chapultepec och genom villastaden Tacubaja till den lilla högt och sundt belägna byn S. Angel. Den af herr Breier nyligen köpta villan har tydligen haft sin glanstid, ty byggnaden är mycket stor, och den numera förvildade parken är till arealen en liten egendom. Mycket vore härutaf att göra i detta klimat, men generalkonsul Breier är särdeles bekymrad öfver omöjligheten att få någon duglig trädgårdsmästare för att taga itu med saken. Han funderar ibland på att få en sådan från Sverige.

Bland egendomliga växter anmärkte jag ett på gården växande stort träd, som äfven här lär vara ovanligt. Det är rikt behängdt med röda blommor, formadesåsom händer, hvaraf trädets populära namn »Manelita». Det botaniska namnet känner ingen här.

Alla de förnäma gäster, ministrar m. m., som herr Breier för en tid sedan hade bjudit oss på, tyckas fortfarande

lida af influensan, ty de ha krympt ihop till en mexikansk grannfru, den gamle prästen här på stället samt — såsom representant för den stora världen — ryske legationssekreteraren Hansen, en särdeles liflig, treflig och föga rysk ung man. Då jag under ett samtal med honom satt och reflekterade öfver hans märkvärdiga likhet till utseende och sätt med en af våra bekanta hemma i Sverige, baron L. B., öfverraskade han mig med att omtala, hurusom hans bäste vän är en ung svensk diplomat vid namn J. B., som just råkar att vara broder till den nyssnämnde.

Middagen var för öfrigt utmärkt genom en förfärlig massa tung mat, däribland många mexikanska nationalrätter, såsom »tasass», ett slags salt kött upprifvet till form af tråd, »tortillas», tunna kakor af majsmjöl, vecklade omkring något bastantare innehåll, samt först och sist »frijoles», bönor, mexikanernas älsklingsspis jämte ofvannämnda tortillas. Dessa frijoles förekomma af olika sorter, stundom såsom små svarta bönor, stundom och vanligen såsom våra gamla kära »bruna bönor», men tillagade på tusen olika sätt, såsom mos, pudding, soppa eller såsom vanliga hederliga bruna bönor m. m.

Mexiko 8 mars.

I vår trädgård sitta vi vanligen läsande under några särdeles höga och vackra träd af en art, som för såsom händer, hvaraf trädets populära namn »Manelita». Det botaniska namnet känner ingen här.

Alla de förnäma gäster, ministrar m. m., som herr Breier för en tid sedan hade bjudit oss på, tyckas fortfarande lida af influensan, ty de ha krympt ihop till en mexikansk grannfru, den gamle prästen här på stället samt — såsom representant för den stora världen — ryske legationssekreteraren Hansen, en särdeles liflig, treflig och föga rysk ung man. Då jag under ett samtal med honom satt och reflekterade öfver hans märkvärdiga likhet till utseende och sätt med en af våra bekanta hemma i Sverige, baron L. B., öfverraskade han mig med att omtala, hurusom hans bäste vän är en ung svensk diplomat vid namn J. B., som just råkar att vara broder till den nyssnämnde.

Middagen var för öfrigt utmärkt genom en förfärlig massa tung mat, däribland många mexikanska nationalrätter, såsom »tasass», ett slags salt kött upprifvet till form af tråd, »tortillas», tunna kakor af majsmjöl, vecklade omkring något bastantare innehåll, samt först och sist »frijoles», bönor, mexikanernas älsklingsspis jämte ofvannämnda tortillas. Dessa frijoles förekomma af olika sorter, stundom såsom små svarta bönor, stundom och vanligen såsom våra gamla kära »bruna bönor», men tillagade på tusen olika sätt, såsom mos, pudding, soppa eller såsom vanliga hederliga bruna bönor m. m.

Mexiko 8 mars.

I vår trädgård sitta vi vanligen läsande under några särdeles höga och vackra träd af en art, som förmig är obekant. I deras kronor lysa vackra röda blommor, som jag först trodde höra till träden men hvilka jag nu funnit härröra från en slingerväxt, som omsnärjer dessa men icke märkes förrän uppe i deras kronor. Under det vi i dag sutto och betraktade dessa röda blommor uppe i höjden, märkte vi en mängd hvita klumpar där uppe bland grönskan. Vår uppassare berättade, att det är ett slags stora sjöfåglar, kallade »perros de agua» eller vattenhundar, som alla morgnar komma från sjöarna och slå sig ned i stadens stora träd för att där sofva under dagen. Om natten återvända de till sina sjöar. Vår värd kom efter en stund ut med en bössa, som han aflossade under trädet, med den påföljd att en väldig svärm af dessa fåglar tog till flykten. Värden tycker ej om, att de taga sitt kvarter här, emedan han påstår, att de smutsa ner trädgården.

En märkvärdighet återstod oss att se, nämligen de »flytande trädgårdarna». Vi kände så mycket mera samvetsförebråelser öfver att vi försummat detta, som dessa trädgårdar uti de gamla spanska krönikorna från eröfringstiden omtalas på det mest poetiska sätt: »Från stadens kajer, mot hvilka den blå Tezcucosjöns vågor sakta skvalpa, ser man ett förunderligt skådespel: gröna öar, höljda med praktfulla blommor vagga sakta upp och ned på sjöns rörliga yta. Indianerna, som ha sina små nätta kojor bland dessa blommor, flytta medelst långa stakar sina rörliga trädgårdar hit och dit efter behag m. m.»

Frånsedt den vanliga poetiska öfverdriften, låg dock en verklighet till grund för dessa berättelser. Påjordremsor,

som lossats från stränderna och sammanhöllos af trädrötternas fibrer, planterade indianerna grönsaker och blommor. Någon gång utvidgade de på artificiellt sätt dessa flytande öar och uppförde till och med därpå en koja. Som vi veta, nådde den tiden Tezcucosjön fram till staden, så att berättelserna torde nog icke sakna all grund.

Hvar äro dock nu de »flytande trädgårdarna», hvarom det fortfarande talas och hvilka anbefallas att ses såsom en af Mexikos märkvärdigheter? För att taga reda härpå togo vi i dag plats uti en af de omnibusar, som från Plaza Mayor gå till indianbyn *Itztapalapam*, i hvars närhet man säger att vi skulle finna dessa underverk. Sedan vi i oändlighet åkt genom Mexikos ruskiga förstäder, dessa nästen för smuts och tyfus, kommo vi till den mycket omtalade *Viga-kanalen*, som vi sedan under mera än en timme följde. Denna kanal förmedlar samfärdseln mellan Mexiko och de många indianbyar, som ligga vid Chalco- och Choximilcosjöarnas stränder, och på densamma råder en ytterst liflig trafik. Man ser här indianerna på gondoler och farkoster af alla möjliga sorter föra till staden ej endast sina varor utan äfven åsnor, som sedan skola genom gatorna transportera dem.

Vi stannade slutligen vid Itztapalapam och började se oss omkring efter hvad vi sökte. En pojke, som märkte vår villrådighet, kom och erbjöd sig att föra oss till »los jardines flottantes», och huru litet benägen jag i vanliga fall är att begagna mig af vägvisare, fannjag dock här biträdet af en sådan alldeles nödvändigt. Hans besvär blef dock icke stort, ty det inskränkte sig till att på kanalens motsatta strand visa på några grönsaksodlingar och att berätta, att detta vore en af de »flytande trädgårdarna»! Ja, nog var det vatten på den ena sidan, men då jag närmare ville ha reda på orsaken till det anspråksfulla namnet, visades mig, att ett litet vattenfylldt dike var gräfdt rundt omkring! Sedan vår pojke visat oss ännu ett par andra dylika underverk, skyndade vi oss tillbaka till vår vagn, önskande att alla öfverdrifvande poetiska resebeskrifvare måtte få »ondt i magen»!

I afton lämna vi Mexiko på allvar för att ej mera hit återkomma. Kosan bär nu norr ut mot okända nejder!

S. Luis Potosi 10 mars.

Vi lämnade Mexiko i går afton kl. 7. Efter en oangenäm, nästan sömnlös natt i en fullpackad pullmanssofvagn vaknade jag i dag på morgonen i ett ganska förändradt landskap. Efter en sådan lång järnvägsnatt är det alltid ett spännande ögonblick, då man vid första dagningen drager gardinerna från fönstret och, ännu liggande i sin bädd, mönstrar det förbiilande landskapet. Jag såg en vacker bergtrakt, byar med monumentala kyrkor i spansk stil samt ljusgröna sockerrörsfält, utvisande att vi nu voro i varmare regioner. Den förnämsta trädvegetationen utgöres af de så kallade pepparträden (*Schinum molle*), hvilka äro allmänna prydnadsträd i södra Europas trädgårdar. Här uppnå de storleken jag dock här biträdet af en sådan alldeles nödvändigt. Hans besvär blef dock icke stort, ty det inskränkte sig till att på kanalens motsatta strand visa på några grönsaksodlingar och att berätta, att detta vore en af de »flytande trädgårdarna»! Ja, nog var det vatten på den ena sidan, men då jag närmare ville ha reda på orsaken till det anspråksfulla namnet, visades mig, att ett litet vattenfylldt dike var gräfdt rundt omkring! Sedan vår pojke visat oss ännu ett par andra dylika underverk, skyndade vi oss tillbaka till vår vagn, önskande att alla öfverdrifvande poetiska resebeskrifvare måtte få »ondt i magen»!

I afton lämna vi Mexiko på allvar för att ej mera hit återkomma. Kosan bär nu norr ut mot okända nejder!

S. Luis Potosi 10 mars.

Vi lämnade Mexiko i går afton kl. 7. Efter en oangenäm, nästan sömnlös natt i en fullpackad pullmanssofvagn vaknade jag i dag på morgonen i ett ganska förändradt landskap. Efter en sådan lång järnvägsnatt är det alltid ett spännande ögonblick, då man vid första dagningen drager gardinerna från fönstret och, ännu liggande i sin bädd, mönstrar det förbiilande landskapet. Jag såg en vacker bergtrakt, byar med monumentala kyrkor i spansk stil samt ljusgröna sockerrörsfält, utvisande att vi nu voro i varmare regioner. Den förnämsta trädvegetationen utgöres af de så kallade pepparträden (*Schinum molle*), hvilka äro allmänna prydnadsträd i södra Europas trädgårdar. Här uppnå de storlekenaf verkliga skogsträd och taga sig rätt bra ut med sina hängande tårpilartade löfmassor.

Fram mot middagen började landskapet alltmera antaga ökennatur med den mest egendomliga vegetation. Den

hvitglänsande marken är täckt med en mängd olika kaktusarter, såväl sådana som man ser i södra Europa som många andra af förunderligt utseende, och bland dessa resa sig i oräkneliga massor stora spöklika utgrenade *yuccor* med sina spetsiga blad. Bergen, vackra uti sin fina ökenkolorit, lära innehålla stora metalliska rikedomar, och S. Luis Potosi är centrum för ett af Mexikos rikaste grufdistrikt.

Vid middagstiden omkring kl. 1 voro vi framme vid denna stad, som har ett rätt prydligt utseende med sina monumentala kyrkor och vackra parkanläggningar. Från vår bostad vid stora torget se vi väldiga folkmassor i rörelse under de trädplanteringar, som omgifva en musikpaviljong, där den mexikanska militärmusiken spelar för de skaror af stadens rispudrade eleganta skönheter, som i en ständig cirkelgång promenera med sina uppvaktande kavaljerer rundt omkring »Plazan». Detta nöje fortfar långt in på natten, oaktadt mina varma önskningar att skönheterna snart måtte bli sömniga och gå att lägga sig.

Tampico 11 mars.

En lång dagsresa — men ovanligt rik på njutning samt på stora scenförändringar, då vi från den mexikanska högplatåns 7,000 fot nedstigit till det heta landet vid hafvet. af verkliga skogsträd och taga sig rätt bra ut med sina hängande tårpilartade löfmassor.

Fram mot middagen började landskapet alltmera antaga ökennatur med den mest egendomliga vegetation. Den hvitglänsande marken är täckt med en mängd olika kaktusarter, såväl sådana som man ser i södra Europa som många andra af förunderligt utseende, och bland dessa resa sig i oräkneliga massor stora spöklika utgrenade *yuccor* med sina spetsiga blad. Bergen, vackra uti sin fina ökenkolorit, lära innehålla stora metalliska rikedomar, och S. Luis Potosi är centrum för ett af Mexikos rikaste grufdistrikt.

Vid middagstiden omkring kl. 1 voro vi framme vid denna stad, som har ett rätt prydligt utseende med sina monumentala kyrkor och vackra parkanläggningar. Från vår bostad vid stora torget se vi väldiga folkmassor i rörelse under de trädplanteringar, som omgifva en musikpaviljong, där den mexikanska militärmusiken spelar för de skaror af stadens rispudrade eleganta skönheter, som i en ständig cirkelgång promenera med sina uppvaktande kavaljerer rundt omkring »Plazan». Detta nöje fortfar långt in på natten, oaktadt mina varma önskningar att skönheterna snart måtte bli sömniga och gå att lägga sig.

Tampico 11 mars.

En lång dagsresa — men ovanligt rik på njutning samt på stora scenförändringar, då vi från den mexikanska högplatåns 7,000 fot nedstigit till det heta landet vid hafvet.Under resans första timmar sågo vi endast bedröfliga sandöknar med samma underliga vegetation som i går. Till en början en blandning af alla möjliga vidunderliga kaktusarter med yuccor, som dock småningom öfvergick till en skog af enbart höga yuccor, hvarmed både slätter och backar voro täckta. Dessa yuccor äro en palmartad växt, bestående stundom af en enkel, stundom af månggrenade stammar, hvilkas toppar äro försedda med buskar af spetsiga och hvassa palmartade blad. Stora hvita blomklasar kröna det hela.

Sanden yrde i stora moln omkring vårt tåg, och jag iakttog här ett fenomen, som jag aldrig förr sett, nämligen de praktfullaste regnbågar i dammolnen. Sådana uppstodo till höger och vänster om oss, än på nära än på längre håll och gjorde den mest egendomliga effekt med sin strålande färgprakt i det enformiga gula dammet.

Efter flera timmars besvärlig resa i dessa dammoln började tecken till grönska och förbättring visa sig, och vid stationen *Cardenas* blefvo våra förhoppningar till visshet, då en mängd karlar inkommo för att grundligt rengöra vagnarna, hvarmed de nog icke skulle hafva gjort sig besvär, om vi icke nu kommit ut från dammregionen. Nu blef det också annat utaf. Banan började att i djärfva kurvor hastigt gå utför, och snart inkommo vi i djupa dalar, där bergsidorna äro klädda med gröna, friska skogar, påminnande om Schweiz. En ståtlig bergflod af frisk blågrön färg brusar djupt under oss, störtande sig i vildt lopp utför det ena höga fallet efterdet andra. Från en punkt kunde vi öfverse en rad af minst 10—12 på hvarandra följande fall, somliga af ända till nära 100 fots höjd, hvilka utefter en lång sträcka utgjorde den praktfullaste bild af skummande vatten, på alla håll omgifven af höga,

med gröna skogar klädda bergväggar. Detta är de så kallade *Bocca de Abrafallen* vid slutet af den stora *Tamasopo Cañon*, hvilken vår väg följt under mera än en timme. Samtidigt öppnade sig här en förunderlig utsikt rätt under oss, där vi i ett djup af ett par tusen fot sågo ett haf af grönska nere på det varma låglandet.

Vid utgången från denna stora cañon (klippdal) påträffade vi Tamasopos lilla station, där vi fingo en välbehöflig materiell förfriskning, som smakade ypperligt och restaurerade våra krafter, efter alla de sinnesrörelser resans omväxlande och storartade scenerier medfört. Stället har ett förtjusande läge, omgifvet af höga berg, klädda med tropisk skog. Det skulle hafva varit lönande att här uppehålla sig minst en dag för att studera det rika naturlifvet i omgifningarna, och vi skulle med säkerhet hafva gjort det, om vi på förhand kunnat veta, att här fanns ett rum, där man åtminstone kan få tak öfver hufvudet. Vid de andra stationerna under dagens resa hade icke varit tänkbart att tillbringa en natt utan att vara försedd med tält.

Från Tamasopo bar det alltjämt utför under omväxlande scenerier. Stundom gick vår väg i närheten af den breda floden, som rinner fram under skuggan afde härligaste stora träd, men så snart vi aflägsnade oss från floden, blef naturen torrare. Timme efter timme foro vi fram genom täta palmskogar, hvilka dock icke kunna jämföras med t. ex. Ceylons lundar af majestätiska kokospalmer. De bestå af ett slags medelhöga solfjäderspalmer, troligen af palmettoarten, som, ehuru just icke särdeles vackra, dock åt landskapet gifva en tropisk karaktär. Skogseldar ha svårt härjat stora sträckor af dessa skogar, och på ett par ställen sågo vi eldslågorna flammande sprida sig mellan palmernas kronor. Ej endast slätterna utan äfven bergens sluttningar äro ända upp till toppen klädda med palmskogar, bland hvilka stora svarta fläckar här och där synas, utvisande de ställen där skogseldar härjat.

Indianfolkets bostäder här nere hafva en helt annan karaktär än uppe på högplatåerna, där de liksom i Egypten äro uppförda af obränd lera (adobehus). Här äro väggarna löst hopflätade af halm eller ris med höga, spetsiga tak af palmblad. De utgöra endast skydd för sol och regn och kunna knappt kallas hus, endast skjul. Jag ser dock, att man eldar och kokar tappert där inne, och underligt är, att ej alltsammans en gång om dagen brinner upp! Folket är mörkare och har ett vildare utseende än uppåt landet. Den spetsiga och höga mexikanska hatten saknas ej heller här.

Våra reskamrater, som voro talrika vid dagens början, hade nu krymt ihop till några få, af hvilka de flesta voro landtmän med ståtliga figurer och revolver i bältet. Här åka alla, som icke äro indianer, i förstaklassens vagnar; i tredje klassens indianvagnar ser det ruskigt ut.

I den mån vi kommo ner på låglandet, ökades värmen och försämrades vegetationen. Denna, som på bergsluttningarna varit ganska rik, öfvergick här till en låg, alldeles ogenomtränglig *djungel*, bestående af alla möjliga växter men utan någon skönhet. Hvarför icke ett försök till odling är gjordt på dessa milslånga, alldeles släta sträckor i ett tropiskt klimat, där man endast behöfde sätta eld på djungeln för att få lätt odlingsbar jord, förstår jag icke. Troligen är bristen på regn skuld därtill, ty här liksom vid Vera Cruz lära de från hafvet kommande molnen endast passera öfver slättlandet och icke utgjuta sitt innehåll, förrän de stött emot bergsidorna.

Sent på aftonen kommo vi hit till Tampico, där vi vid stationen emottogos af vår vice konsul, en gammal tjänstvillig tysk, som sedan en mansålder varit bosatt här. Genom hans hjälp lyckades vi redan i afton få ut vårt resgods, hvilket eljest skulle hafva varit omöjligt, och vi hade då icke kunnat, såsom vi nu ämna, fortsätta resan redan kl. 5 i morgon bittida.

Konsuln förde oss till stadens förnämsta hotell, hvilket till sin beskaffenhet erinrar om en gästgifvargård i en svensk småstad för 50 år sedan, och började en lång parlamentering med värden för att förmå honom gifva oss kaffe i morgon bittida, hvilket han dock alldeles undanbad sig, förebärande att ingen af betjäningen stannade öfver natten i hotellet. *Monterey 12 mars.*

Något kaffe fingo vi icke heller utan måste begifva oss åstad på fastande måge med föga utsikt att få någonting i matväg under hela dagen, enär staten *Tamaulipas*, som vi i dag skulle genomfara, sades vara särdeles ödslig. På vägen till stationen fingo vi en liten öfversikt af Tampico med dess låga, mångfärgade hus, utmed hvilkas fönster

långa träverandor löpa efter husets hela längd. Jämte Vera Cruz åtnjuter Tampico den tvifvelaktiga äran att vara en af de heta grytor, där gula febern hopkokas.

Järnvägen var smalspårig, vagnarna af ganska primitiv konstruktion, utan annan bekvämlighet än det här aldrig felande isvattnet, som uti obegränsad kvantitet alltid är att tillgå — jag misstänker till föga nytta för magarna. Vi voro nu i det äkta »tierra caliente» eller varma landet, temperaturen i vagnarna 36 grader och dammet såsom vanligt rikligt. Lyckligtvis hade vi godt utrymme, då vi voro de enda resande på tåget, om man ej räknar indianvagnarna. Då emellertid hungern snart började att på ett betänkligt sätt göra sig kännbar, skaffade den vänlige konduktören på något sätt en gosse in till oss med ett par koppar brännhett kaffe, hvilket vi i flygande hast skulle sluka, under det gossen otåligt stod och väntade på trappsteget. Ehuru vi skållade oss i munnen, lyckades vi dock icke bättre, än att både gossen och kopparna ramlade ner från tåget och förmodligen sprucko, jag menar kopparna, ty gossen hoppas jag väl redde sig i fallet.Landskapet med dess vegetation är mera besynnerligt än vackert. Under ett par timmar genomforo vi en skog af låga och fula träd, hvilka sades vara ebenholts. Tåget stannade emellanåt för att till eldning intaga dylik svart ebenholtsved, som låg staplad här och där utmed banan. Senare på dagen förändrades vegetationen alldeles och öfvergick till en blandning af mångarmade kandelaberliknande yuccor med sina stora hvita blommor, dracænabuskar med hängande blad och röda blommor, den besynnerliga orgelkaktusen med raka pelarlika stammar samt framför allt stora mimosa-akasior, höljda af klotrunda gula blommor. Stundom äro hela bergsluttningar liksom med en gul mantel täckta af dessa akasior, som sprida en luktviolliknande doft. Allt detta låter ju tämligen poetiskt, men landskapet bär dock en prägel af torrhet och ser egentligen endast kuriöst ut. Stundom slingrar sig dock en vacker flod, kommande från Sierrans höjder, fram därigenom, och vid dess ständer utbytes ofvannämnda torra vegetation mot de härligaste gröna träd.

Intet spår af odling synes. Endast några spridda indianhyddor af ris och täckta med palmblad. Hvad deras stackars invånare lefva af, begriper jag icke. Helt oförmodadt kommo vi emellertid till ett slags stad, kallad *Vittoria* och hufvudstad i staten *Tamaulipas*, så kallas det land vi i dag genomfarit. Här lyckliggjordes vi likaledes oförmodadt med en välbehöflig om än ganska tarflig måltid.Fram på eftermiddagen närmade vi oss *Sierra Madres* väldiga bergshöjder med högst pittoreska former, och solnedgången bakom dessa var praktfull. Än ståtligare blef skådespelet, då mörkret inträdde. Utefter en sträcka af flera mil sågo vi skogarna på de höga bergen stå i ljus låga. Elden slingrade sig såsom rinnande floder från de flera tusen fot höga bergens toppar ned till deras fot. Det var ett praktfullt skådespel. Under det vi som bäst voro försänkta i betraktande häraf, sågo vi äfven buskar och gräs på slätten framför oss i brand, och innan vi hunno besinna oss, var tåget insvept i rök och lågor, som dock lyckligtvis snart passerades utan skedd skada. Här lär icke hafva fallit något regn sedan elfva månader, och allting är genomtorrt.

Sent på aftonen kommo vi hit till Monterey. Droskkusken förde oss till ett ohyggligt spanskt värdshus, Fonda Española, med hvilket vi nu få hålla till godo. Smuts och oordning öfverallt. Ingen lefvande varelse synes i huset utom värdinnorna, en tjock gumma och hennes dotter, klädda i djup negligé, hvilka icke alls fråga efter oss utan sitta och intaga sin aftonmåltid i salen, såsom det tyckes helt förvånade öfver att vi ha anspråk på att få rum och uppassning. För en natt får det väl gå för sig i de trånga sängarna.

Laredo 13 mars.

Några timmar på morgonen kunde vi disponera för att taga någon kännedom om Monterey, ett ställe Fram på eftermiddagen närmade vi oss *Sierra Madres* väldiga bergshöjder med högst pittoreska former, och solnedgången bakom dessa var praktfull. Än ståtligare blef skådespelet, då mörkret inträdde. Utefter en sträcka af flera mil sågo vi skogarna på de höga bergen stå i ljus låga. Elden slingrade sig såsom rinnande floder från de flera tusen fot höga bergens toppar ned till deras fot. Det var ett praktfullt skådespel. Under det vi som bäst voro försänkta i betraktande häraf, sågo vi äfven buskar och gräs på slätten framför oss i brand, och innan vi hunno besinna oss, var tåget insvept i rök och lågor, som dock lyckligtvis snart passerades utan skedd skada. Här lär icke hafva fallit något regn sedan elfva månader, och allting är genomtorrt.

Sent på aftonen kommo vi hit till Monterey. Droskkusken förde oss till ett ohyggligt spanskt värdshus, Fonda Española, med hvilket vi nu få hålla till godo. Smuts och oordning öfverallt. Ingen lefvande varelse synes i huset utom värdinnorna, en tjock gumma och hennes dotter, klädda i djup negligé, hvilka icke alls fråga efter oss utan sitta och intaga sin aftonmåltid i salen, såsom det tyckes helt förvånade öfver att vi ha anspråk på att få rum och uppassning. För en natt får det väl gå för sig i de trånga sängarna.

Laredo 13 mars.

Några timmar på morgonen kunde vi disponera för att taga någon kännedom om Monterey, ett ställesom, oafsedt det ohyggliga värdshuset, väl kunde förtjäna några dagars uppehåll.

Framför katedralen ligger ett stort torg med vackra planteringar. Härifrån liksom från alla öppna platser ser man de verkligt storartade berg, hvilka liksom hänga öfver staden och gifva den någonting, som erinrar om Schweiz. Dessa berg, bland hvilka *Cerro de la Silla* och *Cerro de las Mitras* äro de mest iögonfallande, hafva särdeles fantastiska former, det förra liknar en mexikansk sadel, det senare en biskopsmössa, och framstå med en märkvärdigt mörkblå färg emot den klarblå himmeln. Luften tycks här hafva en särskildt lifvande egenskap, en förening af frisk bergluft med tropisk värme, hvarför också Montereys klimat är vidt omkring berömdt.

Tyvärr lämnade vi snart de vackra bergen bakom oss och fingo hela dagen färdas i en fullkomlig ödemark, beväxt med riktiga skogar af stora taggiga yuccor, som grena ut sig i de mest bisarra former. De taggiga grenarna sluta ofta med stora hvita blomklasar eller rättare höga ax af hvita blommor. Under yuccaskogarna idel kaktus. Vid en liten station vankades en oätlig middag eller rättare sagdt en middag, af hvilken endast de bruna bönorna (frijoles) voro ätliga.

Strax före ankomsten hit till Laredo passerade vi den stora gränsfloden *Rio Grande* och voro med detsamma i *Texas*, en af sydstaterna i den amerikanska unionen. Med detsamma märkas en mängd ändrade förhållanden och tecken till modern civilisation. Negreraf båda könen vimla öfverallt, hvilket väl icke får sägas höra till den moderna civilisationen men är ett minne af den ganska närliggande tid, då Texas var en slafstat. Alla uppassarne på hotellet äro negrer, men detta vittnar genom en grad af komfort, vid hvilken vi i Mexiko icke varit vana, att vi ryckt civilisationen ett godt stycke närmare.

Aftonluften ljuflig med 25 graders värme på sena kvällen; det är kanske den sista tropiska luft vi få känna. Laredo ligger visserligen ett stycke norr om vändkretsen, men luften har dock ännu en viss tropisk karaktär.

Under promenaden på de mörka gatorna hörde vi en fullstämmig sång uppifrån den öfre våningen af ett stort hus, som befanns vara ett fängelse, och sången utgick från fångarne.

St. Antonio, Texas 14 mars.

Endast en half dagsresa i dag, således rätt beskedligt arbete i början, men slutet af dagen blef besvärligare.

Under det vi på morgonen i Laredo väntade på tågets afgång, hade vi stort nöje af att i väntsalen betrakta de många eleganta negrer och deras damer, som vi hade till kamrater. De flesta riktigt prydligt, till och med fashionabelt klädda och med hyggligt utseende, om man blott frånser de betänkliga läpparna. Då signalen till afresan gafs, gingo de alla med oss in i första klassens vagnar men begåfvo sig till en särskild af båda könen vimla öfverallt, hvilket väl icke får sägas höra till den moderna civilisationen men är ett minne af den ganska närliggande tid, då Texas var en slafstat. Alla uppassarne på hotellet äro negrer, men detta vittnar genom en grad af komfort, vid hvilken vi i Mexiko icke varit vana, att vi ryckt civilisationen ett godt stycke närmare.

Aftonluften ljuflig med 25 graders värme på sena kvällen; det är kanske den sista tropiska luft vi få känna. Laredo ligger visserligen ett stycke norr om vändkretsen, men luften har dock ännu en viss tropisk karaktär.

Under promenaden på de mörka gatorna hörde vi en fullstämmig sång uppifrån den öfre våningen af ett stort hus, som befanns vara ett fängelse, och sången utgick från fångarne.

St. Antonio, Texas 14 mars.

Endast en half dagsresa i dag, således rätt beskedligt arbete i början, men slutet af dagen blef besvärligare.

Under det vi på morgonen i Laredo väntade på tågets afgång, hade vi stort nöje af att i väntsalen betrakta de många eleganta negrer och deras damer, som vi hade till kamrater. De flesta riktigt prydligt, till och med fashionabelt klädda och med hyggligt utseende, om man blott frånser de betänkliga läpparna. Då signalen till afresan gafs, gingo de alla med oss in i första klassens vagnar men begåfvo sig till en särskildlångt bort belägen afdelning, skild från oss genom en dörr, på hvilken stod med stora bokstäfver att läsa: *»For coloured passengers»* (för färgade passagerare). Uti vår afdelning, som titulerades »For white passengers», inrymdes en mängd de ruskigaste figurer, smutsiga, trasiga och bruna men som för erfarna ögon ej buro märke af negerblod. Hvad skall man säga om sådant i det fria Amerika?

Nu bar det utaf rätt in i Texas. Men om jag förut i inbillningen sett detta land i någon poetisk dager, så försvann nu all illusion. Enformigare öken kan knappt tänkas. Till och med den mexikanska rika yucca- och kaktusvegetationen var hopkrupen, den förra till låga med hvassa spetsar försedda växter, som här kallas *»Spanish daggers* (spanska dolkar), den senare till en massa ointressanta taggväxter af kaktussläktet. Mil efter mil endast denna fattiga vegetation utan ett spår till mänskliga boningar eller odling. Efter några timmar började vi dock märka några försök till sådan; man såg folk sysselsatt att hugga bort kaktus och därefter plöja jorden. Ett och annat ensligt trähus, liknande en fattig småländsk torparstuga, blef då och då synligt.

Vid de glesa järnvägsstationerna funnos dock samlingar af primitiva gråa trähus, och bland våra medpassagerare hade vi folk, till och med elegant klädda damer, som afstego vid dessa stationer. Jag observerade, hurusom en af dessa damer direkt styrde sina steg till en liten grå stuga, som bar skylten »millinery» eller modehandel.Längre fram på dagen blefvo de odlade fläckarna talrikare, dock alltjämt afbrutna af långa ödemarker. Den enda odlade växt jag kunde märka var bomull, som emellertid redan längesedan var skördad och endast kunde igenkännas på de hvita tofsar, som här och där hängde kvar på de torra buskarna.

Alla hus man här ser tyckas vara importerade och löst hopslagna brädskjul. Ej ett enda, som icke är försedt med sin borrade brunn, och de höga vattenpumpinrättningarna med sina vindhjul äro det mest iögonfallande i landskapet. Där man borta vid horisonten ser en mängd dylika vindhjul högt uppe i luften, kan man vara säker på att efter en stund finna en by eller samling af hus. Allting är här beroende af dessa brunnar, ty utan dem finns ej en droppe vatten och ingen möjlighet att existera.

Stor blef emellertid vår förvåning att midt i detta öde land i *S. Antonio* finna en »storstad» af äkta amerikansk prägel, feberaktigt arbetande och framåtgående, med bredt utlagda gator och ståtliga hus, spridda bland lägre och anspråkslösare. Huru många invånare staden har är ej värdt fråga; troligtvis vet det ingen, ty om den förra året hade 50,000, har den kanske i år 100,000. Gatorna fulla af galgartade tillställningar för elektriska kablar, telefon m. m.

Staden vimlar såsom en myrstack af folk, och då vi framkommo till det förnämsta hotellet, märkte vi genast, att något särskildt var å färde. Icke ett enda rum fanns att få, ej ens en stol att sitta på uti hotelletsstora »hall», som var till trängsel fylld af folk, herrar och damer, alla behängda med en otalig mängd, såsom jag tyckte, kotiljongsdekorationer i de brokigaste färger. På min fråga om hvad som stode på, fick jag det svar, att här pågår en »cattle convention» eller boskapsriksdag för hela Texas. Man kan ej kalla det kreatursmöte, ty här äro inga kreatur synliga, utan göromålen lära bestå uti rådplägningar och beslut angående affärsförhållandena inom kreatursmarknaden, hvars hufvudsäte är Texas med Chicago till förnämsta afsättningsort. Texas lär vara ett nästan uteslutande boskapsland, dit jag tycker det vore skäl att årligen skicka en del af våra kor för att lära dem att blifva mindre anspråksfulla på foder, ty jag har hittills ej lyckats att här upptäcka ett grönt grässtrå, hvilket ej lär hindra, att korna äro mycket välmående.

Då vi emellertid hvarken kunde få några rum eller någon stol att sitta på, beslöto vi att försöka vår lycka i matsalen, där det märkvärdigt nog lyckades oss att få ett par platser. Under afvaktan på maten, som länge lät vänta på sig, betraktade vi sällskapet. Bland den manliga delen däraf anmärkte jag många med typisk

landtpatronsstämpel, men de flesta sågo ut som äkta »go-ahead»-amerikaner. Åtskilliga skandinaver lära finnas här, som jag dock beklagar, ty hvarken klimat eller andra förhållanden kunna passa dem. Stor roll spelas af damerna här liksom öfverallt i Amerika. Alla dessa oxpatroners och oxmillionärers ladies utveckla en för denna halfbarbariska ort förvånande elegans i sinatoaletter, som helt säkert för dem äro en lika stor affär, som oxarna äro det för deras herrar män. Det var tydligen med högst föraktfulla och medlidsamma blickar våra kvinnliga bordskamrater sågo ned på oss, och särskildt fann sig S. generad af den uppmärksamhet, som ägnades åt hennes toalett, hvilken efter flera dagars resor just icke lyste genom någon särskild »fräschör».

Såsom något egendomligt anmärkte jag, att på de hundratals småborden vid middagen icke en vinbutelj var synlig och att samtalet fortgick tyst och stilla i de stora salarna. Hvilken skillnad mot festandet å våra landtbruksmöten!

Hvarifrån komma alla kotiljongsmärkena, och hvad taga sig alla dessa människor egentligen till? frågade jag mig ofta. Genom skvaller har jag blifvit litet underrättad härom. Jag såg på en mängd af hotellets dörrar skyltar med påskrift: »Hufvudkvarter för Austin», »Hufvudkvarter för El Paso», »Hufvudkvarter för Worth» m. fl., alla städer inom Texas. Till och från dessa hufvudkvarter gick en oafbruten människoström, alltid mera grant dekorerad vid utgåendet än vid ankomsten. Hemligheten var den, att dagens stora fråga är att besluta, hvilken af dessa städer nästa år skall blifva platsen för en ny »cattle convention», och för att värfva röster draga deras kommitterade mötets medlemmar in till sina lokaler för att muta dem med flytande traktering och med dekorationsgrannlåt!

Fortfarande omöjligt att fa en sittplats i hotellet. Eftermiddagen tillbragtes på gatorna under stor tröttheti benen, som ökades genom den ringa utsikt, som fanns, att ens under morgondagen kunna komma härifrån, då alla tåg komma att blifva öfverfulla med de hemresande mötesdeltagarne. En vis rådgifvare gaf oss emellertid det goda rådet att afresa med ett tåg, som, på väg från New Orleans till Kalifornien, passerar här förbi i natt kl. 3, då man kan vara tämligen säker på att ingen härifrån är beredd att medfölja. Rådet synes godt, och vi skola för visso söka att följa det. Skola dock först skaffa oss ett par timmars hvila i ett litet rum, som vi lyckats ärfva efter några just nyss afresta gäster.

El Paso 16 mars.

Efter nära ett dygns oafbruten resa äro vi nu lyckligen här.

Jag måste dock återgå till S. Antonio, där vi efter att ett par timmar hafva hvilat oss från våra mödor kl. 2 på natten begåfvo oss till stationen, i största ovisshet om vi skulle lyckas få plats på det från New Orleans kommande tåget. Vi hade dock räknat rätt. Endast två andra resenärer hade orkat stiga upp under natten, och vi voro nästan ensamma sökande till de få lediga platserna i de långa pullmanvagnarna, i hvilkas breda sängar vi snart funno en välbehöflig hvila. Då det första morgonljuset visade, att vi ännu fortforo att rusa fram genom lika ointressanta ödemarker som de, med hvilka vi sedan föregående dagen voro förtrogna, blef vår sysselsättning till en början att studera det luxuösa tåget, hvars make jag ännu icke sett. Vi hade råkat i benen, som ökades genom den ringa utsikt, som fanns, att ens under morgondagen kunna komma härifrån, då alla tåg komma att blifva öfverfulla med de hemresande mötesdeltagarne. En vis rådgifvare gaf oss emellertid det goda rådet att afresa med ett tåg, som, på väg från New Orleans till Kalifornien, passerar här förbi i natt kl. 3, då man kan vara tämligen säker på att ingen härifrån är beredd att medfölja. Rådet synes godt, och vi skola för visso söka att följa det. Skola dock först skaffa oss ett par timmars hvila i ett litet rum, som vi lyckats ärfva efter några just nyss afresta gäster.

El Paso 16 mars.

Efter nära ett dygns oafbruten resa äro vi nu lyckligen här.

Jag måste dock återgå till S. Antonio, där vi efter att ett par timmar hafva hvilat oss från våra mödor kl. 2 på natten begåfvo oss till stationen, i största ovisshet om vi skulle lyckas få plats på det från New Orleans kommande tåget. Vi hade dock räknat rätt. Endast två andra resenärer hade orkat stiga upp under natten, och vi

voro nästan ensamma sökande till de få lediga platserna i de långa pullmanvagnarna, i hvilkas breda sängar vi snart funno en välbehöflig hvila. Då det första morgonljuset visade, att vi ännu fortforo att rusa fram genom lika ointressanta ödemarker som de, med hvilka vi sedan föregående dagen voro förtrogna, blef vår sysselsättning till en början att studera det luxuösa tåget, hvars make jag ännu icke sett. Vi hade råkatpå det bästa möjliga tåg, »the famous New Orleans limited express train», som endast består af sju oerhördt långa pullmanvagnar med en restaurationsvagn, en dito utgörande gemensam salong, bibliotek, bad och skrifrum m. m., en med en elegant röksalong för herrar o. s. v. Det var en ordentlig lång promenad från matsalen i ena ändan af tåget till röksalongen i den andra. Tåget vimlade af uppassande negrer, alla skinande af välvilja.

Med svindlande fart brusade detta lyxtåg fram genom Texas' ödemarker, där nästan det enda synliga lifvet utgjordes af de talrika små prärihundarna, som sitta på två ben framför sina jordkulor, där de sägas lefva i godt samförstånd med skallerormarna. De skälla som hundar, med hvilka de för öfrigt icke hafva något annat gemensamt. Döda oxar och kor eller skelett af sådana djur ligga öfverallt utmed vägen.

Då man ser detta land, har man svårt att fatta den roll det kan spela här i världen med sina öde sträckor. Det vore dock ett misstag att tro det vara ett fattigt land. Texas är unionens största stat och är af mycket olika beskaffenhet. Den östra tredjedelen af landet har nästan hela befolkningen på sin del (80 procent) och är uteslutande jordbruksland, producerande bomull och socker, under det att de två andra tredjedelarna, som vi nu besöka, hafva endast 20 procent af befolkningen, äro alldeles ouppodlade och utgöra oändliga betesmarker för millioner boskap, som i stället för att, såsom jag först trodde, svälta, ordentligt göda sig på dessamarker. Det gråa gräset, som ser vissnadt ut, lär nämligen hafva alldeles särskildt närande egenskaper och lämna en rik föda för de oräkneliga hjordar, som genomströfva dessa omätliga vidder. Det lär också finnas godt om oxmillionärer, hvilkas rikedom endast ligger i deras hjordar, men de hafva naturligtvis icke sina bostäder här. Hela tillsynen öfver kreaturshjordarna utöfvas af ett särskildt slags folk, som lefver till häst, »cow-boys», vilda men raska och öfverdådiga sällar, som ha att bestå heta duster med »border-rangers», mexikanska boskapsröfvare, som ständigt försöka bortföra boskap öfver gränsen till Mexiko.

Under förra årets krig med Spanien upprättade en enskild person, Mr. Roosevelt (sedan vice president i Unionen) ett regemente af dylika cowboys, hvilka lära hafva gjort underverk.

Med långa mellanrum stannade vårt tåg då och då vid en liten träbarack, föreställande station. Kring denna äro vanligen grupperade några få andra gråa baracker, utgörande ett ökensamhälle. Bland dessa fattas aldrig en med påskrift »Saloon», en finare benämning för »krog». I dessa salonger lära utspelas vilda scener mellan de halfvilda cow-boys m. fl., där bowieknifven och revolvern spela hufvudrollerna.

Vid en sådan station, där tåget gjorde fem minuters uppehåll, stego vi ut för att andas den friska ökenluften och gingo fram till en fyrkantig träbarack med två dörrar. På den ena stod att läsa »Judge of peace», på den andra »Billiardroom». I den första dörren stod en gammalhvitskäggig patriark, troligen fredsdomaren, som nog torde hafva god sysselsättning med att försöka i godo uppgöra alla de gräl, som uppstå i det andra rummet, hvilket här kallades biljard i stället för salong. Bredvid domaren hängde i dörren ett torkadt vilddjur, räf eller varg. Det skulle hafva varit intressant att inlåta sig i samtal med den hvitskäggige patriarken, men den obevekliga tågsignalen återkallade oss, — dock, jag märker, att jag här talar af gammal vana, ty några afgångssignaler besvärar man sig här aldrig med, utan tåget sätter sig helt lugnt i gång, alls icke bekymrande sig om huruvida passagerarne äro med eller icke. Efter en och annan »narrow escape» lär man sig att blifva ytterst försiktig.

Mot aftonen började bergnatur med klippor och raviner att göra något afbrott.

Här i El Paso funno vi åter en framtidens stad ute i öknen. Breda gator, vid hvilka palatsartade hus omväxla med låga kojor. Allting i feberaktig rörelse och tillväxt men ingenting färdigt. Detta ställes förnämsta betydelse är, att det är gränsstaden till Mexiko, genom hvilken all samfärdsel norr ifrån med detta land äger rum. Som bekant var Texas före 1830 en mexikansk provins, som detta år efter en insurrektion lösryckte sig och bestod såsom självständig republik till år 1846, då den upptogs i den amerikanska unionen. Detta gaf anledning till ett stort krig mellan denna och Mexiko, hvilket efter självfva staden Mexikos eröfring tog ett olyckligt slut för detta land, som

uti påföljande fredmåste till Förenta staterna afträda ej endast sina anspråk på Texas utan äfven de stora landsträckor, som utgöras af Nya Mexiko, Arizona och hela Kalifornien.

Det är floden Rio Grande, som här utgör gränsskillnaden, och vi ha i dag åter gjort ett besök i Mexiko, ett land till hvilket jag icke trodde att vi så snart skulle återkomma. Hela resan gjordes emellertid på ett par timmar, hvarunder vi besågo staden *Ciudad Juarez* på andra sidan floden. Skillnaden på båda sidor om densamma är märkvärdig: å ena sidan ett feberaktigt jäktande, på den andra det djupaste lugn.

Hotel Sheldon här i El Paso står också i den skarpaste motsats till de antediluvianska värdshusen i Mexiko, icke endast genom allt hvad nutidens uppfinningar kunna åstadkomma i bekvämlighetsväg utan äfven genom de pris man får betala för allting. Jag saknar de gamla eller rättare nya mexikanska dollarna. De äro alla utan undantag blanka, lysande och nypräglade, en omständighet som torde kunna förklaras däraf, att de utgöra det löpande myntet i Japan, Singapore m. fl. ställen i östra Asien, dit de alltjämt utskeppas i stora massor. De äro dessutom till storleken dubbelt större än de små smutsiga amerikanska dollarna, ehuru de endast gälla hälften af dessa, nämligen i svenskt mynt 1 krona 80 öre emot 3 kronor 60 öre. Detta är ett mysterium, som jag lämnar åt nationalekonomerna och finansmännen att förklara. Då därtill kommer, att vi för den mexikanska dollarn hafva fått lika mycket eller snarare mera valuta än vi nu få för den amerikanska, så är det naturligt,att vi ganska mycket sakna den förra, som bidrog så väsentligt att göra reskassan dryg.

En äkta amerikansk visit hade jag nöjet att i dag emottaga, nämligen en tidningsreporter som infann sig för att intervjua. Det dröjde rätt länge, innan han hunnit pumpa mig läns på alla underrättelser jag kunde gifva om våra värda personer, hvad jag vore och förut varit, hvad jag hade för mål med min resa och hvad jag tänkte om ett och annat m. m. Tyvärr lär jag icke hinna att få se hvad han med anledning häraf kommer att uppduka i sin tidning. I Mexiko hade jag varit utsatt för en dylik intervjuare och blef mycket uppbyggd af alla de vackra, för mig okända tal han i sin redogörelse för vårt sammanträffande lade i min mun.

Los Angeles 18 mars.

Åter ett helt dygns oafbruten järnvägsresa, som dock fört oss från det »inferno», vi under en veckas tid genomrest, till trakter, som åtminstone jämförelsevis kunna kallas paradisiska.

Tidigt på morgonen lämnade vi El Paso och började ånyo färden genom de hopplösa öknarna, där de enda variationerna utgjordes af emellanåt uppträdande nya kaktussorter. Den sista omväxlingen i detta afseende var en art, som allmänt förekom i går och liknade slingrande taggiga ormar. En annan variation var dock äfven, att vi senare på dagen började se snötäckta berg vid horisonten. Vi voro nu i *Nya Mexiko*, som dock i de flesta afseenden har samma karaktär som Texas. att vi ganska mycket sakna den förra, som bidrog så väsentligt att göra reskassan dryg.

En äkta amerikansk visit hade jag nöjet att i dag emottaga, nämligen en tidningsreporter som infann sig för att intervjua. Det dröjde rätt länge, innan han hunnit pumpa mig läns på alla underrättelser jag kunde gifva om våra värda personer, hvad jag vore och förut varit, hvad jag hade för mål med min resa och hvad jag tänkte om ett och annat m. m. Tyvärr lär jag icke hinna att få se hvad han med anledning häraf kommer att uppduka i sin tidning. I Mexiko hade jag varit utsatt för en dylik intervjuare och blef mycket uppbyggd af alla de vackra, för mig okända tal han i sin redogörelse för vårt sammanträffande lade i min mun.

Los Angeles 18 mars.

Åter ett helt dygns oafbruten järnvägsresa, som dock fört oss från det »inferno», vi under en veckas tid genomrest, till trakter, som åtminstone jämförelsevis kunna kallas paradisiska.

Tidigt på morgonen lämnade vi El Paso och började ånyo färden genom de hopplösa öknarna, där de enda variationerna utgjordes af emellanåt uppträdande nya kaktussorter. Den sista omväxlingen i detta afseende var en art, som allmänt förekom i går och liknade slingrande taggiga ormar. En annan variation var dock äfven, att vi senare på dagen började se snötäckta berg vid horisonten. Vi voro nu i *Nya Mexiko*, som dock i de flesta

afseenden har samma karaktär som Texas.Sedan man åkt en eller annan timme utan att se en mänsklig boning, upptäcker man vanligen vid horisonten en mängd vindhjul för vattenpumpning och ser däraf, att ett nybyggarsamhälle här växt upp. På vårt eleganta tåg inkommo och afstego alltjämt passagerare från och till dessa bedröfliga platser. Jag väntade att i dem få se halfvildar — men nej, det var i stället fullkomligt eleganta herrar och damer.

Att det likväl måtte tillgå någorlunda vildt i dessa trakter framgår dock af tvenne notiser, jag i går läste i El Pasos tidningar (El Paso har tre stora tidningar, som kosta 20 öre exemplaret).

En neger hade häromdagen under ruskiga omständigheter dödat en amerikansk fru. Han häktades, men folket tvang polisen med vapen i hand att utlämna honom, hvarpå han doppades i petroleum och brändes lefvande på ett bål. Den dödade fruns man rusade upp på bålet och skar honom med en knif öfver ansiktet. Ställets lagliga domstol gaf därefter det utslag, att folket hade förfarit med ridderlig rättvisa.

En annan notis, dock af mindre ruskig beskaffenhet, berättade, att i förra veckan anställdes stor skallgång efter vilddjur i Arizonas berg. Därunder dödades 5 gråa och 4 svarta björnar, 50—60 berglejon (pumas) m. fl., och nio indianer blefvo under jakten sårade eller dödade af vilddjuren.

Sedan vi lämnat Nya Mexiko passerade vi, men tyvärr under natten, *Arizona*, en af de allra vildaste trakterna i Amerika. Detta vidsträckta territorium — dethar ännu icke blifvit stat — har en folkmängd af endast omkring 50,000 personer, nästan alla indianer, till stor del af vilda nomadiserande stammar. Om vi vid dagsljus hade passerat Coloradofloden, skulle vi vid *Yuma* hafva fått se sådana, som kampera där och bruka till de resande utbjuda sina kuriositeter.

Ännu under eftermiddagen dagen efter den vi lämnat El Paso fortfor ödemarken, och vi började misströsta om någon förbättring, helst vi redan hade öfverskridit Kaliforniens gräns, då helt plötsligt de kaktusbärande sandfälten började prydas med ett lysande täcke af vilda blommor och fält med långa rader af apelsin- och persikoträd omväxlade med saftiga gröna ängar.

Såvidt jag ännu kan döma är karaktären af Los Angeles’ omgifningar en i öster af höga, delvis snötäckta berg begränsad fruktbar slätt med gröna ängar och hvetefält samt här och där planterad med apelsin- och andra frukträd. Intrycket är gladt, om ej just särdeles pittoreskt, därtill äro de i långa regelbundna rader gjorda fruktplanteringarna något för stela.

Los Angeles 19 mars.

Los Angeles är en treflig stad, som på samma gång den är fullkomligt amerikansk dock gör ett sydländskt intryck genom sina palmer och sitt klimat, som tycks vara rent af idealiskt. Temperaturen nu 25 grader i skuggan, morgnar och aftnar ljumma. Gatorna breda och ljusa med i allmänhet låga hus. Somliga har ännu icke blifvit stat — har en folkmängd af endast omkring 50,000 personer, nästan alla indianer, till stor del af vilda nomadiserande stammar. Om vi vid dagsljus hade passerat Coloradofloden, skulle vi vid *Yuma* hafva fått se sådana, som kampera där och bruka till de resande utbjuda sina kuriositeter.

Ännu under eftermiddagen dagen efter den vi lämnat El Paso fortfor ödemarken, och vi började misströsta om någon förbättring, helst vi redan hade öfverskridit Kaliforniens gräns, då helt plötsligt de kaktusbärande sandfälten började prydas med ett lysande täcke af vilda blommor och fält med långa rader af apelsin- och persikoträd omväxlade med saftiga gröna ängar.

Såvidt jag ännu kan döma är karaktären af Los Angeles’ omgifningar en i öster af höga, delvis snötäckta berg begränsad fruktbar slätt med gröna ängar och hvetefält samt här och där planterad med apelsin- och andra frukträd. Intrycket är gladt, om ej just särdeles pittoreskt, därtill äro de i långa regelbundna rader gjorda fruktplanteringarna något för stela.

Los Angeles 19 mars.

Los Angeles är en treflig stad, som på samma gång den är fullkomligt amerikansk dock gör ett sydländskt intryck

genom sina palmer och sitt klimat, som tycks vara rent af idealiskt. Temperaturen nu 25 grader i skuggan, morgnar och aftnar ljumma. Gatorna breda och ljusa med i allmänhet låga hus. Somligastadsdelar ligga högre och titta från sina terrasser ned på de andra.

Vårt hotell Hollenbeck är efter sina amerikanska förhållanden utmärkt bra. Såsom öfverallt här i landet kommer man först in i en ofantligt stor hall, som är själfva hjärtat af hotellet. I midten af denna finns det viktiga »office-room», där de outtröttliga tjänstemännen från tidigt till sent äro belägrade af de resande, som i täta skaror trängas för att få upplysningar om allt möjligt. Med ett tålamod och ett lugn, som jag ej nog kan beundra och som aldrig svika, besvaras alla frågor, i synnerhet om de framställas af damer. Här liksom i hela Amerika råder nämligen en oerhörd damkult, och då en dam och en herre infinna sig tillsammans, är det alltid damen, som i främsta rummet tilltalas äfven i frågor, där herrn vanligen brukar vara den bestämmande eller åtminstone den, som för ordet. Jag får själf märka det till min förödmjukelse, ty då jag gör förfrågningar rörande reseaffärer m. m., är det alltid till S. man vänder sig med svaret, och det är hon som blir föremål för vidare tilltal. Herrn existerar icke.

Rundt omkring detta »office-room» sitta i den stora hallen tätt packade herrar med hatten på hufvudet, tidningsläsande, rökande och talande om dollars hela dagen igenom. En dam synes aldrig bland dem. Där finnas alltid särskilda »ladies parlours», i hvilka damerna sitta och ha tråkigt för sig själfva. Då S. någon gång i mitt sällskap slår sig ned i hallen, infinner sig vanligenen artig tjänsteman och gör henne uppmärksam på att det finns en »ladies parlour».

På en särskild bänk nära dörren sitter en rad af »bell boys», som skola passa på alla klockringningar. För besparande af tid och onödigt spring finns en signaleringskodex anslagen i rummen: en ringning betyder varmt vatten, två ringningar isvatten och så vidare intill fem ringningar. Allt för önskade olika saker.

I matsalen serveras måltiderna vid småbord af flinka, snyggt klädda fröknar, alldeles som på Stockholms värdshus i gamla tider.

Ett par mil härifrån ligger *Passadena*, ett slags villastad, som vi i dag besökt. Landskapet genomgrönt och friskt med ett nordiskt tycke, om icke palmerna och orangerna vore. Råg- och hafrefält synas redan axgångna. Den mesta jorden ägnas dock åt odling af hvete, som har ett omåttligt frodigt utseende. Vid Passadena voro vi helt nära den stora bergskedjan, och man visade oss på densammas sluttningar en bergbana, som slingrar sig upp till toppen af det 8,000 fot höga *Mount Lowe*. Beslöto att i morgon göra denna utfärd.

Los Angeles 20 mars.

Bland de amerikanska specialiteter, med hvilka man redan efter ett par dagars vistelse här i landet blir förtrogen, är det omåttliga skryt och de hårresande öfverdrifter, hvarmed allting, som hör till Amerika, prisas. Man kan icke läsa en beskrifning om en järnväg eller en annons en artig tjänsteman och gör henne uppmärksam på att det finns en »ladies parlour».

På en särskild bänk nära dörren sitter en rad af »bell boys», som skola passa på alla klockringningar. För besparande af tid och onödigt spring finns en signaleringskodex anslagen i rummen: en ringning betyder varmt vatten, två ringningar isvatten och så vidare intill fem ringningar. Allt för önskade olika saker.

I matsalen serveras måltiderna vid småbord af flinka, snyggt klädda fröknar, alldeles som på Stockholms värdshus i gamla tider.

Ett par mil härifrån ligger *Passadena*, ett slags villastad, som vi i dag besökt. Landskapet genomgrönt och friskt med ett nordiskt tycke, om icke palmerna och orangerna vore. Råg- och hafrefält synas redan axgångna. Den mesta jorden ägnas dock åt odling af hvete, som har ett omåttligt frodigt utseende. Vid Passadena voro vi helt nära den stora bergskedjan, och man visade oss på densammas sluttningar en bergbana, som slingrar sig upp till toppen af det 8,000 fot höga *Mount Lowe*. Beslöto att i morgon göra denna utfärd.

Los Angeles 20 mars.

Bland de amerikanska specialiteter, med hvilka man redan efter ett par dagars vistelse här i landet blir förtrogen, är det omåttliga skryt och de hårresande öfverdrifter, hvarmed allting, som hör till Amerika, prisas. Man kan icke läsa en beskrifning om en järnväg eller en annonsom något anmärkningsvärdt ställe utan att finna hvarje utsiktspunkt, hvarje berg, hvarje vattenfall m. m. omtalade såsom utan någon jämförelse det ståtligaste i sitt slag icke endast i Amerika utan i hela världen. Det dröjer icke länge, innan man lär sig att med ganska stor köld läsa dessa utgjutelser, och det var därför icke med alltför högt spända förväntningar vi i dag begåfvo oss ut på vår bestigning af *Mount Lowe*, som naturligtvis är »den underbaraste utsiktspunkt i hela världen, liksom öfver hela världen icke kan uppvisas en så underbar järnväg som den, hvilken leder dit upp».

Med en af de många här öfverallt cirkulerande elektriska vagnarna reste vi ut till Passadena samma väg som i går. Där bestegos bergbanans vagnar, äfven drifna med elektricitet, och nu bar det af — om icke genom »the grandest scenery in the world» dock genom ett ganska storartadt berglandskap uppför äfventyrliga och branta svängningar, utmed hissnande afgrunder och genom vackra skogar med ståtliga barrträd af de för Kalifornien egendomliga sorter, hvilka på somliga ställen, om icke just här, antaga så vidunderliga proportioner. På några ställen voro utsikterna särdeles anslående öfver den stora af Stilla hafvet begränsade slätten, som skymtar fram mellan bergtopparna och genom klyftor, klädda med de ståtliga gamla träden. På halfva vägen gjordes halt för intagande af frukost uti en liten på ett bergutsprång belägen restauration, hvarifrån sedan färden fortsattes till »Alpine tavern» nära toppen af berget. Det var rätt kallt här uppe på 8,000 fots höjd, en lagom temperaturför några små klättringspromenader, som vi företogo upp till särskilda utsiktspunkter, bland dem till »Inspiration point», där vi funno ett tämligen stort sällskap samladt, pliktskyldigt väntande på att inspirationen skulle komma.

Nedresan utför berget med det hissnande djupet framför oss var ändock mera storartad än färden uppåt. Vackra blå blommor klädde klipporna; de retade min nyfikenhet men kunde icke åtkommas.

Återkommo till Los Angeles efter en åtta timmars utfärd.

Nära invid Passadena ligger en strutsfarm, där hundratal af dessa lustiga fåglar uppfödas och gifva god inkomst genom försäljningen af deras fjädrar. Mera än strutsarna roade oss dock en promenad, som vi i går gjorde uppför ett bakom farmen uppstigande brant berg. Liggande i det friska gräset där uppe i skuggan af några lummiga träd, njöto vi länge af utsikten öfver den vackra gröna dalen med sina många, med mörka eucalyptusskogar klädda kullar. Såsom en fond till denna tafla reser sig *Sierra Madres* ståtliga bergskedja med sina snöiga toppar.

Alltjämt kommer för mig tillbaka intrycket af att vara i norden, oaktadt oranger och palmer samt den starka värmen nu i mars borde föra på andra tankar.

Från Los Angeles hade vi ämnat styra vår kosa norr ut till S. Fransisco, men ett bref, som vi här emottagit, ändrar planen något, så att vi i morgon åter begifva oss söder ut till S. Diego vid mexikanska gränsen.Redan från Mexiko hade vi skrifvit till en släkting Axel W., som med sin moder sedan längre tid vistas i Kalifornien, där denna senare är sysselsatt med teosofisk verksamhet, och anhållit att få veta, hvar de kunde träffas. Den adress vi förut hade fått var en stad i norra Kalifornien hos en viss general Delivery, i hvars hem vi antogo att de voro boende. Det till Los Angeles begärda svaret funno vi mycket riktigt här på posten i självfva »General Deliverys» kontor och erforo till vår öfverraskning, att denne general endast är den här brukliga benämningen på »pöste restante».

Våra anhöriga underrättade oss, att de nu voro bosatta i en liten ort *La Jolla* vid mexikanska gränsen och ej långt från den storartade badorten *Coronado Beach*, den ståtligaste i hela Kalifornien. De rådde oss att komma till dem efter att förut hafva gjort ett besök å nämnda ställe.

Coronado 21 mars..

Efter fyra timmars järnvägsresa kommo vi i går till den lilla staden *S. Diego*, hvarifrån en ångfärja förde fyra eller fem hotellomnibusar på en gång öfver ett sund till Coronadohalfön. Det var redan mörkt, då vi ankommo, men vi sågo tillräckligt för att blifva slagna med häpnad öfver ett mammuthotell, som liknar en stad och hvars

mångahanda inrättningar och tillställningar det skulle erfordras en hel bok för att beskrifva.

På samma gång väcktes en viss oro hos oss, då vi snart kommo underfund med att allt hvad Amerika äger Redan från Mexiko hade vi skrifvit till en släkting Axel W., som med sin moder sedan längre tid vistas i Kalifornien, där denna senare är sysselsatt med teosofisk verksamhet, och anhållit att få veta, hvar de kunde träffas. Den adress vi förut hade fått var en stad i norra Kalifornien hos en viss general Delivery, i hvars hem vi antogo att de voro boende. Det till Los Angeles begärda svaret funno vi mycket riktigt här på posten i själfva »General Deliverys» kontor och erforo till vår öfverraskning, att denne general endast är den här brukliga benämningen på »pöste restante».

Våra anhöriga underrättade oss, att de nu voro bosatta i en liten ort *La Jolla* vid mexikanska gränsen och ej långt från den storartade badorten *Coronado Beach*, den ståtligaste i hela Kalifornien. De rådde oss att komma till dem efter att förut hafva gjort ett besök å nämnda ställe.

Coronado 21 mars..

Efter fyra timmars järnvägsresa kommo vi i går till den lilla staden *S. Diego*, hvarifrån en ångfärja förde fyra eller fem hotellomnibusar på en gång öfver ett sund till Coronadohalfön. Det var redan mörkt, då vi ankommo, men vi sågo tillräckligt för att blifva slagna med häpnad öfver ett mammuthotell, som liknar en stad och hvars mångahanda inrättningar och tillställningar det skulle erfordras en hel bok för att beskrifva.

På samma gång väcktes en viss oro hos oss, då vi snart kommo underfund med att allt hvad Amerika ägerrikt och förnämt är samladt i detta Amerikas Marstrand, hvilket besökes ej endast för de utmärkta hafsbaden utan äfven för det makalösa klimatet med dess eviga vår. Här äro nu omkring 1,000 gäster, och man kan föreställa sig det förkrossande intryck vi skulle erfara, då vi i våra anspråkslösa och dammiga dräkter mötte hela denna härskara, som i de mest strålande toaletter strömmade ned till middagssalarna! Här stanna vi icke länge, var vår första tanke, men den andra var, att nog tålte det att först se sig något om här.

Hotellet vid Coronado Beach uppgifves vara det största, som existerar i världen. Nå, en sådan amerikansk uppgift har i sig själf ingenting att betyda och är i allmänhet på vanligt språk liktydig med att hotellet är ganska stort. Men jag har ur andra pålitligare källor inhämtat, att det verkligen endast finns ett annat, som kan göra det äran stridigt, nämligen Waldorfhotellet i New York, hvilket genom sina 16 våningars höjd möjligen har något större innehåll men ej kan jämföras med Coronado i utsträckning och vidd.

Många äro egendomligheterna i ett amerikanskt hotell, och den första fråga man får där är den, om man vill lefva efter »the American» eller »European plan». Den första medför fixa obligatoriska måltider, som ingå i dagspriset för det hela. Efter den europeiska planen betalar man endast rummet fixt men särskildt efter matsedel för hvarje måltid, som intages. Hvilken plan visar sig mest ekonomisk, beror på den resandes individualitet. Om han sätter värde på att äta likaCoronadohotellet.godt som vid det amerikanska bordet, blifva à la carte måltiderna mycket dyra, men betydlig besparing kan göras genom att reducera rätternas antal till två eller tre af billigaste sort och genom att äta endast en middag i stället för två (det vill säga både lunch och middag). Detta ofta använda besparingssystem gör, att europeiska planen betraktas med en viss ringaktning; i dess matsal bestås ingen taffelmusik och inga unga eleganta upppassande damer.

Hotellet är byggdt i oregelbunden pittoresk stil och inrymmer mellan sina många byggnader en ståtlig trädgård med en mångfald af palmer och andra tropiska träd, bland hvilka en stor scharlakansröd papegoja flyger från det ena till det andra. Byggnaden ligger på en smal, rätt ut i Oceanen skjutande landtunga, omgifven af en ståtlig park. För resten är hafvet med dess brusande svallvågor ställets enda skönhet, hvartill kommer den härligaste hafsluft och ett half-tropiskt klimat.

En norrman med det ståtliga namnet Björnson, som är föreståndare för vissa delar af ekonomien, förde oss omkring och lät oss få se den inre organisationen i detta jätteetablissement. Denna promenad var ganska intressant. Man gör sig här uppe icke ett begrepp om den kolossala underjordiska värld, som rör sig ej endast

under självfva hotellet utan äfven i de vidlyftiga salar och hvalf, som sträcka sig *under* större delen af park och trädgårdar och hvilka genom gångar och trappor stå i förbindelse med andra långt från hotellet belägna byggnader.Ofantliga underjordiska salar för elektricitetsverk, för isfabrikation, för tvättdepartement, med i hög grad sinnrika maskiner för strykning etc. etc. Här är en underjordisk stad, där hundratals människor och maskiner arbeta, utan att vi här uppe ha en aning därom.

Sex svenska pigor finnas bland legioner andra. Kineser i oändlighet. Alla kockar äro fransmän, och deras chef har en lön af 12,000 kronor.

Coronado 22 mars.

Detta ställe kan just icke utöfva någon tjusning på andra än dem, hvilka hafva sin trefnad i ett stimmande amerikanskt high life, där man kan betrakta och studera såväl lifslefvande milliardärer (jag säger icke millionärer, det är för simpelt här) som deras ultra fashionabla damer. Den friska hafsluften kan man få lika bra på annat håll utan detta besvärliga bihang.

Vi ha tillbragt dagen med promenader såväl utåt udden som i riktning åt fastlandet, alla tämligen enformiga med sparsam vegetation och nästan utan utsikter. En sådan har man dock öfver *Point Loma*, en parallellt med Coronado i hafvet långt utskjutande hög udde, på hvars rygg synes en stor byggnad, krönt med en kupol. Vi höra, att detta är ett teosofiskt hufvudkvarter, stående under den ryktbara Mrs. Tingleys ledning, och lära nog få erfara mera därom, då vi komma till våra teosofiska anförvanter, som dock tillhöra en motsatt och mot point-loma-teosofien alldeles fientlig riktning. Ofantliga underjordiska salar för elektricitetsverk, för isfabrikation, för tvättdepartement, med i hög grad sinnrika maskiner för strykning etc. etc. Här är en underjordisk stad, där hundratals människor och maskiner arbeta, utan att vi här uppe ha en aning därom.

Sex svenska pigor finnas bland legioner andra. Kineser i oändlighet. Alla kockar äro fransmän, och deras chef har en lön af 12,000 kronor.

Coronado 22 mars.

Detta ställe kan just icke utöfva någon tjusning på andra än dem, hvilka hafva sin trefnad i ett stimmande amerikanskt high life, där man kan betrakta och studera såväl lifslefvande milliardärer (jag säger icke millionärer, det är för simpelt här) som deras ultra fashionabla damer. Den friska hafsluften kan man få lika bra på annat håll utan detta besvärliga bihang.

Vi ha tillbragt dagen med promenader såväl utåt udden som i riktning åt fastlandet, alla tämligen enformiga med sparsam vegetation och nästan utan utsikter. En sådan har man dock öfver *Point Loma*, en parallellt med Coronado i hafvet långt utskjutande hög udde, på hvars rygg synes en stor byggnad, krönt med en kupol. Vi höra, att detta är ett teosofiskt hufvudkvarter, stående under den ryktbara Mrs. Tingleys ledning, och lära nog få erfara mera därom, då vi komma till våra teosofiska anförvanter, som dock tillhöra en motsatt och mot point-loma-teosofien alldeles fientlig riktning.En bland märkvärdigheterna här i hotellet, som vi dock icke fått se, är milliardären Rockefeller, världens rikaste man, som lär vistas här för tillfället. Utom hans andra till otaliga millioner uppgående förmögenhet, är han hufvudägare af det stora petroleumbolaget, och det säges, med huru mycket öfverdrift lämnar jag därhän, att hans aktier i detta gifva honom en inkomst af 10,000 kronor — icke om dagen utan i *timmen!* Han måtte dock hafva ringa nöje af sin rikedom, ty han lär lefva alldeles undangömd. I hela Amerika kännes hans inflytande, men få hafva någonsin sett honom.

Vi längta nu härifrån till naturens sköte, och jag hoppas vi skola få denna längtan uppfylld i morgon, då vi ämna begifva oss till våra anförvanters landtliga vistelseort några mil härifrån.

La Jolla (läs »La Hoja»!) 23 mars.

Coronado med sitt brusande och myllrande lif blef oss för svindlande, och här äro vi nu i så rent af motsatta förhållanden som möjligt, etablerade i det mest idylliska landtlif, vi båda alldeles ensamma i en liten stuga midt på en grön äng med Stilla hafvets svallande bränningar skummande mot klipporna rätt under oss.

Öfver S. Diego begåfvo vi oss i går hit, där vi på det vänligaste emottogos af våra anhöriga, som sedan någon tid äro bosatta på detta lilla originella ställe. La Jolla eller, så som det besynnerligt nog uttalas, »La Hoja», är icke ens en by, det består endast af några spridda trähyddor eller, om man vill begagna en En bland märkvärdigheterna här i hotellet, som vi dock icke fått se, är milliardären Rockefeller, världens rikaste man, som lär vistas här för tillfället. Utom hans andra till otaliga millioner uppgående förmögenhet, är han hufvudägare af det stora petroleumbolaget, och det säges, med huru mycket öfverdrift lämnar jag därhän, att hans aktier i detta gifva honom en inkomst af 10,000 kronor — icke om dagen utan i *timmen!* Han måtte dock hafva ringa nöje af sin rikedom, ty han lär lefva alldeles undangömd. I hela Amerika kännes hans inflytande, men få hafva någonsin sett honom.

Vi längta nu härifrån till naturens sköte, och jag hoppas vi skola få denna längtan uppfylld i morgon, då vi ämna begifva oss till våra anförvanters landtliga vistelseort några mil härifrån.

La Jolla (läs »La Hoja»!) 23 mars.

Coronado med sitt brusande och myllrande lif blef oss för svindlande, och här äro vi nu i så rent af motsatta förhållanden som möjligt, etablerade i det mest idylliska landtlif, vi båda alldeles ensamma i en liten stuga midt på en grön äng med Stilla hafvets svallande bränningar skummande mot klipporna rätt under oss.

Öfver S. Diego begåfvo vi oss i går hit, där vi på det vänligaste emottogos af våra anhöriga, som sedan någon tid äro bosatta på detta lilla originella ställe. La Jolla eller, så som det besynnerligt nog uttalas, »La Hoja», är icke ens en by, det består endast af några spridda trähyddor eller, om man vill begagna enartigare benämning, »cottages», bebodda af folk, som i lugn och ro vilja njuta af landet och den friska hafsluften. Medelpunkten för detta lilla samhälle tycks vara en landthandlares butik, hvilken förser dess materiella behof och på samma gång är postkontor.

Våra vänner, som skaffat oss den lilla stugan, bebo själfva ett par andra i vår omedelbara närhet; man har endast att gå öfver en grön äng, där ej ens en gångstig finns. Constance W—s stuga är något större med matsal och sängkammare samt påminner i sitt inre om en gammaldags svensk bondstuga med sina omålade träväggar, där hyllor uppbära lerfat m. m. Hennes sons lilla koja på sluttningen nedåt hafvet är rent af diminutiv och lämnar knappt rum åt det piano, som han med en sådan mästarhand behandlar. Läget är ytterst egendomligt och anslående. Omedelbart invid huset stupar marken brant ned till hafsstranden, där väldiga bränningar under åsklikt dån bryta sig mot klipporna. Det oändliga Stilla hafvet sträcker sig framför oss utefter halfva horisonten, under det att landsidan utgöres af gröna ängar och kullar, bland hvilka ett verkligt berg reser sig i alldeles grön skrud. Grönskan härrör dock endast af den frodiga gräs- och blomstervegetationen, ty träd finnas inga.

Allt är egendomligt och lustigt här. Vår värdinna, det vill säga ägarinnan till de små stugorna, är en medelålders fröken Held af tysk nationalitet och ett stort original, som, efter att flera år hafva varit guvernant i presidenten Grants familj, kom hit med omkring 100dollars kapital, för hvilka hon köpte en liten bit jord och uppförde därå successivt den ena stugan efter den andra. Hon lagar våra måltider, som vi intaga i C—s matsal, diskar tallrikarna och sitter dessemellan till bords med oss. Stor är hon dock icke i kokkonsten.

Det gröna berget lockade oss i dag till bestigning, och det var en skön och frisk promenad. I de gröna gräsmattorna på dess sluttningar lysa en mängd praktfulla blommor, alla af för mig nya arter och tillräckliga för att göra en botanisk amatör yr i hufvudet. Små lustiga klotrunda kaktusbollar sticka upp öfverallt, liknande igelkottar. Liggande i gräset njöto vi af den storartade hafsutsikten. Allt var så fridfullt och lugnt där uppe, och vi kommo alls icke att tänka på den mängd af skallerormar, som lära husera i denna friska grönska. De skola vara mycket närgångna och synas ofta alldeles inpå husen, men sällan lära några af dem vållade olycksfall afhöras.

Dagen förflöt på angenämaste sätt. Icke minst sköna voro promenaderna nere på strandklipporna bland det friska vågsvallet. S. fick senare i detta ett skönt bad.

Efter middagen lyste vår värdinna oss med en lykta öfver ängen till vår ensliga bostad, som innehåller två rum och ett kök. I detta senare, det enda rum där ett bord finns, sitter jag nu och skrifver dessa rader.

La Jolla 24. mars.

Klimatet här tycks vara rent af märkvärdigt. Såväl köld som värme saknas alldeles. Solen varm, dollars kapital, för hvilka hon köpte en liten bit jord och uppförde därå successivt den ena stugan efter den andra. Hon lagar våra måltider, som vi intaga i C—s matsal, diskar tallrikarna och sitter dessemellan till bords med oss. Stor är hon dock icke i kokkonsten.

Det gröna berget lockade oss i dag till bestigning, och det var en skön och frisk promenad. I de gröna gräsmattorna på dess sluttningar lysa en mängd praktfulla blommor, alla af för mig nya arter och tillräckliga för att göra en botanisk amatör yr i hufvudet. Små lustiga klotrunda kaktusbollar sticka upp öfverallt, liknande igelkottar. Liggande i gräset njöto vi af den storartade hafsutsikten. Allt var så fridfullt och lugnt där uppe, och vi kommo alls icke att tänka på den mängd af skallerormar, som lära husera i denna friska grönska. De skola vara mycket närgångna och synas ofta alldeles inpå husen, men sällan lära några af dem vållade olycksfall afhöras.

Dagen förflöt på angenämaste sätt. Icke minst sköna voro promenaderna nere på strandklipporna bland det friska vågsvallet. S. fick senare i detta ett skönt bad.

Efter middagen lyste vår värdinna oss med en lykta öfver ängen till vår ensliga bostad, som innehåller två rum och ett kök. I detta senare, det enda rum där ett bord finns, sitter jag nu och skrifver dessa rader.

La Jolla 24. mars.

Klimatet här tycks vara rent af märkvärdigt. Såväl köld som värme saknas alldeles. Solen varm,himmeln alltid klar, storm förekommer aldrig men ej heller lugn, ty en ständig sval vind blåser från oceanen äfven under sommaren. En brist härstädes är den nästan fullständiga frånvaro af all trädvegetation; endast ängar, gröna backar och vilda blommor i öfverflöd. Ersättning har man uti hafvet med dess klippiga stränder och ståtliga bränningar. Under vandringar vid hafsstranden hittar man de mest häpnadsväckande former af sjögräs och tång. Jag såg t. ex. ett stycke tång, som bestod af följande delar: ett hufvud, stort som en kanonkula, med därvid fästade två öronlika grepar, en smal hals, som öfvergick till en tolf fot lång och en fot tjock morotliknande kropp, afslutad med en sextio fot lång svans. Alltsammans af ett ämne, förvillande likt kautschuk eller guttaperka.

Huru många underbara och hemlighetsfulla saker måste icke finnas på djupet i detta haf!

Från backarna bakom vår bostad har man utsikt öfver det mycket omtalade *Point Loma* med dess på höjden hägrande storartade kupolbyggnad. Mycket har jag nu hört om detta ställe och om dess invånare men måste dock anmärka, att hvad jag hört kommer från en fientlig källa.

Etablissementet på Point Loma är anlagdt af ett teosofiskt samfund, som skilt sig från de öfriga teosoferna och kallar sig »det universella broderskapet». Jag är icke nog förtrogen med deras mysterier för att känna, om några viktigare dissidenser i lära varit anledning till skilsmässan, men den första brytningen skedde därigenom,att en teosofisk storman eller profet, Mr. Judge med anledning af den bestridda äktheten af några från madame Blavatsky till honom »precipiterade» bref kommit i strid med flertalet inom det teosofiska samfundet, som förklarat honom för en bedragare. En annan och högst betydande del af samma samfund håller däremot troget fast vid honom såsom en af dess förnämsta stödjepelare, och detta har vållat en bitter schism. Många de mest betydande af våra svenska teosofer lära höra till Judgepartiet och blicka upp till Point Loma, som detta parti gjort till sitt högkvarter, såsom till ett slags Sion. Samfundet på Point Loma tyckes emellertid föra en blomstrande tillvaro, äfven ur de världsliga ägodelarnas synpunkt, och belackare fattas icke, som mot dess föreståndarinna, Mrs. Tingley, insinuera misstankar om egennyttiga bevekelsegrunder m. m. Från sina anhängares sida är hon däremot föremål för den mest fanatiska beundran och hängifvenhet. Bland annan oneklig välgörenhet syssla teosoferna på Point Loma med uppfostran af föräldralösa barn, till stor del offer för kriget på Kuba, och egendomliga saker berättas om denna uppfostringsmetod, som går ut på att barnen skola lefva i en atmosfär af uteslutande »skönhet»: icke se, höra talas om eller komma i beröring med annat än det, som är skönt och rent. Låter mycket bra, men hur går det med tillämpningen i vanliga praktiska förhållanden?

En af min reskamrats gamla vänner, fröken B., säges för närvarande vistas på Point Loma, och S. är mycket intresserad att få veta, om så förhåller sig,emedan hon i detta fall ämnar där göra ett besök. Det berättas, att detta är förenadt med vissa svårigheter, då sällskapet lär hålla noggrann vakt omkring sig. Annalkandet af hvarje främling tillkännagifves af en väktare med trumpetstötar etc.

C. W., som i dag ämnar sig in till staden (S. Diego) för att hålla teosofiskt föredrag, har emellertid lofvat utforska förhållandet, hvilket nog icke blir så lätt, då hon tillhör det fientliga lägret. Point Loma-partiet påstår, att hon flyttat till La Jolla endast för att vara i deras närhet och genom sina föredrag motverka dem.

Under frukosten i dag förvånades jag öfver ett helt sällskap unga damer, sittande i en soffa. Vid närmare undersökning befunnos de vara dockor, och miss Held erkände, att de voro hennes lekkamrater. I synnerhet den ena af dem är hennes stora favorit och har med henne gjort ej mindre än sju resor till Europa. Dockans reskoffert förevisades och befanns på det mest sinnrika sätt inredd för och innehållande alla till en ung dams toaletter erforderliga föremål. Hennes vackra blonda hår har tillhört den ryktbara engelska aktrisen Ellen Terry, synnerligen god vän till vår värdinna. Detta egendomliga original är en stor musikälskarinna och har varit personligt bekant med Wagner, Rubinstein m. fl. storheter. Nu lagar hon emellertid vår mat, men ju mindre därom sagdt dess bättre! Man kan ej begära, att en f. d. guvernant hos Amerikas president och Wagners väninna skall vara en cordon bleu.C. är nyss hemkommen från S. Diego och berättar, att Sigrids vän, fröken B., just *i går* lämnat Point Loma och rest hem till Sverige. Denna otur förtretar min reskamrat, då hon lofvat sig mycket nöje af att genom henne få en intressant inblick i förhållandena.

La Jolla 25 mars.

C. W. hade i dag bjudit oss på en stor »pic-nic excursion» till ett pittoreskt ställe vid hafsstranden ett par timmars väg härifrån. La Jollas handelsman, Mr. Lemington, beställdes fram med sin landtliga vagn för att skjutsa oss. Han var klädd som en svensk bonddräng men treflig, munter och hemmastadd i den amerikanska romanlitteraturen. Uti det mycket primitiva åkdonet inpackades först alla materialierna till vår lunch, därefter det öfriga sällskapet jämte miss Held. Hästarna började emellertid krångla och resa sig på bakbenen. Då kusken såsom ursäkt härför anförde, att de voro unghästar, som endast varit körda sedan tre veckor, betackade sig C. för nöjet, hvarpå hon själf bjudit, och med ett »goodbye» rusade hon tillbaka in i huset och försvann alldeles från skådeplatsen.

Handelsmannen-kusken körde oss emellertid först till sin butik, där han anskaffade ett handfast biträde för att i händelse af behof hålla i den ena tömmen, och nu bar det af backe upp och backe ned utan att följa någon egentlig väg, endast spår uti de vanliga kaliforniska hedmarkerna, rika på blommor och, som det säges, på skallerormar. Då vi ofta gingo till fots

C. är nyss hemkommen från S. Diego och berättar, att Sigrids vän, fröken B., just *i går* lämnat Point Loma och rest hem till Sverige. Denna otur förtretar min reskamrat, då hon lofvat sig mycket nöje af att genom henne få en intressant inblick i förhållandena.

La Jolla 25 mars.

C. W. hade i dag bjudit oss på en stor »pic-nic excursion» till ett pittoreskt ställe vid hafsstranden ett par timmars väg härifrån. La Jollas handelsman, Mr. Lemington, beställdes fram med sin landtliga vagn för att skjutsa oss. Han var klädd som en svensk bonddräng men treflig, munter och hemmastadd i den amerikanska romanlitteraturen. Uti det mycket primitiva åkdonet inpackades först alla materialierna till vår lunch, därefter det öfriga sällskapet jämte miss Held. Hästarna började emellertid krångla och resa sig på bakbenen. Då kusken såsom ursäkt härför anförde, att de voro unghästar, som endast varit körda sedan tre veckor, betackade sig C. för nöjet, hvarpå hon själf bjudit, och med ett »goodbye» rusade hon tillbaka in i huset och försvann alldeles från skådeplatsen.

Handelsmannen-kusken körde oss emellertid först till sin butik, där han anskaffade ett handfast biträde för att i händelse af behof hålla i den ena tömmen, och nu bar det af backe upp och backe ned utan att följa någon egentlig väg, endast spår uti de vanliga kaliforniska hedmarkerna, rika på blommor och, som det säges, på

skallerormar. Då vi ofta gingo till fotsuppför backarna, blef jag alldeles tjusad af dessa blommor. Allmännast voro ett slags *sedum* med mycket stora röda blommor, som allmänt odlas vid Rivieran och i södra Italien, samt ännu vackrare en *verbena*, som med stora ljusröda blomklasar växer såsom en slingerväxt i långa, marken följande refvor. Jag anmärkte hafrefält, som nästan mogna stodo till reds att skördas, och detta i mars!

Målet för färden var ganska pittoreskt. Höga hvita klippor resande sig från hafsstranden och beväxta med ett slags egendomliga tallar, som vanligen endast förekomma inom tropikerna och hvilka vi ofta sett i Mexiko. Lägrade i deras skugga gjorde vi upp eld för att koka vårt tevatten och intogo den medförda lunchen i bästa stämning.

Los Angeles 26 mars.

Lämnade i dag på morgonen La Jolla, sedan vi tagit afsked af våra vänliga anförvanter, som gjort allt hvad de kunnat för att vår vistelse på det lilla originella stället skulle blifva angenäm, och sådant är också det minne vi medföra därifrån. Nu äro vi åter inkvarterade i vårt ganska trefliga Hollenbeck-hotell och rusta oss att i morgon med ångfartyg resa härifrån till S. Francisco. Man säger, att hafvet här i allmänhet är lugnt, hvarför vi vänta en treflig sjöfärd.

S. Francisco 28 mars.

Jag undrar, hvilken olycklig skämtare har hittat på att gifva detta haf sitt öknamn af »det Stilla»? Denna uppför backarna, blef jag alldeles tjusad af dessa blommor. Allmännast voro ett slags *sedum* med mycket stora röda blommor, som allmänt odlas vid Rivieran och i södra Italien, samt ännu vackrare en *verbena*, som med stora ljusröda blomklasar växer såsom en slingerväxt i långa, marken följande refvor. Jag anmärkte hafrefält, som nästan mogna stodo till reds att skördas, och detta i mars!

Målet för färden var ganska pittoreskt. Höga hvita klippor resande sig från hafsstranden och beväxta med ett slags egendomliga tallar, som vanligen endast förekomma inom tropikerna och hvilka vi ofta sett i Mexiko. Lägrade i deras skugga gjorde vi upp eld för att koka vårt tevatten och intogo den medförda lunchen i bästa stämning.

Los Angeles 26 mars.

Lämnade i dag på morgonen La Jolla, sedan vi tagit afsked af våra vänliga anförvanter, som gjort allt hvad de kunnat för att vår vistelse på det lilla originella stället skulle blifva angenäm, och sådant är också det minne vi medföra därifrån. Nu äro vi åter inkvarterade i vårt ganska trefliga Hollenbeck-hotell och rusta oss att i morgon med ångfartyg resa härifrån till S. Francisco. Man säger, att hafvet här i allmänhet är lugnt, hvarför vi vänta en treflig sjöfärd.

S. Francisco 28 mars.

Jag undrar, hvilken olycklig skämtare har hittat på att gifva detta haf sitt öknamn af »det Stilla»? Denna fråga gjorde vi oss en och annan gång under resan hit från Los Angeles, ty på allvar förtjänar det icke detta namn, efter vår erfarenhet åtminstone.

Vid Los Angeles’ hamnplats, kallad »S:a Monica», där ett palatsartadt hotell för bad- och kurgäster prålar vid hafsstranden, gingo vi ombord på den rätt eleganta men betänkligt långa och smala ångaren Santa Rosa, som på något mera än ett dygn skulle föra oss till S. Francisco. Så snart vi lämnat hamnen, började fartyget genast öfverlämna sig åt betänkliga utsväfningar, som blefvo allt värre och värre. Efter några timmars resa stannade vi ett ögonblick vid »S:a Barbara», äfven en berömd badort. Dess läge är särdeles vackert, omgifvet af höga skogklädda berg, och kom oss att ångra att icke hafva låtit en liten sejour på detta ställe ingå i vår resplan. Men det var nu för sent att afhjälpa.

Natten blef högst obehaglig. Sedan vi lyckats få våra otrefliga däckshytter utbytta mot sådana under däck af ett vida bättre utseende, voro vi till en början nöjda men funno snart dessa, som voro belägna i aktern, i det närmaste

obeboeliga till följd af de ytterligt opassande rörelser de voro underkastade. Nu återstod intet annat än att tillbringa natten så godt det kunde gå för sig på en smal soffa i salongen. Min reskamrats lidanden härunder voro ganska tragiska, och jag själf, ehuru icke sjösjuk, fann tiden gå på ett både långsamt och otrefligt sätt.

Påföljande förmiddag gingo vi alltjämt utmed Kaliforniens öde och bergiga kust. Jag kunde icke nogförvåna mig, att nästan inga mänskliga bostäder kunde upptäckas på dessa stränder, ej heller uppe på de gröna bergen, där här och där mörka barrträdsskogar syntes. Man skulle kunna tro sig se en kuststräcka i något vidt och obebodt land. Omkring kl. 4 på eftermiddagen började emellertid de otåliga passagerarne skocka sig utmed relingen för att försöka upptäcka den öppning i kustbergen, som under namn af »Golden gate» leder in till S. Franciscos storartade redd. Denna öppning är så väl dold, att det dröjde ända till år 1700, innan den blef upptäckt af en af de många expeditioner, som spanjorerna efter Mexikos eröfring skickade norr ut längs kusten. Sedan vi passerat detta trånga sund, sågo vi ett riktigt haf öppna sig därinnanför, den stora S. Franciscoviken, som kunde rymma hela världens flottor, om de än vore tio gånger större, än de äro.

Självfva staden ligger helt och hållet utmed denna vik och alldeles skild från oceanen genom en lång sträcka af höga sanddyner. Första intrycket man erhåller efter landningen i S. Francisco är det af en verklig storstad, och man blir slagen af häpnad, då man får veta, att ännu så sent som 1848 här endast funnos några kojor med en befolkning af 200 personer, då däremot nu, 50 år därefter, nära 400,000 människor bo i denna praktfulla stad. Hela denna storartade förändring åstadkoms af den guldklump, som Marshall hittade den 19 januari 1848, då han skulle gräfva grunden till en kvarn! Det var en period af feberyrsel S. Francisco hade att genomgåunder de därpå följande åren. Det med oerhörd fart tillväxande samhället hotade att blifva en laglös röfvar- och mördarkula, till dess en aktningsvärd minoritet af medborgare själf tog lagarnas tillämpning om hand, hängde missdådarne utan skonsamhet och slutligen lyckades göra San Francisco till det ordnade och blomstrande samhälle det nu är. Det stora guldraseriet är nu slut, sedan några storartade fynd icke längre göras, men den allmänna välmågan är numera byggd på en solidare grund.

Vi togo in på Occidental Hotel, ett i alla afseenden hyggligt och trefligt hus, och sedan vi här blifvit installerade, begåfvo vi oss på upptäcktsresor.

Ett litet stycke från vår dörr befunno vi oss på *Market street*, som tycks vara den förnämsta pulsådern härstädes. Till vänster långt nere vid gatans slut reser sig ett högt torn öfver *Ferry Depot* eller färjstationen, hvarifrån öfverfarten sker till det på andra sidan om viken liggande *Oakland*, utgångspunkten för de flesta järnvägarna. Till höger se vi det stora Palace Hotel, en jättebyggnad i flera våningar, och där bortom det höga »Call house», det högsta huset i Francisco. Uppe i femtonde våningen är etablerad en elegant restauration, dit vi med vederbörlig tillhjälp af en hiss begåfvo oss dels för att äta jordgubbar, dels för att betrakta utsikten. Man får där uppe ett litet begrepp om San Franciscos egendomliga läge. Staden gör mera än Rom skäl för benämningen »kullarnas stad», ty de stora husmassorna äro samlade dels på en mängd branta och höga kullar,dels i mellanliggande dalar. Emellan kullarna ser man på alla håll hafvet lysa fram, och det hela företer en tafla, som betydligt skiljer sig från de amerikanska städernas vanliga enformighet.

För att afhämta vår post begåfvo vi oss därefter till svensk-norska konsulatet, där vi gjorde bekantskap med vår vänlige konsul, herr Lund, en norrman som i femtio år vistats härstädes och således varit med om stadens födelse.

Så snart man lämnar de egentliga affärsgatorna i stadens lägre delar, antager denna en helt annan karaktär och liknar nästan en villastad. Husen äro lägre och allmänt byggda af trä, hvartill orsaken lär vara de ofta återkommande jordbäfningarna, just icke en angenäm reflexion då man såsom vi bor fyra trappor upp i ett stenhus! Alla dessa små låga hus äro dock ytterst prydliga, och om man ej blefve upplyst därom, skulle man icke kunna ana, att de vore af trä. De ligga för det mesta inbäddade i en förvånande yppighet af törnrosor och andra blommande buskar, bland hvilka en och annan palm reser sig och gifver en sydlig prägel åt denna vegetation, som i afseende på en under vintermånaderna aldrig upphörande blomsterrikedom öfverträffar Rivierans.

Ingenstädes har jag sett en sådan massa elektriska vagnar cirkulera på gatorna som här; dock ej allenast

elektriska vagnar utan äfven så kallade kabelvagnar. I de yttre stadsdelarna äro gatorna nämligen så förfärligt branta, att inga elektriska vagnar skulle förmåatt arbeta sig upp för dem. Man har därför hittat på den utvägen att låta vagnarna dragas af under gatorna nedlagda kablar, hvilka sättas i rörelse genom fasta ångmaskiner. Då en i vagnen befintlig tånginrättning omkniper kabeln, följer vagnen med denna, och då tången släpper kabeln, stannar vagnen. Dessa fortskaffningsmedel äro ytterst billiga för längre afstånd, då 5 cent (20 öre) är priset för såväl korta som längre resor. Sålunda reser man ut till Cliffhouse, en god svensk mil, för 20 öre.

Det är lustigt att i dessa vagnar studera alla puffar och reklamer, som äro Amerikas specialitet. Nog har Amerika åtskilligt att skryta med, men så förstå också amerikanerna denna konst i grund och få skylla sig själfva, om de drifva den till en sådan höjd, att Amerika fått namn om sig att vara humbugens fädernesland. Allt amerikanskt är främst i sitt slag i världen, och attributet »mycket stor» eller »mycket vacker» heter alltid i amerikansk öfversättning »det största eller det vackraste i hela den kända världen».

Ett exempel härpå såg jag i dag i de elektriska vagnarna, där med stora bokstäfver en affisch annonserade: *»Det nittonde århundradets störste man, Mr. Brown, skall predika i morgon i unitariska kyrkan. Inträdesafgift $^1/_2$ dollar.»*

San Francisco 30 mars.

Då jag i dag besökte ett apotek för att skaffa mig några pulver eller piller, hade jag svårighet att få tagi någon, som kunde ägna mig sin uppmärksamhet, ty alla herrar provisorer voro sysselsatta på ett sätt, som förvånade mig. Utmed apotekets långvägg var uppförd en lång disk, och framför denna sutto på ett slags höga pulpetstolar en mängd herrar och damer, under det innanför disken apoteksherrarne sprungo af och an, serverande den sittande publiken med glas, hvars innehåll de tillblandade ur otaliga i väggen sittande kranar. Här fann jag en profkarta på de många märkvärdiga amerikanska drycker, hvilkas tillblandning tyckes fordra erfarenhet och vana. Det är »whisky cocktails», »brandy cocktails», »eggflips» och otaliga namn, hvilka jag nu ej erinrar mig. Större delen af dessa drycker voro tydligen af oskyldig natur, under det andra voro mera kraftiga.

Detta kommer mig att tänka på frågan om amerikanernas nykterhet, hvilken jag hört betviflas. Att döma efter hvad jag på hotellen ser, måtte amerikanerna vara det nyktraste folk i världen, ty vin förekommer aldrig på borden under måltiderna, knappt öl. Om man någon gång ser en vinbutelj, kan man nästan vara säker på att den tillhör en utlänning. Det är sant, att i alla hotell finns en särskild »bar» eller utskänkningsdisk, där cocktails och andra starka drycker serveras; jag har äfven sett dessa bars ofta nog besökas, men efter hvad jag tyckt mig finna kan den därvid skeende förtäringen af spirituosa icke jämföras med det »punschande», som äger rum på våra kära stockholmskaféer. Jag har dock varit här för kort tid och sett för litet för att kunna gifva något säkert omdöme i denna fråga.Efter åtskilliga promenader i staden, hvars vackra läge alltmera förvånar mig, gjorde vi i konsul Lunds sällskap en större utfärd. Upp och ned gick det å de halsbrytande backar, på hvilka staden är byggd. Glänsande utsikter öppna sig alltemellanåt öfver haf och berg, blomsterrika små trädgårdar omgifva de prydliga, låga men om välmåga vittnande husen. Slutligen stannade vi framför San Franciscos stolthet *Golden Gate*-parken, vid hvars port vi togo ett särskildt ekipage för att åka omkring i den milslånga anläggningen, som man måste så mycket mer beundra, som hela detta område, där nu den yppigaste vegetation fägnar ögat, för några år sedan var en ohygglig flygsandsregion. På de friskaste gräsmattor ser man palmer och sydländska träd i förening med våra gamla nordiska bekanta, och i konstgjorda sjöar simma vattenfåglar af alla slag. Åt landsidan resa sig skogklädda sluttningar, vid hvilkas fot det nya kaliforniska universitetets praktbyggnader synas inbäddade i grönska.

Midt i parken är uppfördt ett museum, uti hvilket San Francisco sökt att på ett berömligt sätt följa med sin tid genom anskaffande af rätt vackra konstsamlingar. I synnerhet intressant är den etnologiska afdelningen i allt hvad som hör till indianfolkens kultur.

Glanspunkten i parken är den så kallade *Strawbery Hill*, en hög kulle på hvars spets man uppfört en efterbildning af Roms Colosseum. Från de höga gallerierna i denna byggnad njöto vi af en ståtlig utsikt öfver oceanen och hela

den omgifvande nejden. GoldenGates sund ser man strax under sig, och bortom detta höja sig höga berg. Man kan äfven här få ett begrepp om det storverk, som blifvit utfördt genom denna parkanläggning, då man härifrån öfverser de krithvita kullar och flygsandsfält, som sträcka sig ned till oceanen. Alldeles enahanda lär för några år sedan det stora område varit, som nu utgör Golden Gates park.

Härifrån fortsatte vi färden fram till Stilla hafvets strand, där på ett klipputsprång det egendomliga *Cliffhouse* reser sig midt bland hvitskummande bränningar. Detta är onekligen en bland San Franciscos glanspunkter, som ingen turist bör försumma att besöka. Rundt omkring huset går ett glasgalleri, där man, sittande i bekväma stolar vid sin kaffekopp, njuter af den storartade utsikten öfver den oändliga oceanen med dess mäktiga vågsvall, som dock litet obehagligt erinrar oss om de oangenäma ögonblick vi just här utanför för ett par dagar sedan haft ombord på Santa Rosa.

Framför oss sågo vi några svarta klippöar resa sig ur hafvet på obetydligt afstånd. Vågorna bröto sitt hvita skum öfver dem. Men hvad vill detta säga? Själfva klipporna synas ju vara lefvande och röra sig! Stora odjur vältra sig om hvarandra på hvarenda fläck, så att de tyckas endast bestå af oerhörda samlingar af hafsvidunder! Detta är de ryktbara kaliforniska sjölejonen, ett slags med sälarna besläktade djur men stora som kor. Vi kunde ej tröttna att med kikare betrakta detta spektakel. Under ett hiskligt rytande och gläfsande vältra sig de stora djuren om hvarandra,Sjölejon.uppspärrande sina med långa betar prydda gap. Allt emellanåt puffas några af dem ned i vattnet; de simma då öfver till en annan ö, men deras landstigning där synes vanligtvis mötas af opposition, som ger anledning till kostliga kalabaliker.

Dessa djur, som på Kaliforniens kuster förekomma i så stora massor, skulle snart vara utrotade, om de icke af styrelsen blifvit fridlysta, då det visat sig, att de långt ifrån att skada fisket tvärtom gagna detta. Anställda undersökningar hafva nämligen ådagalagt, att deras hufvudsakliga födoämne icke är fisken utan just fiskarnas värsta fiende de kolossala bläckfiskarna och andra hafsodjur.

Hemvägen togo vi öfver en höjd, där man under en lång sträcka har inloppet till San Francisco, »the Golden Gate», rätt under sig. På andra sidan om detta sund resa sig Tamalpaisbergen, en berömd utsiktspunkt som man medelst en bergjärnväg bekvämt kan besöka. Vi ämna göra det, men jag betviflar, att det kommer att medhinnas.

Till middag voro vi i dag inbjudna till konsul Lund uti hans eleganta hem, som är beläget i den privilegierade stadsdel, där hvarje hus har »the marine view», utsikt öfver den praktfulla, af berg omgifna redden med dess otaliga fartyg.

Santa Cruz 31 mars.

Jag hade gärna önskat att få besöka en bland Kaliforniens största märkvärdigheter, den för sin storartadenaturskönhet och sina kolossala träd kända Yosemite-dalen. Tyvärr är årstiden icke härtill lämplig i anseende till den myckna snö, som täcker dessa höga trakter. Men såsom en ersättning härför ha vi begifvit oss hit till Santa Cruz, omkring tio mil söder om San Francisco, och äro mycket nöjda med vår dag.

Med den stora färjan begåfvo vi oss tidigt på morgonen öfver viken till Oakland, som kan betraktas såsom en förstad till San Francisco. Söder ut gick sedan färden genom ett fruktbart och vänligt landskap, där hveteåkrar och fruktodlingar omväxla med verkligt ståtliga lundar af ekar, som gifva åt landskapet en egendomlig prägel. Efter några timmar börjar detta få en vildare karaktär, i det täta och mörka skogar af barrträd sluta sig omkring oss på alla håll. Allt större dimensioner fingo träden, och vi började med häpnad betrakta dessa jättar, då tåget stannade midt i skogen, ej vid en station utan endast framför en liten trähydda, på hvilken står skrifvet: »*Big trees.*» Här kunna naturvänner få stiga utaf för att vandra i skogarna och sedan med ett efter några timmar ankommet nytt tåg fortsätta resan till Santa Cruz.

Stämningsfulla voro de timmar vi tillbragte i detta naturtempel. Man tänke sig en vandring genom en af våra mest storartade svenska granskogar med deras största träd flerdubblade till sina dimensioner. Ehuru ej alla träden äro lika stora, finnas många, som hinna en höjd af öfver 300 fot. Hvad detta vill säga förstås bäst, då man

betänker, att våra största barrträd sällanhålla en tredjedel därutaf. Ännu väldigare är deras tjocklek. Stammar finnas med en genomskärning af omkring 20 fot och en omkrets af 100. En sådan stam skulle till sin vidd uppfylla ett ganska stort boningsrum. Dessa väldiga träd, verkliga naturunder, höra till släktet *Sequoia*, hvaraf finnas tvenne arter, nämligen *gigantea*, som växer uppe i de höga bergen, och *sempervirens*, hvars hemvist är kustregionen. Denna senare art, som är den här omtalade, är något ehuru obetydligt mindre än den föregående. Dess barr har en viss likhet med idegranens, och dess stammar skjuta upp till en väldig höjd, raka såsom linjaler. Eget nog växer under denna skog af jättar en annan, lägre löfskog, bestående af ett slags träd, hvars mörka blad starkt dofta af kamfer. Midt i skogen träffade vi på en friskt brusande flod, och en vacker syn var det att, stående på en liten öfver denna byggd sviktande bro, se de majestätiska träden kläda dess stränder och de sluttande höjderna.

Uti en liten skogvaktarstuga fingo vi en landtlig frukost, som smakade ypperligt, och fortsatte sedan resan med ett tåg, som beskedligt stannade för att taga upp oss. Ännu ett par timmar gick färden genom vilda skogstrakter, som dock förbyttes till en mildare natur före ankomsten till Santa Cruz, där Kaliforniens orangelunder och törnrosprakt gifva landskapet en så olika karaktär som möjligt mot den vi nyss förut sett.

Eftermiddagen tillbragtes med uppfriskande promenader utmed hafsstranden. Timvis kan man följa denna på den höga klippafsatsen, som går rundt omkring denstora Monterey-viken, hvilken af höga kustberg omfattas i en halfcirkel och något påminner om Rivierans stränder.

Roligt att, liggande på den blomsterrika gräsmattan här uppe, betrakta vågornas kamp mot de af dem urholkade strandklipporna och studera de massor af olikartade stora sjöfåglar, som husera på de stenar och skär, som sticka upp ur detta vågsvall.

Rikare vegetation af törnrosor än här har jag aldrig sett. Törnrosbuskarna äro stora som fruktträd och digna under rosor af alla färger.

San Francisco 1 april.

Tidigt på morgonen anträddes återresan från Santa Cruz, som denna gång gick en annan väg närmare kusten. Intet anmärkningsvärdt att studera utom att vi passerade ett ställe, kalladt *Palo Alto*, säte för en stor akademi, »Leland Stanford University», hvilken är Kaliforniens stolthet. Den är upprättad uteslutande genom donation af en af Kaliforniens millionärer med ofvanstående namn och är naturligtvis »ett af de första universitet i världen».

Dagen har användts dels till förnyade promenader i den vackra Golden Gate-parken, dels till diverse anordningar för resan, hvaribland icke minst en lyckad operation att få biljetter för färden öfver Atlanten på världens största ångare »Deutschland». I betraktande af den vanligen stora svårigheten att vid denna årstid erhålla ångfartygsbiljetter till Europa, var det enverklig lyckträff att lyckas få tvenne sådana af första beskaffenhet på det yppersta af alla fartyg.

I morgon skola vi börja den oändligt långa landresan tvärs genom Amerika, och jag erkänner, att jag bäfvar litet för denna.

Som bekant kräla kineser på gatorna här i San Francisco. Ej mindre än 40,000 af det himmelska rikets söner bo midt inne i staden uti en särskld afdelning däraf. Hvar man än går, möter man dessa gula figurer, alla klädda i en likformig vid svart dräkt, som de särskildt tyckas hafva anlagt här i Kalifornien, ty annorstädes har jag icke sett den buren af kinamännen. Den långa hårflätan bäres ofta upprullad på bakre delen af hufvudet.

Kineserna äro icke omtyckta här i landet, och regeringen gör hvad den kan för att motverka deras inflyttning, men det oaktadt lär deras antal snarare ökas än minskas, och genom sitt tysta, stilla och flitiga arbete ha de lyckats att i viss mån göra sig oumbärliga. Särskildt äro de utmärkta såsom tjänare, hvilken egenskap man kan förstå skall vara af högt värde i ett land, där man i allmänhet håller sig för god att tjäna.

Vi ha i afton gjort ett besök i kinesstaden, hvartill vi måste anskaffa oss en detektiv såsom följeslagare. Ett sådant skydd anses alldeles nödvändigt i anseende till den stora osäkerhet, som råder i denna stadsdel. Det första

hem vi besökte var en riktig bikupa, där mörka labyrintartade gångar och trappor utan någonmärkbar regelbunden anordning ledde till otaliga små celler eller krypingömslen i murarna. I dessa hålor sågo vi kineser i alla möjliga sysselsättningar: än lågo de redan känslolösa i opiumrus; än såg man dem, liggande på sängar, iordninggöra den lilla opiumpipan, under det att snarkande ljud öfverallt hördes utgå från osynliga gömställen. Det hela gjorde ett hemskt och obehagligt intryck.

En teater besöktes därefter, där den kinesiska publiken var talrik och tydligen mycket intresserad. Vi fingo plats på själfva scenen bredvid aktörerna. Föreställningen var ytterst enformig och rörde sig hufvudsakligen omkring hjältar och krigare, som i ståtliga dräkter med plymer och fjädrar fäktade tappert i luften med sina svärd. Det hela såg ut som ett barnspektakel. Fruntimmer uppträda aldrig på scenen, men deras roller utföras af karlar, som lägga an på att härma öfverdrifvet pipiga fruntimmersröster. Bakom kulisserna sågo vi, hur aktörerna läste öfver sina med kuriösa bokstäfver skrifna roller.

Från teatern gingo vi på visit hos en ung kinesisk änka, som sett bättre dagar men efter mannens död med en liten dotter lefver af sömnadsarbete. Motivet till vårt besök var att inspektera hennes fötter, som voro i öfverensstämmelse med det gamla rättrogna kinesiska modet, nämligen så stora som ett fyra års barns. Denna elegans lär åstadkommas på det sätt, att ända från barnets födelse alla tår utom en bindas under fötterna, hvarefter det hela hårdt omsurras.Fötterna växa därefter ut i en knöl ofvanför vristen, under det att de ursprungliga lemmarna förbli små vanskapliga ting, på hvilka damerna linka omkring på ett ömkligt sätt. Vi köpte ett par skor, men jag fruktar, att det blir en dålig affär, ty då vi hemma skola förevisa dessa såsom gjorda för en fullväxt dam, lär man komma att skratta åt våra resehistorier.

Ett kinesiskt tempel besöktes sedan, en sammangyttring af osmaklig grannlåt och grinande gudabilder.

Salt Lake City (Utah) 3 april.

Från Kaliforniens blommor och gröna lunder äro vi nu förflyttade midt upp i ett nordiskt yrväder. Jag måste därför börja med att beskrifva, huru denna scenförändring gått till.

Vi lämnade tidigt på morgonen i går San Francisco, som vanligt med färjan till Oakland, där vi intogo våra platser i de nu såsom alltid öfverfulla pullmanvagnarna. Uti alla resebeskrifningar från Amerika har jag alltid funnit ett öfversvallande lofpris öfver dessa vagnars lyx och bekvämlighet. I vissa afseenden kan ett sådant beröm vara förtjänt, i synnerhet då man betänker de oerhörda svårigheterna att åstadkomma bekväma arrangemanger för de tallösa skaror, som trängas på dessa tåg. Men för min del finner jag, att den komfort man där åtnjuter icke kan jämföras med den, som bjudes på våra snälltåg i Sverige, där man t. ex. för ett pris af 5 kronor får ett eget rum, då man här däremot under natten delar samma rummed 30—40 andra resande, skyld för deras blickar genom ett förhänge, bakom hvilket man, sittande i sin säng, måste göra toalett på ett ganska obekvämt sätt. Sant är, att sängarna äro vida bredare och bekvämare än hos oss, så breda att de skulle kunna nyttjas såsom tvåmanssängar.

Under dagen delar man äfven samma vagn med lika många kamrater. En lång gång går genom vagnarna, och på båda sidor om denna äro säten för två personer. Många äro de olägenheter, som följa af denna tillställning. Om t. ex. ett skrikande barn finns i vagnen, blifva alla dessa 30—40 personer delaktiga af den njutning denna musik medför. Dessutom är det ett oafbrutet springande och slående i dörrarna, hvilket verkar så mycket obehagligare, som det här tycks vara antaget bruk att aldrig låsa utan alltid slå igen dörrarna. Detta buller underhålles i synnerhet af det särskilda plågoris på de amerikanska järnvägarna, som kallas *agenter*. En oafbruten ström af dylika herrar passerar genom vagnarna, somliga utbjudande reslektyr, andra mer och mindre tvifvelaktiga delikatesser af olika slag. En sådan herre kommer och kastar utan vidare ett bibliotek i mitt knä, som jag får behålla där, till dess han kommer och afhämtar det. En annan rusar med fart genom vagnarna, utkastande med stor skicklighet till höger och vänster en karamell, en bränd mandel etc. till hvarje resande, hvarefter han efter en stund återkommer för att skörda de beställningar, som de utkastade smakbitarna kunna föranleda.En annan klass af agenter äro mera välkomna, det är transferkompaniernas utskickade. Denna för Amerika egendomliga anordning förtjänade att införas i Europa. Då man nalkas en större stad, promenerar en transferagent genom

vagnarna och uppsamlar de resandes bagagepoletter jämte uppgift på det hotell, dit man vill hafva sitt resgods sändt, och man finner därefter sina saker på hotellet omedelbart efter sin ankomst dit. Transfersystemet är utveckladt ända därhän, att jag på det hotell jag lämnar kan få mitt resgods direkt inregistreradt till aflämning på hvilket annat jag uppgifver i den stad, dit jag begifver mig, hvarefter jag icke vidare behöfver taga någon befattning därmed, förrän jag återfinner det i mitt rum på det nya hotellet. Då härtill kommer, att betalning för öfvervikt aldrig här förekommer, kan man föreställa sig, hur oerhördt förenkladt hela det för en resande i Europa så ytterligt besvärliga bagageväsendet härstädes är.

Ända till staden *Sacramento* gick vår väg öfver det bördigaste slättland, hvilket dock genom de öfverallt spridda, utmärkt vackra och lummiga kaliforniska ekarna är i landskaplig skönhet vida öfverlägset södra Kaliforniens slätter. Efter Sacramento börjar landet blifva kulligt, och vinplanteringen aflöser fruktträdodlingen. En intensiv, härlig vårgrönska öfverallt, med hvilken vi fägnade våra ögon så mycket mera, som vi visste, att det vore den sista vi skulle få se på länge. Granskogar börja nu komma i stället för vinet, under det vägen stiger alltmera och vi snart äro inne utifull alpnatur, omgifna af djupa, gapande afgrunder. Tyvärr bortskymde dock den molndigra himmeln Sierra Nevadas höga snötoppar.

Efter några timmar ankommo vi till de beryktade guldfälten, som se ut såsom af svin grundligt upprotad jord. På långa sträckor kunde man på båda sidor om vägen icke upptäcka en tumsbredd jord, som icke varit med spade eller hacka omvänd. Tiden för de stora fynden är nu emellertid slut, men guldrotningen fortsättes ännu af anspråkslöst folk, som nöjer sig med en förtjänst af 5—6 dollars om dagen, hvilken säges i allmänhet kunna påräknas. Under den gyllene tiden på 1850-talet lära öfver 50 millioner dollars i guld årligen utskeppats från San Francisco.

Bäst som vi sutto och gjorde våra betraktelser öfver guldfälten, började ett äkta svenskt yrväder att susa omkring oss, och därmed visste vi, att det nu var slut med vår sommar. Vi voro visserligen nu på 7,000 fots höjd, och snön var således helt naturlig, men någon vår och grönska komma vi i alla fall icke att återse förrän i sinom tid hemma i Sverige, sedan vi nu lämnat Kaliforniens soliga kust.

En omständighet, som gjorde saknaden att ej få se utsikterna klara mindre kännbar, var den, att vi i alla fall ej ens vid klart väder skulle hafva fått se någonting, ty vi började nu att timme efter timme nästan oafbrutet åka *under tak*. Banan är nämligen ordentligt öfverbyggd för att skyddas för snön, som det i dessa aflägsna, folktomma trakter skulle vara alldelesomöjligt att bortskaffa, hvarför man valt denna enkla utväg, hvilket nu för oss under snöyran kunde vara likgiltigt men vid vackert väder skulle hafva gjort mig gallsjuk af förtrytelse.

Då det icke var så mycket intressant att se på omkring oss, sysselsatte vi oss med att undersöka en stor, tung korg, som den artige värden på Occidentalhotellet i San Francisco sändt med oss såsom en suvenir. Korgen befanns innehålla matförråd i stor skala, kycklingar, kallt kött af flera sorter, smör, ost, bakelser, sylt, pickles m. m. jämte två buteljer vin med åtföljande glas och korkskruf. Då man lägger härtill, att S. hvarje dag fått en stor bukett uppsänd, måste jag erkänna mig aldrig hafva råkat ut för en älskvärdare värd. Ett bord uppdukades i vår vagnafdelning, där vi satte oss ned att festa, under det de öfriga passagerarne begåfvo sig till restaurationsvagnen.

Snövädret tilltog, i den mån vi kommo högre upp i Sierra Nevadas berg. Mörker infann sig äfven, och i god tid läto vi vår svarte uppassare bädda våra sängar. Sömnen blef förträfflig. En och annan gång vaknade jag och tittade ut i den af klart månsken upplysta nejden, då jag fann oss rusa fram genom ödemarker, som liknade ett haf. Vi voro nu inne i staten *Utah*, och senare vid dagsljus befanns landskapet egendomligt och tröstlöst. Så långt ögat nådde endast saltslätter med spridda, glesa tufvor af grå örter. Ofta skimrade saltet på afstånd, så att man med visshet trodde sig se glänsande sjöytor. Det är samma tröstlösa öken, som vi för någradagar sedan genomforo långt nere i söder, i Arizona och Texas, men utan dessas kaktusväxter.

Fram på dagen började höga snöberg — *Wasatch*-bergen — synas, och i närheten af *Ogden* öfvergick öknen hastigt till de fruktbaraste slätter. Detta är mormonernas oas, som sträcker sig från Ogden fram till Saltsjöstaden,

dit vi efter ett par timmar framkommo. Den fruktbara slätten begränsas till vänster af de höga Wasatchbergen och till höger af den stora Saltsjön, som synes glimma på något afstånd.

Ja, nu äro vi i den mycket omtalade mormonstaden, men den, som väntar att här finna någonting mystiskt eller hemlighetsfullt, blir bedragen, ty staden ser ut som en vanlig vacker amerikansk stad med breda alléplanterade gator, och den befolkning man möter ser också ganska vanlig och ordentlig ut och har i sitt yttre ingenting, som erinrar om den något hemska klangen af mormonnamnet. Mormonerna äro ej heller allenarådande här, ty af den till omkring 70,000 invånare uppgående befolkningen utgöres nära hälften af »hedningar», såsom mormonerna i sitt officiella språk kalla annat folk. Jag såg nyss denna benämning i en på svenska utgifven mormontidning, kallad »Bikupan». Att en sådan svensk tidning här utgifves visar, hvad jag äfven hört, att antalet svenskar och skandinaver i allmänhet är utomordentligt stort bland »de yttersta dagarnas heliga».

Det är emellertid för oss beklagligt, att vädret skall vara så ytterst ogynnsamt här i det »nya Zion», ty det

Mormonernas tempel

i Saltsjöstaden.regnar och snöar om hvartannat, med den påföljd, att gatorna äro nästan obrukbara för gående. Vi togo därför genast vid ankomsten en vagn och begåfvo oss direkt till stadens största märkvärdighet, det stora tempelkomplexet, där, omhägnade af en mur, alla mormonernas helgedomar finnas samlade och göra ett ganska egendomligt intryck. Dessa helgedomar äro tre, nämligen det gamla tabernaklet, det nya templet och församlingshallen. Tabernaklet med sitt kuriösa tak, som liknar ett jättelikt kastrullock eller en upp- och nedvänd båt, är en ful byggnad, som rymmer 10,000 personer. Efter mycket bråk och parlamentering släppte man in oss här, hvilket dock icke gaf oss annan tillfredsställelse än att få se en oerhörd massa träbänkar, af hvilka några voro särskildt destinerade för apostlarne och alla de många olika graderna af den mormonska hierarkien.

Det nya templet är en ståtlig byggnad af hvit granit med höga torn, hvars uppbyggande lär hafva kostat mormonsamhället omkring tjugu millioner kronor. Ingen otrogen har någonsin fått sätta sin fot inom dess murar.

Ett stycke från templen sågo vi »the Beehive» eller bikupan, såsom det lilla hus kallas, hvilket beboddes af den store profeten Brigham Young. Midt emot detta hus ligger en liten särskild kyrkogård för honom och hans hustrur. Själf hvilar han där sedan några år jämte tio af sina hustrur, men nio änkor lära ännu lefva och vänta på att få komma dit.

Just i dag firas här en stor fest med anledning af den nuvarande profeten, Mr. Snows, åttionde födelsedag.Gubben Snow, som efter alla de många porträtt, hvilka nu äro utställda, synes vara en ståtlig gammal man, är införlifvad med mormonernas hela historia. Som bekant grundlade religionsstiftaren Josua Smith ett mormonsamhälle i *Nauwoo* vid Mississippi. Där förefällo emellertid stormiga uppträden, under hvilka Smith blef dödad och mormonerna fördrifna. De företogo då under sin nye chef Brigham Young ett märkvärdigt tåg genom den oändliga västerns otillgängliga berg och öknar, som då endast voro bebodda af vilda indianer. Deras lidanden och mödor lära ha varit oerhörda, och själfva jämföra de denna vandring med Israels barns tåg genom öknen. En af deras skaror anfördes då af dagens jubilar, profeten Snow.

Att mormonerna här i de ogästvänliga trakterna vid Saltsjön lyckats åstadkomma ett blomstrande och rikt samhälle, är verkligen underbart. Emellertid inträffade, att i samma mån detta samhälle tilltog i styrka och rikedom, drog det också de Förenta staternas blickar på denna lilla förut okända vrå. Trots Brigham Youngs protest förklarades mormonområdet införlifvadt med Förenta staterna, och månggiftet förbjöds år 1875.

Detta förbud lär emellertid icke kunnat till fullo göra sig gällande, och månggiftet torde ännu florera i hemlighet. Det skulle vara intressant att få en inblick uti de mormonska hemmen, om hvilka mig veterligen föga är bekant. Man hör visserligen en och annan anekdot, hvaraf man dock icke kan draga några slutsatser. Jag hörde t. ex. berättas, att ett ungt fruntimmer,då hon fick veta, att hennes blifvande man icke ämnade hafva någon annan hustru, däröfver uttryckt stort missnöje, emedan hennes arbete i hushållet komme att blifva strängare, än om hon finge dela det med flera kamrater.

Mormonernas författning är strängt teokratisk, och genom sitt ytterst talrika prästerskap utöfva de sträng kontroll

öfver folket. Högsta andliga styrelsen ligger i händerna på tolf apostlar, i spetsen för hvilka står en profet (nu Mr. Snow). Därnäst komma sjuttio patriarker samt en mängd öfverstepräster. Detta är det högre prästadömet, under hvilket sedan lyda biskopar och vanliga präster.

Huru gärna mormonerna än vilja isolera sig, kunna de dock icke hindra, att »hedningarne» alltmera tränga in i deras land, i synnerhet som detta genom sitt hälsosamma klimat blir mer och mer modernt såsom sommarsejour och badort. Vid den stora Saltsjön är anordnadt ett af de mest splendida badhus i Amerika, och de besökandes antal växer ständigt. Vid stränderna af denna sjö utströmmar naturlig gas, som genom rör ledes in till staden och besörjer där i alla hus såväl kokning som uppvärmning. I sanning bekvämt!

Knutsfordhotellet, där vi tagit in, är utan jämförelse det mest komfortabla jag sett i Amerika, och jag tror, att man godt skulle kunna trifvas här en längre tid, helst omgifningarna erbjuda de intressantaste exkursioner dels till stora Saltsjön, dels till Wasatchbergens pittoreska klyftor. Oss är dock icke detta beskärdt, ty vi måste klockan nio i afton återvända till våra pullmanvagnar ochunder nattens mörker rulla vidare på vår vilda fart genom Amerikas kontinent.

Denver 5 april.

Vid uppvaknandet befunno vi oss i en helt ny natur. Vi voro nu inne bland *Rocky Mountains* eller Klippbergens storartade alper uti staten *Colorado* och gingo utmed floden *Rio Grande*, som friskt brusade fram bland klipporna. Våra amerikanska reskamrater påstodo, att de landskap, genom hvilka vi nu färdades, i majestätiska naturscenerier vida öfverträffa till och med Schweiz. Det är möjligt, men det är också möjligt, att det amerikanska förstoringsglaset härvid spelar sin vanliga roll. Själfva kunde vi tyvärr icke rätt döma därom, ty snövädret fortfor och bortskymde de högsta bergtopparna. Men det oaktadt syntes af de närmare omgifningarna, att naturen här är både storartad och egendomlig. Klipporna resa sig på alla håll i de mest egendomliga och fantastiska former och lysa i en grant röd färgton, hvilken måtte hafva gifvit namnet *Colorado* åt hela landet.

Den, som disponerar tid därtill, kan här göra de mest intressanta exkursioner från de flesta af de järnvägsstationer, som vi nu i flygande fart passerade. Storartade *cañons* eller klippdalar, djupt nedsänkta mellan lodräta, mångtusen fot höga väggar, förekomma öfverallt. Man finner på många ställen, i synnerhet i *Mancos* cañon, märkvärdiga klippboningar — bostäder åt för längesedan försvunna människoraser — liksomupphängda på lodräta klippväggar. Flera hundra fot uppe på bergväggen ser man en afsats jämnt så stor, att den rymmer ett därå i två våningar uppmuradt litet hus, hvars golf utgöres af denna klippafsats, under det taket bildas af en öfverhängande klippa. På de kvarstående murarna synas tydligt fästen, som utvisa, att andra våningens golf hvilat därpå. Huru dessa luftiga bostäders invånare buro sig åt för att komma upp till dem, därom kan jag icke upplysa.

Senare på eftermiddagen passerade vi *Manitou* och *Colorado Springs*, båda badorter berömda för sin storartade natur och besökta för sina heta källor. Här reser sig *Pikes Peak*, ett berg 14,100 fot högt eller lika högt som Mont-Blanc, hvars topp man bekvämt kan besöka medelst en järnväg, som de intet skyende amerikanerna ledt dit upp. Detta måste dock göras under sommaren.

Strax före stationen *Leadville* nådde vår bana sin högsta höjd, något öfver 10,000 fot öfver hafvet. Mycken snö låg här hopad, men från denna punkt bar det stadigt nedåt ända till Denver, som ligger på 5,000 fots höjd. Jag kunde icke nog förundra mig att på de snötäckta slätterna se hjordar af hundratal nötboskap och hästar gå på bete utan att se utsvultna ut. Förklaringen gafs mig, att de många grå buskar och örter, som sticka upp öfver snön och som för mina ögon se ut som magert ris, innehålla så kraftiga näringsämnen, att kreaturen hålla sig feta på detta bete. Vi stackars europeiska landtbrukare kunna verkligen blifvaafundsjuka på Amerika, som har så många oss nekade fördelar. Jag skulle vilja se, huru våra kossor skulle se ut efter någon tids betning på våra snöfält.

Icke går just tiden så fort under dessa långa, dag efter dag på hvarandra följande järnvägsresor, men den går ändock med tillhjälp af reslektyr och de talrika måltiderna, som afdela den långa dagen i skilda perioder. Efter det tidiga morgonkaffet kommer första frukosten klockan 9, lunch klockan 1 och middag klockan 7. Vid dessa

tider vallfärdar hela sällskapet bort till den aflägsna restaurationsvagnen för att därefter, hvad åtminstone herrarne beträffar, promenera till den i tågets andra ända belägna rökvagnen och där vid cigarrens aromatiska doft i alla möjliga tonarter behandla det stående amerikanska temat »dollarn». Under de många och långa timmar, som jag tillbragt i amerikanska rökvagnar, har jag åtminstone icke hört något annat ämne afhandlas mellan herrar. Annorlunda torde dock förhållandet vara mellan damerna. Efter den korta och flyktiga erfarenhet jag haft utaf Amerika, vore det både löjligt och förmätet, om jag skulle inlåta mig på bedömandet af det stora amerikanska folkets karakteristiska egendomligheter. Ett omdöme, hvaruti jag tror mig icke vara ensam, vill jag dock våga, och detta rör den märkbara skillnaden mellan de amerikanska herrarnes och damernas skaplynnen. Genom de förras alltför uteslutande riktning åt det materiella framåtskridandet eller med andra ord genom koncentrerandet af all deras förmåga på förvärfvandet af dollarn, har deras bildningfått något ensidigt, som gör, att de för oss européer förefalla stå på en lägre bildningsnivå. Damerna däremot, befriade från dessa materiella sträfvanden, hafva tillfälle att dels ägna sig åt allmänna intressen och dels åt ett fritt utsläppande i rörelsen af de utaf männen hopsamlade dollarna, hvilka sätta dem i stånd att med de elegantaste och smakfullaste toaletter förhöja de dem medfödda naturliga behagen. De amerikanska damerna äro såsom regel vackra, behagfulla och välväxta. Deras konversation lätt och angenäm. Herrarne äro icke vackra. Det gamla typiska bockskägget har alldeles försvunnit, och uti de absolut slätrakade ansiktena framstå utan några undanskymmande mustascher eller dylikt de skarpt skurna och bestämda dragen, uti hvilka läsas kraft och vilja att gå »ahead» (framåt).

Någon nationell typ borde icke kunna finnas uti ett land, hvars befolkning icke endast är sammansatt af många olika folkslag utan äfven ständigt rekryteras genom inflyttning från olika länder. Men så stark är Amerikas amalgamerande kraft, att dessa inflyttade element snart blifva rent amerikanska och att en verklig nationell typ kunnat utbilda sig, så skild från den engelska, att man sällan riskerar att förväxla amerikanen med en engelsman.

Ända från Kalifornien ha vi haft sällskap af tvenne tysk-amerikaner, den ene bosatt i Kalifornien, den andre i Indianopolis, och många äro de samtal jag med dem haft rörande amerikanska förhållanden. Båda äro helt och hållet uppgångna i Amerika, och båda tala om den märkvärdiga förmåga Amerika har att i sig upptaga ochassimilera främmande element. För att lyckas och ha framgång här i landet, måste man ej endast till namnet utan äfven i själfva verket blifva amerikan genom att underkasta sig det stora landets amalgamerande kraft.

Bland de bekantskaper vi under denna resa gjorde var en ganska känd person. Jag märkte uti vår vagn en liten kappsäck, försedd med en ovanlig mängd järnvägslappar från olika länder. Jag såg sådana från Indien och Australien och bredvid dessa ett märke från Luleå! En flyktig blick på våra medpassagerare visade mig bland dessa en gubbe med långt hvitt patriarkaliskt skägg, uti hvilken jag genast efter porträtten igenkände den beryktade teosofprofeten, öfverste Olcott, hufvudmannen för det mot point-loma-teosoferna fientliga partiet och chef för det teosofiska högkvarteret i Adyar nära Madras i Indien. Bekantskapen med honom var snart gjord, då vi kunde framföra färska hälsningar från hans goda vänner, våra släktingar nere i La Jolla, af hvilka han syntes särdeles intresserad. Gubben Olcott ser mycket högtidlig och om sin egen vikt och betydelse medveten ut. Några teosofiska samtal inläto vi oss icke på.

Sent i går afton kommo vi fram hit till *Denver*, en för det fjärran Västern typisk stad. För mindre än fyrtio år sedan var platsen, där den nu är belägen, en fullständig ödemark, genomströfvad af indianstammar och buffelhjordar. Nu bo vi här uti Browns palatshotell, ett nio våningar högt hus, inredt med all den lyx nutiden kan erbjuda.Stadens oändligt långa och breda gator erbjuda samma fysionomi, som jag sett i alla de nya amerikanska städerna: höga palatsartade hus, omväxlande med låga, anspråkslösa byggnader, som kvarstå sedan stadens ungdomsår och snart skola lämna plats för de förra. Alla gator utan undantag äro prydda med dubbla rader af höga galgartade ställningar för elektricitet, telefon m. m. och genomskäras i alla riktningar af elektriska vagnar, som jämte otaliga cyklar göra trafiken för gående högst besvärlig, hvarför man också sällan ser några fotgängare härstädes. Alla cykla eller åka i de elektriska vagnarna.

Jag måste här omnämna tvenne ord, som för oss låta litet främmande men hvilka man i de amerikanska städerna får höra hvarje ögonblick. Det ena är *deepo* (depot) uttaladt dipå med accent på *i*. Detta betyder järnvägsstation,

af hvilken anledning vet jag icke. Man frågar aldrig om vägen till stationen utan till »the deepo».

Det andra ordet, som man ständigt får höra, är *block* eller kvarter. Om man frågar, hvar ett hus är beläget, får man aldrig annat svar än så och så många »blocks» härifrån.

En liten beskrifning på vår nuvarande bostad »Brown Palace Hotel» kan tjäna att gifva en föreställning om de amerikanska hotellen i allmänhet.

Nio våningar högt upptager det ett helt stadskvarter. Nedre våningen utgöres af en stor hall, alltid till trängsel full af herrar, som med hatten på hufvudet sitta på långa stolrader, rökande och tidningsläsande.Rundt omkring hallen äro de särskilda matsalarna för »American plan» och för »European plan». Skådar man uppåt ser man gallerier i sju våningar likasom på en teater, det ena ofvanför det andra, hvarifrån ingångar leda till boningsrummen. Dessa gallerier äro ett slags salonger med soffor och hvilstolar, från hvilka eleganta damer betrakta rörelsen nere i hallen och lyssna till musikens toner, som komma, jag vet ej rätt hvarifrån.

Jag hade knappt på morgonen i dag hunnit visa mig nere i hallen, förrän jag blef på vanligt sätt anfallen af en tidningsreporter, som underkastade mig ett grundligt förhör icke allenast om alla mina ställningar och förhållanden i hemlandet utan äfven om mina åsikter i dagens politiska frågor. Han hade icke väl slutat, förrän åter en representant för en annan tidning infann sig och började ungefär enahanda förhör, båda naturligtvis afslutande sina frågor med det stereotypa: »How do you like America? What will be your judgment of our country?» Dessa båda frågor har jag redan så många gånger fatt besvara, att jag borde ha hunnit utarbeta något särdeles lämpligt svar därå, men jag fruktar, att mina något sväfvande omdömen icke mycket skulle tillfredsställa de nyfikna herrarne, om de icke visste göra sig fullständigt oberoende af hvad jag har att säga, ty af erfarenhet vet jag, att de icke genera sig för att i sina tidningsnotiser lägga i min mun de mest öfversvinnliga loford öfver allt hvad jag sett och upplefvat i Amerika. De måtte ha mycket ondt om ämnen att fylla sina spalter, då de tro, att sådant kan hafvanågot intresse för allmänheten, men nog riskerar den resande själf att bli litet uppblåst öfver vikten och betydelsen af sin egen hittills anspråkslösa person, då han tycker sig finna den vara ett föremål för den allmänna uppmärksamheten i det stora Amerika.

Sedan denna examen lyckligt var öfverstånden, gjorde vi långa utflykter till stadens olika delar. På dess högsta punkt reser sig staten Colorados kapitolium, en ståtlig byggnad med pelarhall och en hög kupol. Utsikten från denna höga punkt är rätt storartad, öfver de vida prärierna, begränsade af Klippbergens snötäckta kedja, som mycket påminner om alperna sedda från den Lombardiska slätten.

Hvar och en af de många staterna har ett kapitolium, hvilka alla tyckas vara afbilder i mindre skala af det stora kapitolium i Washington. Vi besågo de särskilda salarna för representanter och för senaten, och sedan vi med vederbörlig uppbyggelse betraktat de säten, som gifva stöd åt Colorados vise mäns tyngdpunkter, fortsatte vi promenaden till stadens lägre delar.

Jag har i dag någonstädes läst, att det i världen endast finns ett ringa fåtal af städer, som behaga vid första anblicken, samt att Paris och Denver äro bland dessa. Utan att riktigt kunna förstå innebörden af denna djärfva amerikanska hyperbol, erkänner jag, att luften är frisk och ren här uppe i präriernas hufvudstad, men kan ej neka, att den liksom de flesta nya amerikanska städer lider af en viss mattande enformighet. Gatorna skära hvarandra med en förtviflad matematiskregelbundenhet och ha nästan aldrig andra än aritmetiska benämningar, det vill säga nummer. I de flesta städer kallas de gator, som gå i en viss riktning, för *streets*, och de, som skära dessa, för *avenues*. Så säger man t. ex. *»corner of 16th street and of 7th avenue»*. Detta är nog praktiskt men litet tråkigt.

Denver 6 april.

Rundt omkring den inre staden, där redan palats börja resa sig mellan de mera anspråkslösa husen, ligga vidlyftiga arbetarförstäder med snygga men enformiga småhus, som äro hvarandra lika som bär. Gatorna äro dock breda, planterade med alléer och tydligen beräknade på framtidens större förhållanden.

Då vi hört, att många svenskar skulle finnas här, gingo vi på vinst och förlust in i några af dessa småhus och

efterfrågade våra landsmän. Vanligen fingo vi till svar, att sådana funnos ett par hus därifrån, men vi träffade endast ett par familjer hemma. Den ena af dessa är från Småland, och husfadern, en ännu ung vacker karl, talade, såsom alla våra landsmän här, en kuriös svensk-amerikanska, som i mina öron låter högst obehaglig. Hans arbete är mycket bekvämt och består uti att värfva eller anskaffa arbetare åt dem, som behöfva sådana. Härigenom kan han någon gång förtjäna ända till fem dollar om dagen och förklarade, att han icke hade den ringaste lust att återvända till Småland och bryta sten i backarna. Han hade en ung hustru och ett litet barn. Deras lilla, mycket snygga hus med tre rum ochkök kostar dem omkring fem hundra kronor i årlig hyra. Vid afskedet bad han att få bjuda oss på en »syp», som dock hade förlorat sin genuina svenska karaktär och smakade ganska oskyldig.

Det är egendomligt, att det obildade folket så snart skall glömma sitt fädernespråk här ute. Pigor, som endast varit ett eller två år här, säga alltid »yes» eller »no» och fråga, hur vi »lika» Amerika, och tala om att de vanligen ha negrer, som »klina» fönstren m. m., under det att personer af den bildade klassen, som varit här ute tjugu år eller längre oftast tala fullkomligt ren svenska.

En af uppasserskorna på vårt hotell är svenska, hon har varit här i fem år och beskrifver den första tiden, innan hon hunnit lära språket, såsom särdeles svår, i synnerhet som hon därunder plågades af den svåraste hemsjuka.

Ett riktigt raseri att uppsöka svenskar har bemäktigat sig S., och jag, som icke just tycker, att svenskarne äro så särdeles märkvärdiga, måste, litet smått knotande, följa med på alla hennes irrfärder. Senast var det en svensk poliskonstapel, som skulle tagas reda på, och många voro de fåfänga husvisitationer vi för detta ändamål anställde. Bland andra hittade vi en svensk bagarmadam, som medföljde för att visa oss hans bostad, där han dock icke för tillfället fanns, och med lika liten framgång kröntes S:s oförtrutna arbete, då hon slutligen försökte att uppsöka honom å självfva polisstationen.I eftermiddag klockan fyra skola vi emellertid säga farväl till Denver och åter begifva oss ut på vår oändliga rullning öster ut.

Chicago 8 april.

Ändtligen äro vi nu här i »Västerns drottning», som hemma i Sverige synes så oändligt aflägsen men för oss nu förefaller nästan nära hemmet. Vi ha också fått ett slags hem i Kirklands vänliga familj, som söker på allt sätt ställa trefligt för oss.

I förrgår lämnade vi Denver och ångade alltjämt fram genom oändliga, tröstlösa slätter. Till en början kunde vi fägna våra ögon med Klippbergens krithvita alpkedja, hvilken liksom en mur i väster begränsar denna slätt, men så småningom försvinna dess höga tinnar under horisonten, och man ser endast den oändliga »prärien», hvilken, lik en gränslös ocean, sträcker sig i alla väderstreck. Knappt en människoboning eller ett spår till odling synes, endast torrt vissnadt gräs, bland hvilket man här och där ser någon boskap ströfva omkring, närande sig med det torra gräset så godt de kunna. På ett par ställen såg jag enstaka hus på prärien utan en buske i omgifningarna. Hellre ville jag bo i Sibirien! Antagligen har dock detta landskap ett mindre tröstlöst utseende under sommaren, då jag förmodar att grönt gräs och troligen äfven blommor lifva slätterna.

Då vi nu, försedda med all den moderna civilisationens lyx och komfort å vårt tåg, i svindlande fart ilade öfver dessa nejder och för hvarje afton ställde vårklocka nära en timme fram i tiden, kunde jag icke undgå att tänka på huru det skulle kännas för mormonerna, som endast för omkring fyrtio år sedan ströfvade fram denna väg till sitt förlofvade land och fingo tillbringa flera månader på samma väg, som vi tillryggalagt på en dag, och detta under ständiga strider såväl med vilda indianhorder som med vattenbrist och annat elände.

Endast omkring järnvägsstationerna funnos några boningar och försök till odling. Under hela nattens lopp tyckte jag mig i det klara månskenet kunna finna, att omgifningarna fortfarande behöllo samma karaktär, men fram på morgonen förändrades naturen såsom genom ett trollslag. Vi hade nu passerat staten *Nebraska* och voro uti *Iowa* (läs ej´owa!), där man kunde tro sig vara i Skånes bördigaste slättbygd. Små nätta farmbyggnader af trä ligga nära hvarandra, och landskapet är en vågig slätt med bördiga svartjordsåkrar, då och då omväxlande med skogsdungar af bok och ek, som dock ännu ej visa minsta tecken till knoppning. Snö synes här och där kvarliggande i djupa inskärningar och gropar. Det hela gör intryck af ett täckt och välmående landskap, där nog

åtskilliga svenskar äro bosatta, ehuru deras egentliga tillhåll lär vara längre upp i norr, såsom i Minnesota och Wisconsin.

Såsom någonting i åkerbruksväg anmärkningsvärdt iakttog jag den fullkomliga frånvaron af all höstsäd. Jag kunde icke upptäcka ett tunnland besådt med hvete eller råg, allt var majs eller rättare majsstubb. Enligt hvad jag efter ögonmått kunde beräkna var ungefärtre fjärdedelar af jorden använd till majsodling, resten gräsland och höstplöjd jord. Ännu hade intet vårbruk börjat, endast på ett par ställen såg jag, att man skumplöjde majsstubben, antagligen för att där ånyo så samma säd.

Vid *Omaha*, en ganska betydlig, tillväxande stad, passerade vi *Missouri*, som bildar gränsen mellan Nebraska och Iowa. Floden ser imponerande ut, där den flyter fram mellan buskbeväxta stränder, men efter några timmar fingo vi den ännu ståtligare synen af *Mississippi*. Donau och Rhen försvinna till obetydligheter mot denna majestätiska flod, som lugnt flyter fram mellan löfskogar och ängar.

Vid niotiden på aftonen stannade vi vid en af Chicagos stationer och mottogos där af Caroline Kirkland, som förde oss till sitt trefliga hem vid Rush street, där vi nu skola hafva vår bostad i tre dagar.

Chicago 9 april.

Det var egendomligt att i dag på morgonen vakna uti ett rum, där allting påminner om att man befinner sig i ett hem. Det är Caroline Kirklands rum, som hon afstått åt mig, och de öfverallt rikligt spridda böckerna vittna om min värdinnas litterära anläggning. Ej minst underligt att bland andra där befintliga minnen påträffa min aflidne son Arvids fotografibild samt en tafla föreställande min förra egendom Torsåker. Caroline Kirkland, som varit vår gäst i Sverige, bor här jämte sin moder och sin yngre syster, med hvilka vi äfven påresor, senast i Rom, sammanträffat. Den aflidne Mr. Kirkland var en litterär man och har utgifvit ett stort illustreradt arbete öfver Chicagos historia, hvilket han dock ej hann alldeles afsluta före sin död. Hans dotter Caroline har fullbordat det. Den särdeles älskvärda familjen tillhör genom sin fina bildning och sin samhällsställning Chicagos främsta kretsar.

Rush street, där vi bo, ligger i den mest aristokratiska delen af staden eller åtminstone den del däraf, som icke är ägnad åt affärslifvet. Husen äro i allmänhet små, se hemtrefliga ut och förefalla att endast vara bebodda af en familj. Detta är i allmänhet förhållandet vid de långa gator, som i nordlig riktning från vår bostad gå upp till Lincoln-parken.

Endast ett litet stycke från vår dörr träffade jag på den stora Michigansjön, som har utseende af ett haf. Vid denna årstid förefaller den icke treflig. Isiga vindar blåsa öfver dess ofantliga yta, obehindrade långt bort från polartrakterna, och röra upp vågor, som sakna frisk färg och se gulsmutsiga ut. Stränderna äro låga och sakna all skönhet, men ett bättre intryck torde dock denna sjö göra under den heta sommaren, då de svala fläktarna därifrån nog äro välkomna.

Vi vände oss emellertid snart söder ut för att taga kännedom om det egentliga Chicago, där Amerikas affärslif pulserar i sin största kraft och egendomlighet. Amerikanerna självfva säga, att Chicago uti alla speciellt amerikanska egenskaper står i första linien. Att beskrifva detta märkvärdiga samhälle kan jag icke åtagamig, därtill skulle fordras mera sakkännedom, än jag under mitt flyktiga besök kan skaffa mig. Men för att få ett begrepp om den fart, med hvilken man lefver här, behöfver man endast betänka, att staden, som blott räknar något öfver sjuttio års ålder, nu har nära två millioner invånare eller nästan lika många som Paris. Här bo nära 100,000 svenskar, och den tyska befolkningen är så talrik, att det säges, jag vet ej med huru mycken öfverdrift, att Chicago är den största tyska stad näst Berlin. Alla dessa äro emellertid numera hvarken svenskar eller tyskar, de ha alla råkat in i den stora amerikanska kvarnens kugghjul, som malt sönder dem till en likformig amerikansk massa.

För att efterhöra bref besökte jag svenska konsulatet, som befanns beläget uti en af Chicagos största banker. Konsul Lindgren är nämligen en af bankens förnämsta tjänstemän och sköter här båda sina sysslor på en gång. Konsulatets löpande göromål besörjas dock till större delen af ett svenskt biträde, och detta tycks sannerligen

icke vara någon sinekur, att döma af den ström af svenska emigranter, som tränger sig fram vid byråerna. Konsul Lindgren är född i Chicago, men ehuru han ej sett mycket af Sverige talar han ganska bra svenska. Under hans ledning gjorde jag flera besök på anmärkningsvärda ställen, såsom t. ex. på spannmålsbörsen, där under vanligt börslarm stora affärer göras i synnerhet i tvenne särskilda ringar, den ena för hvete, den andra för majs.

Oändligt långa och af rörelse vimlande äro Chicagos gator, störst och förnämligast bland dessa den ståtliga*State street* med praktbodar, som kunna täfla med dem i London och Paris. Chicagos så kallade »skyskrapor» äro väl kända, men icke desto mindre blef jag förvånad, då jag fick se dessa kolossala hus med 18—20 våningar. De göra ett störande intryck därigenom, att de förekomma spridda här och där bland alldeles vanliga byggnader och se ut såsom oformliga torn, som resa sig öfver dessa. Det högsta af alla dessa vidunder är frimurarhuset — the Masonic Hall — hvars tjuguandra våning vi, naturligtvis medelst hiss, besökte. Utsikten där uppe öfver millionstaden och öfver den oceanlika Michigansjön är storartad. Denna senare ser stormig och upprörd ut af den kalla nordanvinden; ej en farkost synes på dess vatten, enär sjöfarten ej är började, ty sjöns nordliga del ligger ännu bunden af is.

Efter en förträfflig lunch uti en af stadens goda restauranter, hvartill vi inbjödos af miss Kirkland, begåfvo vi oss till den stora park, som sträcker sig oändligt långt utmed Michigansjöns strand. Parken prydes af en mängd statyer af ryktbara män, däribland vår Linné, samt har ett aktningsvärdt menageri. För resten gör den under denna årstid ett kallt och dystert intryck. Sjön ser kall och orolig ut, och på marken kan märkvärdigt nog ej upptäckas det minsta vårtecken. Vid denna årstid ser man till och med i Stockholms parker små vårblommor, och blomstersängar börja åtminstone tillrustas för vårkampanjen, under det här vid Roms latitud jorden ligger i vinterdvala och ingen grönska väntas förrän i halfva maj. Chicago har sannerligenintet älskvärdt klimat! Våra vänner prisa visserligen vår tur att hafva kommit hit under ett så vackert väder som det nu rådande, men för oss, som komma från Mexikos och Kaliforniens milda fläktar, förefaller det rätt bistert.

Chicago 10 april.

Jag doppar min penna i blod i dag för att värdigt beskrifva ett af Amerikas under, härvarande stora slakterier. Må de, som äro nervsvaga och rädda för blod, hoppa öfver detta kapitel — jag kan det icke, ty i all sin ruskighet bär detta ämne vittne om den kolossala måttstock, efter hvilken affärer göras här i Amerika, och dessutom har en ryktbar auktoritet gifvit ett slags helgd däråt: Sarah Bernhardt lär nämligen under ett besök här hafva sagt, att Niagarafallen och slakterierna i Chicago vore det mest sevärda i Amerika!

Efter att uti mångmillionären Armours palatslika kontorsbyggnad hafva uttagit tillståndsbevis att bese den del af slakterierna, som tillhör honom, begaf jag mig, beledsagad af svenske konsulatssekreteraren, på väg till *»the Union Stock Yards»*, såsom slakterietablissementen kallas. Dit leder en oändligt lång gata i stadens utkanter, en gata som ser ut att vara af ganska äfventyrlig beskaffenhet. Vissa afdelningar däraf bebos af olika nationaliteter, och jag fruktar af utskummet af dessa. En af delarna är spansk, en kinesisk, en tysk, en skandinavisk, och i denna såg jag ett slags krogartadt etablissement, bärande på sin skylt namnet »the New Stockholm».Min ledsagare sade, att det är ett illa kändt näste, liksom i allmänhet alla hus vid denna gata, och att han nattetid icke skulle våga sig ut ensam på en promenad i dessa trakter.

Stock Yards upptager ett område af tio engelska kvadratmil, är med andra ord oöfverskådligt. Så långt ögat når ser man ett fält, afdeladt i låga afskrankningar, där otaliga oxar, svin m. fl. afvakta sitt öde. Långa gator genomskära dessa rum i alla riktningar, och på dessa gator möter man ständigt kreatursbjordar, drifna och vaktade af ridande cowboys. Öfver dessa oöfverskådliga kreatursinhägnader ser man broar uppe i luften, på hvilka utan afbrott järnvägståg framrusa, stanna här och där och upphissa till sig kreatur för att forsla dem till de diverse slakterierna. Dessa äro stora massiva byggnader med rökande fabriksskorstenar, hvilka man ser resa sig i stora komplexer här och där på kreatursfälten.

Det finns här fyra lika stora sådana slakterier, men jag inskränker mig till Armours beryktade etablissement, hvilket jag i alla fall endast flyktigt hunnit att bese.

För att till en början gifva ett litet begrepp om det kolossala i allt detta, vill jag nämna, att endast på denna firmas slakteri användas 8,000 arbetare och 400 tjänstemän, af hvilka den förnämste har 20,000 dollars årlig lön. Dagligen befrias här från denna världens bekymmer 7,500 svin och 2,500 oxar jämte jag minns ej hur många tusen får. Allt detta på ett enda af de fyra stora slakterierna i Stock Yards.Först besökte jag svinaffären. Den bekanta historien, att svinen insläppas i en maskin, hvarifrån de direkt komma ut som korfvar, är naturligtvis uppfunnen. Men det hela går dock i en organisk och harmonisk ordningsföljd, som är högst märkvärdig men för komplicerad att i sin helhet beskrifva. Från förvaringsrummen få svinen marschera in i en smal gång, där, undan för undan, ett maskineri lägger en kedja om deras ben och upphissar dem under ljuflig musik på ett kolossalt hjul, som ständigt roterar omkring, garneradt med påhängande svin, hvilka, i samma ögonblick de komma ned på andra sidan, stickas med den fart, att man knappt hinner draga andan mellan hvarje expedierad patient. Kropparna fattas därefter af maskiner, som, undan för undan, föra dem genom afkylnings-, skållnings-, borstraknings- och diverse andra processer, till dess man blir vittne till deras förädling i form af skinkor och korfvar m. m. Egendomligt att skåda var afkylningsrummet, dit kropparna allra först föras. Uti de omätliga, endast dunkelt upplysta iskalla salarna hängde minst 10,000 hvita svinkroppar, och uti en spöklik procession invandrade i oafbruten följd alltjämt nya sådana, hängande tätt bredvid hvarandra på kablar, som rullade fram under taket.

Ännu ohyggligare att skåda var slaktandet af fäkreaturen. Längs väggarna af ett nästan oöfverskådligt långt rum går en instängd gång, uti hvilken oxarna i oafbruten följd drifvas framåt, utan att man ser dem. På ett galleri eller en bro öfver denna gång stå karlar med klubbor, och i den mån kreaturen passera underdem, slå de dem i hufvudet med klubborna, så att de döfvas. Man hör de dofva klubbslagen upprepade nästan med en urpendels regelbundenhet, och för hvarje slag ramlar ett djur ut genom väggen med en sådan fart, att jag inom hvarje minut räknade 10 à 12 utramlande oxar, från hvilkas mun utströmmade ohyggliga uppkastningar, framkallade genom hjärnskakningen. I samma ögonblick de falla, fattas de af en krok och upphissas under taket, där de hängande med hufvudet nedåt medelst en alltjämt fortlöpande stålkabel i en oöfverskådlig hemsk procession försvinna i fjärran. Under denna procession genomstickas deras halsar, och blodet rinner ut i en afloppsränna. Därefter fattas de af maskiner, som föra dem till alla de olika processerna. De sista af dessa såg jag uti stora salar, där hundratals unga flickor voro sysselsatta att i eleganta blecklådor, bärande Armours stämpel, inlägga dem i form af »corned beef», rökta tungor m. fl. delikatesser.

Under tiden mellan besöken i de olika lokalerna, intogo vi en utmärkt lunch uti en restauration, som Armour midt inne uti slakteriet anordnat för sina många tjänstemän och där alla möjliga goda saker, såsom hummer, ostron m. m. erhållas till fabulöst billiga priser, men mina respirationsorgan voro så impregnerade med äcklig blodlukt, att denna meddelade sig åt alla läckerheterna och gjorde dem svåra att nedsvälja.

Från lunchen begåfvo vi oss till den äfven inom Stock Yards befintliga hästmarknaden. Uti två ofantliga med hvarandra parallella stallbyggnader, ståhundratals hästar af ädlaste ras till försäljning, och rummet mellan dessa byggnader är upptaget af en bred körbana, där hästinkörningsvagnar ständigt cirkulera. Midten af banan utgöres af en stor rund amfiteater med sittplatser för tusentals åskådare. Längre bort är auktionslokalen, där i medeltal dagligen 400 hästar säljas året om. Dessa hästar äro dock af simplare slag och inlämnade till försäljning på kommission.

*

Bland Chicagos märkvärdigheter är äfven en dam, Mrs. Potter Palmer, öfver hvilken Chicagos invånare äro mycket stolta och som de gärna kalla Amerikas främsta kvinna. Liksom de flesta stora personligheter här i landet har hon börjat från ringhet, och det är icke länge sedan man såg henne sitta på kontoret i sin mans stora hotell (gubben Palmer lefver ännu, men fastän han är mångmillionär, talar ingen om honom!). I den mån millionerna tillväxte, kunde hennes briljanta personliga egenskaper göra sig gällande på en mera framstående skådeplats, och nu gäller hon såsom Chicagos drottning. Vid några och femtio års ålder är hon ännu en fulländad skönhet och har varit i tillfälle att flera gånger göra sig bemärkt. Vid sista parisexpositionen förestod hon en amerikansk afdelning och skördade därpå hederslegionens kors. Men hennes förnämsta storbragd tyckes ha varit, då hon

presiderade uti en allmän amerikansk kvinnokongress och därlyckades införa takt och parlamentarisk ordning, hvilket hittills i alla världens delar ansetts såsom någonting nästan oupphinnligt i debatterande damförsamlingar. Man berättar med stolthet, att hon är intim väninna med flera af Europas drottningar och i ständig korrespondens med dessa.

Denna underbara dam hade i dag sin mottagning, och på vårt värdfolks ifriga uppmaning gingo äfven vi att bränna rökoffer på hennes altare.

Efter en stunds promenad utmed Michigansjöns strand, kommo vi till det Palmerska slottet, som här reser sig alldeles liknande en medeltida riddarborg med massiva gråa krenelerade murar och torn. En storartad portier i högtidlig livré öppnade portarna, och i försalen mottogos vi med all republikansk enkelhet af fyra lakejer i svarta frackar, knäbyxor och skor. Uti en af salongerna satt i själfmedveten storhet den ståtliga frun, omgifven af en uppvaktande cour, bestående af eliten af Chicagos eleganta damer och herrar. Jag hade tillfälle att beundra en hel del skönheter med särdeles egendomliga toaletter, bland dessa en ung dam i en trekantig hatt, sådan man ser Fredrik den store af Preussen bära på sina porträtt. Sedan vi af våra unga värdinnor blifvit presenterade och blifvit hugnade med ett litet nådigt samtal med Chicagos drottning och äfven fått meddela oss något med hennes omgifning, begåfvo vi oss ut på en grundlig inspektion af den ståtliga våningen, som är mera än furstlig, den är kunglig. Ett af de större gemaken innehåller ettstorartadt målningsgalleri, där på den förnämsta platsen lyser husfruns eget porträtt i naturlig storlek, måladt af Zorn, det vill säga gjordt så genialiskt fult som möjligt för 12,000 kronor, hvilket är hans pris i Amerika.

Här talas nu i societeten icke om annat än att fru Palmers tjugusjuårige son emottagit val till *alderman* (stadsfullmäktig) och huru hedrande det är för honom, att han »nedlåtit» sig att taga plats i stadens styrelse, som för öfrigt endast utgöres af demokratiskt simpelt folk, »very bad people».

Washington 12 april.

I förrgår afton lämnade vi det prosaiska Chicago, med nattåg såsom vanligt. Vi börja att känna oss rätt hemmastadda i de breda, bekväma pullmanssängarna och hafva blifvit så förtrogna med de af vänlighet och välmening skinande negeruppassarne, att vi komma att framdeles sakna dem.

Då jag i går på morgonen drog upp min gardin, erfor jag tvenne öfverraskningar. Jag finner oss rullande fram utefter en höjdsträckning med den stora Eriesjön nedanför oss, *täckt af is*, troligen sammanpackad drifis. Detta förhållande i midten af april öfverraskade mig men icke mindre det, att jag fann hela sluttningen ned till sjön utgöra sammanhängande vingårdar. Jag hade ingen aning om att vin odlades ända här uppe i dessa trakter med deras stränga nordiska vinterklimat, men troligen är det sommarens oerhörda hetta, som möjliggör drufvornas mognad. Jag drack sedan vid Niagara rätt godtMrs. Potter Palmer.inhemskt hvitt vin. En mängd mindre städer passerades, alla nya och enformigt lika hvarandra såsom alltid här i landet. Vid tiotiden anlände vi till den betydande staden *Buffalo* med storartade prydliga hus, men liksom öfver alla större amerikanska städer hvilar ett tjockt svart moln af fabriksrök öfver densamma. Fortsättande färden vidare norr ut utmed den breda Niagarafloden, som nyss lämnat Eriesjön, sågo vi till höger resa sig en stad af minareter, kupoler och fantastiska byggnader, hvilka befunnos utgöra lokaler för den i sommar tillstundande stora panamerikanska expositionen, för hvilken oerhörda tillrustningar göras i hela Amerika. Till vänster om oss börjar floden förlora sin lugna karaktär och blifva alltmera brusande och orolig, liksom anande sitt snart förestående öde, som antydes af de höga hvita rökmoln, hvilka borta vid horisonten synas höja sig öfver de ännu osynliga fallen.

Snart äro vi framme vid den lilla af hotell fulla staden *Niagara Falls*, där vi redan i järnvägsvagnen togos om hand af agenter, som välvilligt skaffade oss en vagn à fem dollars för de fyra timmars färd, som man påstår skall erfordras att besöka de särskildt märkvärdiga punkterna vid fallen, äfvensom biljetter emot en viss afgift för att få se de så kallade förnämsta utsiktspunkterna. Jag omtalar detta såsom en varning för efterkommande att icke fråga efter dessa agenter och att icke bry sig om de dyra vagnarna, ty de egentliga fallen ligga i omedelbar närhet af de hotell, där man vanligen först tager in, och den långa och tidsödandevagnfärden vi gjorde ledde oss endast

till några jämförelsevis ganska intresselösa punkter, såsom »the Great Whirlpool» och därefter »the Whirlpool rapids», tillhöriga enskilda personer, som spekulera på de resandes kassor, ej minst genom att vid hvarje af dessa ställen inrätta försäljningar af kuriosa, niagarasuvenirer m. m., hvilka måste passeras för att komma till utsiktspunkterna och där nitiska damer icke försumma att uppbära tull af de besökande. Sedan vi ödslat bort mycken tid på dessa onödiga färder, förde man oss ändtligen till det rätta Niagara.

Förargade häröfver beslöto vi att under eftermiddagen sköta oss på egen hand, och nu fingo vi några njutningsrika timmar. Efter intagen lunch, hvarvid vi uppassades af en svensk jungfru, begåfvo vi oss ut på upptäcktsresa. På en träbro passerades en arm af Niagarafloden, och därefter kommo vi in i en vacker parklik skog af barr- och löfträd, där många gångar korsade hvarandra. Följande en af dessa stodo vi snart framför eller rättare vid sidan af en majestätisk syn: en 1,000 fot bred vattenmassa, som lodrätt störtar sig ned 160 fot, uppdrifvande i sitt fall höga moln af vattenrök, uti hvilka de praktfullaste regnbågar skimra. Jag blef till en början yr i hufvudet och kunde icke riktigt göra mig reda för förhållandet, som först så småningom klarnade. Jag såg en kolossal flod störta sig ned i djupet och sedan jämförelsevis lugn flyta bort framför mig, men bakifrån ser jag en ännu större flod komma och förena sig med den förra. Hvarifrånkommer denna? Jag upptäcker nu bakom mig andra höga moln af vattenrök, som stiga mot skyn, och märker, att det icke är hela Niagara, som jag hittills sett, utan att ett ännu större fall återstår att beundra. Några steg genom skogen föra oss dit, och vi stå nu framför det imponerande så kallade »Hästskofallet» eller kanadensiska fallet, nära dubbelt så bredt som det förra eller det amerikanska. Den mark, hvarpå vi stå, är en ö, som delar floden och gör, att Niagara består af två särskilda fall, som man icke kan på en gång öfverskåda från denna punkt, utan man måste för detta ändamål begifva sig till den motsatta stranden af floden.

Hästskofallet, så benämndt efter dess bågform, gör ett i hög grad öfverväldigande intryck. Vattnet faller icke här, såsom i det amerikanska, lugnt ned i djupet utan bryter sig mot i själfva fallet dolda klippor, hvilket gör, att dess klart blågröna färg här och där framlyser, innan allting upplöser sig i det hvita skummet. Nedifrån ha under vinterns lopp danat sig oerhörda isberg, som i besynnerliga former höja sig från fallets fot och på flera ställen bilda grottor, uti hvilka det nedstörtande vattnet försvinner. Ehuru dånet af fallen uppfyller luften från alla håll, är det dock icke så starkt, som jag väntat. Ordet »Niagara» lär betyda »vattnens åska».

För att få en öfverblick af fallen i deras helhet, begåfvo vi oss nu på väg till den motsatta eller kanadensiska stranden. Denna promenad är härlig. Genom vacker men ännu vinterlik skog, där jag saknade våravid denna årstid allmänna blåsippor och där här och där kvarlågo snödrifvor, följde vi flodens strand ofvanför fallet. Eget att se, huru den, så långt ögat kan nå, i den vildaste oro och med pilsnabb fart ilande öfver allt mer och mer sluttande klippafsatser, företer anblicken af ett uti vild storm upprördt haf. Sedan vi återkommit till vår utgångspunkt utanför staden, gingo vi öfver en bro tämligen långt nedanför fallen och därefter utefter en vacker promenad, som leder utmed floden, i ständig åsyn af de båda fallen, till dess vi slutligen stå alldeles framför dem på ett ställe, där de verkligen synas utgöra ett enda, blott afbrutet af den i dess midt utskjutande klippön. Den landskapliga bilden är här i all sin storslagenhet fulländadt skön. De båda afdelningarna af fallet visa här tydligt sin olika karaktär: den amerikanska lugn och majestätisk, kanske något enformig, liknande en kompakt hvit duk, under det att på den kanadensiska sidan ur den oerhörda vattenmassans brusande och hvirflande kaos kristallklara, blågröna färgglimtar på ett magiskt sätt framlysa och den högt uppstigande vattenröken nästan alldeles bortskymmer fallet i dess inre konkava del.

Det hela utgör en oförgätlig bild, som af många anses såsom världens kanske mest storartade naturskådespel. För min del erkänner jag dock, att jag känner en ännu mera upplyftande verkan af att uti ett storartadt alplandskap se de i glimrande krithvit skrud klädda bergtopparna högt ofvanför molnen och, liksom tillhörande en annan värld, lysa emot himmelns asur.

Niagarafallet på kanadensiska sidan.

Det var emellertid icke nog att beundra fallen här uppifrån, man förklarade, att vi måste stiga ned till deras fot, och för detta ändamål ikläddes vi ett slags eskimådräkter af guttaperka. Damerna måste bekväma sig att instoppa sina kjolar i vida guttaperkabyxor och däröfver draga stora vattenstöflar, en dräkt som jag tror gjorde lika stort intryck på dem som själfva fallen.

Sålunda utstyrda, befordrades vi medelst en hiss ned till afgrundens botten och vandrade en stund framåt ända till de nedstörtande vattenmassorna, som naturligtvis, sedda i en sådan omedelbar närhet, verkade öfverväldigande. Under sommaren, då vattenmassorna äro något mindre än nu, kan man gå bakom en stor del af fallet, men denna promenad säges vara ganska hemsk och svindlande. Äfven nu fingo vi ordentliga duschar, ehuru vi icke kunde komma bakom självfva fallet.

Härpå följde nattresa hit till Washington med ett tåg, som gick med den mest svindlande fart jag ännu varit med om här i Amerika. Det kändes nästan litet ruskigt att så där hufvudlöst rusa fram i den becksvarta natten, men icke desto mindre blef sömnen god. Vid uppvaknandet hälsade oss en helt annan natur och andra förhållanden än de, vid hvilka vi under den sista tiden blifvit vana. Man kunde nästan tro sig åter i Europa, så talade naturen om gammal kultur i motsats till den prägel af nyskapadt, som hvilar öfver allting i västern. I stället för de oöfverskådliga slätterna och de splitter nya byarna, som se ut att nyss hafva blifvit färdiga,hade vi här små kuperade åkerfält och skogsdungar med byar och bostäder, hvilkas utseende vittnar om en mogen ålder. Trädens nyutslagna grönska visar också, att vi kommit ett godt stycke nedåt södern.

Den uppgående solen belyste en väldig hvit kupol, belägen på en dominerande höjd. Jag igenkände genast Washingtons ryktbara Kapitolium, medelpunkten för den stora amerikanska republikens makt, och snart därefter voro vi installerade på det ståtliga Arlingtonhotellet.

Då jag äfven här har en liten diplomatisk mission att fullgöra, nämligen öfverlämnandet af vår konungs fotografiporträtt till presidenten Mac Kinley, hade jag redan från Kalifornien underrättat vår härvarande envoyé, herr Grip, om dagen för min ankomst, och han var artig nog att redan tidigt på morgonen infinna sig på hotellet för att uppgöra för morgondagen om ett gemensamt besök hos presidenten.

Ett litet toalettbekymmer kan här förroskull omtalas såsom karakteriserande för etiketten vid tvenne närgränsande republikanska »hof». Ehuru mitt besök hos Porfirio Diaz icke kom till verkställighet, blef det dock med hans utrikesminister afhandladt, särskildt med afseende på den dräkt, uti hvilken jag skulle uppträda. Då jag sade, att jag icke hade någon uniform utan ämnade begagna svart frack med ordenstecken, gjorde Señor Mariscalco ganska betänkliga miner och sade, att presidenten själf alltid uppträdde i uniform samt att han vid ett dylikt tillfälle skulle vara omgifven af en talrik uniformerad uppvaktning. Då mitt uppdrag emellertidkunde anses såsom af mera enskild natur, beslöts dock, att uniform ej skulle vara behöflig.

Här i Washington möta nu diametralt olika svårigheter. Uniform kan aldrig komma i fråga, och svart frack anses för högtidlig, då presidenten själf alltid uppträder i lång civil rock. Nytt bekymmer! Jag har ingen *lång* civil röck, och icke kan jag komma i kavajkostym. Således måste presidenten finna sig i att se min frack men skall slippa att se någon hvit halsduk.

Vi ha användt dagen att taga en allmän kännedom om staden, och detta lönar verkligen mödan. Sällan har jag sett en stad, hvars yttre verkat så anslående som Washington. Här märkes ej ett spår af det i de amerikanska städerna vanliga feberaktiga affärslifvet med dess oundvikliga följeslagare: rökande fabriksskorstenar och skaror af sotiga missnöjda arbetare. Allting synes lugnt, fredligt och gladt. Breda gator, alla utan undantag prydda med lummiga alléer och blomsteranläggningar. Alla hus låga och ytterst prydliga, mera liknande husen i en villastad. Stora parker omgifva hela staden såsom ett grönt bälte, nu som bäst stående i första vårsprickningen.

Endast några steg från vårt hotell komma vi in i den stora Lafayette-parken, som sluttar upp emot »Hvita huset», presidentens residens. Krithvitt lyser verkligen detta lilla enkla republikanska slott, där det ligger på en höjd, rundtomkring omgifvet af vidsträckta parkanläggningar och ett par andra stora byggnader, innehållande regeringsdepartementens lokaler. Utsikten frånterrassen rundtomkring Hvita huset är särdeles storartad och anslående, i synnerhet i sydlig riktning, där man i fjärran ser Potomacfloden slingra sig bland grönskan och där från en kulle reser sig den jättelika Washingtonobelisken. Uti detta monument af krithvit marmor, som blifvit rest till minne af den store Washington, fann jag till min förvåning den högsta stenbyggnad i världen, högre än både Kölnerdomen och Keopspyramiden. Vidt omkring synlig på många mils afstånd, lyser denna bländande hvita pelare, långt innan man har en aning om hvar staden Washington ligger. Upp till toppen af denna obelisk

går en hiss, med hvars tillhjälp man kan beundra en makalös utsikt, men tyvärr är hissens mekanik för tillfället i olag.

En elektrisk spårvagn förde oss utanför staden till Potomacs strand. Länge och väl lågo vi i gröngräset på sluttningen ned till floden och njöto af den härliga vårluften. Vi stå här på själfva gränsen mellan nord och syd, ty landet midtemot oss på andra sidan floden är Virginien, en af de gamla syd- och slafstaterna, och framför oss slingrar sig den historiska Potomacfloden, utmed hvars stränder så många blodiga strider och stora fältslag utkämpats under det stora kriget på 1860-talet, då sydstaterna med ett sällan i historien liknadt hjältemod stredo för sin rätt att bilda en egen stat och skilja sig från en union, hvars bibehållande de ansågo för sig olämplig.

Den stora vinst mänskligheten gjorde på deras nederlag var slafinstitutionens upphäfvande. Jag trordock icke, att det hufvudsakligen var af intresse för negrerna, som nordstaterna underkastade sig så stora uppoffringar, utan fastmera att deras hufvudsakliga motiv var bibehållandet af unionens maktställning.

Bakom oss exercerade en afdelning artilleri. Manskapet i sina kakhifärgade uniformer och grå slokiga hattar ser hurtigt och krigiskt ut. Militären har kommit på modet här, och Amerika är på god väg att blifva en militärstat, sedan det kommit under fund med att det går för sig att hastigt nog plocka ihop några små godbitar såsom Kuba, Porto-Rico, Filippinerna och Sandwichsöarna.

Eftermiddagen ha vi ströfvat duktigt omkring på Washingtons vackra gator. Liksom i alla amerikanska städer äro dessa väl mycket regelbundna. Alla gator, som gå från öster till väster, benämnas efter sitt nummertal (*13th—21st street* etc.), under det alla de, som skära dessa från norr till söder, benämnas efter bokstäfver, t. ex. *F street* o. s. v. Alla dessa regelbundna gator skäras åter på diagonalen eller snedt öfver af några s. k. *avenues*, bland hvilka den förnämsta är *Pennsylvania avenue*, som från Hvita huset leder direkt till Kapitolium.

Det något väl enformigt regelrätta i gatornas anordning ersättes i rikligt mått genom de vackra och storartade planteringar, som gifva åt Washington utseendet af en villastad, hvilken, då invånarnes antal är öfver 300,000 och husen i allmänhet små och låga, har en ofantlig utsträckning, hvarför den också afnågon författare blifvit kallad »de vackra afståndens stad».

En egendomlig karaktär erhåller gatulifvet genom den myllrande massan af färgad befolkning, som till och med stundom förefaller lika talrik som den hvita, hvartill dock den omständigheten i väsentlig mån torde bidraga, att negrerna gärna föra ett flanerande gatulif. Jag kan icke finna, att de svarta här äro utsatta för en sådan skymflig karantänsafspärrning som den jag såg i Texas. I de talrika spårvagnarna ser jag dem obehindradt taga plats bredvid de hvita, ett förhållande som dock lär ändra sig, så snart man passerar Potomac och kommer in i de rätta sydstaterna.

En annan ytterst talrik befolkning, som man träffar öfverallt på Washingtons gator och torg, består af »stora män» i form af statyer, stundom till häst, stundom till fots. Jag har aldrig annorstädes sett något liknande, och skämtare påstå, att här finns en skvadron ryttarstatyer och ett kompani statyer till fots. Flertalet utgöres af hjältar från det sista stora kriget, men malisen menar, att det alls icke behöfs att ha varit en riktig hjälte för att på detta sätt blifva förevigad utan endast att ha några rika efterlefvande, som ha råd och lust att resa en staty åt kära far eller farbror. Må vara, att detta är ett missbruk, som kan sätta ned kursen på de verkligt stora männen, men nog verkar denna bland vackra trädgrupper utplanterade hjältebefolkning ganska lifvande på stadens utseende.*Washington 13 april.*.

Tidigt på förmiddagen kom envoyéen Grip för att afhämta mig till besöket hos presidenten, och som afståndet ej var stort, begåfvo vi oss till fots genom den vackra Lafayetteparken upp till Hvita huset. Ceremonierna här voro icke vidlyftiga. En svartklädd vaktmästare tog emot våra öfverplagg och förde oss in i ett mottagningsrum, där vi ombådos att sitta ned och vänta på presidenten. Detta var det så kallade blåa rummet, som begagnas till mindre mottagningar, ett medelstort ovalt rum, där den enda anmärkningsvärda möbeln utgöres af en pendyl i sèvresporslin, efter uppgift en present af Napoleon I till Lafayette, som åter skänkt den till Förenta staterna. Efter en kort stund infann sig presidenten. Mac Kinley är snarare under medellängd, hans ansikte, efter amerikanskt

bruk slätrakadt, vittnar på samma gång om viljekraft och beslutsamhet som det lyser af välvilja och godhet. Vederbörligen presenterad af herr Grip, fick jag, efter en liten för tillfället lämpad oration, öfverlämna H. Maj:t konungens porträtt, hvarefter presidenten å sin sida äfven höll ett tal, uttryckande sin tacksamhet för vår konungs vänliga hågkomst och hans egna vänliga känslor för vårt land. Hans första anmärkning, då han såg porträttet, var, att det måtte vara flera år gammalt, ty icke kunde konungen ännu se så ungdomlig ut, hvarefter han uttryckte stor förvåning, då han fick erfara förhållandet.Sedan den officiella delen af besöket var undangjord, öfvergick samtalet till allmänna ämnen, och Mac Kinley gjorde därunder ett så angenämt intryck, att jag kan förstå hvad om honom säges, att han förvärfvar vänner uti alla, med hvilka han kommer i beröring. Han står just i begrepp att anträda en lång rundresa i sitt stora rike och beklagade sig mycket öfver den oändliga mängd tal han öfverallt kommer att blifva nödgad hålla. Detta »talande» är en oafvislig fordran, som amerikanerna ställa på sin president, och utan förmåga därtill vore ej värdt att uppträda såsom kandidat till denna befattning. Han sade bland annat, att han hoppades kunna utsträcka sin resa ända till El Paso vid mexikanska gränsen och där få tillfälle att skaka hand med Porfirio Diaz, om hvars befinnande han ville af mig få säker underrättelse. Tyvärr var dock allt, hvad jag om honom i Mexiko erfarit, af så sväfvande natur, att jag icke kunde lämna någon säker upplysning. Samtalet skedde på engelska, det enda språk presidenten talar.

Efter en stunds samtal aflägsnade sig presidenten samma väg han kommit.

Då man betänker den stora makt, som ligger i denne mans händer, gör den nästan öfverdrifna enkelheten i hans uppträdande ett egendomligt intryck. Ingen af Europas konstitutionella monarker är utrustad med en makt, som är jämförlig med den, som tillkommer Förenta staternas president, ty han regerar ensam utan ministrarne, som endast äro ett slags expeditionschefer under honom och hvilka han icke ens behöfver

Mac Kinley.

Förenta staternas president.

fråga. Mac Kinley har slutat sin första fyra-års period och har nu på nytt blifvit väld för en lika lång period, så att hans regeringstid blir ganska lång. Hans familj har varit utsatt för olyckor, i det han förlorat sina båda barn, och hans hustru, vid hvilken han är med den innerligaste tillgifvenhet fästad, är sedan flera år angripen af en nervös eller epileptisk sjukdom, som yttrar sig i häftiga, periodiskt återkommande anfall.

Till lunch voro vi i dag inbjudna af envoyéen Grip, hvarefter vi i sällskap med den unge attachéen, herr Bildt, begåfvo oss till Kapitolium. Ett mera imponerande läge för ett nationalrepresentationshus kan man icke tänka sig, och en promenad på terrassen, som omgifver detsamma, är väl lönande.

Det inre är till den grad storartadt och innehåller en sådan mängd salar, gångar, gallerier och trappor, att det är omöjligt att på en kort tid få en öfverblick däraf. Man finner öfverallt ett verkligt nationalmuseum, landets historiska händelser och stora män förevigade i målning och skulptur. Bland alla dessa salar och gallerier påträffar man slutligen liksom händelsevis representanternas och senatens församlingsrum, uti hvilka riksdagsmännens stolar äro placerade uti koncentriska halfcirklar. De yttre anordningarna i dessa salar äro ytterst ståtliga, men jag tyckte mig känna en obehaglig atmosfär af korruption, som genomgick det hela.

Midt emot Kapitolium på andra sidan om en temligen stor öppen plats ligger Washingtons stolthet, det nya kongressbiblioteket, nyligen färdigbyggdt utanafseende på antalet därtill använda millioner. Någonting mera praktfullt i denna väg kan svårligen tänkas. Den enda anmärkning man kan göra är de väl mycket i ögonen slående färgerna och förgyllningarnas alltför strålande glans, men detta fel kommer att mildras genom tidens åverkan. Nu är allting strålande nytt, och allt hvad Amerika äger af konstnärer har här fått tillfälle att visa, hvartill de duga.

Man visade oss den sinnrika anordningen i läsrummen, där man endast behöfver inlägga namnet på den bok man önskar uti ett slags breflåda och trycka på en knapp, då boken efter en liten stund själfmant anländer genom en rörledning. Bokförråden stå äfven genom en underjordisk tunnel i förening med kongressens samlingsrum, så att man därifrån på samma sätt kan rekvirera den bok man önskar, som då kommer rusande genom den under det stora torget ledande tunneln.

Washington 14-15 april.

Nästan oafbrutet regn och storm dessa dagar. De utanför vårt hotell med sina droskor och automobiler stationerade negerkuskarne se bedröfliga ut. Man ser rätt många ekipage, nästan alltid med negerkuskar, som antyda, att det här finns en societet. Men jag tror icke, att det är mångmillionärsaristokratien utan snarare bördsaristokratien, som här företrädesvis är representerad. Det låter eget att tala om bördsaristokrati i ett land utan adel, men en sådan finnes dock, ehuru den räknar sitt adelskap efter den tidslängd, som familjenintagit en hedrad plats i landet. Den, hvars familj under ett par hundra år haft en aktad ställning, helst i samma stat, ser med en viss ringaktning ned på den nybakade mångmillionären, som icke kan hafva den finare »breeding», som från generation till generation utbildat sig inom de gamla familjerna.

Denna numera vanligen mindre bemedlade bördsaristokrati härstammar hufvudsakligen från de södra staterna, där från ålder storindustrien icke spelat någon förhärskande roll utan där landets högre klasser under generationer fört ett slags slottslif på sina stora gods, med sina slafvar odlande de stora socker- eller bomullsfälten. Slafvarnes emancipation har beröfvat dem deras rikedom, men den gamla jordaristokratien lefver ännu på minnena från de »gamla goda tiderna» och trifves troligen bättre i det stilla Washington, där den icke kommer i så nära beröring med de moderna mångmillionärernas oförskämda lyx.

Då dagen därefter väderleken något förbättrats, gjorde vi en utfärd till den store Washingtons i Virginien belägna egendom *Mount Vernon*, där han lefde godsägarens stilla lif, till dess han uppkallades att uti sitt fäderneslands befrielse spela den första rollen, och där han äfven i stilla lugn slutade sina dagar. Sedan vi på en lång bro passerat den väldiga Potomac, voro vi inne i Virginien och kommo snart till den gamla staden Alexandria, där negrerna sågo ut att utgöra flertalet af befolkningen. Ett stycke bortom Alexandria ligger Mount Vernon midt bland sina åkerfält ochhar fullkomligt utseendet af en gammaldags mindre svensk herrgård med sina ladugårdslängor och ekonomibyggnader. Gården har blifvit på senare tiden inköpt af en amerikansk damförening, som nu däraf gjort ett Washingtonmuseum. Alla rummen äro till stor del möblerade med de gamla ursprungliga möblerna, som med stort besvär blifvit hopsamlade från alla de olika håll, hvartill de blifvit spridda. Man ser sålunda Washingtons sängkammare med den säng, hvaruti han dog, det gästrum, hvaruti Lafayette bodde, m. m.

Allt detta jämte den i parken belägna Washingtons graf anses naturligtvis af amerikanarne såsom helgedomar, till hvilka de vallfärda, men främlingar torde kanske finna ännu mera intresse i betraktandet af den härliga utsikten från parkens höjdpunkt. I ett vidsträckt panorama ser man den väldiga Potomacflodens spegelblanka yta så långt bort ögat når glänsa fram mellan kullar, skogar och grönskande fält, och man tänker därvid på den spänning, hvarmed man för några årtionden sedan följde underrättelserna om de blodiga hjältestrider, som utkämpades vid stränderna af denna flod.

Ett par mil härifrån, äfven på en vacker skogklädd höjd besökte vi Arlingtons bekanta nationalkyrkogård. Tusentals i de stora fejderna stupade krigare ligga här begrafda, och mellan de oändliga raderna af anspråkslösa hvita stenar ser man resa sig monument, bärande världsbekanta anförares namn, såsom Mac Clellans, Sheridans m. fl. Å en särskild afdelning ligga dehundratals offren för explosionen af krigsfartyget Maine, hvars kvarlefvor vi nyligen sågo i Havannas hamn.

Vackrare hviloplats för de hädangångna krigarne kan svårligen tänkas. Mellan en förgrund af härliga bokskogar ser man långt under sig Potomacfloden slingra sitt breda glänsande band genom en stor, i fjärran af blånande höjder begränsad slätt, från hvilken ur ett mystiskt töcken unionens hufvudstad reser sina storartade monument, Kapitolium och Washingtonobelisken.

New York 16 april.

För ovanlighetens skull hade vi i dag endast en kort dagsresa. Några timmar förde oss från unionens hufvudstad till dess största stad. Vägen hade intet intressant att erbjuda, helst vi icke stannade i de båda stora städerna Baltimore och Filadelfia, af hvilka vi endast sågo baksidorna, bestående af oändliga rader liksom i samma form stöpta hus, troligen arbetarbostäder. Landet bördigt och kuperadt, utan vidare intresse. Till höger om oss hade vi under första delen af resan den stora Chesapeakeviken och längre fram Delawareviken.

Vi kommo med vår järnväg icke fram till självfva New York utan stannade i *Jersey*, en af New Yorks på andra sidan Hudsonfloden belägna förstäder. Därifrån på stor ångfärja uppför denna flod till den vid 23:e gatan befintliga stationen. Under flodfärden hade vi tillfälle att se alla varfven för de stora transatlantiska ångbåtsbolagen »Cunard Line», »White Star»,»Norddeutscher Lloyd», »Hamburg—America-Line» m. fl. och betraktade med vederbörlig respekt alla de jätteångare, som där lågo förankrade, antingen nyligen ankomna från Europa eller rustande att dit afgå, bland dessa äfven vårt stora »Deutschland», åt hvilket vi i öfvermorgon skola anförtro våra dyrbara personer.

Efter framkomsten till stationen kunde vi till fullo uppskatta fördelarna af de amerikanska resebekvämligheterna. Midt bland den villervalla, som är oskiljaktig från ankomsten till en stor världsstad, behöfde vi endast helt lugnt med våra nattsäckar i handen taga plats i en droska och begifva oss till vårt hotell, dit efter en liten stund våra saker på egen hand ankommo.

Bland New Yorks otaliga karavanserajer ha vi valt »Murray Hill Hotel», beläget i den eleganta icke kommersiella delen af staden, och nu gäller det att på två dagar »do New York», en uppgift som visserligen skulle gå öfver mänskliga krafter, om det vore fråga om annat än att få ett allmänt intryck af det hela, och mera begär jag icke af denna handelskoloss.

Innan jag börjar beskrifva våra vandringar, skall jag för att göra dem begripligare i korthet förutskicka en liten topografi öfver staden.

Det egentliga New York ligger på den långa och smala ön *Manhattan* mellan East River och Hudsonfloden, men på båda sidor om dessa floder ligga en mängd stora förstäder, hvilka på senare tiden blifvit införlifvade med New York och tillsammans med detta hafva ett invånarantal, som uppgår till tre millioner.Det inre af självfva New York är liksom alla amerikanska städer regelbundet enformigt. Med undantag af den sydligaste delen, som innehåller den gamla holländska staden, genomskäres allt det öfriga från öster till väster, det vill säga den smala delen af ön, af omkring 140 gator, alla endast med nummerbeteckning. I längdriktning från norr till söder skäras åter alla dessa gator af 11 avenyer, äfven benämnda efter sina nummer. Dessa jättelika avenyer äro nära en svensk mil långa, och en promenad från ena ändan till den andra skulle taga omkring två timmar. Snedt öfver denna regelbundna indelning drager sig den långa *Broadway* såsom ett ordensband öfver bröstet. Detta är den enda oregelbundenheten jämte den stora *Centralparken*, som norr ifrån skär in ett långt stycke uti den oändliga husmassan. Afstånden äro så oerhörda, att man icke kan tänka på att se något såsom fotvandrare, utan den bästa utvägen är att begagna det stora elektriska vagnnätet, medelst hvilket man någorlunda kan få ett begrepp om stadens utseende.

I dag ha vi endast letat oss fram litet här och där, besökt vårt konsulat, ångbåtskontor m. m. men fingo därunder bland annat en hastig inblick uti den världsberyktade *femte avenyens* härlighet. Denna aveny, den förnämsta gata i Amerika och lysande af penningfurstarnes glänsande palats, leder rätt från Washington square till den stora parken, och under eftermiddagarna ser man där en fullkomligt oafbruten dubbelström af från parken kommande eller dit körande eleganta ekipage. Rörelsen på *Broadway*obeskriflig, kan endast jämföras med den på Londons gator. Denna New Yorks förnämsta handelsgata sträcker sig nästan genom hela staden ned till den oregelbundna delen däraf, som utgöres af dess sydligaste spets. Här ligger den ryktbara men korta *Wall Street*, sätet för New Yorks förnämsta penningeinrättningar och på hvilken det säges att gatstenarna borde vara af massivt guld för att vara värdiga att leda till dessa mammons tempel.

Bland andra ovanor, för hvilka man brukar beskylla amerikanerna, är att de i tid och otid pläga spotta och omgifva sig med osmakliga vittnesbörd om detta oskick. Något sådant har jag icke kunnat märka under mina färder i New Yorks spårvagnar. Dock kan den exemplariska snyggheten i dessa möjligen stå i något samband med de stora plakat, som i dem äro uppspikade och uti hvilka kungöres, att *spottande på vagnsgolfvet är belagdt med straff af antingen 500 dollars plikt eller ett års fängelse; i vissa fall båda delarna*. En rysning gick öfver mig, då jag läste detta, och om det är menadt på allvar, hvilket jag nästan betviflar, undrar jag visst icke på att

amerikanerna finna det för dyrt att spotta. Fängelsestraffet är kanske afsedt för millionärerna, som eljest kunde hitta på den utvägen att på ett ohejdadt spottande använda en del af sina öfverflödiga inkomster.

New York 17 april.

New Yorks största sevärdheter äro i mitt tycke Brooklynbron med dess storartade utsikt samtCentralparken i förening med rörelsen å den därtill ledande femte avenyen, och vi ha i dag ägnat oss åt studerandet häraf.

Då vi i närheten af Brooklynbron lämnade vårt elektriska åkdon, befunno vi oss midt uti ett sådant kaos af vagnar utaf alla slag, med eller utan hästar, att ett försök att arbeta sig fram därur syntes alldeles hopplöst. Det lyckades dock till slut, och vi stodo nu på världens, såsom jag tror, största bro, hvilken öfver East River förenar New York med dess lilla nätta förstad, Brooklyn, som endast räknar en million invånare.

Vi kunde icke nu använda vår tid på ett mera angenämt sätt än att under omkring en timmes tid njuta af det storartade panorama, som här utbreder sig öfver världsstaden New York och dess omgifningar. Den mellersta delen af bron är upphöjd och utgöres af en bred bana, uteslutande reserverad för fotgängare. En mängd bekväma sittplatser äro anordnade, som särskildt inbjuda till att i ostörd ro njuta af skådespelet, och detta ostörda lugn är här så mycket mera att uppskatta, som man finner sig omgifven af det oerhörda larm och brus, som åstadkommes af ej mindre än fyra järnvägar, hvilka upptaga den nedre delen af bron och på hvilka tätt under oss en nästan oafbruten ström af tåg brusar fram.

Panoramat är storartadt och egendomligt. Söder ut se vi *East River* förena sig med den majestätiska *Hudsonfloden*, som kommer fram på andra sidan New York. En och annan väldig oceanfarare synes ångautför dess vatten på väg till Europa, och längst bort bakom New Yorks hamn på Bedloeöns strand reser frihetens gudinna sin kolossala skepnad, full af löften för alla, som från det »förtryckta» Europa nalkas det förlofvade landet.

Under det i öster Brooklyn utbreder sina ointressanta husmassor och rökande fabriksskorstenar, upptages hela den västra stranden af självfva New York, som härifrån företer en nästan vidunderlig, ingalunda skön syn med sina tjuguvåningars hus, hvilka, spridda här och där, resa sig som ett slags indiska pagoder öfver de kompakta husmassorna.

Vi promenerade en stund i Brooklyn, men då dess gator äro ännu mindre intressanta än de i New York, hade vi intet bättre att göra än att besöka en af de talrika restauranterna och där intaga vår lunch. Om de stora hotellen i New York äro dyra, ja till och med alltför dyra, så kan man taga sin skada igen på de otaliga billiga matställena, där man, uppassad af snygga unga damer, får en ganska antaglig måltid för ett rent af otroligt godt pris.

Under hemvägen gingo vi ett stycke uppför New Yorks kommersiella pulsåder *Broadway*, men hvad skall jag säga därom? Skärande i sned riktning tvärsöfver alla de regelbundna numrerade gatorna och avenyerna, sträcker den sig nära en svensk mil nästan genom hela staden. Om man har en vägvisare, får man veta, att detta tjugutvåvåningars hus är det stora *Standard Oil Company's* residens, att detta andra med aderton våningar är *the Union Trust Company*, att detta, somreser sig till tjugufem våningar, är the *American Surety Company's Building* o. s. v. i oändlighet.

Efter en stunds vistelse bland dessa monstruösa hus, som resa sig öfver ett lika monstruöst människovimmel, längtar den, som icke har affärslifvet till sin specialitet, efter någonting annat och finner det om icke förr, så åtminstone då han hinner till Amerikas förnämsta gata, den femte avenyen. Här finnas ej längre några affärslokaler, åtminstone icke andra än sådana, som förse lifvets eleganta behof, konsthandlare, förstklassiga modister och magasin för lyxmöbler m. m. Här ha Amerikas förnämsta millionärer och milliardärer sina bostäder i palats, som genom egendomlig arkitektur skilja sig det ena från det andra. Bland andra ser man här Vanderbilts, Goulds, Astors m. fl. praktbyggnader. Man häpnar öfver det glänsande nya *Waldorf-Astoriahotellet* med sina sexton våningar, och åsynen af *Delmonicos* världsberömda restaurant kittlade mina gastronomiska nerver.

De andra gatornas myllrande affärsvimmel ersättes här af tusentals eleganta ekipage, som i oöfverskådliga

dubbla rader äro på väg till eller från den underbart vackra Centralparken. Denna park, den vackraste jag vet mig hafva sett *inom* någon stad, försonar i mitt tycke mycket af New Yorks prosa. Sjöar, backar och skogar bilda ett landskapligt förtjusande helt af detta ofantliga område, där man timtals kan vandra utan att ana, att man på alla håll är omgifven af en stor världsstad.*Ombord å ångaren Deutschland 18 april.*

Vår sista dag i New York och i den nya världen hade nu ingått. Sedan vi användt förmiddagen till några ytterligare gatuvandringar, begåfvo vi oss till den på andra sidan om Hudsonfloden belägna förstaden *Hoboken*, där de stora tyska ångbåtslinierna hafva sina varf. För några få månader sedan var detta ställe scenen för en ohygglig tilldragelse, då tre af Norddeutscher Lloyds största fartyg uppbrunno, under det de voro förtöjda vid sina broar, hvarvid hundratals människor funno sin död i lågorna, ett i sanning märkvärdigt öde för dessa fartyg att, sedan hafvets faror voro trotsade, finna en undergång i den lugna hamnen. Invid denna olycksplats ligger Hamburg-Amerikaliniens storartade varfsbyggnader, och här funno vi vårt stora *Deutschland* med ångan uppe färdig att återföra oss till den gamla världen. Under mina långa sjöresor till Indien hade jag nog gjort bekantskap med stora oceanångare, men denna öfverträffade allt hvad jag förut sett i denna väg: 670 fots längd, 20,000 tons, 23 knops fart och 32,000 hästkrafter äro siffror, som tala för sig självfva och som ännu ej upphunnits af något annat fartyg i världen. Men det säges, att ett rivaliserande bolag redan är sysselsatt med konstruktionen af ett ännu större.

Trängseln af resande och afskedstagande var otrolig, och afskedsgärder i form af praktfulla blommor hopade sig i salongerna till berg. På slaget tre uppspelade vårt fartygs musikkår en hälsning till Amerika, och viddess toner gled det väldiga fartyget långsamt ut i Hudsonfloden, hälsadt af tillrop från oöfverskådliga människomassor, som täckte ej endast hvarje tumsbredd jord utan äfven byggnadernas tak, hvarifrån fartyget kunde ses, ett i sanning högtidligare afsked än det, som kom oss till del, då vi i Cadiz lämnade Europa, där ingen människa tycktes fråga efter vare sig vårt fartyg eller dess passagerare.

Vi ha nu på allvar lämnat den nya världen, men då det knappt är tre månader sedan jag för första gången beträdde dess jord, lär ingen kunna begära, att jag nu skall vara beredd att afgifva ett på grund af egna iakttagelser mognadt omdöme om densamma. Ett så kalladt »bondomdöme» är jag dock redan nu färdig med, och det lyder så: »Den nya världen kan vara bra, men den gamla är dock bäst.»

Ombord å Deutschland 19—25 april.

Då vi lämnade New York var väderleken grå och kall, endast 8 graders värme midt på dagen, men vi hade knappt varit ett dygn på sjön, förrän vi hade full sommartemperatur med 20 grader, tack vare Golfströmmen, uti hvars varma vatten vi nu kommit in. Denna ljufliga temperatur varade dock endast ett par dagar, hvarefter den nordligare latituden började göra sig gällande.

Vinden är alltjämt beskedlig, ehuru ständigt något motig men växlar hvarje dag mellan nordost och sydost. Dessa växlingar spela en högst betydande rollunder resan, då de för hvarje dag dela passagerarne i en lycklig och en olycklig afdelning. I olikhet med de stora indiska fartygen, där hvar och en flyttar sin stol efter behag, äro här alla passagerarnes stolar uppställda i två rader, en på hvardera sidan om de på däcket uppförda byggnaderna. Vid resans början får man hyra hvar sin af dessa omkring 400 stolar, och vid denna stol är man sedan bunden för hela resan. Det val man då gör är ett rent lotteri; den af lyckan gynnade får sin stol på en sida, som under hela eller större delen af resan är skyddad för vinden, under det andra olyckliga råka ut för vindsidan, där stolarna blifva antingen obrukbara eller åtminstone högst oangenäma. Under denna resa fördelar dock lyckan tämligen rättvist sina håfvor, i det vinden nästan för hvarje dag växlar, så att den som varit lycklig en dag vanligen under den följande hör till den motsatta kategorien. Det är därför med en viss spänning man hvarje morgon beträder däcket och undersöker, om vinden under natten vändt sig. De af lyckan gynnade slå sig då ned i lugn njutning af sina stolar med en medlidsam skadeglädje betraktande kamraterna, som dagen förut varit triumferande men nu sitta huttrande insvepta i sina pläder. — Dessa stackare kunna behöfva lifvas genom musikens toner, hvarför också vår musikkår infinner sig klockan elfva hvarje förmiddag på däck, där den konserterar under en timme.

Här liksom under alla långa sjöresor spela måltiderna en viktig roll genom att indela och dymedelst förkorta tiden. De ljudliga trumpetsignaler, som kallatill dem, åtlydas också med beredvillighet, och alla rusa ned till dessa viktiga förrättningar, som utföras så mycket lättare, som aptiten understödjes af vår flitiga taffelmusiks lifvande toner, och, hvilket icke är minst viktigt, glas och tallrikar stå stilla på sina platser utan att utföra några otrefliga danser.

Då öfver 300 första klassens passagerare under detta arbete sitta fördelade dels vid två långa, dels vid en mängd smärre bord, är det oss omöjligt att taga någon närmare kännedom om andra än dem, hvilka ödet placerat i vår omedelbara närhet. Detta öde hade icke gifvit oss några intressanta grannar vid vårt eget bord, men det ena af dem, som stå oss närmast, är intaget af ett stort amerikanskt sällskap, hvars lysande stjärna utgöres af en jättelång ståtlig ung dam i lysande toaletter och vanligen behängd med ett nästan till magen räckande orientaliskt pärlhalsband. De båda äldre herrarne äro tvenne stenrika bröder, den ene en gammal tystlåten amiral, den andre däremot så öfversvallande af amerikansk humor, att sällskapet genom honom underhålles i ett permanent skrattillstånd.

Vårt andra grannbord intages af notabiliteter af annat slag. Såsom dess mest framstående person bemärkes en liten herre af ungefär en tolfårig gosses storlek men med ett ansikte, som vittnar om allt annat än barnslig oskuld. Detta är en ryktbar kapplöpningshjälte, en professionell jockej, som dock till följd at diverse knep å kapplöpningsbanan blifvit förvisad från Englands »turf». Han är nu på väg till Paris åtföljd afsin *tränare*, som skall vaka öfver att han på vetenskapligt sätt sköter sin lilla kropp och ej låter den tillväxa i tyngd. Båda dessa herrar hafva till sällskap medtagit hvar sin dam af New Yorks glada värld, hvilket gör, att munterheten står högt i taket vid deras bord. Matsalen, som är belägen i fartygets nedersta våning, är ståtlig och dekorerad med artistiska väggmålningar liksom salongerna i de två öfre våningarna, från hvilkas gallerier man har utsikt ned till matsalen. Ståtligast af alla salongerna är kanske den för rökare och spelare. Af dessa senare finns det godt förråd, men att detta nöje icke är utan all fara därom vittna de många på salongens väggar anslagna varningarna för professionella spelare, som bruka medfölja de stora oceanångarna.

Några små afbrott uti resans enformighet af mindre angenäm art inträffa ganska ofta, då vi komma in uti något af de dimbälten, hvilka uti dessa farvatten äro så vanliga och så fruktade, enär de nästan utgöra den enda verkliga anledning till fara för de stora fartygen, som till följd af sin styrka och storlek intet hafva att frukta af stormarna men så mycket mer af sammanstötning med andra. Också äro de största försiktighetsmått mot följderna af sådana vidtagna, däribland främst det, att fartyget ögonblickligen kan afstängas uti en mängd vattentäta afdelningar, så att om till följd af en sammanstötning somliga af dessa rum fyllas med vatten, fartyget dock kan flyta på de andra.

Det känns dock icke särdeles behagligt, då man först får höra mistlurens tutande och därefter »ratsch, ratsch»braket af alla järnväggarna, som på en gång rusa in i sina fogar och instänga oss i vattentäta lådor.

Under förmiddagen af vår sjätte resdag gingo vi långsamt fram i en sådan tjock dimma vid de melankoliska tonerna af mistluren. Plötsligt drages dimman undan såsom en ridå, och vi se på vår vänstra sida tätt invid oss den engelska kusten lysande i vårens första grönska. Ett par timmar därefter lågo vi för ankar på Plymouths redd, där dock endast ett kort uppehåll gjordes för att aflämna de till England destinerade passagerarne. Några få timmar därefter hade vi, såsom engelsmännen säga, »cross»at kanalen och ankrat i fullt mörker utanför Cherbourg, där våra till Paris destinerade passagerare lämnade oss, hvarefter vi fortsatte resan styrande kurs på Hamburg.

Vårt sällskap är nu betydligt reduceradt; kapplöpningsherrarne med sina damer ha gått att försöka sin lycka i Paris, och af det stora amerikanska sällskapet återstår endast den humoristiske gamle gentlemannen, hvilken nu är hänvisad till oss, som emellertid icke få godt af hans humor utan endast af hans melankoli. Han känner sig så ensam utan annat sällskap än sin hund och sin trogne neger, med hvilka han nu skall resa till ett tyskt bad för att försöka kurera en hjärtåkomma.

Vädret är nu kallt och blåsigt här ute på Nordsjön, men dess vågor äro för obetydliga för att göra något intryck på

vår koloss, som går lugnt sin väg fram.Tysklands låga kust börjar skymta, snart äro vi vid Cuxhaven, målet för vår sjöresa, och ett par timmar därefter skall järnvägen ha fört oss till det gamla Hamburg, där vi kunna anse vår långresa slutad.

*